Ant. Porcius
De Sanguinis missione.

ERASISTRATVS

SIVE

DE SANGVINIS MISSIONE.

A.

L. A. P.

ROMÆ,

Typis Angeli Bernabò. M.DC.LXXXII.

Superiorum Permissu.

CHRISTINAE
SVECORVM
REGINAE.

QVANTVM memoria rerum geſtarum aſſequi poſſumus, Auguſtiſſima Regina, nulla unquam fuit gens, quæ aliquibus vanis non fuerit decepta opinionibus; ac nullus fuit populus, in quo mentes hominum ſuperſtitione aliqua, & præjudiciis non fuerint maximè occupatæ. Quin etiam eorum quòque, quæ manifeſtò utilia ſunt, frequenter homo neſcit habere modum; & ipſi veritati ſæpè gaudet errores permiſcere, & cruſtam ſuperinducere fallaciarum. Hinc eſt, quòd non magis bona, quàm mala in uſum admittantur; & tàm bonæ, quàm malæ conſuetudines introducantur, & retineantur: poſtea

verò annorum lapſu & deſinant, & rurſus revertantur eædem conſuetudines ſive bonæ, ſive malæ. Cumque multa hujus generis in omni ferè diſciplina, & in omni humanæ vitæ inſtitutione numerari queant; frequentiora tamen ſunt, quæ in re Phyſica, atque Medica tum notari poſſunt, tum paſſim à pleriſque notata ſunt. Neque te latent, quæ à Clariſſimis viris Franciſco Redi, Ioanne Alphonſo Borellio, Leonardo à Capua, Marcello Malpighio, Renato des Cartes, Thoma Cornelio, aliiſque doctiſſimis Viris in phyſiologia, vel in Medicina, vel circa alias facultates contra multorum ſententias ſcripta ſunt. Maxima enim ingenii tui vi, qua non minus præſtas, quàm aliis bonis ſive generis, & naturæ, ſive virtutum animi, omnia complecti voluiſti. Ac ſi tantùm Balneorum uſum conſideremus, perſpectum habebimus non ſolùm in deliciis fuiſſe, verùm etiam in curandis morbis antiquiores nimium tribuiſſe balneis. Et fuit quidam Medicus Maſſilienſis; qui non calida, ſeu tepida; ſed frigida uteretur etiam hyemis temporibus. Obſervataque ſunt, hujus Medici conſilio, ut memorat

Pli-

Plinius, virorum consularium senilia corpora ab hisce balneis diriguisse. Nostris verò temporibus balneorum planè exolevit usus: retinetur tamen apud Turcas, qui frequenter ablui religione tenentur.

Neque minima est de missione sanguinis altercatio: ab aliis nanque semper fuit damnata; ab aliis nunquam non usurpata; ab aliis nonnisi rarò admissa. Quorum rationes, elapso anno, ne otium mihi molestum esset, examinare, & quæ in utranque partem rectiùs dicuntur, conferre placuit. Sed ut omnem effugerem invidiam, eam dicendi rationem sum amplexatus; quæ minimè omnium arrogans est: dialogi, scilicet, in quo Galenus veterum, & Thomas VVillis recentiorum, qui videntur frequentiùs venarum sectionem admisisse; Erasistratus veterum & Helmontius recentiorum, nunquam hoc idem ausi, loquuntur.

Animus mihi fuerat multa alia addere de variis, & sæpè contrariis animi affectionibus, quæ in diversis hominibus, vel in uno eodemque homine, diversis tamen temporibus, dum sanguis mittitur, excitari possunt; quorum magna sanè, & ferè incredi-

bilis vis est, tum in curandis, tum in progignendis, diminuendis, vel augendis morbis. Sed cum dissertatio ista de animi affectionibus amplior sit, & multa alia comprehendat, quæ in hoc tractatu de sanguinis missione non possunt aptè inseri; melius tandem visum est, illam pro nunc differre; & postea, si vires suppetent, peculiari libro de animi affectionibus agere. At in sermonibus istis minimè omittendum duxi, id quod frequenter observatur; ex eadem occasione aliis magnanimitatem, & alacritatem, & fortitudinem animi excitari; aliis, qui longè plures sunt, pusillanimitatem,& animi dejectionem fieri. Sic eadem occasione rumoris, exempli gratia, in ramis, frondibusque arborum, Aquilarum,sive Leænæ animus erigitur, insurgitque ad prædam, fitque alacrior, & audacior; turtures verò, aut lepores contremiscunt adeò; ut nonnunquam ipso pavore, cum aliàs benè se habeant, alarum, vel pedum amittant usum. In his autem,quæ pertinent ad animi affectiones, aliquando major differentia reperitur inter hominem, & hominem; quàm inter Aquilas, & turtures; vel inter Leænam, & leporem: ut pos-

sint

ſint in diverſis hominibus ex eadem occaſione profluentis è venis ſanguinis contrariæ excitari affectiones; & hoc reſpectu, ipſa etiam ſi nihil præſtaret detractio, alius juvetur, alius maximoperè lædatur.

Cæterùm qualiſcunque ego ſim & humilis, & tenuis, & tenuia ſint etiam mea omnia; Tu tamen, Auguſtiſſima Regina, cum pluries dignata fueris hoc mihi clementer concedere, ut unus ex tuis appellari poſſim; ſpem etiam mihi facis, te non dedignaturam, ſi librum æterno nomini tuo dicare ſum auſus. Vale.

Humillimus Servus

Lucas Antonius Portius.

Imprimatur.

Si videbitur Reuerendiſs.Patri Magiſtro Sac.Palatij Apoſtolici.

I.de Ang.Archiep.Vrbin.Viceſg.

Imprimatur.

Fr.Dominicus Maria Puteobonellus Sac.Palatij Apoſt.Mag.Ord.Præd.

GRE-

GREGORIVS ROSCIVS
Lectori.

INter ea, quæ cunctis hominibus, non belluis innaſcuntur præcipua, ſciendi deſiderium, atque curioſitas eſt. At ipſa non æquè tanguntur omnes: vel ſi tangantur, non æquè ad rem apti, idoneique ſunt. Siquidem tam hebeti quidam ingenio naſcuntur, ut vix ſupra beſtias valeant: Alii tam vividi, & audaces, ut non contenti hæc humilia luſtrare animis, Vniuerſitatem ipſam, Deumque comprehendere, ut ita dicam. nitantur. Plures autem magis graues non ultra Terrarum orbem; imo uix extra ſeipſos mentis aciem erigere curant; Quid homo ſit, ſciendi tantummodo cupidi; quæ ipſum partes conſtituant; quid agant: quibus proſpera cre etur valetudo; quibus dextruatur; quibus reſtituatur auxilijs; qua firmetur ratione; qua in longum protrahatur. Cæterùm non omnibus unica, eademque via ad hanc notitiam eſt. Sunt enim qui vetuſtiſſimorum authorum nomine, & celebritate abrepti, non aliò quàm in eorum monumenta vim animi dirigant; eaque ſemper verſent, ſemperque conſulant; nec aliud loquantur

tur

tur, quàm quod illi dixerint; nec aliter quàm illi egerint, operentur. Alii magis prudentes, minùs creduli priscos ipsi quòque venerantur, si eorum dicta rationibus; rationes experimentis; experimenta euentibus comprobentur. Sin minùs vires suas tentant; ratiocinantur; experiuntur: nec ignorantiam profiteri ingenuè pudet, si in irritum labor cesserit. Atque hoc philosophandi genus plurimùm hoc seculo invaluit, post inventum thelescopium, atque microscopium; quibus ea, quæ nimia exilitate, seu distantia priorum visum fugiebant, nobis nunc distinctissimè cernuntur. Compertumque est magistros celeberrimos in rebus grauissimis passim esse deceptos: nec sanguinem unquam stare, nec in Iecore generari: chilumque per lacteos ductus penetrare: hepar, cerebrum, Renes, cutem perexilium glandularum ferè solam esse congeriem: & alia plura, quæ longum esset hìc omnia numerare. Nihilominus tamen non desunt medicorum plurimi, qui hanc philosophiæ libertatem, & inuenta captiunculis, & argutiolis inanibus improbare, atque concutere audeant. Nec venia (donec solummodo dicunt) penitus fortè indigni; ore scilicet locuti semper alieno, nunquam suis pedibus usi, nunquam libertate.

At

At non increpationem ſolam, ſed pœnam etiam merentur, dum Priorum, quos tantopere venerantur, artem, ac ſalutaria præcepta opere corrumpunt: & nulla habita morborum, virium, ætatis, anni temporum ratione, intempeſtiue, promiſcuè, ac pluries quàm opus ſit, pharmacis aluum liquant. Et quod omnium pèrnicioſiſſimum duco, vix ullam venam in quauis ægritudine non ſauciant indiſcriminatim, & bis, & ter, & quater, & quinquies etiam non repetant; quamuis ſemper fruſtra, & ne minimo prorſus ægrorum emolumento. Mirum profectò, quomodo inter magna ſubſidia locum acceperit ſanguinis detractio; quam Natura raró tentat, ſine horrore nunquam; ferè ſemper inutiliter; ac tot ſeculis à medicis adhibita, celebritatem ſuam adhuc ſervet, atque retineat; quamvis eventus raró, ut concupiſcitur, ſubſequatur; ſemperque ſit incertum, an potius aliis cauſis contigerit: cùm ea verè cenſenda ſint magna remedia, quæ ſi non ſemper, pluries ſaltem, aut ſtatim, aut paulò poſt, & indubiè auxiliari ſoleant. Atque de his tam à medicis, quàm aliis cùm jam frequenter diſceptaretur; Ac D. Lucas Antonius Portius publicus Romæ Medicinæ Profeſſor vir gravis, & non tam Artium liberalium ſtudijs, quàm

animi

animi candore, atque ingenuitate clarus, circa eandem rem pluries suam aperuerit mentem; hinc nos exciti, precibus urgere cœpimus, ne sententiam suam humanæ Reipublicæ perutilem, atque salutarem ultrà premeret; sed omnibus uulgare festinaret: futurum, ut ni ægrorum sanguini penitus inposterum parceretur, cautiùs, ac minutiùs saltē funderetur. Donec acriùs nobis instantibus cessit tandem, opus aggreditur, & ecce tandem absolutum emittit: At ea dicendi selecta ratione, quæ Dialogus dicitur; scriptionis nempe genus modestum, virisque gravissimis usitatum; quo quid in utramque partem rectiùs dici possit & inquiritur, & examinatur. Nec alio, ut opinor consilio, quàm ut inuidiam seculi aut declinaret, aut molliret; dum ipse nihil egisse, nihil affirmasse ita videri potest. Et etiam ut ostenderet tam nostris, quàm antea-ctis temporibus seù probatam, seu damnatam fuisse phlebotomiam. Ideo in colloquium dilectos crediderim ex veteribus Erasistratum, atque Galenum; ex Neothericis Helmontium, ac Thomam VVillis. Quorum omnium adhuc durant volumina, præterquam Erasistrati; cuius ne nominis quidem notitia ad nos peruenisset, nisi Cornelius Celsus, ac Plinius ipsum honorificè celebra-

lebra-

lebrassent, atque scriptorum eius perpauca fragmenta Galenus transcripsisset. Ita ut D. Por*tius coactus fuerit veluti diuinatione quadam inquirere, cur ille vir celeberrimus nunquam, aut per quam rarò sanguinem emiserit.* Et qui*dem ab Erasistrato nunquam uenas sectas esse non meminit solùm Galenus; sed & indignabundus nonnullos insectatur Erasistrateos, qui imperante Antonino, medicam artem Romæ profitebantur, ac Præceptorem suum Erasistrum non omnino improbasse sanguinis detractionem defendebant.* Nec D. Portius ab horum opinione *alienus videri voluit; & forsitan, opinor, ut hac ætate nostra, qua sanguinem spargere admodum delectare videtur, Erasistrati sermo molliùs, & humaniùs accipiatur. Ipse verò Galenus, quamuis primo aspectu, sanguinis percupidus uideatur; vix tamen ullus obuenerit æger, cui rectè venas vulneres, si leges, & monita, quæ ipse scripsit, integra seruare omnia uolueris. Numerare posset & AEtas nostra phlebotomiæ non paucos contemptores, accerrimumque omnium Helmontium. Habuit autem, & habet etiam fautores propemodum innumeros, ac Thomam quidem Vuillis non obscurum propugnatorem. Et Erasistratus utique, Plinio memorante, ex*

Ari-

Aristotelis filia natus, vir fuit præclarissimus, grauis, nec Hippocrati secundus; pluresque uariarum rerum edidit libellos, ut in Apologia, quæ legitur fol. 293 ex Galeni sententia apparet. Et sanè ipse quòque Galenus author fuit illustris; at instabilis, iactabundus, sermone liber, minimèque pertinax, cùm meliora ostenduntur Helmontius verò magniloquus, omnium contemptor, asper, inclemens. Contrà Thomas VVillis mitis ingenio, candidus, non contumeliosus, rerum anatomicarum peritia clarissimus. Quamobrem non mirum si nonnunquam inter se hic rixentnr asperiùs, salibusque sese feriant tales enim nati sunt Galenus præsertim, & Helmontius; & qui non tales, sed natura mites sunt, disputatione tamen ipsi quòque interdum accenduntur, atque mordent, si jurgiis lacessiti fuerint. Non igitur vitium id auctoris nostri, quo nemo magis comis, nemo magis humanus: omnes ipse suspicit, nullum non veneratur. Nec forsan ad colloquium hos auctores maluisset, nisi ipsorum opera plurimi æstimasset. Et quamvis Erasistrato magis quàm aliis interlocutoribus ipse fauere videatur; non tamen id studio, aut odio agit: quinimo utriusque partis non solùm integrè narrat argumenta omnia; sed insuper

auget,

auget, & accumulat perquam multa, eaque non invalida. Nec difficultates, nodosque vitat; at quærit sedulò, viriliterque nititur dissoluere. Quid autem de hoc opere sentiam, non est operæ pretium, ut aperiam; ne, si omnes, quas meretur laudes, enumerem, videar assentator, aut iniquus, si deficiam. Librum, lector, habes. Aperi, volue, examina, iudica. Visum autem est, ut legenti magis obuius rerum sensus esset, laborque demeretur; præcipua veluti rerum capita primùm notare, indicemque insuper in fine apponere.

ret

ERASISTRATVS

SIVE

DE SANGVINIS MISSIONE.

DIALOGVS I.

Erasistratus , Galenus , Thomas VVillis , & Ioannes Van Helmontius .

Eras. SI vel mortuus convicio, & calumnia abstinere , & magniloquentiam tuam parumper omittere potes Galene ; amicè, & brevi sermone , quam habeant vim rationes, quas adversus me, atque meos de sanguinis missione viuens protulisti, velim mecum examines . Neque hunc extimescere debes Helmontium, qui venarum in morbis sectionem damnauit ; adest enim & VVillis , qui æquè ac tu venas in morbis exhauriendas putavit : licèt uterque nostrarum rationum momenta , quibus tu secandas venas esse ; ego easdem vix vnquam aperiendas existimavi , haud omninò probaverint ; sed alijs exquisitis argumentis alter mecum , alter tecum sentiat .

Gal. Multum sanè,ut vides,Erasistrate, ab his, quæ à me scripta sunt, gloriæ, atque nominis sum consequutus; ut gravitati potiùs, & famæ consulere nunc debeam meæ; & juniores istos sinere de his disceptare: qui etiam nosse debent,si quæ post meos conatus in corporum dissectionibus inventa sunt. Ac demum si videbitur geometrica ratione,qua medendi methodum absolutam dedi,quid constantiùs ab ipsis dicatur decernam. Doctrina autem tua satis, superque in illis libris de sangvinis missione eversa est. Sectatores tuos, plusquàm opus esset redargui; qui mutarunt sententiam: neque ullus omnium, quot erant, aliquid contra scribere ausus est; ut postea vix sectæ nomen reliquum fuerit.

Helm. Adeò nè post ortum etiam, & Medicinæ progressum novum, & physicæ principia inaudita à me edita; in quibus te, & Aristotelem ostendi physicæ ignaros; adeò ne, inquam, tamque magnificè de temetipso sentis,Galene; ut qui plebejos homines verborum torrente traxeris, quà volùeris, nos quoque infatuare posse speres; & tuis argumentis aliorum doctrinam eversam putes; & geometrica ratione, qua nunquam es usus, quid à nobis de venæ sectione constantiùs dicatur,decernere promittas?

Gal.

Gal. Convicio ne abstineam, Erasistrate, cum hic Helmontius, quod vivus perpetuò fecerat, me omni verborum contumelia dilacerare non cesset mortuus? Ego autem licèt aliquid liberiùs contra te locutus fuerim, culpa tamen factum hoc est sectatorum tuorum; qui omnium bonarum artium expertes; & ad omne maleficii genus paratissimi odiis me insectabantur, versutiis me exagitabant, & me unum omni insidiarum genere petebant. Quorum temeritatem, ut reprimerem, hac occasione sum usus; quòd sangvinem ægrotantibus mitti non paterentur; tuoque nomine, & auctoritate, quæ maxima tibi Romæ erant, tanquam sacro clypeo sese defenderent. Toparcha verò iste nullam justam habuit occasionem, tam sedulam operam impendendi vel ut mea dogmata refelleret, vel ut mihi malediceret. Quod si speciosas causas afferat humani generis utilitatem, & ut miseris languentibus contra discipulos meos præsidio esset; debuisset potiùs remedia, quæ occultasse dicitur, posteris communicare, quàm omne ferè vitæ tempus inconcinnis declamationibus contrivisse.

Erasist. Iurgia quæso, & jactantiam mittamus Galene; Mittamus Helmonti inanium contentionum jejunitatem. Dedecent hæc magis umbras, quàm vivos.

Mortales enim rerum facultates, & copias, & divitias, & civilem potentiam rixa, & iniqua controversia frequenter sibi quęrunt. Verùm nihil est quod nos ab illiberali, & jejuna verborum concertatione sperare valeamus. An fortè spes nobis facit Pythagoras redeundi ad vivos; & veluti tauri cornua per ocium exacuunt perfricando ad saxa, nos maledicendi arma experiemur; quibus posteà meliores in pugna fortiùs altercemur, & contendamus acriùs? Vana sunt hæc: ac nisi solitarias potiùs animas nos esse placeat; & omni sublata communione, ut olim fertur ante Orpheum, & priùs quàm urbes conderentur factum fuisse ab hominibus, mentem quisque suam in iis occupare velit, quæ magis sibi videbuntur; unum hoc superest ex consociatione studiorum colloquio uti familiariter. Quod si rixamini, hæc ipsa nobis deperibit voluptas; & satiùs erit conticuisse, silentesque perpetuò esse.

VVill. Non tantùm rixari nolim; sed neque libenter alios vidi, aut audivi rixantes; eritque mihi solitudo pro maxima frequentia.

Helm. An ne hoc patiamur Galene, ut umbris etiam contentiosi, & rixosi videamur? Iam Erasistratus, & VVillis nisi simultates omittamus, eorum consuetudi-

ne

ne nobis interdicunt; aditum sermonemque defugient nostrum; ne quid ipsi veluti ex contagione incommodi accipiant. At umbræ concipiendo tantùm offensam, & contumeliam ipsæmet sibi nocent. Nos autem etiam si quid asperiùs propter cõsuetudinem dicamus, ea tamen mente esse convenit, qua credamus omnem deesse nobis aut nocendi, aut obtrectandi sive vim, sive animum.

Gal. Invidiam, pertinaciam, simultates mittamus, Helmonti; &, ut Erasistrato placeam, magniloquentia ego non utar mea: atque ut vivens illi sæculo mores accommodavi meos; sic nunc quantum fieri potest, sinè simulatione, aut ostentatione vobis præstabo operam, & liberè dicam, quæ sentiam.

Erasis. Igitur viri præstantissimi, nisi habeatis aliquid, quod huic sermoni præferendum putetis, quæramus an sangvinis missio semper aliena sit; an unquam conveniat in morbis; & quando vel homini, vel equo, vel mulo, vel asino sit necessaria; nam his omnibus venas nunc exhauriri audio: & hac disquisitione, etiam si nullùm sit habitura usum, mentes nostras oblectemus

Gal. Vt lubet.

VVillis. Non video quid melius facere valeamus, quàm de his iisdem dis-

 serere;

ferere; quibus viventes detineri consuevimus.

Ex iis, quæ Erasistratus scripsit, Galenus minime cognoscere potuit, admiserit ne ille unquam sāgvinis missionem; an omninò damnaverit.

Eras. Multa autem de te accepi, Galene, ab iis umbris, quæ vel dum inter vivos agerent, tua opera legerunt; vel te sive vivum, sive mortuum gloriantem audiverunt. Ac Ego, qui in minimis curiosus adeò tibi visus sum, ut notaveris, quod neque *a* offerendæ offæ, & cichorium decoquendi rationem pretermiserim; tam parcè tamen de vena secanda locutus sum, ut neque significaverim, an aliquando incidenda sit vena; an omninò & in omnibus morbis id sit prætereundum. Verùm quidquid alii de me dicant, quos non moror, tu tamen Galene ex hoc nunquam rectè, & concludenter ostendes, me in ægritudinibus sangvinis missionem damnasse. Nec satis tibi esse potest conjecturę, quod si quandoque probassem, silentio nō præterissem. Tu enim voluisti Hippocratem sanguinē *b* detraxisse iis etiam ægrotantibus, in quibus neque verbum unum fecerat de secanda vena. At Hippocrates solers nimis, atque diligens fuit in describendis iis, quæ circa ægrotantes illos facta, aut observata essent; ut monuerit etiam de supposito, deque paucis sangvinis guttis spontè è nare sive dextra, sive sinistra prodeuntibus.

a. Gal. de venæ sect. adv. Erasist. cap. 4.

b. Gal. passim in l. Epidem. lib. 3. sect. 3. ęgr. 8.

Prout occasio tulisset, & res tibi cecidisser

ſet meliùs ajebas Hippocratem venas aperuiſſe iis, quibus nihil tale ille dixerat fuiſſe factum: me verò a ſangvinis detractione omninò, ac ſemper abſtinuiſſe; cum neque ſignificaverim, recipienda *a* ne illa ſit in morbis, an poſthabenda. Neque profectò rationes ullas tradidi, *b* quibus ſangvinis miſſio explodenda mihi viſa fuerit. Tu autem qui ex multis tempore, doctrina, ſententia, atque moribus maximè diſcrepantibus hominibus frequenter unum tibi confingere ſolitus fueras Hippocratem; quo, velùti clavigero Hercule monſtra omnia debellante, vulgares homines deterreres; dum rationes meas de non admittenda ſangvinis miſſione divinares, confinxiſti tibi pro Eraſiſtrato pumilionem hominem, quem vel digito protereres, vel levi magniloqui oris ſputo obrueres.

a. b. De venæ ſect. adv. Eraſiſtr. c. 1. & cap. 2.

Gal. Divinatione quidem opus erat, ut cauſas inveſtigarem eorum, quæ nulla dilucida oratione complexus fueras; & ſic eas redargui, quas diſcipuli tui adducebant; ut ſi aliæ deſint, Eraſiſtrate, jure videri poſſis pumilio. Tu autem fortè veritus es, ne oppoſitū tibi accideret ejus, quod mihi evenit. Cum enim vidiſſem Romæ Medicos religione quadam abſtinentes ab inciſione venarum, illos increpans libellum conſcripſi, appoſuique ti-

tulum *de vena sectione adversus Erasistratum*; quo malè quidem, fateor, consultum est hominum generi. Nam postea juniores Medici, qui statim tunc meam sententiã amplexati [a] sunt, *febres cunctas in principio venæ sectione indigere putabant; & non mediocri noxa ægrotos afficiebant, ut plures hac ratione perierint; quàm quibus non fuerat vena secta*. Qui hoc erant magis ridiculi, quòd ne doctrinam tuam deseruisse viderentur, affirmabant te omisisse hoc præsidii genus, tanquàm indubitatum: veluti Ego dixeram in innumeris ægritudinibus omisisse Hippocratem venæ sectionis mentionem facere, tanquam rei, de qua minimè dubitari posset. Atque ideò opus fuit alium conscribere librum, in quo id potissimum Medicis persuasum volui, in nulla ægritudine hanc medicinam à te usurpatam fuisse. Præstabat enim eos sic [b] credere, *quàm omnibus uno ordine venam incidere*. Tu verò fortè timuisti, ne si rationes reddidisses quibus morbis ferè in omnibus sangvini parcendum existimasti, semper omninò alienam esse sangvinis missionem crederent homines. Quorum credulitas, ceu levibus auris humilis juncus, ad autoritatem sermonemque probati, & eloquentis viri hàc, illac inflectitur. Sed illud etiam insitum est homini: ut cum adhuc non constet, an aliquid facien-

a. De venæ sect. advers. Erast. c. 6.

b. De cur. rat. per sanguinis miss. cap. 2.

ciendum, & administrandum sit, necne; propensior sit ad faciendũ, quàm ad quiescendum: contra morem veteris Academiæ, quæ assensum retinebat ab omni eo quod evidenter adhuc non innotuisset; & iis minimè utebatur, quæ minùs clarè constarent. Hinc Medici plerique, qui ipsi potiùs inclarescere, quàm ægrotos à morbis vindicare cupiunt; semper aliquid circa illos faciunt: & commendandi essent, si ad hoc ea non attingerent, quæ magni momenti sunt, & malè administrata perniciem afferunt.

Illud autem in te valdè admirandum visum est Erasistrate, quod Romæ maximè clarus fueris, quia vinciri membra jussisses; & quia sangvinem non detraxeris! Populus enim Romanus propter libertatis amorem vincula abhorrebat: & propter sangvinolentam in illis sæculis gentis naturam pacis etiam tempore funebribus ludis; muniisque gradiatorum; horrendarum bestiarum in homines crudelitate; & ludicra armorum arte militi profutura; ac ficta naumachia delectabatur; sangvinis aspectum non solùm non perhorrescebat; verùm etiam ad insigniora vulnera, casusque gladiatorum gentis illius animus erigebatur, & lætabatur: ut non pauci decorum etiam putarent v olentas sibi inferre manus; corporisque

domi-

domicilia, non jubente, domino deserere. Sangvinis, inquam, missio admittenda potiùs erat, quàm damnanda, ut apud Romanos medicus inclaresceret.

Erasis. Non mihi hoc unquàm quæsivi Galene, ut Romanis clarus essem; nec Romanis scripsi: illud tamen timui ne si rationes exposuissem, quibus vasa humorifera non esse incidenda sum opinatus; crederent homines hoc unum perpetuò esse hominum vitæ adversum. Verùm si hoc credidissent; neque tamen ullo magno auxilio essent destituti; nam sæpissimè multa reperire licet, quæ tutiùs id omne præstent, quod sangvinis missio præstare potest: cujus etiam graviora, & frequentiora sunt maleficia, quàm beneficia.

Rationes quas Medici afferebāt Galeni tempore pro non mittendo sangvine sunt inanes, atq. ridiculæ.

Cœterùm langvida sunt, & inania nimis, quæ de non secanda vena discipuli mei dicebant.

Difficile est venam [a] secare, & venam à proxima arteria internoscere; ac maximum imminet ab arteriæ incisione vitæ periculum? Quid si hæc sectio, & venæ ab arteria internotio quibusdam sectoribus facilis esset, pro ut est facillima; an à morbis homines secta vena vindicari possent?

a. b. De venæ sect. adv. Erasis c. 2.

[a] Aliquis præ timore dum vena incideretur [b] mortuus est? Sic aliquis aquæ potu extin-

extinctus eſt : an propterea aquæ uſus interdicendus ? dejectis animo vena non incidatur ; vel priùs moneantur , ne timeant ab iis , quæ timenda non ſunt.

Aliqui incompeſcibili [a] sãgvinis fluxu defecerunt ? Quid ſi fluxus iſte facile ſiſti poſſit ; ut re vera ſiſtitur ? *a. b. c.* De venæ ſect. adu. Eraſiſt. cap. 2.

Menſura mittendi [b] sãgvinis coniici nequit ? Quid ſi illam aſseqnamur ; quid ſi minùs mittatur , quàm conveniat ; & poſtea ſi videbitur , iterum vena aperiatur ? Semper remanet illud quęrendum, an ſangvinis miſſio conveniat ?

Gal. Hæc & alia ſimilia ridicula mihi viſa ſunt.

Eraſ. Ridicula ſunt ſanè : neque mihi imputandæ ſunt ineptiæ diſcipulorum meorum, ut neque tibi tuorum ; maximè cum nullam Ego dederim illis occaſionẽ tam vana adducendi . Sed ſive Apoemantes fuerit [c] ille , ſive Strato, aut Ariſtogenes , aut Medius , aut alius, qui ſangvinis miſſionem modum exuperantem à cæde non differre affirmavit ; non eſt profectò vana locutus . Sed neque propterea reiicienda eſt venæ ſectio ; cum modus eſse poſſit in ea , qui non ſit excedens , & non enecet . An quia opium malè adhibitum enecat , opio nunquam utemur ?

Helm. Verùm enim verò neque ex his Medici plerique rectè concludunt ve-

nas

Non solùm videndũ est, an aliqua sãguinis missio non lædat; sed an prosit, vel prodesse possit.

nas secandas esse. Nequaquam hoc tantum videndum est, an venarum incisio modum non excedens perdat hominem; nec ne: sed insuper videndum quid ipsa auxilii præstet; & an unquam prodesse possit? Neque sanè tàm ridicula sunt illa, quibus neglectis complures perierunt.

Semper aliqua evacuatione opus habet animal vivens; semper aliquid decedit è corpore animalium.

Erasist. Ipsa igitur rei natura examinanda est, ut etiam tibi, Galene, visum est. Qui illud priùs diceris assumpsisse evacuationem, & detractionem aliquando convenire.

At ego sic habeo, non mediocris evacuationis perpetuò vivens animal indigere; modo vitæ fungatur muneribus; & non sit hyeme sopitum, aut congelatum: & tunc existimo aliqua evacuatione ipsũ etiam opus habere; sed quæ fortè hominum sensibus percipi nequeat. Semper aliquid decedit è corpore animalium: ac si nihil omninò decedat, aut animal mortuum jam est; aut brevi morietur. Vita enim sinè multarum partium motu minimè consistit. At semper aliquid decedit ab eo, quod movetur.

Quidquid mouetur, pro viribus id omne impellit, quod suis motibus utcunque obiicitur; non enim in spatio prorsus inani movetur; sed quà fertur, corpora alia exturbat. Id autem saltem propter contactum, corporumque affrictum non

sit sinè aliqua ejus, quod movetur, deperditione. Et hoc manifestum quoque est in durissimo chalybe; qui dum movetur, & alia corpora movet; licèt lentè, ipse tamen conteritur, & attenuatur. Neque profectò restaurationis, & nutrimenti ad vitam prorogandam necessitatem haberent viventium corpora; nisi aliquid continuò ab ipsis efflueret. Neque mutatio laboris hominem nō raròreficeret à præcedenti alia laboris specie, in qua lassus ille factus est (ut qui scribendo fessus est, dum ambulat reficitur; fitque denuò ad scribendum validus) nisi ab iis organis, quæ præter participationem motuum, quibus homo vivit, aliis etiam motibus exercentur, aliquid decesserit: quod illis iisdem, dum post laborē quiescunt; restitui possit etiāsi alia membra interim exerceantur. Verisillimum autem est, nequaquam idem, aut omninò simile dissipari in quocunque exercitii genere: videlicet aliud aliquo pacto est, quod ambulando, aliud quod contemplando absumitur; sic aliud videndo, aliud audiendo, aliud loquendo decedit.

Perpetua igitur evacuatione, aut partium dissipatione, sive dissolutione, translatione, aut permutatione indigent corpora viventium; quoniam tum compluribus indigent motibus; ut vivant; tum etiam

etiam aliis, quorum alius, atque alius accidit usus, frequenter exercentur.

Hæc autem in morbis sæpè sunt moderanda; & pro ut varia est eorum, ex quibus corpus constat natura, aliæ, atque aliæ fieri possunt necessitates hoc, vel illud aliud evacuandi, & detrahendi; & aliud, atque aliud apponendi, atque restituendi.

Ex hoc quod aliquid evacuandum sit, & decedere debeat è corpore animalium; non sequitur venæ sectione id fieri debere.

Tibi autem, ut audio, satis est, Galene, si dicam corpora aliquando detractione & evacuatione opus habere; quod ex iis, quæ de febrium ortu, & inflammationum natura à me dicta sunt, deduxisti. Atque ad detrahendum facillima, & omnium expeditissima via tibi visa est venarum sectio. An tutissima etiam, & commodissima? An quia aliquid decedere debet, & aliquid est evacuandum, sangvis erit hoc, quod evacuandum est; & ex iis vasis, in quibus ille minimè restagnat? An cuique evacuationi, & detractioni, cujus homini necessitas facta sit, ut à morbis vindicetur, venæ sectio satisfacit? Nequaquam hæc tam facilè determinantur, Galene, etiam si illud ponatur, tum ex reliquis substantiis, quæ corpus vivens constituunt; tum ex sangvine in quocunque statu sive sanitatis, sive ægritudinis; & in quacunque ætate semper aliquid decedere. Etiam si illud ponatur in quacunque

sive

five copia, five penuria tum fangvinis, tum aliarum fubftantiarum femper aliquid diffipari; femper etiam aliquod debere anferri, atque decedere; nequaquam illud fequitur venam efse aperiendam; finendumque fangvinem ex apertione fluere: & multa fanè alia requiruntur, ut hoc determinetur.

Pudet autem ea referre, quæ de febrium, & inflammationum ortu fum opinatus: non quia meliora fcripferis, Galene, qui potiùs perniciofam de febrium effentia fententiam promulgafti; fed quoniam fangvinis à venis in arterias, & ab arteriis in venas, aliarumque liquidarum fubftantiarum motum fi cognoviffem, multò fanè præftantiora de his, aliifque cogitafsem; & pofteris tradidifsem. Referam tamen illa qualiacumque fuerint.

Arterias putabam [a] dum homo integer effet, fpirituum tantum receptacula efse; eafque dividi, ac fubdividi in anguftiores, atque anguftiores arteriolas, quæ tandem minoribus venis occurrerent; quibufcum fines haberent eofdem: fed venas repleri fangvine; qui propter extremorum ofculorum conniventiam, & tenuitatem vaforum non exiliret in proximas arterias; nifi cum violentia alicujus morbi, vel caufæ morbificæ in illas impelleretur. Ac tunc quidem cordis mo-

a. Gal. de 5. miff. advers. Eraft. cap. 3.

tui,

tui, & arteriarum ob concitatos, & perturbatos spiritus resistentiam fieri; & inde febrem suscitari. Quæ consisteret [a] in arteriarum, & cordis motu perturbato: atque ideò febris non esset per se affectus; sed symptoma, sive [b] consectarius, & ad sangvinis in arterias dilapsum accessorius affectus. Quod si sangvinis aliquid condensaretur, & coagularetur in extremis venis, arteriisque & circa confinia earundem, tunc inflammationem fieri existimabam. Quæ nihil aliud esset, quàm tumor ex congesto, & condensato humore in extremis venis, arteriisque, & circa confinia earundem. Sic putabam: quæ quidem nullam afferunt homini ægrotanti perniciem; & magna parte nunc etiam sunt retinenda. Sed si sangvinis motum cognovissem; multò sanè meliora, & præstantiora protulissem.

a Gal. in 6. Hipp. de morbis vulgar. comm. 1. text. 29.

b. Gal. lib. Medic. sive introductio cap. 13.

Veteres multa cognoverant, quibus facilè ea, quæ de sanguinis motu à recentioribus comperta sūt dignoscere potuissent.

VVillis. Nescio quis nomini, atque gloriæ vestræ invidens effecit, ut motus sangvinis systema, sive circulationem ejusdem, quam non rarò veluti manibus contrectastis, non cognoveritis. Ac uterque vestrum, tuque potissimùm Galene si ea, quæ de extremarum venarum, & arteriarum communione ab Erasistrato dicta fuerant, consueto fastu non sprevisses, facili profectò negotio sangvinis motum perceptum habere potuisses. Cognovisti

visti enim sangvinem natura in arteriis contineri, atque moveri; & non solùm in dextro, a verum etiam in sinistro cordis ventriculo sangvinem potiùs, quàm puros spiritus perpetuò reperiri. Et his cognitis, nisi facultatibus tuis plus justo favisses, facillimum quoque fuit glandularum naturam, atque usum perspecta habuisse.

a: Gal. de de Hipp. & Platon. Decret. lib. 1. c. 5. & alibi.

Gal. Ita planè se res habet: sed cum pluries de iis partibus, quas nos propriè glandulas appellabamus locutus fueris, VVillis, audire mihi visus sum vel ea, quæ ab Erasistrato; vel quæ à Marino præstantissimo Anatomico dicta, & scripta fuerant: ut vix aliquid memoria dignum addidisse his recentiores videantur. Facultates autem appellavi rerum causas incognitas; ut ingenuus potiùs, quàm mendax, aut arrogans videri debeam ex illo vocabulo.

Marinus Anatomicus prisci ævi cognovit ductus proprios plerarumq. glandularum.

VVillis. An non videntur memoria digna, quæ sæpiùs retuli de cerebro; de hepate; de glandulis salivalibus; de pancreate; de renibus; deque aliis multis mea potissimùm ætate, celeberrimorum virorum fœcundissima, memoriæ proditis?

Gal. Dignissima quidem hæc, & alia multa circa universam rem anatomicam. Sed ea, quæ memorasti mihi de glandulis

circa os, & circa fauces positis; deque aliis multis partibus, quas nos glandulas propriè dicebamus; deque earum ductibus, omninò Marini sunt; qui librum conscripsit de eo, a quod à glandulis est, vase. Salivales ductus, sive venulas evidentes salivam à glandulis acceptam stillatim in os effundere nemo meis temporibus ignorabat. Ab aliis item glandulis è cerebro in palatum, & è tonsillis in fauces aliquid eructari cognitum erat; nec non etiam universa intestina à glandulis irrigari. *At Marinus b alias quasdam etiam præter ante dictas ad irriganda membra glandulas enumeraverat.* Non tamen in omnibus ajebat meatus, qui sensui paterent, existere. Cui condonandum est, si non omnia indagavit; ac si quasdam glandulas, quas ipse non vidit foraminulosas, & spongiosas, fulcire vasa cum aliis veteribus affirmavit. Erasistratus verò c rejecto nomine facultatis tum in libris universalium sermonum, tum passim alibi multa docuit de aptis figuris osculorum meatuum; quibus peculiaris aliquis liquor secernatur, ut neque in his multum habeant, de quo nimis se jactare debeant recentiores.

a. Gal. lib. de lib. propriis cap. 3.

b. Gal. lib. 2. de semine cap. 6.

c. Gal. tum in libris de natural. facultat. tum alibi.

VVillis. At sive Erasistrati, sive Marini opera ad nos non pervenerunt.

Gal. Ego tamen multa retuli tum Marini,

rini, tum Erasistrati, tum aliorum; quæ satis esse potuissent; nisi veteribus gloriam eripere voluissetis.

Helm. Ac tu, aliique multi, VVillis, nomini atque gloriæ invidistis meæ; & nullas mihi retulistis gratias, quod vanum omninò de quatuor humoribus, & de quatuor qualitatibus, & de temperamentis commentum; inanem humoristarum doctrinam; atque decipi eos, qui febrium essentiam in calore ponerent, ostenderim. Cumque docuerim febres non in solo nixu [a] expulsivo, sive motu alterativo consistere, & multo minùs in ipsa alteratione, & diathesi, ut alioqui putarunt scholæ; sed in parte materiali deturpati indignatione Archei (defœdatur enim pars Archei materialis [b] per iram, suscipitque iconem, sive ideam indignationis) cumque multa docuerim de variis rerum fermentationibus; plerique vestrum, tuque ipse, VVillis, vel mutatis vocibus, & nulla nominis mei mentione facta, eadem docuistis; vel si aliqua addidistis, illa sunt deteriora, aut saltem haud meliora iis, quæ à Galeno, & discipulorum ejus caterva dicta sunt.

[a]. Helm. de febrib. c. 13.

[b]. Idem de morbis Archealibus.

Erasis. Hæc de febribus, & de humoribus, & de fermentationibus disputatio non est, quæ brevi digressione explicetur; neque ea in præsenti opus est: transferamus

mus igitur illam; & pergamus quærere, quod institueramus, an sangvinis missio unquam conveniat?

Quæcunque corpora viventia semper aliqua indigent evacuatione, & partium decessione.

Et quidem pro illa asserenda satis non est admisisse, viventia corpora indigere evacuatione. Nam hoc perpetuum est, utcunque corpus vivat. Et ægra, & integra corpora; & emaciata, & plena aliqua indigent evacuatione. Et multæ semper ab iis, quæ continentur in vasis sangviferis, ad alia vasa necessariæ sunt tum partium transmigrationes, & transfusiones; tum decessiones variæ necessariæ sunt. Et multa ab aere, aut cibo, & potu desumpta vasis sangviferis continuò adduntur. Nec non etiam ab aliis vasis corporis viventis, & partibus ejusdem multa continuò transeunt in vasa sangvifera. Estque non solùm sangvinis, sed multarum aliarum substantiarum perpetua quædam circulatio. Quandoquidem nequaquam id omne, quod è partibus, vel parte aliqua decedit; statim extra corpus pellitur, & omninò abscinditur ab eo: ut est id, quod tenues, & sensu minimè perceptibiles abit in auras; & id quod sub sudoris, aut lachrymarum specie emittitur; vel ut sunt illa, quæ sub furfuris, aut pingvis substantiæ è nonnullorum capitibus, aut à naribus, vel ab ore sub muci, aut spu-

Multæ fiunt in vivẽtibus plerarunque substantiarũ circulationes & transfusiones.

fputi fpecie redduntur ; & ut funt ea, quæ per urinarum vias, vel per extremum inteftinum unà cum impuritatibus cibi, & potus eiiciuntur ; & fi quæ funt alia, quæ omninò abfcindantur, & decedant è corpore. Sed quædam partes priufquàm extra corpus ferantur, fic decedunt à fangvine, exempli gratia, ut vel fpiritibus, vel lymphæ, vel falivæ, vel bili, vel femini, vel nervis, vel aliis partibus totum corpus conftituentibus addantur, ad certos adhuc naturæ ufus ; & quædam ab his decedunt, quæ priufquàm omninò expellantur, aliis partibus, & ipfis etiam vafis fangviferis ad naturæ etiam ufus iterum adduntur.

In his autem omnibus id ferè femper perpetuum eft, quod nihil decedere videtur fub forma, fpecie, & natura ejus, à quo facta eft deceffio ; & nihil addi videtur fub forma fpecie,& natura ejus,ex quo fit additio.

Quod quidem dupliciter contingit. Primùm quia nihil eft, quod partes habeat omninò fimiles inter fe; nifi fortè aurum, de quo mihi fæpè locutus es, Helmonti ; vel puriffimum argentum ; vel mercurius; vel quid aliud his fimile : in quibus fortaffis eft etiam aliqua partium diffimilitudo ; fed quæ fenfibus, & hominum induftria, ut in oleribus, pane, vi-

Ea quæ decedunt è corporibus animalium, vel adduntur ; fub alia fpecie, et forma decedunt, ftue adduntur.

no, sangvine, aliisque, notari nequeat. Cumque neque eadem, neque omninò similia sint organa, aut renum, aut hepatis, lienis, pulmonum, cerebri, aliarumque partium; neque ubique iidem, aut omninò similes, & æquales inter se sint meatus, & pori, quorum innumerabilis est in universo corpore multitudo; fit ut ex dissimilibus particulis sive sangvinis, sive lymphæ, sive alterius liquoris aliud decedat in hepate, aliud in liene, aliud in cerebro, aliud in pancreate, aliud in renibus, aliud in cœteris glandulis, & in aliis corporis partibus.

Quod si hæc non sufficiat partium sangvinis, aliorumque liquorum; & constructionis organorum, & meatuum, & pororum dissimilitudo; addere possumus mutationes, & alterationes, quas suscipere possunt substantiæ ob varios motus, incursionesque; & corporum permixtiones ad invicem. Quibus comprehendere etiam videri velim, quas appellastis fermentationes; de quibus tamen nunc minutiùs, & exactè quærendum minimè est: tum quia huic quæstioni non sunt necessaria; tum ne nimis digrediamur.

Quoniã varia decedunt è sangvine, dum animal

Illud autem ex his consequitur, quòd dum animal benè se habet, quacunque ratione aliquid decedat è sangvine, exempli gratia; id, quod in vasis sangviferis supe-

supereſt, non eſt omninò, quale fuerat; priuſquàm illud deceſſiſſet. Non ſolùm quantitas minuitur ſangvinis iis ſubſtantiis, quæ à ſangvine, dum animal integrū eſt, multifariam decedunt; verùm etiam id, quod ſangvinis reliquum eſt, non remanet, quale priùs fuerat: & ex hoc etiam non erit ejus ſimilis uſus.

bene ſe habet & varia adduntur; non eſt ſangvis in vaſis ſibi ſemper ſimilis.

Hinc fit, quòd ſangvis arteriarum non ſit omninò ſimilis ſangvini venarum.

Nam poſtquam ſudor exempli gratia, ſatìs, atque ſatìs prodiit è corpore; ſubſtantiæ, quæ in corpore ſunt reliquæ, vel non habent, vel in minori certè copia habent id, quod ſub hac ſpecie decedere poſſit. Et poſtquam urina; & ea, quæ cum urina commixta prodeunt ſatìs, atque ſatìs fuerint ſecreta è vaſis humoriferis; jam quod in his reliquum eſt, non remanet, quale priùs fuerat ante ſecretionem: vel quia deceſſerunt partes, quæ congregatę in pelvim renum urinam conſtituunt; vel quia deceſſerunt illæ, quæ præuiis nonnullis mutationibus, faciliùs quàm reliquæ in urinas abire, & tranſmutari potuerunt.

Plerunque autem accidit in integra animante, ut etiam ſi ſecundum naturæ neceſſitates multùm ſemper decedat, & diſſipetur, & multæ fiant ſubſtantiarum tranſmigrationes, & circulationes ab his

vasis in alia; illud tamen, quod reliquum est eius, ex quo factę sunt decessiones, tale omninò videatur, quale priùs erat: quoniam eodem ferè tempore, quo quædam decedunt; alia adduntur similiter reficentia, & restaurantia, sive restituentia illud idem, quod decesserat: in cujus locum succedentibus aliis similibus substantiis, videtur illud tale, quale priùs videbatur.

Sic cum ex succo vvarum, aut alterius fructus aliquid decedit, quod vel in fęces, aut in tartarum, aut in vini flores, vel in aliud quodcunque illud sit, congregetur; vel quod mutatum fermentationibus in fęces, aut in tartarum, aut flores abeat; reliquum profectò succi uvarum non remanet; quale priùs fuerat. Vel, ut ex iis deducere licet, quæ me docuistis Helmonti, atque VVillis, dum destillatione phlegma, atque spiritus ab aceto, exempli gratia, decedunt; id quod reliquum est, non est profectò quale priùs fuerat; neque acetum dici meretur.

Post sectam venam id, quod sangvinis reliquum est in vasis; nisi alia causa concurrat, remanet quale priùs erat.

Cœterum, dum sangvinis, aut aliarum substantiarum semper cordis motu in circulum actarum secto vase aliquid detrahitur, id, quod superest in vase, omninò remanet, quale priùs fuerat: neque detractione corrigitur, aut in meliùs mutatur reliquum. Non minùs ac si à musto

mu-

mustum auferas ; à vino vinum ; vel ab aceto acetum ; reliquum mustum , vinum, aut acetum erit ; quale priùs erat. Neque aliud detractione præstiteris , nisi quòd reliquum minus erit . Et præter hoc,quod reliquum minus est , nihil omninò aliud necessariò consequitur ex quacunque confusa , & sinè delectu partium detractione .

Helm. Sangvis igitur , aut alius humor per vasa fluens, & nullibi stagnans si bonus est , sinendus , sin malus sinendus etiam : quoniam confusa sangvinis à sangvine detractione reliquum minimè corrigitur . Nunquam igitur mittendus sangvis .

Verùm enim verò ego multorum hominum , sive ægrotantium , sive benevalentium curiosè sangvinem examinavi . Ac tandem cognovi sangvinem in venis nunquam putrefieri ; quin simul ipsa vena putreat ; ut in gangræna , & in mortificationibus . Nec non etiam cognovi vana esse Medicorum de sangvine judicia ex vario colore sive viridi , sive flavo , sive subfusco , sive nigro desumpta : necnon vana esse , quæ ex majori , aut minori consistentia ejusdem , crassitie , & viscositate , aquositate,& tenuitate indicia desumuntur . Sangvines enim ejusmodi colore , materia , consistentia valdè dissimiles ; quosve Medici dixissent putridos ;

Vana sunt secundum Helm. plerumque de sangvine judicia.

medi-

medicamenta mihi dederunt æquè vtilia, ac quilibet alius sangvis; qui medicis videri posset optimus.

Medicamentorum vires, neq. ex odore neque ex colore, aliisque similibus dignosci possunt

Gal. Memini me aliquando docuisse, *neque* [a] *ex colore; neque ex odore; neque ex consistentia; neque ex conglaciatione; neque ex duritie; neque ex asperitate, aut levitate,* aliisque similibus *de medicinarum facultatibus rectè Medicos ratiocinari posse.* Sunt enim nonnulla in plerisque ex his dissimilia (ut vina quædam alba, quædam nigra) quorum tamen vires ad nos sunt similes. Hoc idem docuit Clarissimus Medicus Diocles in primo ad Plistarchum de sanitate tuenda libro; ubi hæc scripta reliquit: [b] *qui ergo omnia sapore eodem, odore colore, aut alio id genus prædita vires easdem obtinere existimant; haud rectè opinantur: nam multa ostendere quis possit dissimilia fieri ab his, etiam si, quo ad prædicta attinet, inter se conveniant. Neque sanè si quid alvum, aut urinam movet, aut quamlibet aliam habet facultatem; ideò tale esse quodque est putandum, quod vel calidum sit, vel frigidum, vel salsum: quandoquidem non dulcia omnia, aut acria, aut salsa, aut cætera id genus easdem habent facultates.*

a. Gal. de simpl. medicam. facult. lib.2.c.2.

b. Diocles apud Galenum de alimen. facult. lib.1.c.1.

Sed heù per quàm facilè illa omnia concludis Helmonti! Licèt sangvinis natura ex colore, & consistentia; aquositate, & tenuitate (etsi multoties aliter pronun-

ciaverim) cognoſci nequeat; nunquam tamen, quantumvis mente contorquearis, oſtendes ſangvinem in venis non poſſe grave aliquod vitium concipere; & inde non poſſe animantem extingvi.

Sangvis in vaſis poteſt eſſe vitioſus; vitiū tamen difficillime cognoſci poteſt.

At ſi ſangvis ſit ſanè optimus; ſed ſuperabundet nimis in venis; cur quæſo non erit evacuandus?

VVillis. Audacter profectò de his omnibus decernit Helmontius. Sed neque tu places Galene; qui ſcrupulum injeciſti ad ea, quæ apud te notata legi, quæve ego etiam ſervavi; attendendum ſangvinis colorem, ut de ſangvine dijudicemus; attendendam in ſangvinis miſſione coloris mutationem.

Gal. Et hæc, quæ refers; & ea, quæ retuli, à me quoque ſcripta ſunt, VVillis.

VVillis. Neque ſolùm cum ſuperabundat mittendus ſangvis eſt; verùm etiam cum *ſulphure, aut ſale [a] fixo, vel ſimul utriſque exaltatis in acrem ſalſum, aut ſalino-ſulphureum degeneravit: vel [b] cum aſtro percitus in partes modo has, modo illas impetuosè irruit; aut materiam noxiam transfert. Siquidem cruoris portione detracta, nova ſtatim ejus fermentatio oritur; & non rarò particularum omnium ejuſmodi fit metathesis, ut deinceps ſpiritus cum ſale volatili paulum emergant; & dominium ſuum recuperent;*

a.b. VVillis de phlebotomia fol. mihi 171. & 173.

perent ; sulphure, & sale fixo sub jugo missis : vnde phlebotomia cobibetur, & reducitur sangvis .

Erasis. Admiranda quidem , & tumida sanè verba ; non tamen pulchra nimis !

VVillis. Neque illud tibi admiserim, Erasistrate , ex sangvinis per venæ sectionẽ detractione necessariò consequi ejusdem in venis diminutionem . Quin imò sæpè detracto sangvine, non solùm tantundem remanet , ac ante detractionem erat ; sed etiam crescit in venis sangvinis copia.

Erasis. Nihil omninò est, quod detractione crescere possit . Confusa sangvinis à sangvine detractione ; vt etiam confusa particularum omnis generis à vino detractione non mutatur reliquum sive sangvinis, sive vini : verùm post detractionem remanet minùs sangvinis ; remanet minùs vini .

VVillis. Paradoxa tamen illa facilè probari poterunt . Primùm constat experimento .

Erasis. Abstineto hac vice ab experimentis ; ni velis omnibus te onerem observationibus ; quibus constat decrescere ea, ex quibus aliquid aufertur ; ea autem crescere , quibus aliquid additur.

VVillis. Adducam tum experimenta, tum etiam rationes .

Erasis.

Erasis. Sive experimenta, sive rationes adducas, non erunt meliora iis, quas quis afferre posset ad probandum Helenæ potiùs raptu, aut ligneo Caballo; non autem Pyrrhi, Vlyssis, Machaonis, aliorumque Græcorum manibus concidisse Ilium: vel ad probandum, quòd Pyrrhi potiùs, aut Vlyssis ira, quàm *Troja arserit igni*. Cum contra ego videam potuisse post Helenæ raptum meliùs esse Trojæ: ac potuisse equo illo exornari potiùs, quàm excindi pergama. Sed audiamus rationes, & experimenta ista tua.

Argumenta, & rationes, quibus Tho. VVill. ostendere conatur, qui effectus, & motus cōsequātur sāguinis missionem; nihil habent roboris, & nihil rectè concludunt.

VVillis. *Constans a obseruatio est à cruore parciùs detracto totā illicò massam ejus insigniùs efferuescere; novasq. in partem affectam ῥοπας habere.*

Cujus ratio est, b quòd in magna plethora plures, & sanguinis, & seri portiones in recessus, & angustias protrusæ illic residere cogantur.

Quæ post vasa perpaulum c inanita in massam sangvineam im-

Erasis. Nihil magis inconstans; & quamplurimi vix inflicto vulnere à chirurgo animo linquuntur, frigent, & pulsus ipsis deiiciūtur.

Sed in magna aliqua plethora, ex vini potione, exempli gratia, omnia velociùs moventur vsque ad insaniam, & furorem hominis. Cur non potiùs placidè regurgitāt? Cur non potiùs illus

a.b.c. VVillis de phlebotomia pagina, mihi 177.

impetuosè regurgitãt, ipsamque valdè exagitant; & huc illuc impetuosiùs adigunt.

lius fervorem compescunt? Cur huc, illuc impetuosiùs, & non placidissimè, & per cõsuetas vias sangvinis massam adigunt?

a.b.c. VVillis de phlebotomia pagina mihi 177.

Quapropter hoc [a] *etiam respectu vasa per multum depleri opus est; videlicet ut, præter laticem priorem ab angustiis liberandum, etiam succo ab exilio reduci, spatium concedatur.*

Cur redux iste ab exilio succus est in majori quantitate? non in æquali, aut potiùs, ut æquum est, in minori copia quàm sangvis, qui tunc effluit per sectam venam?

Qui secus [b] *cruori minùs congruè adveniens tumultuatur; ipsum in effervescentias, & eruptiones concitat.*

Cur hoc etiam? Cur tumultuatur redux iste exul? qui cum ob restitutam civitatem gratari potiùs debeat concivibus succis, turbas excitat!

Hinc [c] *advertere licet, quoscunque ferè homines statim a phlebotomia magis incalescere; qui tamen sangvine sufficienter eva-*

Frequentiùs contrarium accidit: ac si aliquando statim à phlebotomia incalescunt homines, est ista eorum calefactio

evacuato paulò postea temperatiùs habent.

factio, veluti Ilii excidium ab Helenę raptu.

Attamen a hujus evacuationis per venæ sectionem necessitas, qua licet, evitari debet.

Necessitati, nec resistit Marspiter.

a.b.c.d. VVilis de phlebotomia pagina mihi 171.

Quoniam b exinde sangvis fit magis sulphureus, & minùs salsus.

Nullam video necessitatem, qua ex detractione reliquus sangvis fieri debeat magis sulphureus, & minùs salsus.

Proinde c homines ferè quosvis ad febricitandum, & pinguescendum disponit.

Homines quidem facit morbidos: sed neque febres neque pingvem habitum certò promittere potes ex sangvinis detractione.

Porrò d venæ sectio, magnum sanè remedium, si ad parvas quascunque occasiones prostituatur, quando opus erit ad grandes affectus minùs efficax evadet.

Igitur grandes affectus nō sanantur sangvinis missione: sicuti neque raptu Helenæ Ilium evertitur; licèt occasione raptus hujusmodi eversum dicatur.

Neque puer lupi aspectu, sed ex semetipso terretur; licet desumpta occasione ab aspe-

aspectu lupi expavescat . Cui quidem si assuescat, postea neque hanc sibi suscipit à lupi aspectu occasionem terroris . Sic aliquis, qui priùs maximè lætabatur propter tenue lucrum; postea quandoque non sibi suscipit à majori lucro lętitiæ occasionem. Sic similiter de aliis animi affectibus.

Vera causa alicujus affectus semper producit effectum illũ.

Secus quoniam semel ignis suffocari potest aqua , quæ ad hoc satis sit ; semper suffocari poterit aqua , quæ satis sit ; & à copiosiori aqua citiùs, atque meliùs extingvetur, & suffocabitur.

Cui [a] accedit, quòd juxta vulgi observationem quò familiariùs quispiam phlebotomia utitur , eò crebriùs hac indigebit.

a.b.c. VVillis de phlebotomia pagina mihi 171.

Neque causam video , quæ hanc sangvinis crebriùs mittendi ponat indigentiam.

Quippè [b] sangvine ad phlethoram evitandam emisso . massa reliqua denuo citiùs ad plethoram assurget,

Satiùs igitur sẽper erit nunquam mittere sangvinem. Sed neque hoc verum est , quòd ex sãgvinis detractione reliqua massa , denuò citiùs ad plethoram assurgat.

Longè [c] secus , ac quorundam fert opinio ; qui verentur ne cruo-

Ea quæ post sanguinis missionem corpori adduntur ; quo-

cruoris penus crebra phlebotomia absumatur : quoniam è contra hoc modo fit quãtitas ejus auctior ; licèt crasis deterior. quoniã minori sangvinis copiæ permiscentur, sæpè minùs rectè convertuntur in humores muneribus vitę idoneos : ut crasis quidem fiat deterior post repetitam sangvinis missionem. Sed non video, ut ex detractione quantitas ejus fiat auctior: nam ex detractione non sequitur, quòd plus addatur, quàm detractum sit ; imò neque sequitur quòd addatur tantundem. a. b. VVillis de phlebotomia pagina mihi 171.

Ità namque cruor sale balsamico, a & contra putredinem præservativo multũ spoliatus ; loco ejus sulphure pingvifico, & πυρετικῷ magis saturatur. Cùm sangvis cõfusè educatur, cur quæso reliquũ spoliatur sale balsamico putredinis præservatiuo ? Cœterùm scio quædam meliùs pręservari à corruptione, vel pingui oleo, vel myrrha, vel succino, vel therebinthi lacryma, quàm sale. Ac si sangvis spolietur sale ; non video cur saturari debeat sulphure hoc pingvifico, & incendiario !

Phlebotomia insuper b sangvinis mixtionem, & temperiem sæpè emendare Ejus, quod neq; rectè subigi, nec facilè secerni, ac amãdari possit, tantum edu-

re solet ; adeoque multiplici respectu. Primò enim si quiddam heterogenium massæ ejus confunditur; quod scilicet non rectè subigi nec facilè secerni, ac amandari possit ; vena pertusa, sangvis effluens materiæ istius portionem non rarò multam secum foras convehit ; proinde ut reliqua perdomari, aut expelli queat.

educitur, quantùm permixtum erat illi sangvinis portioni, quæ, pertusa vena detrahitur. Nec proinde, quod remanet in venis minùs domabile, faciliùs perdomatur, aut expellitur.

a. b. VVillis de phlebotomia pagina mihi 171.

Enim a verò vasis foramine aperto, statim sangvis fermentescens particulas extraneas, quà licet, unà congregat ; & sui portionem istam, in qua plurimæ aggregantur, foras extrudit.

Illud, statim, quã bene sedet!

Papę, sangvis, statim pertuso, & aperto vase particulas extraneas vnà congregat! Vna congregat, & sui portionem istam, in qua plurimæ aggregantur, foras extrudit! Cur non potiùs extraneæ rebelles, contumaces, ab exilio reduces, & magis noxiæ sangvinis particulæ statim, ubi vena aperta fuerit, vtiliora congregant, & simul aggregata foras expellunt?

Hinc [b] *observare est ; quando cruor primo.*

Gal. Dum hæc narras, VVillis, non au-

audis, quæ mecum susurrat Erasistratus, verbis his tuis nihil omninò probari?

Erasis. Sunt sermones isti tui veluti Cabalistici, Astrologici; sunt omninò profani.

Helm. Pejora sanè habes iis, quæ à Galeno dicta sunt.

Gal. Multa quidem, VVillis, sive bona sive mala possunt per accidens contingere homini, cui sangvis mittitur; & oportet distinguere ea, quæ sic fiunt, ab iis, quæ per se, ac necessariò consequuntur sangvinis detractionem: quale est illud, quod dicebat Erasistratus, eorum, quæ in venis continebantur, diminutio. Nam ut fieri unquàm poterit, cum aliquid detrahatur; quin etiam ex hoc copia simul minuatur ejus, à quo detrahitur? Minuitur quidem necessariò copia, ipsis etiam annuentibus Erasistrato, & Helmontio. Cave, VVillis, ne ipsis hac in re repugnes; neve contrarium affirmes. Non enim parùm hoc est, quòd concedant detractione diminui copiam: ac mox debebunt fateri in plerisq; morbis, in quibus adest plenitudo vasorum, venæ sectionem frequenter convenire.

Nihil necessariò consequitur sangvinis missionem præter ejusdem sangvinis in vasis diminutionem.

Illud autem, an ex detractione mutetur reliquum, dubium sanè est. Ac etiam si mutetur, dubium est, per se ne; an per accidens; sive casu potiùs, & fortunæ ali-

Quadam tamen alia per accidens sive non necessariò consequũt

tur sangvinis missionẽ, ut fuit Troiæ excidium ex raptu Helenæ.

aliqua, vel ex animi affectu aliquo mutetur. Et hæc fortè intelligit Erasistratus, dum raptum memorat Helenæ, Trojæ excidium, Lupi aspectum, lætitiam occasione lucri, & alia similia. Negat Erasistratus, quòd ipsa detractione mutetur reliquum; quoniam sangvis confusè detrahitur, & sine partium discrimine. Ac etiam si concedat mutari reliquum; attamen quod maximè incertum est, nos probare deberemus; in meliùs, & non in deteriùs mutari.

Principia medica Galeni, & prima sangvinis componẽtia comparantur cum principiis, et sangvinẽ cõponentibus Th. V Villis.

Nos verò circa humores in vasis sangviferis existentes, quidquid velis, statuamus V Villis; quòd habeant tot portiones salis vtriusque, tot sulphuris, tot aquæ, tot terræ, tot spiritus: vel, si hæc non ampliùs placent, dicamus, quod ego asserueram, bilem naturalem, tum melancholiam, tum pituitam, & quartam quandam substantiam aeri respondentem componere totam sangvinis massam, quæ in venis est: vel alia quæcunque ponantur sangvinem componentia. Hæc quæcunque tandem fuerint, sanitatis tempore modum servabunt aliquem; ægritudinis verò sæpissimè non servabunt. Excedant jam in sangvine sal, & sulphur secundum tuam hypothesim; vel secundum meam excedat bilis flava. Cum non liceat chirurgo sic vas pertundere, ut sal, vel sul-

phur

phur tantùm; vel bilis tantùm egrediatur; neque cognosci possit in quo vase sit plus salis, & sulphuris, vel bilis, quàm aliarum substantiarum; consequitur, secta vena, id profundi, quod foramini proximius erat: quodcunque illud sit. Adeò ut licèt casu fieri possit, ut aliquid mittatur diversum ab eo, quod remanet in vasis sangviferis, & fortè commodum aliquod ex hoc sequi possit; attamen id neque promitti, neque certò sperari potest. Ac licèt supponere valeamus tenuiores, ac spirituosiores particulas aperto semel aditu faciliùs effluere; & remanere in vasis crassiores; videndum adhuc esset, an hoc prodesse potiùs; quàm obesse possit; & quando plus prosit, quàm obsit. Præterquamquod spirituosiores implicitæ cum sint crassioribus, & crassiores tenuioribus; hæ illas, & illæ istas vnà secum ferunt. Ac tu mihi dixisti, VVillis, sangvinis spiritum implicitum adeò esse terrestrioribus & crassioribus particulis, ut diù permaneat in educto sangvine; a & opus te habuisse ignis vi haud mediocri, ut spiritus iste eliceretur. Ego autem quantum dignoscere potui, dum Chrysippi, & Erasistrati sententiam examinabam, ne vulnerato quidem corde, visus est sinister ejusdem ventriculus exinaniri propter effluentem spiritum; b verùm propter effluentem

a. VVillis de febr. c. 1.

b. Galen. de Hip. & Platon. decret. lib. 1. c. 5.

ſangvinem; qui meo quidem judicio habet particulas quaſdam efficaciores,& tenuiores, quas ſpiritus appellare poſſis, aliis tamen implicitas particulis.

Non omnia, quæ à ſangvine videntur extrahi, ſangvini priùs inerant.

Helm. Verùm enim vero, ego teſtor vobis, ſangvini, dum in venis animalium eſt, minimè ea omnia ineſſe; nec talia, qualia chymicis operationibus poſtea ab ipſo educuntur. Multa enim fermentationibus, & ignis vi fiunt, quæ priùs non erant in eo, in quo, vel ex quo illa facta ſunt.

Partes ſangvinis ſunt heterogeniæ, & aliquam ſervare debent proportionem.

Gal. Hoc magis comprobat ineſſe ſangvini partes heterogenias; quæ etiam ſi omnes igni, vel alia cauſa vrgeantur, non poſſint in unum, idemque tranſmutari; quoniam heterogeniæ ſunt. Ac illud confirmatur debere partium varia genera in ſanguine aliquam ſervare proportionē; & ex non ſervata proportione aliquando morbos fieri poſſe Quod æquè explicatur, ſi bilem, melancholiam, & pituitam dicamus ſangvinis partes eſſe; ac ſi ſangvinem ex ſale, ſulphure, ſpiritu, aqua, & terra conſtare affirmemus.

Hipp. mittebat ſāgvinē, cum is bonus eſſet, & ſuperabūdaret.

Hippocrates (ſive potiùs is, aut illi, qui aphoriſmos conſcripſerunt) cum ſervata proportione humorum, ſangvinis maſſa abundaret in venis, & morbus urgeret, miſſione utebatur per ſectam venam; via videlicet omnium expeditiſſima ad diminucn-

nuendam sangvinis abundantiam. Si verò proportio non servaretur (puta si bilis excederet; vel sales, & sulphura, VVillis, magis, minùsve adusta, aut exaltata supra reliquas substantias excederent) medicamentum propinabat; quo vel per vomitum, vel per urinas, vel sudore, vel inferna potissimùm evacuatione humoris, qui superabnndaret, exturbaretur.

Ego autem licèt, aliquandò alias mihi proposuerim tum causas, tum rationes, quibus sangvis mittendus esset; ut plurimùm tamen Hippocratem sum imitatus: ac cum sangvis bonus esset, aut parũ recederet à naturali statu, & superabundaret; tunc maximè mittendum existimavi: exceptis tamen iis, in quibus missio contraindicatur; & præsertim pueris, [a] qui decimum quartum annum non attigerint. Qui quoniam multum dissipant, & multa ipsis fit per halitum digestio; sangvinis missione non indigent; etiamsi sangvis in ipsis aliquando abundet. Quod si crudior sangvis esset, aut superexcoctus; tunc alio præsidii genere utendum censui. Ac frequenter timui, ne dum puti, vel vitiosi sangvinis per sectam venam missio celebraretur; impurior, & magis vitiosus è primis viis in vacuas venas traheretur. Tu autem, VVillis, quid simile ais contingere de iis sangvinis, & seri portionibus;

Nunquam pueris sangvis detrahendus ex Galeno.

[a] Gal. Methodi med. l.11.c.14. ad Glaucon. 1. c.14. in lib. cõ Erasm. & Erasistr. & de c.r. per sang. miss. & passim alibi.

quæ in magna plethora in recessus, & angustias protruduntur: cui periculo nescio an largiori missione satìs consultum fuerit.

Quam ob rem etiam, atq; etiam rogo, hoc maximè retineamus: & quantùm rectiùs fieri potest, hoc maximè firmemus, sangvinem optimum posse aliquando superabundare in vasis; & ex copia fieri posse mòrbos; qui citò, & tutissimè missione sangvinis sanentur.

Erasis. Quando hæc est, Galene, sangvinis in venis, per quas liberè movetur, superabundantia?

Gal. Rectè mones: & primò plenitudinem vasorum, quæ non sunt adhuc impedita, vel obstructa; postmodum verò examinabimus illam, quæ contingit in vasis jam obstructis, aut impeditis; ut per eorundem cavitatem sangvis haud liberè fluere possit. Vtraque autem alicujus respectu est; quin copia, inopia; plenitudo, inanitas; excessus, defectus; & alia similia nunquam meliùs cognoscuntur, quàm cum respectivè ad aliquid, quod sit veluti norma, cousiderantur.

Erasis. Ità sanè.

Gal. Quapropter tibi persuasum velim, Erasistrate, duplicem esse posse sangvinis plenitudinem; aliam respectivè ad ægrotantis corporis vasa, quæ nimis distendantur

Duplicē ponebat Galenus sangvinis plenitu-

dantur; aliam respectivè ad ejusdem corporis vires, quæ veluti opprimantur. Illius disertè quidem [a] meministi libro primo salubrium; secundam, quæ vires respicit, minimè cognovisti Erasistrate.

dinem aliam respectivè ad vires; aliam respectivè ad vasa.

Erasis. Neque nunc quidem capio plenitudinem istam; quæ vires, non vasa, nec vasorum capacitatem respiciat!

a. Erasis. rel. à Gal. lib. de plenitud.

Gal. Efficiam, ut capias. *Sunt [b] qui sese graves, pigros, segnes, atque agrè mobiles referant*; quibus neque brachia, neque tibiæ, neque manus, neque partes aliæ pleniores videntur; perinde ac illis, qui ab exercitio partes eas distentas, & universum corpus tensum habent: quos ea plenitudine laborare affirmo, quæ virtutem respicit. Nam ubi corpus tensum est, venæque, arteriæque turgent, & distentæ nimis apparent; veluti ab exercitio esse consueverunt; & brachia, tibiæque, manusque videntur pleniores; tunc plenitudinem eam dico, quæ ad vasa, & eorundem capacitatem referri debeat.

b. Galenus l. de cur. rat. per sanguinis miss. c. 4 & 5. & li. de plenitud. & passim alibi

Quòd si hęc accidant universo corpori totius quidem plenitudo aderit, sive quò ad vires, sive quò ad vasa. Si verò contingant parti alicui, in qua gravitatis sensus percipiatur; quæue ad proprias actiones sit langvidior, sinè tamen tensione in vasis; partis illius virtutem, atque robur respiciens plenitudo tunc aderit. Quòd

si præ-

si præterea adsit tensio illius partis, & vasorum, quæ ad illam pertinent, distensio, atque ampliatio; tunc plenitudo illius partis ad vasorum capacitatem referenda erit. His similia ventriculo etiam sæpè accidunt; qui vel tensionem, & periculosam tunicarum ampliationem, & protractionem à nimia cibi, & potus copia patitur; vel propter virtutis imbecillitatem etiam à non magna copia gravatur: illam dixeris quò ad capacitatem ventriculi plenitudinem; hanc verò quò ad vires, roburque ejusdem.

Vtraque autem plenitudo, sive quò ad vires, sive quò ad vasa evacuatione indiget: & ea quidem, quæ sangvinis est, venæ sectione; quæ verò ventriculo, exempli gratia accidit, vomitu, aut inferna dejectione curatur.

In cruditate humorũ non est sangvis detrahendus secundùm Galenum.

a. De cur. rat. per sanguinis miss. cap. 6.

Sed cùm infesta adest degravans plenitudo, videndum priùs est, *ne a c udus per corpus collectus sit succus. In quo advert ndum diligenter est, quan um valeat, robustaque sit virtus; & quantùm humor ipse sit refrigeratus: nam exoluta ab id genus affectibus virtus, adhibita sangvinis missione, in extremum malum recidere solet; ut nequaquam posteà restitui possit. Quod ubi evenit, periculum non leve consequitur; potissimùm si febris accedat statu æstivo; stomachoque malè affecto: aut toto adeò corpore natura molli,*

molli, & temperie humido: ejusmodi enim hominibus multa accidit per halitum digestio, repentinaque syncopa, etiam si febris haud magna invadat. Si verò horum nihil sit, cæterum hyems fuerit, regiove natura frigida; tum natura quòque hominis frigidior, iis per sangvinis missionem, & totum corpus graviter perfrigeratur, & accidunt nonnulla, quæ ad gravem sequuntur refrigerationem symptomata. Quocirca, qui sic affecti sunt, eos sangvinis missione vacuare non convenit; sed frictionibus, mediocriterque excalefacientibus unctionibus; tum potionibus humorum crassitudinem incidentibus, ac modicè calefacientibus. Ne quæso credas, Erasistrate, me semper in plenitudine sangvinē profudisse!

VVillis. Pleraque ex his verbis quidem discrepant, re autem maximè consentiunt iis, quæ à me scripta sunt: videlicèt *in ea* [a] *sangvinis dyscrasia, in qua principia nobiliora, & activa; spiritus nempè, sal volatilis, & sulphur depressa, vel absumpta sunt; particulæ verò aquosæ, ac terrestres præpollent; sangvis haud quaquam emitti, sed tanquam vitæ thesaurus præservari debet*. Sed ubi principia activa minimè sunt depressa contra plethoram, aut factam, aut incipientem, sive in homine, sive in jumentis, prima, ac communissima indicatio est sangvinem mittere.

Neque secūdum VVillis cujus verbis non re à Galeno discrepat sententia

a. VVillis de phlebotomia fol. mihi 172.

Helm. Verùm beneficium hoc aut

nun-

nunquam, aut vix semel, vel bis in toto vitæ curriculo phlebotomia præstatur: nam, ut ajebas VVillis, post [a] semel aut bis detractum sangvinem fit inevitabilis ulterius mittendi necessitas; & quò plus mittas; eò plus sangvinis copia crescet!

a. VVillis de phlebotom.fol.mihi 176.

Tibi autem Galene ex ejusdem VVillis monitu in humorum cruditate, & frigiditate, cum regio est frigida, & hominis natura frigidior, consulerem, ut parcè sangvinem, & repetitis vicibus mitti jubeas; nam, ut inquit, ex parca sangvinis detractione id, quod [b] reliquum est, effervescere constans est observatio; & statim à phlebotomia homines ferè quoscunque magis [c] incalescere!

b.c. VVillis de phlebotomia pag. mihi 177.

Gal. Sed hæc constans VVillis observatio Erasistrato maximè videtur inconstans: & ego ad refrigerandum potiùs, quàm ad calefaciendum sangvinem detraxi.

Erasis. Ambigua Oraculi responsa audio:

Crœsus [d] Halim penetrans, magnam pervertet opum vim.

vel illud aliud Apollinis:

Ajo [e] te AEacida Romanos vincere posse.

d.e. M.Tul. Cic. de divinat.l.2.

At, Galene, ea, quæ comparantur, debent esse ejusdem speciei. Motus motui, sive vires viribus; superficies superficiei; magnitudo

gnitudo trinedimenſa corpori, & ſangvinis quantitas capacitati vaſorum rectè comparantur. Tu verò ſangvinis molem, ſive quantitatem, corpus ſcilicet trinedimenſum, viribus comparas; cum tamen trina dimenſio, quæ ſangvini convenit, nullo pacto viribus aptari poſſit.

Vel prętерea mihi videris, Galene, accipere ſangvinem veluti plumbum; à cujus pondere viginti circiter librarum robuſti, & bene valentis hominis vires non opprimantur; valetudinarii verò opprimantur: ut expediat à ſangvine, veluti à plumbo aliquid detrahere, ut infirmi hominis vires à pondere, & à ſarcina leventur. Ac qui mittendi ſangvinis indicationem plu ries ſumendam duxeris à virium conſtantia; nunc eandem ſumendam præcipis à virium infirmitate; cum ſeſe graves, pigros, & ægrè mobiles ſentiunt ægroti! Mihi verò haud ſic videtur.

Non datur plenitudo, quoad vires, quam, Galenus malè cōfinxit.

Rectè quidem pondus comparari poſſet viribus; nam pondus motum quendā corporis ſignificat; & vires motum etiam quendam ſignificant. Sed ſangvis non eſt veluti corpus grave extrinſecum homini, & nihil pertinens ad hominem: à quo ſi magis, ac magis detrahas; magis, ac magis levabitur homo: quoniam minùs, atque minùs gravabitur à minori, atque minori extrinſeci plumbi pondere. Sangvis

Vires animalis non conſiſtunt in aliquo omninè diſtinctū à ſangvine.

gvis est quid intrinsecum homini; est quid pertinens ad hominem : & vires corporis nequaquam sunt independentes à sangvine ; non sunt quid distinctum à sangvine ; quodve à sangvine maximè non dependeat. Ea , quæ ad invicem hac ratione referuntur , debent esse omninò distincta ; aut saltem in eo secundum quod referantur ad invicem , & comparantur , distincta esse debent.

Neque vires ventriculi consistunt in aliquo omninò distinctũ ab iis, quæ in ventriculo continentur.

Neque planè dixerim vires ventriculi distinctas omninò esse ab iis , quæ in ventriculo cõtinentur: maximè si nihil vitiosi, neque nimii contineatur ; quod ejusdem tunicas plusquam æquum est distendat, & eam faciat repletionem , quæ ventriculi capacitatem respiciat ; quam tu in venis sangvinis plenitudinem , quo ad vasa appellas. Et meritò quidem , ut audio , junior Asclepiades in eo *a* volumine , quod de tuenda sanitate composuit , vomitum damnavit , forte non tantùm eorum Offensus consuetudine,qui quotidie eiiciendo vorandi facultatem moliuntur ; sed quoniam vomitu ventriculus fit imbecillior. Ventriculi enim vires ex parte consistunt in iis liquoribus, qui in ipsum ventriculum ad ciborum dissolutionem , & præparationem confluunt. Qui cum semielaboratis cibis simul vomitu reiiciuntur, & exinde fit postea vẽtriculus imbecillior.

a : Cornel. Cels.l.1.c.3

Asclepiades dãnabat vomitum, & quare.

Ne-

Neque in hoc faltem cafu in quo ventriculus quantumvis imbecillis, non eft tamen repletus cibis; five nequaquam ea laborat plenitudine, quæ ad ejus capacitatem referenda eft; neque vitiofi quicquam continet, reprehendendus eft Afclepiades: quin potiùs eft commendandus. Si imbecillis eft ventriculus corroboretur; atque tardiùs, & minori copia fic habenti offeratur: nam fi vomitu non repletum ventriculum, neque alieni quicquam in fe habentem tentes, imbecilliorem reddes.

Ità fanè dicendum de fangvine eft, quòd non fit veluti plumbum, quod nullam habet connexionem cum corpore viventi; neque robur hominis fit quid diftinctum, & independens à fangvine: adeò ut quantumuis vires langveant, modo fangvis non fuperabundet refpectivè ad vafa; (de qua plenitudine poftea dicemus) neque alicubi vitiofus reftagnet, nullum ex ejus detractione vires leuamen accipere poffint; neque virtutis augmentum aliquod ex miffione fequi debeat; quin potiùs major ejufdem confternatio.

Helm. Aliàs, Galene, quò vires erunt imbecilliores, eò plus fangvinis, veluti plus plumbi, detrahendum erit. Ac licèt detur hoc, Erafiftrate, fangvinem

refpe-

respectiuè ad vires esse veluti pondus plumbi; cum multò majorem gravitatem percipiant langvida corpora viventium à brachiorum, aut crurum, quàm à sangvinis pondere; rescindenda illis brachia, aut crura erunt: & profectò quandoque id satiùs erit: nam omninò sinè brachijs, & sinè cruribus diù superstes esse potest homo; cum omninò sinè sangvine, neque momentum quidem viuere valeat.

Ex aliquo in animante sã gvinis incremento, vel decremento, non sequitur necessariò majus, minusve robur.

Gal. Præsenseram, Erasistrate, difficultatem illam, oportere nos accipere vires, roburque hominis, veluti quid independens, & distinctum à sangvine; cujus copia aliquando respectivè quidem ad vasa superabundans non sit: sed quoniam gravis est sangvis, & vires possunt esse magis, atque magis langvidæ; aliquando illius non magna copia, respectivè ad vasa, magna, & excedens sit respectivè ad vires. Atque ideò libro de plenitudine ostendere conatus sum, neque ex incremento, neque ex sangvinis decremento vires necessariò augeri, aut minui. Nam, ut optimè noverant, qui meo tempore gymnasticam docebant, atque exercebant, potest homo magis sangvineus esse, & minùs, aut magis, quàm ante valentior; potest esse minùs sangvineus, & magis, vel minùs robustus: potest demùm tantundem

tundem sangvinis habere, ac priùs; cum neque ex hoc necessariò sequatur, quòd æquè validus futurus sit. Quandoquidem robur corporis nequaquam omninò à sangvine dependet; nam ad motus quosvis faciliùs, & validiùs edendos concurrit, & spirituum animalium, & nervorum, & musculorum, cœterarumque partium constitutio. Ac etiamsi omninò à sangvine vires dependeant: cum possit is magis minusve esse pituitosus, & frigidior, aut aliter vitiosus; fieri etiam quandoque potest, ut sangvinis quidem decrescat copia: sed quoniam vitium, quod in eo erat corrigitur, corporis vires crescant.

Cæterùm his postea minimè sum usus, dum de curandi ratione per sangvinis missionem librum conscriberem: verebar enim ne obiiceretur, missione sangvinis quo ad vasa non superabundantis spirituum animalium, nervorum, musculorumque constitutionem non fieri meliorem; neque ejusdem vitia corrigi: & probandum priùs esse, quod tacitè supposueram, sangvinem esse veluti pondus extrinsecum respectivè ad vires; ad hoc, ut illud postea concludi possit, sanguine, qui vitiosus non sit, quivè vasa non repleat, aut distendat, plusquàm æquum est, infirmam corporis virtutem gravari.

Quæ omnia ex his, quæ dixeram, neque

ex incremento sangvinis, neque ex decremento vires necessariò augeri, aut diminui, minimè probari poterant.

Helm. Si plus tamen, atque plus auferas, videbis, an præstet brachium excindere, quàm omnem sangvinem detrahere!

Vires, sive calor naturalis à Galeno comparantur igni, & sāgvis lignis sive viridibus, sive siccis; quod male factum.

Gal. Quamobrem in eo libro, Erasistrate, de curandi ratione aliter sanè rem explicavi istam: atque docui [a] non solùm *nutrimentum animantis partibus ex sangvine esse; sed calorem quoque naturalem* (pro quo nunc intelligere potestis id omne, in quo vires consistunt) *perseverantiam ex sangvine obtinere: quemadmodum ex lignis comburi idoneis perseverantiam, & durationem habet, qui in foco est ignis; à quo ædes totas calescere conspicimus.* Atque sicuti ignis potest esse langvidus, vel validus; exiguus, & magnus; & sicuti ligna possunt esse viridia, aut sicca, & magis, minusque combustibilia, & in magna, aut minima copia; ita, & is, qui in corpore animantis est calor naturalis, qui maximè in corde ceù in fonte vigere debet, & sangvis quo calor iste nutritur, multas suscipere potest variationes. Et ut exiguus ignis obruitur congestis in eum confertim lignis quantumvis siccis; ita non rarò exiguus in corpore viventi, & in ipso corde calor naturalis etiam à non magna sangvinis co-

[a] Gal. lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 5.

copia, si ad vasorum capacitatem illa referatur, opprimi, & veluti obrui potest. Detracto autem sangvine per venæ sectionem, & suscitari, & faciliùs accendi poterit calor ille.

Erasis. Hæc alia explicandi ratio tua, Galene, non differt à prioribus; nam mutatis vocibus iterum tacitè supponis, vires, & robur corporis; sive id in quo potissimùm vires consistunt, quod tu calorem naturalem appellas, esse omninò quid distinctum à sangvine; & iterum accipis sangvinem, veluti plumbi extrinseci pondus; sive veluti ligna distincta ab igne; resque tota in idem recidit.

Vires corporis animati consistunt in aptis motibus liquidarum substantiarũ quæ sunt veluti in circulum dispositæ, ut unius motus dependeat à motu aliarum.

Quod autem in corpore animato, cujus partes solidæ sint benè organizatæ, sive constructæ, nos supponere possumus, est; vires, roburque ejusdem, sive quem dicis calorem naturalem consistere in motibus liquidarum substantiarum, quotcunque illæ sint, & quocunque nomine appellentur. Quæ quidem liquidæ substantiæ sint veluti in circulo dispositæ; ita ut cujuslibet motus dependeat à motibus reliquarum; & unius turbato, vel alterato motu facilè turbentur, & alterentur omnes.

Inter has omnium consensu non infimum locum sangvis habet; à cujus motibus dependent motus aliarum liquida-

rum substantiarum; sive spiritus, sive lympha, sive alio nomine vocentur. Sed vnaquæque aliarum motu suo, & partium constitutione aliquid contribuit ad sangvinis motum tum circularem, tum intestinum particularum ejus. Et hæc quidem fiunt necessitate naturæ; quoniam veluti in circulo sunt omnes dispositæ, & invicem quàm maximè communicant: ita ut ad motum unius sive velociorem, sive tardiorem, & ad hunc, vel illum terminum alteretur motus alterius, & fiat velocior, vel tardior; & ad unum potiùs, quàm alterum terminum; & aliquid sublimetur, vel aliquid præcipitetur; vel secernatur, vel misceatur aliquid; aut quid aliud fiat.

Vires animãtis tunc maximè cõstant cum vasa sũt turgidiuscula potiùs, quàm exinanita, & flaccida.

Vires insuper tunc maximè constant cum tunicæ vasorum sunt potiùs aliquantulum tensæ, & distentæ; quàm rugosæ, & flaccidæ. Tunc maximè constant vires cum vasa sunt turgidiuscula potiùs; quàm exinanita. Mediocri enim turgiditate, & tensione tunicarũ multa tum rectiùs, tum validiùs fiunt; quàm cũ exinanita sunt, & nihil turgent vasa; & quàm cum flaccidæ potiùs, quàm tensæ sunt fibrillæ, & tunicæ vasorum, aliarumque partium. Id manifestum adeò est, ut non indigeat majori explicatione.

Quibus positis quo ad vires, & non

quo

quo ad vasa plenitudo ista tua Galene apparet inanis, & omni verisimilitudine destituta. Ac dum illam explicas, semper supponis sangvinem, tanquàm aliquid in quo vires, neque saltem ex parte, consistant. Quod est falsum. Ac si parùm detrahas à venis fortè aliquando nullam observabis virium dejectionem; sed si plus detrahas, certò certiùs vires deficient: maximè si non adsit illa magna plenitudo quo ad vasa; tunc enim, præter alia, quæ accidunt, propter detractionẽ ejus, quod non superabundat in vasis, & nimium non est respectiuè ad vasorum capacitatem, flaccescent tunicæ; & minus tensæ, quàm opus, erunt fibrillæ, & membranæ: ut dictum est; & vires ex hoc erunt imbecilliores, & langvidiores.

Ex sangvinis detractione vires imminuntur.

Helm. Natura autem animalis respuit, Galene, & aspernatur metaphoras illas ignis, & lignorum sive siccorum, sive viridium. Cordis quidem sinistro ventriculo inest vitale fermentum; quo cruor venalis nobiliorem formam acquirit; & ex venali fit arterialis. Ac maximum discrimen est inter venarum cruorem, a & sangvinem arterialem; qui per accensionem, non quidem igneitatis, sed illuminativam, ad tenuissimum æthera, vitales spiritus, & animæ substerniculum ascendit: ut tandem totus sangvis mutetur in

Sangvis in sinistro cordis sinu aliquid accipit, sive acquirit quo postea sangvis arteriarũ, differat à sangvine venarum.

a. Hel. Blas human. &c.

 spi-

spiritus sinè fæce, aut capite mortuo. Fæx autem semper remanet in iis, quę per ignis calorem attenuantur, aut resolvuntur.

VVillis. Mihi tamen non displicuit illa caloris nativi, sive ejus in quo vires animantis maximè consistunt, cum igne comparatio. Et præstantissimus Philosophus Renatus des Cartes lib. de homine ignem quendam (sinè lumine tamen, Helmonti) cordi inesse asseruit; à quo sangvis, qui in cordis sinus illabitur, temporis momento rarescat, inque multo majorem molem crescat. Quod meliùs explicavit per epistolas ad amicos assimilans hujus ignis vires virtutibus nonnullorum liquorum chymicorum, qui ut ut sese mutuo tangunt, statim rarefiunt, fervent, & ebulliunt, moxque caloris sensum excitare apti sunt.

At liquorem quendam, spiritumque hujus virtutis, qui sangvini permisceatur, continuo per nervos in cor deferri ego sum opinatus.

Sangvis nè est mistedus cum id quod supponitur in corde perficere sangvinem, languidum est.

Verùm quidquid sit de his; ac sive ignis sit in cordis sinubus, cujus sangvis venosus sit pabulum; sive insit cordis ventriculo vitale fermentum illuminativum, sive sinè lumine, nunquam hoc suadebis Galene ad suscitandum, sive ventilandum, atque sublevandum ignem istum; vel ad corroborandum vitale fermentum sangvinis

nis missione opus habere animantes. Nam cum ignis iste langvidulus est, tunc etiam depressa sunt principia activa. Tu autem tunc diceres, Galene, sangvinem esse crudiorem, comparandumve lignis viridibus, & minus combustibilibus. In quo casu neque secundum meam, neque secundum sententiam tuam utilis est sangvinis missio: vel, ut tu inquis, ne magis refrigeretur, & crudior fiat humor; vel, ut ego affirmo, ne magis activa principia deprimantur.

Neque cruor non superabundans in vasis, & cujus quantitas respectivè ad vasorum capacitatem non sit magna, opprimere, vel obruere potest langvidulũ cordis ignem. Sangvis enim descendit in cordis sinus [a] cochleatim, & pro ratione ejus, quod accenditur, & rarefit: ut si parum sangvinis accendatur, & rarefiat, & in parva quantitate lentoque motu per arterias propellatur; parùm quoque ejusdẽ in cordis sinus dilabitur: ac si multum sangvinis accendatur, multum quoque ejusdem è venis in cordis sinus influit. Quæ quidem in principiis maximè, & statu nonnullarum febrium manifesta sunt. Atque ideo ab eo, quod in vasis, & respectivè ad vasa neque copiosum, neque excedens est, nativus, sive vitalis ignis, aut vitale fermentum minimè opprimi potest.

a. VVill. de affect. hystericis contra Nathanaelẽ Higmorum.

Præterea monſtruoſum hoc eſſet, à virium tum imbecillitate, tum robore ſumendam eſſe ſangvinis mittendi indicationem; & idem eſſet, ac ſi diceremus ſangvinem perpetuò mittendum eſſe!

Cæterùm ſi principia activa prævaleant; ſi ignis iſte ſive calor nativus cordis validus nimis ſit; ſi ſpiritus animales, & ſubſtantia, quæ per nervos in cor deſcendit efficax nimis ſit; ſive efficax nimis ſit vitale fermentum cordis; ſi ſangvinis copia ſuperabundet in vaſis, ſitque ſangvis ad accenſionem, & repentinam maximè rarefactionem paratus; & immineat propter eam vaſorum diſruptio, non video, qua religione teneamur, quin ſangvinem mittamus!

Helm. Vt tandem probes VVillis, convenire, aliquando ſangvinem mittere, faſciculum conformaſti ex tua, ex Galeni, ex mea, & ex Renati hypotheſi!

Sangvis non eſt mittendus niſi ex nimia rarefactione eiuſdem vaſorum immineat diſruptionis periculum.

Eraſiſ. Hoc tamen majus tibi faceſſit negotium Helmonti vaſorum diſruptio ex ſuppoſita repentina ſubſtantiarum, quæ in vaſis continentur, rarefactione.

Nam in prima plenitudinis ſpecie, quæ Galeno dicitur quo ad vires, conceſſo illam aliquando dari, & poſſibilem eſſe, non tamen ſangvinem reſpectivè ad vaſa non ſuperabundantem detrahere, ſed vires reficere, & ut licet augere debebimus.

In

In ſecunda verò ſpecie, quæ dicitur quo ad vaſa, & reſpectivè ad vaſorum capacitatem, ſi nullum diſruptionis vaſorum periculum immineat, ſatìs eſt conſueta per poros evacuatio, partiumque perpetua deceſſio: quæ etiam induſtria aliqua, remediove, ſi videbitur, ſollicitari, & promoveri poterit. Enim verò cum multum ſemper decedat, ſi nihil interim adiiciatur, aut minùs ſanè adiiciatur, quàm diſſipetur; neceſſariò brevi hæc etiam ceſſabit quo ad vaſa repletio.

Id autem confirmatur ampliſſimo Galeni decreto, quo ſancitum eſt puerorum omnium, qui decimum quartum annum non attigerint, ſemper parcendum eſſe ſangvini: quoniam plurima pueris fit per halitum digeſtio. Puerorum autem naturæ accedere exiſtimavit ea corpora, quę mollia, tenera, humida, laxaque membra, & perſpirabilia habent; quibus neque ſangvis detrahendus eſt. Verùm reliqua viventia corpora, cujuſcumque ætatis, atque habitus fuerint, multum quoque diſſipant; ut paulò quidem longiori tempore, quàm pueris, & fortè etiam in aliquo caſu breviori, ſi quæ eſt illis quo ad vaſa plenitudo, ipſius naturæ ſpontè, & unius diei lapſu facilè curetur.

Ratione, qua pueris ſangvis mitti nō debet; neque aliis mitti debet.

Neque profectò iis, quæ cibo, & potu adduntur, tam facilis eſt hæc vaſorum reple-

Rarò contingit vaſa eſſe

nimis repleta.

repletio. Quæ vix fortè in aliis hominibus est unquam admittenda, præter eos, qui insolita crapula replentur; & insolito copiosi vini potu inebriantur. Siquidem homines, qui paulatim, atque paulatim assuescunt lautissimis conviviis, vasa post modùm satis ampla habent: ut si præcedentem crapulã exhalaverint, remaneant apta ad accipiendum id, quod ipsis ex nova crapula additur. Repletio igitur, quæ vasorum capacitatem respiciat, non potest contingere nisi iis, qui peccant in tenui victu; hoc est iis, qui cum ad pleniorem tum cibum, tum potum assueti minimè sint, pleniori cibo, potuque utuntur.

In quibus est etiam aliqua dubitatio: quoniam haud similiter venæ, arteriæque ac uentriculus repleri possunt. Motu primùm voluntario faucium cibus in œsophagum protrusus, postea, nisi vomitus obstet, necessariò in ventrem descendit. Neque si ventriculus nimis repleatur, necessariò vasa humorifera replebuntur.

Corpora viventium assueta sunt ad quasdam notatu dignas evacuationes & repletiones.

Cuncta insuper viventium corpora assueta sunt ad quasdam notatu dignas repletionum, & inanitionum vicissitudines; à quibus nihil mali suscipiunt. Et hominis ferè cujuscumq; bene habentis post prandium, vel cœnam liquorum libræ aliquot vasis accedunt; fiunt ipsi venæ manifestò turgi-

turgidiores, & cordis pulsationes magis concitatæ; & elapsis horis circiter duodecim exinaniuntur ipsi vasa per totidem librarum decessionem: neque ex hac quotidiana vasorum repletione, & evacvatione incommodi aliquid accipit homo.

Estque in his omnibus latitudo sanè notabilis.

Post unam, vel alteram diem malè accusatur plenitudo in morbis.

Quò circa illi sunt maximè reprehendendi, qui cum à prima ægritudinis hora curationem hominis susceperint; post unam, & alteram diem, & quandoque post tertiam, & quartam, & quintam, & decimam etiam, vasorum in quibus nihil restagnat plenitudinem accusant; & propter hoc, quod plena ab ipsis supponantur vasa, aliquid detrahunt. Cum jam, vel spatio ipso materies, quæ fortè plenitudinem faciebat exhausta sit; vel debuerint ipsi, priusquam tot horæ, vel dies præterissent; vomitu; vel clystere; vel pharmaco, vel frictionibus; vel venarum sectione, si illam probent, id omne, quod plenitudinem faciebat evacuasse, & desinere in posterum plenitudinem accusare.

Asclepiades negabat plenitudinē continentem esse morborum causam.

Gal. Animadverti ego te, Erasistrate, atque *a* Asclepiadem, qui fortè à te accepit; aliosque non paucos pernegasse plenitudinem esse continentem morborum causam. Atque Asclepiades quidem ajebat; *b si continens morborum causa esset plenitudo,*

a. b. Gal. con. ea, quę a Iu-

lian.in Hip- aph. dicta sunt, & de causis procatarcticis c. 3.

nitudo, factis nonnunquam largis inter morbi initia evacuationibus fore, ut nocumentum statim à se omne æger depellat: nunc contra visi sæpiùs sunt, purgata plenitudine, morbi tamen ipsi augeri. Sed multa quidem adversus hæc à me scripta sunt.

Multa mala consequuntur vasorum disruptionem.

Erasis. Vt plurimum sic se res habet, ut ab Asclepiade dictum est. Neque tempus nunc est examinandi, vel quia nos obscurè locuti sumus, te non intellexisse ea, quæ diximus; vel plerunque placuisse tibi nos malè traducere per ora virorum; ut saltem secundum ab Hippocrate in Medicina occupares locum: neq; præsens quæstio hac alia indiget disceptatione.

Verùm sive vasa animalium, aut alia utcunque nimis repleta sint, sive non sint adeò repleta: contingere tamen potest, ut nimis distendantur, & de repentè nimis repleantur propter nimiam eorum, quæ in ipsis continentur, rarefactionem. Ex qua, magnum sanè malum, disruptio vasorum internorum, & ea, quæ consequuntur disruptionem, timenda sunt: effusio nempè, & extra vasa liquidarum substantiarum influxus in sinus, cavitatesque, ventresque nobiles; & inter partes, quarum usus necessarius est ad vitam prorogandam; & alia multa: quæ vel hominem citò auferant, vel morbi curationem reddant difficiliorem.

Et

Et ad hæc præcavenda non video, quare sangvis mittendus nō sit: maximè cum ignoretur in quam partem disruptio futura sit. Nam si sciremus disruptionem futuram esse in parte ignobili: è qua humor extra vasa lapsus facilè, & sine gravi incommodo extra corpus universum effundi possit (quod sæpè accidit non sine levamine; cum simul educatur quod fortè in parte illa restagnabat) profectò haud sollicitus essem de sangvine per institutā arte venæ sectionem mittendo. Neque de re omninò impossibili est hypothesis illa, Helmonti, repentè, & improuisò posse sangvinem nimis rarefieri.

Sāgvinis missio convenit, ubi propter nimiam sangvinis rarefactionē vasa disrumpi possunt.

Gal. Rectè igitur hanc quoque in libro de plenitudine addidi vasorum distentionem, & repletionem nimiam; quæ ex rarefactione fieri potest.

Helm. Hæc quidem sangvinis rarefactio non est omninò impossibilis; sed nisi aliud simul concurrat, non potest vasa disrumpere: quoniam tunicæ vasorum partim cedunt, partim resistunt illi nimiæ rarefactioni, quæ vasa posset disrumpere. Requiritur insuper ad disruptionem gas sylvestre; [a] quod etiam vasa vitrea utcunque magna, nisi rima in juncturis relinquatur aperta, subitò diffringit; ut accidit cum pomum acidulum sinè aquis vitro hermeticè clauso coquitur; nam si

Nimia sangvinis rarefactio, quæ vasa possit disrumpere non est impossibilis, sed rarò contingit.

a. Hel. tract. de flatibus.

aquæ

aquæ addantur, in quibus pomum coquatur, halitus tantùm aquosus, nullum autem emittitur gas sylvestre. Similiter, ac multò citiùs, & faciliùs vasa disrumpuntur in destillationibus olei tartari; quoniam gas sylvestre, quod è tartaro per ignem emittitur, validius nimis est.

Erasis. Quædam ut facile rarefiunt, & intumescunt; ità facile detumescunt, & condensantur: ut quævis resistentia impediat in illis magnas rarefactiones amplissimum locum exposcentes. Et quædam sunt, quæ sic rarefiunt, ut multum ejus, propter quod rarefiunt, effluere possit per poros vasis, in quo continentur. Alia sunt, in quibus haud similiter contingit.

Sed potest gas illud sylvestre, Helmonti, non deesse in homine, ut expediat foramen aliquod adaperire in vena; ne vasa disrumpantur in parte nobili, cujus usus sit necessarius.

Helm. Potest quidem gas sylvestre non deesse in homine; sed in sangvine, & in ultimis digestionibus aut nunquam, aut per quàm rarò nisi deforis accedat, adest.

Erasis. Potest tamen adesse; potest deforis accedere.

Helm. Ac si adsit; vel tam repentè, tamque citò, & improvisò vasa disrumpit, ut

ut neque chirurgus possit accersiri ad secandam venam; vel si tempus concedatur, alia potiùs sunt adhibenda remedia, quæ exoticum, quicquid hoc est, in venis corrigat, atque expugnet.

Ac sangvinis missione cessat ex magna rarefactione disruptionis periculum.

Erasist. At si Chirurgus prestò sit, cur sangvinem non mittemus? Neque remedia huc usque comperta sunt, quæ tam facilè in quibusdam casibus, ac sangvinis missio vasorum disruptionem prohibeant. Ac si dentur remedia ista, qua religione tenebimur sangvinem quòque non mittere? Cum expediat quandoque crus abscindere: cur in magno disruptionis ex sangvinis rarefactione periculo non conveniet venam aliquam secare; & sinere partem sangvinis aliquam effluere?

An, quia sangvis dicitur animatus, timebimus, ne simul anima emittatur? VVillis, qui hoc dedit sangvini tum venali, tum arteriali esse animatum, id non timet; multò minùs hoc ipsum timere debes, Helmonti, a qui venarum cruorem animatum non esse asseruisti; sed illustrative tantum vitalitatem participare: maxime cum neque in magna copia mitti debeat; sed tantum quantum opus, ut ex hac nimiæ intumescentiæ vasorum causa cesset timor disruptionis.

a. Hel. Blas human. c. 22.

Mihi verò timenda adeò videtur sangvinis, & aliarum substantiarum in sinus,

ca-

Cum aliquid intus de recenti ruptũ, aut collisum est, convenit sangvinem mittere.

cavitatesque partium, quarum usus ad vitam protrahendam necessarius est, effusio (puta in cavitatem bronchiorum, vel circa nervorum principia ex vulnere contusione, vel ex alia causa) ut non solùm ad præcavendam disruptionem, ex qua sequitur humorum extra venas effluxus; verùm etiam cum disruptio de recenti facta est, ad præcavendum ne magna in sinus, cavitatesque partium nobiliorum, & circa illas effusio fiat, convenire videatur sangvinis detractio; etiam si vasa non nimis turgeant; etiam si sangvis non sit nimis rarefactus. Multa recte fiunt in præcipiti; ut cum ruptum aliquid intus, atque collisum est, & cum homo concidit, vel suffocatur disrupto vase in cerebro, vel in pulmonibus; quæ aliàs minime conveniunt.

Si ex rarefactione non immineat proximè vasorũ disruptio satiùs est omittere sangvinis missionẽ.

Sed si ex rarefactione non immineat proximè vasorum disruptio (potest enim etiam illa fieri ex alia causa) vel si cum jam facta sit, id, quod effluit extra corpus effundatur; vel commode, facilique industria, conatuve educi queat; melius erit non mittere sangvinem, aliisque uti remediis; ac sinere si quid abundet in vasis humoriferis, per consuetas vias exhalari; necnon etiam per vulnus: parùm interim si videbitur adiiciendo; aut multò minùs, quàm per transpirationem diffi-

dissipetur; vel nihil omnino, donec videbitur.

Gal. Cum semel concesseris Erasistrate posse sangvinem ex aliqua causa abundare in vasis; consequitur non solùm convenire detractionem cum vasa distenta nimis sunt, ut disruptio immineat; sed in quocunque casu, in quo hæc per consuetas vias exhalatio, & transpiratio satis non sit. Nam *a* cutis potest esse densa; poruli, qui in ea sunt possunt esse obstructi; ut minùs dissipetur, quàm conveniat. Cumque humores minimè decrescant in vasis, si tantundem singulis diebus cibo, & potu addatur, quantum per poros in auras abit, inedia insuper magis, minusve rigorosa opus habes; & plures quidem sectatorum tuorum diatritarii erant.

a. Gal. de venæ sect. adv. Erasis. c.4.& 9.

Abstinentia autem à cibo, & potu vires maximè fatigat; humores *b* biliosiores amarulentioresque reddit; frequentes item cordis morsus, & inquietudines parit. Dejectiones alvi propter abstinentiam à cibo, & potu sunt difficiliores; & omnia excrementa acriora, & maligniora efficiuntur.

Quæ mala præstet abstinentia.

b.c. Gal. de venæ sect. adv. Erasis. cap.4.

Non igitur cæcorum more, c qui amplam, compendiosamque, & planam viam in propinquo habentes sæpè numero angustam, ac asperam, prolixamque errabundi ineunt; omissa venæ sectione per inedias multorum

dierum lentam, tardamque vaſorum ſangviferorum inanitionem expectabimus; quæ momento temporis, & compendioſiſſimè liberali miſſione evacuari poſſunt.

a. Gal. de venæ ſect. adv. Eraſiſtratum c.4.

Item cum inedia nō ſolùm ſangvinem, ſed univerſum corporis habitum a evacuet, & carnes etiam eliquet; cur quis id evacuet, quod evacuatione opus non habet? aut cur ſine operæ pretio eliquet etiam carnes, cum ſangvinem tantum ſubtrahere liceat?

Malum quod fit à plenitudine ſanatur ſponte naturæ dummodo nulla pars ſolida interim lædatur.

VVillis. Non videris intellexiſſe, Galene, ea omnia, quæ ab Eraſiſtrato dicta ſunt. Aut non datur morbus ex plenitudine vaſorum in quibus nihil reſtagnat, pro ut non dari dixit etiam poſt Eraſiſtratum Aſclepiades; aut ſi datur is continget iis, qui præter conſuetudinem crapulæ indulſerunt; vel largiori, & inconſueto vini, ſimiliſque liquoris potu uſi ſunt; vel iis, quibus ex aliqua cauſa humores de repente rareſiunt in vaſis. Quod ſi id accidat cum periculo effuſionis humorum è vaſis in partem aliquam internam, ut vel mors ſequi poſſit, vel malum aliud fiat difficilioris ſolutionis, tunc miſſione utendum cenſet. Si verò nihil ejuſmodi timeatur; ſatiùs eſt, inquit, ſinere ægrotantem: nam poſt unam, vel alteram diem plenitudo ceſſabit; & æger ex hac cauſa erit integer; vel ſi ægrotet adhuc, nequaquam

quam ex plenitudine vasorum ægrotabit.

Et quidem post crapulam, aut vini potum largiorem; post balnea; post insolationes, & alia à quibus sangvis valde turgescit, ut sæpè spontanea fiat hæmorrhagia, convenire a venarum sectionem existimavi: quoniam in magnis turgescentiis, antequam fiat, nescitur, ex qua parte futura sit hæmorrhagia; & fieri illa potest ex disrupta vena in sinum, cavitatemque partis nobilioris, aut circa partem nobilem: aliàs si nihil ejuscemodi timendum esset; in his profectò missionem minimè probassem.

VVillis ebriis, quibus vasa disrumpi potuissent propter plenitudinem, sanguinem mittebat.

a. VVillis de phlebotom. fol. mihi 168. & 170.

Gal. Neque in hoc casu ego illam probo; neque statim experrectis à somno; neque post largiorem potum, & post crapulam, in qua impossibile est, quin crudi succi abundent, incidendæ sunt venæ.

VVillis. De his autem manuscriptum reliqui, cui novissima deest manus; pereundum enim mihi fuit, priusquam opus absolverem: & vereor ne multa sint in illo minùs castigata; minùs rectè, minùs clarè expressa; in quo etiam sunt, quæ priùs dixi de sangvinis incremento ex detractione, quæ vobis nihil rectè concludere visa sunt. Ac vereor ne amici nominis mei observantissimi illud typis mandari curaverint. Sed si id præstiterunt

forte etiam monuerunt Lectorem opus esse posthumum.

Sed in terribiles leipothymias observavit incidere eos, quib. post vinosum potum largiorē sangvis missus esset.

Memini autem me notasse in eodem manuscripto *novisse a quosdam à phlebotomia paulò post potum pleniorem, aut liquoris vinosi ingestionem adhibita in leipothymias terribiles incidisse; quæ per quam diù donec spiritus vitalis semiobrutus denuò emergeret, perduraverunt*; ut acri omnino opus sit ingenio, & in rerum medicarnm experientia satis instructo ad decernendum, an his expediat sangvinem mittere. Neque temerè, & sinè magna consideratione administranda in his est venæ sectio; etiam si de plenitudine, & sangvinis turgescentia, & disruptionis periculo nullum adsit dubium. Ac nisi periculum hoc disruptionis vasorum internorum sit sanè magnū, ego cum Erasistrato sentio, meliùs esse sinere ægrotantes crapulam, & ebrietatem dormire, & exhalare.

a VVillis de phlebotomia pagina mihi 176.

Nunqu. est in corpore viventi maxima cutis densitas, aut meatuū obstructio.

Neque tanta unquam esse potest in corpore adhuc viventi, aut cutis densitas, aut meatuum obstructio; ut multum non dissipetur. Quod si tanta adsit, prima indicatio non est sangvinem mittere; sed cutem laxare; porulos, & meatus adaperire. Et cum prima die aut nihil omnino, aut sanè parùm offeras; aut etiam vomitu, vel clysteribus utaris; plenissimi ebrii, & crapulosi absque sangvinis missione à plenitu-

nitudine sanabuntur. Atque hoc volui monitum; quoniam non semel observavi terribiles animi defectus *post a potum largiorem, aut liquoris vinosi ingestionem* ex sangvinis detractione fuisse insecutos.

a: VVillis de phlebotomia pag. mihi 176.

Erasist. Neque ego diatriton, aut diatritarios probo Galene; neque rigidam eorundem victus rationem commendo; neque illa videtur necessaria: sufficit si prima die nihil, aut parum; sequenti parum, aut paulo plus quàm parum offeratur: in reliquis ut videbitur.

Diatritariorum Medicorũ victus ratio probanda non est.

Tu autem inquis, Galene, quòd inedia totum corpus b evacuat, & carnes eliquat. Idcirco ut vasa evacuentur, sangvinem mittis: ne carnes eliquentur; & ne corpus emacietur, cibum præbes eodem tempore. Quod idem est, ac eodem tempore vasa deplere, & iterum replere. Id enim omne, quod cibo, potuque additur, nequaquam statim carnibus, verùm omninò priùs additur vasis humoriferis. Et illud sæpè numero accidit, te sangvinis missione meliores humores detrahere; & cibo, potuque largiori pejores in venas intrudere.

b. Galenus de ven. sec. adv. Erasist. cap. 4.

Helm. Canes duorum, & trium dierum, & sæpe plurium inediam sibi dum ægrotant, præscribere solent: & hac ratione absq; chirurgo, aut Medico à quamplurimis morbis vindicantur.

Inedia ab assumpto cibo primis horis vires confirmat.

a.b.c. Galen. de ven. sec. adv. Erasist. cap. 4.

Humores biliosiores, & amarulentiores sępè sunt aptiores ad superandum causas morborum.

Verùm, Galenus inquit, *Inedia a vires fatigat*. Primùm, inquam, vires inedia confirmantur; postea si nihil omnino detur langvidiores certè fiunt. An sangvinis missione illæ fortificantur?

Inedia, inquit, *humores b biliosiores, & amarulentiores reddit*. Ita sanè; inquam, concedatur hoc. Illud est frequenter inedia humores fieri efficaciores ad superandum, & debellandum morborum causas. Nonne tibi humores videntur Galene fieri biliosiores, & amarulentiores absinthio, centaureo, succo cyrenaico, pipere, aliisq; similibus; quibus tu multoties usus febres plerasque curare consnevisti?

Inquietudines quandoque sedandæ minimè sunt

Frequentes etiam, ais, abstinentia *cordis c morsus, & inquietudines parit*. At ego frequenter vidi inquietudines, & cordis morsus abstinentia; aut levi haustu, vel aquæ, vel vini sedatos. Neque inquietudines sunt semper sedandæ. Quibus crisis futura est, iis nox præcedens molesta; ac sæpè motu illo, quo fit animi, & corporis inquietudo, morbus curatur. Parturiens mulier, & gallina etiam inquieta, anxia, & querula est, & multas percipiens molestias; quibus ipsis postmodũ mulier, & gallina levatur: & væ parturienti cui ante exclusũ fœtũ partus dolores cessant.

Quid insuper ais, Galene; abstinentia dejectiones alvi fiunt difficiliores; *excremen-*

mentaque omnia [a] *acriora, & maligniora efficiuntur*? Igitur, inquam, sangvinem mittamus, pleniorem victum post sangvinis missionem offeramus; ut largior, copiosior, & benignior sit excrementorum alvi proventus!

a. Galenus de venæ sec. adv. Erasist. cap. 4.

VVillis. Puerilia nimis hæc omnia sunt, quæ adduxisti, Galene; meliora tamen Helmonti, & fortiora supersunt argumenta, de quibus postmodum.

Quibus præcaveatur mala, quæ ab abstinentia fiunt:

Vel aquam clystere infundas, Galene, & dejectiones alvi non erunt difficiliores, & excrementorum acrimonia mitescet. Vel, cum diatriton non probemus, frustulum panis propina; quo grammaticum sanasti; [b] qui quoties vehementer doceret aut cogitaret, aut inediam sustineret, aut irasceretur, comitiali morbo corripiebatur: offulam panis propina, vel ex se, vel vino austero, vel posca, vel granatorum succo madidam; prout meliùs videbitur. Sic etiam his, aliisque similibus, modò non præstet humores esse biliosiores, bilem retunde; & aliquid adhibe eorum, quæ in minima quantitate vires reficiunt, & vitia corrigunt humorum: qua ratione eodem tempore vasa deplebuntur, & humorum vitia emendabuntur.

Erasist. Non igitur, ò eloquentissimè cœcorum more, qui neque saxa, neque stirpes, neque foveas devitant, si vasa

unquam evacuatione indigent, compendiosissima sectionis via, liberalique missione evacuabimus. Atque ex me discere potuisses, ò præstantissime *a* neque hydropicorũ aquas affatim, & liberali missione esse evacuandas; & mortiferum esse *b* pus omne quantumvis corruptissimum effudisse. Eò perniciosior existimanda erit cõpendiosa hæc tua per sectionem vasorum evacuatio, quò sangvis pure, & hydropicorum aquis utilior est; & magis necessarius ad vitam conservandam, & prorogãdam; & quò faciliùs sangvis insensibiliter absumitur.

a. Erasis. rel. à Gal. 6. aphoris. aph. 27.
b. Cels. l. 2. cap. 8.

Sufficit ubi vasis non imminet disruptio consueta per transpirationem humorum evacuatio.

Secta vena sangvis affatim, & sinè discrimine eorum, quæ in vasis continentur, sequitur. Secus cum natura, vel urinis, vel insensibili corporis transpiratione vasa evacuantur; neque confertim è vasis humoriferis; neque sinè particularum discrimine fit evacuatio. Eaque licèt in minima copia singulis momentis, perpetua tamen cum sit, & multipliciter remediis sollicitari possit, ut sæpè ipso morbo sollicitatur; sola satis quoque erit, & tutior, & commodior: nisi magnum illud ex supposita non impossibili repentina humorũ rarefactione disruptionis vasorum, in quibus nihil restagnat, proximum immineat periculum.

DIA-

DIALOGVS II.

Gal. EXperiar, Erasistrate, an verbis tantùm admittas sangvinis missionem, re verò eandem semper damnes. Nam casus ille, ut præscribebatur, si ex repentina sangvinis rarefactione vasorum, in quibus nihil restagnat, proximum immineat disruptionis periculum, est ut Lunæ in terram occursus; qui, impossibilis quidem non est, sed tot seculis nunquam observatus. Nisi peculiare adsit parte in aliqua vitium, ut meatus alicujus angustia, vel obstructio, vel tunicæ infirmitas; nunquam, aut per quàm rarò vasa disrumpentur. Siquidem humores rarefacti velociùs traiiciuntur per eos ductus, in quibus nullum adest impedimentum; sine tamen disruptionis metu, propter indifferentiam vasorum ad disruptionem. Ac nisi à particulari aliqua causa determinetur locus; nulla ratio est, cur hoc potiùs vas, quàm aliud disrumpatur; & in unum sinum potiùs, quàm in alium humores effundantur. Neque vasa omnia simul disrumpi possunt: atque ideò consentaneum est nullum disrumpi.

Periculũ disruptionis vasorum ex sãguinis rarefactione rarissimè contingit.

Præterea in febrium, & paroxysmorum febrilium statu, in quo humores maximè rare-

Iis febrium tẽporibus, in quibus sanguis est ma-

ximè rarefa-ctus secundũ plerosque nõ convenit sãgvinem mittere.

rarefiunt, & ampliorem sibi exposcentes locum vasa maximè distendunt; propter alias rationes minùs convenit, quàm aliis temporibus sangvinem mittere.

VVillis. Quin in statu morborũ omnium, ut etiam in declinatione venæ minimè sunt aperiendæ; vel cautè admodũ. *Quippè a in statu dum natura crisim moliens maximè occupatur; adeò ut spiritus summè laborent, sangvis valdè fermentescat, iste supremus ejus nixus perturbari non debet.* Similiter in statu paroxysmi: tunc enim natura maximè etiã occupatur; & spiritus summè laborant. *In b declinatione verò morbi, aut natura victrix subsidio isto non indiget; aut victa talem evacuationem nõ feret.*

a.b. VVillis de phlebotomia pag. mihi 176.

Helm. Si vehemens febris urget, c in ipso impetu ejus sangvinem mittere, hominem jugulare est, dixit Celsus. Igitur si sangvinis missio non convenit, cum sangvis est maximè rarefactus; nunquam profectò conveniet.

c. Cels. l. 2. cap. 10.

Gal. Sed in omni inflammatione sive jam facta, sive incipiente, magnus disruptionis vasorum, & humorum extra vasa effluxus, imminet periculum: suntque inflammationes frequentissimæ. Si igitur illis circumstantiis hanc addamus, inflammationem nempè, vel inflammationis metum; frequentissimus erit usus mittendi sangvinis.

Brasil.

Erasist. Iam video, Galene, nos esse in eo casu, in quo non ea tantùm inspicienda sunt, quæ continentur in vasis, in quibus nihil restagnat; verùm etiam id, quod alicubi infixum, & impactum hæret: ut est id, quod sępè in vase aliquo, vel meatu, vel sinu, vel inter fibras partis alicujus restagnat, aut coactum est; aut aliter ipsi inhæret, & morbum facit: de quibus omnibus agendum est.

Ac primò determinemus, quid pro inflammatione accipiamus; & an id, quod inflammatio vulgò dicitur, in aliquo ex his consistat. Vox enim ipsa ignem significat: & ut cum domus comburitur, preciosiora quæque extrahuntur, vel per fenestras, & quòcunque facultas est, foras eiiciuntur; & aquis accurritur ad extingvẽdum ignem; sic plerique, cum audiunt inflammatione quempiam laborare, sangvinem mittendum esse existimant; & corpus esse refrigerandum. *Quid vulgò sit inflammatio.*

Gal. Inflammationis notæ præcipuæ quatuor sunt; tumor, & robur, cum calore, & dolore: alii febrem; alii dolori addunt, ut is sit pulsatilis circa partem affectam; alii neque febrem, neque dolorem requirunt, ut morbus dicatur inflammatio. *Inflammationis signa.*

Erasist. Omnes retinent, quod sit tumor: ac si placet addere velim; quod in eo mutationes sint celeres. Nam si tumor

non habeat celeres mutationes, etiam si rubeat, non dicitur inflammatio. Et morbi nonnulli, inflammationes quidem dicuntur à Medicis, sed occultæ, & indolentes: inter quos etiam sunt peripneumoniæ, & pleuritides pleræque (licèt hæ ex dolore definiantur) quoniam nonnunquam adest tumor celeris mutationis sive in pectore, sive in parte alia; sinè tamen aut doloris, aut caloris notabili, vel gravi perceptione. Quæ perceptio doloris, si adsit, vel superueniat; adsit item, & febris, erunt effectus potiùs tumoris celeris motus, quàm quòd morbi essentiam constituant.

Causæ pleuritidis, anginæ, & similium affectionum secundũ Th. VVillis.

a.b.c. VVillis de perip. & de pleur. & in aliis locis hæc & similia habet.

VVillis. In peripneumonia, pleuritide, [a] angina, aliisque similibus inflammationibus obstructio aliqua requiritur in parte affecta à sangvinis, aut aliarum substantiarum lentore, & crassitie: adeò ut pleræque particulæ per angustias vasorum liberè meare nequeuntes turgescentiam in illis, & inter eorundem interstitia, & phlegmonen, sive inflammatoriam obstructionem creent. Requiritur [b] etiam in sangvine febrilis effervescentia; vel saltem, quod is sit ad febriliter effervescendum paratus, atque dispositus.

Quæ duo [c] sangvinis lentor, & febrilis effervescentia simul concurrere debent: alias à peripneumonia, pleuritide, similibusque aliis inflammationibus immunitas est.

eſt. Quorum *a* tamen modò unum, modò alterum in actu prius eſt; & quodammodo alterum alterius cauſa, aut ſaltem occaſio exiſtit. *Nam b interdum ſangvis in febrem concitus obſtructionem pulmonarem* pleuriticam, aut aliam *facit*: *c quandoque item iſte in pulmone*, vel in alia quapiam parte *remoram offendens d à propria obſtructione efferveſcientiam febrilem concipit. Attamen ad morbi hujus procatarxin conſtituendam ſangvis unà ad efferveſcendũ; ſimulq; ad vaſa pulmonaria obſtruenda aptus eſſe debet.*

abcd. VVillis de perip. & de pleur. & in aliis locis hæc & ſimilia habet.

Eraſiſ. Vt omnes inflammationes cõprehendantur; mihi videtur, ſi vobis placet, ſic definiendum: Inflammatio eſt tumor, cujus mutationes ſunt celeres. Reliqua omnia, quæ de his dicuntur, appellari velim, vel cauſas, vel effectus tumoris celerem habentis motum; ſive, quod idem eſt, celeres habentis mutationes: mutationes enim; quæ fiunt in tumore alicubi fixo (quales ſunt reſolutiones; ſuppurationes; diſruptiones; effuſiones humorum è vaſis; ſeparationes ejus, quod alienum eſt; mortificationes, aliæque ſimiles) vel motus ſunt; vel ſinè motu minimè ſunt.

Inflammatio eſt tumor cujus mutationes ſunt celeres.

Quod ſi dolor, maximè pulſatilis, calor, & quid aliud moleſtum alicubi percipiatur; & cordis etiam motus perturbetur, ut in febre fieri conſuevit, certiores

ex his sumus de inflammatione celeres mutationes habente: & in ea corporis parte consistente, in qua molestiæ illæ percipiuntur: præcipuè si locus affectus oculis conspici nequeat. Quæ quidem molestæ perceptiones, licèt dici possint animi affectus, ut re vera sunt; attamen non fiunt sinè mutationibus, sive sinè motu nonnullarum particularum corporis.

In hujuscemodi tumore adest etiam obstructio. Et rubor in eo, si oculis cernere facultas sit, facilè conspicitur: propter meantem minùs libere sangvinem per eam partem; & propter luctam inter ea, quæ circulationibus ibi resistunt; & eas substantias, quæ in circulum propelluntur: Ex qua lucta sæpè etiam dolor percipitur pulsatilis.

VVillis. His quidem sic expositis, excepto, quòd non denotas aliquando præcedere febrilem effervescentiam, & lentorem in sangvine, omnia comprehendi videntur.

Erasist. Nunquam tamen dixeris febrilem effervescentiam, & lentorem in sangvine, utcunque præcedant, pleuritidem constituere; sed tantùm pleuritidem facilè, non tamen necessariò, ex illis fieri posse: videlicet si aliquid per angustias vasorum minus aptum ad permeandum pleuræ hæreat.

Ne-

Neque difficultates omnes, circa hæc, quę, ut verum fatear, nimis confidenter affirmas, aut negas, VVillis, ne nimis digrediamur, enumerandæ nunc sunt.

Helm. Ne vulgus audito inflammationis nomine facilè decipiatur, & ne pro tumore accipiat ignem, operæ pretium quidem esset, malum hoc deinceps appellare tumorem, cujus mutationes sint celeres. Pro mutationibus autem in pleuritide, in peripneumonia, aliisque similibus morbis accipio cruoris extravenationes; dolores, quorum comes, & causa est convulsiva, & spasmodica contractio partis, in qua dolores fiunt; accipio ejusdem cruoris grumefactiones, coagulationesque; & nisi citò succurratur putrefactiones, transmutationesque in pus.

Inflammationum causa secundùHelmontium est concepta in Archeo aciditas.

His tamen addendam censeo potissimam tantorum malorum effectricem causam; quæ est peregrina aciditas concepta in Archeo, & in cruorem deposita. Quod sic breviter explico. Accidit sæpenumero, ut dum quis limonem acidum, vel fructus alios acidos, & acerbos, & immaturos avidiùs devorat, intuentibus dentes obstupescant, & gingivæ rigeant; non minus ac si ipsimet acidum limonem dentibus contrivissent, & devorassent. Id autem nulla alia ratione explicari potest; nisi hac, quod intuentium Archeus (tu

au-

autem, Erasistrate fortè diceres intuentiũ animus) aciditatem in semetipso occasione illius aspectus concipit (ut puer terrorem ex aspectu concipit Lupi) quam postea deponit in dentes proprios,& in proprias gingivas; quæ nihilo minus obstupescunt, & rigescunt, ac si ipsa acidum limonem masticassent. Quod si nullam Archeus, sive animus, Erasistrate, concipiat aciditatẽ, licèt oculi aspiciant alios, atque alios acidum quidpiam avidissimè devorantes, & masticantes; nullus tamen fit in intuentium dentibus stupor. Ita similiter, inquam, si Archeus occasione aliqua peregrinam concipiat aciditatem, quam in cruorem deponat, morbi fiunt: nam ex suscepta aciditate grumescit cruor.

Acidus cruor facit apostema, estque veluti spina parti infixa secundum Helmontium

Vbicunque autem acidus cruor appellat, est veluti spina parti infixa; & ejus generis apostema parit Erasistrate, quale denotasti. Et ex illo apostemate, sive tumore ea omnia postmodum fiunt, quę à te enumerata sunt.

Quòd si major cruoris portio acescat; eaque non eiiciatur à venis, pestilens aliquod pathema insurgit. Idque videtur primus medentum Hippocrates sensisse; dum scribit libro de veteri Medicina: *non calidum* ª *frigidum, humidum, siccumque morbi sunt; sed acre, amarum, acidum, & austerum est.*

ª.Hel.pleura furens f. mihi 246.

Erasis.

Erasis. Aliquid aliud intelligere videtur Hippocrates in illo libro; & eædem sunt de amaro, & acido, & de calido, & frigido difficultates. Neque meo quidem judicio ea tantùm, quæ aciditatis sensum excitare apta sunt; sangvinem, vel aliquas sangvinis particulas coagulare valent.

Gal. Nescio an his omnibus affirmandi occasionem mihi præcidere volueritis, sæpissimè inflammationes fieri ex humoribus calidiorem naturam adeptis; & vasa nimium replentibus, atq; distendentibus.

In parte inflammata est semper alieni quidpiam, quod in illa plenitudinē aliquam facit.

Erasis. Nō quidem omnem sic dicendi occasionem tibi præcidimus. Semper enim alieni quidpiam est in parte affecta; quod illius loci vasa obstruat: meatus, & porulos aliquos occludat; & inter fibrillas statuatur: ac si omnia desint; nō deest id, quod ab Helmontio spina dicitur. Atque quodcunque hoc sit, quod vel restagnet in parte affecta, & in circulum minimè rapiatur; vel eidem sit infixum; semper partem illam magis, minusvè replet; & membranulas divellit; & fibrillas magis, minusvè contendit: ut dubitandum nō sit de aliqua in loco affecto plenitudine.

Nulla tamen necessaria est in toto corpore plenitudo, ut alicubi tumor, sive inflāmatio fiat.

In aliis vero partibus, quæ nihil simile patiuntur; & in aliis partibus in quibus nihil coactum stagnat; nulla plenitudo necessaria est; ad hoc, ut illa pars, quæ malè habet, inflammatione laboret. Et

frequenter quisque nostrum observare potuit corporum etiam emaciatorum,& exinanitorum partes quasdã tumoribus cujuscunque generis prehensas : ut manifestum sit nullam requiri in uniuerso corpore plenitudinem ad faciendam in parte aliqua inflammationem.

Spina in tumore, sivè id quod inflãmatione facit, sæpè mole minimum est.

Illud autem quod inflammationem facit, sæpè non excedit avellanam nucem ; sæpè non est majus fabæ magnitudine. Et spina, quæ in pleura inflammationem excitare potest, & atroci dolore hominem torquere, esse potest mole minor, quàm sit frumenti aristulà : quæ absque dubio digitum etiam inflammare ; & febres citare ; & totum corpus perturbare valet: ut cum priùs nihil in corpore excederet, post infixam aristulam multa superabundare videantur ; cum re vera nil nisi aristula superabundet. Et frigoris sæpenumero,& caloris,aliæque ex eadem causa fiunt animi molestæ perceptiones,sivè sensationes; quæ omnia ubi infixa aristula sublata fuerit,desinere solent.

a. VVill.de peripneu.

VVillis. Circa calorem vero illud, Galene,animadvertendum est ; *in febribus plerisque, ac* a *imprimis in causone sangvine, ut ut vehementissimè æstuanti, & tota præcordia accendenti peripneumoniam* tamen *haud concitari*, ut neque pleuritidem : requiritur scilicet illa alia in sangvine dia-

thesis

thesis ad lentescendum, & ad obstructiones faciendum; sive, quoniam placet id, quod in pleuritide obstructionē facit, spinam appellare, sangvinis requiritur ad spinam hanc alicubi infigendam aptitudo.

Gal. Esto facilis ad hæc omnia concedendum, VVillis, Tu qui fanaticos, & pseudo chymicos ab Helmontio instructos, eos, qui in pleuritide venas minimè secant, appellare solitus es. Esto etiam facilis ad admittendum metaphoricam in pleuritide spinam! Ego autem si quid logices sum peritus, jam animo provideo; mox nos exauditurος Erasistratum, & Helmontium constanter affirmantes sangvinis missionem, aut omninò non convenire in inflammationibus; aut certè nunquam per se convenire: & vix fortè hoc extorquebis; aliquando indirectè, & per accidens venarum sectionem sive in pleuritide, sive in peripneumonia, sive in angina proficuam esse.

Si unquam conveniat sāgvinem mittere rariùs convenit cū pars aliqua est inflāmata, quam cū sinè inflāmatione sangvis est nimis rarefactus.

Erasis. Anxietas hæc tua, Galene, est inanis; Ac in eo maximè decipi videris, quòd credas, proximè imminenti vasorum disruptionis periculo ex humorum copia, si illa unquam datur, sive potiùs ex eorundem repentina rarefactione, si hæc alia addatur circumstantia, præsens scilicet inflammatio, vel inflammationis metus, frequentiùs conveniat sangvinem mit-

mittere: cum sæpe ex hoc ipso, quod præsens sit alicubi inflammatio, aut tumoris, cujus celeres sint mutationes, metus; missio, quæ alias conveniret, non conveniat.

Cum nullus adest in universo corpore hujus generis tumor; vel planè ignoratur, an alicubi adsit; semper in proximè imminenti ex supposita plenitudine, sivè potiùs propter repentinam rarefactionem humorum, disruptionis, & dilacerationis periculo, commendandus, aut saltem excusandus est Medicus, qui venas secari jusserit: videlicèt propter incertitudinem & loci ignorationem, in quo disruptio, & extra venas humoris effusio futura est.

At cum inflammatio alicubi cōstiterit, locus est ferè semper ad mutationes, crises, sive judicia morborum determinatus: & est is idem in quo inflammatio facta est. Quod si is sit item commodus, ut plerunque accidit, & eo disrupto id, quod è vasis minoribus effluit, & è loci fibris stillat, facilè educi queat, tantùm abest, quòd sangvinis detractione disruptionem prohibere debeamus, ut sæpenumerò illam medicamentis promouere, & sollicitare teneamur: videlicèt cum aliter solvi, & auferri nequit id, quod morbum facit; ut non raro igne, ferroque pars affecta violenter sit aperienda. Contrarium si faxint Medici, frequenter hoc unum præsta-

bunt

bunt, quod salutares crises impediverint; & morbos reddiderint tum curatu difficiliores, tum magis periculosos. Pro crisi autem salutari eas etiam intelligo morborum judicationes; quæ nonnunquam fiunt sinè ulla sensibili, aut notabili evacuatione, emendatis, & restitutis iis, quæ morbum faciebant: & in tumore quidem timetur sæpe disruptio; sed haud semper accidit.

Quid si tanta non adsit in vasis liquidarum substantiarum rarefactio, & ex rarefactione plenitudo? Quæ, utcunque supponatur, rarò contingit; & cum parum, aut nihil adiicias, brevi tempore durat. Quid si humores in vasis sint magis lenti, ut dicitis, quàm conveniat; sint crassiores; sint ignavi; sint effœti? Quid si motus cordis sit minùs concitatus? Quid si Archeus, ut ait Helmontius, sive animus aciditatem conceperit; & illam in cruorem deposuerit? Sive ut ait VVillis sit sangvis ad magis lentescendum paratus? Vtriusque autem verba sic interpetror: quòd aliquando liquidæ animati corporis substantiæ multas particulas habeant jam grumosas, vel ad grumescendum paratas, jam ineptas ad permeandum per angustias vasorum; vel quæ facilè ad id ineptæ jam jam fieri possint ex hac, vel alia quacunque causa. Quod tum ab Helmon-

tio, tum ab VVillis, verbis in hoc non re discrepantibus, satis expositum est.

In inflammationibus sanguis est emendandus, & corrigendus, non diminuendus. Corrigitur autem, emendatur, & diminuitur cordis motu.

Sequitur ne fortè ex his, quòd sangvis sit mittendus? est ne proinde ejusdem copia sinè discrimine, & sinè vitiosarum partium ab optimis selectione, ut sectione fit, diminuenda? Mihi videtur perficiendus potiùs, & emendandus; quàm diminuendus. Vel si diminuendus erit; non sinè partium discrimine, & selectione quadam diminuendus. Vtrunque præstat cordis præcipuè motus, & omnium, quæ in vasis invicem communicantibus continentur, circulatio.

Quibus quidem motibus, aliisque ab his ortum ducentibus quidquid in circulum propellitur, multiplici ratione perficitur: ac si labem aliquam, per partem affectam pertransiens, acceperit; repetitis circuitionibus; ac variis generis perpurgationibus; & separationibus, quæ in glandulis, & in aliis partibus fiunt, feliciùs illam deponit; quàm quacunque alia artis industria: quę nulla omnino esse potest sinè hujus circulationis beneficio.

Motibus his multa quòque fit, sed non sinè selectione quadam, partium tùm decessio, tùm transpiratio, & dissipatio; qua decrescit humorum copia, & detumescunt vasa. Idquè meliùs, atque faciliùs contingit, si prima, secundave die parum

cibo,

cibo, potuque addatur; & si id ipsum, quod quacunque ratione addendum videtur, aptum quoque, atque potens sit tum ad corrigendum, tum ad perficiendum sangvinem: ad hoc ut item is percurrens locum affectum, & partes circumpositas diluens efficaciùs corrigere, & emendare, vel solvere valeat id, quod morbum facit; & aliquid indè auferat; & id quod remanet magis resolubile reddat.

Aeris quòque, quò æger vtitur, constitutio sive illa eligi, sive arte procurari possit, & reliqua omnia, quæ administrantur, & quorum usus fuerit, hoc idem respicere debent: scilicet ut sangvis, & aliæ liquidæ substantiæ, quæ sunt in corpore, perficiantur, & aptiores reddantur ad solvendam, & superandam morbi causam; dum transeunt per partem affectam.

Gal. Non displicet, Erasistrate, illa tua de crisi non impedienda animadversio; sive per solutionem, aut insensibilem resolutionem ejus, quod morbum facit; sive per urinas, vel sudores; vel per aptam, commodamque abscessus disruptionem crisis expectetur. Neque inficiabor particulam præcipuè affectam sæpissimè locum esse ad futuram crisim determinatum; eò enim potissimùm natura conatur omnem sarcinam deponere, quò minùs resistitur ab affecta parte propter majo-

Quæ crises nõ impediendæ.

rem, quàm in cæteris, virium imbecillitatem: ut ex plerisque, quæ à me posteritati tradita sunt, perquam facilè ostendi potest.

Quæ verò sunt sangvinis missione retardanda, aut impedienda?

Sed si pars affecta ad crisim omninò salutarem suscipiendam (ut est, quæ sæpe fit insensibiliter) non sit disposita; & locus non sit aptus, ut id commodè evacuetur, quod crisi evacuari debet (ut commodi non sunt pulmones, neque succingens membrana, neq; pleræque aliæ partes) ac si propter vasorum plenitudinem, & humorum, sive turgescentiam dixeritis, sive rarefactionem, vel futura timeatur disruptio in loco minimè commodo ad evacuationẽ ejus, quod extra vasa erumpet; vel etiam, disruptio cum timeatur, nec ea omnino evitari possit; major tamen illa futura sit, quàm si vasa non essent repleta, vel si humores non essent rarefacti; an non venam secabimus?

Erasis. Satis dictum est de rarefactione, & plenitudine vasorum. Nunc, Galene, loquimur de inflammationibus: ad quas constituendas nulla requiritur rarefactio excedens, aut ex rarefactione, vel ex alia causa excedens plenitudo. Sufficit crassiuscula particula ad permeandum inepta; sufficit spina; quæ tumori hujus generis det occasionem; vel quid aliud, quod spinæ locum subeat.

Præte-

Præterea, ſaltem ut plurimum, ea, quæ concreſcunt, & craſſiora fiunt; eodem tempore minimè rarefiunt, vel creſcunt in mole.

Sed demus in parte affecta aliquid eſſe coactum; in vaſis verò non obſtructis, & in toto reliquo corpore humores eſſe rare factos. Hæc ipſa tamen humorum rarefactio poteſt eſſe inflammationis remediũ; ſolvendo ſcilicet, & item rarefaciendo in tranſitu per partem affectam; quod in ipſa concreverat, & obſtructionem faciebat.

Rarefactio humorũ aliquãdo eſt tumorũ remedium.

Demus etiam rarefactis humoribus, & turgidis vaſis diſruptionem aliquam loci minimè commodi fieri poſſe majorem; quàm non rarefactis, & non turgidis. Demus aliquando rem tam graviter urgere; ut non ſinè periculo nonnullarum horarũ lapſus expectetur; quo ſangvis conſuetis viis, mediiſque tum diminuatur, & detumeat, tum perficiatur. Concurrant etiam Galene, illa omnia, quæ tu afferis; quis enim dixerit impoſſibile prorſus eſſe illa omnia ſimul concurrere, lunamque, ut tu ais, terræ occurrere! Atque ideò, ubi omnia cõcurrant, venarum ſectionem admittamus; ſinendumque dicamus tantum ſangvinis effluere, quantum exigit imminens, atque proximum ex rarefactione nimia, atque nimia vaſorum plenitudine diſruptionis periculum.

Hoc

Sangvinem detrahere nō est curare inflāmationes; quæ id exposcunt auferri, quod in parte affecta morbum facit.

Hoc tamen, Galene, non est inflammationem curare. Nam si nihil eorum, quæ dicta sunt, adsint; si in vasis humoriferis nihil excedat, nihil sit rarefactum, nihil vasa plusquam æquum est distendat, & ampliet; utique etiam tumor omnis generis partem aliquam corporis molestare poterit. Tumor autem id exposcit auferri quod in parte affecta consistit; sive spina illud vocetur; sive sangvis grumefactus; vel humor crassus, & lentus, & ad permeandum ineptus; sive alio quocunque nomine appelletur. Detractione verò, quæ sectione vasis à parte affecta remoti instituitur, non evacuatur id, quod morbum facit. Quod neque in inflammationibus evacuatur sectione vasis proximi; nam si hac ratione evacuari posset, vtique fluidum esset, & permeabile, & faci è amovibile à parte affecta; & absque venæ sectione raptum unà cum humoribus, in circulum semper actis, relinqueret partem affectam: quæ proinde detumesceret, & facilè sanaretur.

a. Hel. pleura fur. nu. 8. & 9.

Helm. Considerent quæso viri ornatissimi; *in pleuritide* similibusque affectibus *phlebotomiam* [a] *non esse usui propter revulsionem, & derivationem: sed propter meram sangvinis, viriumque, extractionem, & diminutionem. Vt scilicet natura evacuationem exhorrescens desistat, cessetque mittere cruoris*

au-

augmentum circa pleuram. Attendant, inquam, an hoc non sit cum virium jactura tam insigni, & repentina (in morbo in quo totum onus vires solæ bajulant) à posteriori mederi per cautionem, præventionemq. inc ementi ---. Stulta [a] *prorsus ministeria ab artificialibus* minùs rectè applicatis *desumpta. Torrens* [b] *quippè fluens ad quendam terminum minuitur, sistiturq; si ripa ejus ad latus aperiatur, & propinquiore, magisque prono itinere ad declivem locum labatur. Sed quid istud juverit in pleuritide? si tantùm ad aliquot uncias venæ depleri queant; & quidem cum notabili jactura!*

a. b. Helm. pleura furens num. 8. & 9.

Gal. Ad hęc quid tibi videtur respondendum, VVillis? Erasistratus nisi multa concurrant in tumoribus quibuscumque, & nisi nonnullarum horarum lapsus minimè tutò expectari possit; sangvinis detractionem minimè convenire affirmat: ac si illa concurrant maximè in tumore cujus celeres sint mutationes, quas crises cum antiquis possumus appellare; non quidem tanquam tumorum istiusmodi, sive inflãmationum remedium, vel per se; sed alio respectu, sive per accidens convenire asserit. Helmontius neque hæc quidem admittere videtur; quoniam detractio non fit sinè virium jactura; neque propter revulsionem, & derivationem aliquod præstare potest beneficium.

VVill.

VVillis. Non sumus adeò devicti, Galene: Atque tu, Helmonti, qui sacrum codicem perlegisti, meliora sentire debes; etenim *lex diuina* [a] *circumcisionis ritum, quasi symbolum* phlebotomiæ *præcipiens innuere videtur, ingenitas naturæ humanæ impuritates aliquatenus per sangvinis missionem expurgari debere.*

a. VVill. de phlebotom.

Helm. Mente ne sanus es, VVillis, qui circumcisionis Hebræorum ritum phlebotomiæ symbolum esse existimas: cum contra sacra pagina non semel sangvinis utilitatem, & ad prorogandam vitam necessitatem pluribus insinuet? Neque dissimulandum est, pium, fidelemque hominem minimè decere, ab iis, quæ sinè dubio ad spirituales usus instituta fuere à Deo, tam longè remotas, nullamque cum illis connexionem habentes deducere conclusiones.

VVillis. In pleuritide, & peripneumonia, aliisque similibus affectionibus ad obstructionem in pulmone, sive pleura tollendam, *phlebotomia* [b] *omni semper ævo à Medicis quibusque, veluti remedium præcipuum, præscribi solebat.* Qui verò hodie illam damnant, ab Helmontio tantùm, vel à Chrysippo per Galeni traditionem id accepere.

b. VVill. de pleurit.

Erasis. Neque hoc verum est. Antiquiores enim Medici quotquot fuere celebrio-

lebriores hoc vitæ breviario minimè sunt usi, vel perquàm parcissimè. Idque manifestum est ex iis, quæ sub Hippocratis nomine his etiam temporibus inter vivos circumferuntur. Sunt autem non unius Hippocratis, quidquid dicat Galenus, sed antiquissimorum medicorum, quæ ab injuria temporum superfuerunt volumina, in unum postea collecta, & uni attributa.

Antiquiores celebriores Medici etiā in inflammationib. rarò, vel nunquā venas secabant.

In his libris rarissimè reperies veteres Medicos celebriores sangvinis missionem usurpasse in morbis. Reperies frequentissimè anginas; peripneumonias; pleuritides; tumores alios, in quibus mutationes, sive crises, & judicia sunt celeres; febres omnis generis sedulò descriptas; curationesque similium morborum diligenter traditas; medendi rationes, & remedia, quibus utebantur studiosissimè, & curiosissimè enarrata: cum tamen nihil meminerint de mittendo sangvine; vel de secanda vena.

Historiæ tum ægritudinum, tum ægrotantium his, similibusque morbis, in quibus vos venas secastis, ad fastidium, & nauseam usque legi poterunt tum in libris Epidemiorum; tum in libris de internis affectionibus; tum in libris de morbis; tum in libro de natura muliebri; & passim in aliis, in quibus nihil omnino memoratur de sangvinis missione. Ac nisi Gale-

nus

lenus nobis etiam imponat, dum affirmat, non quidem omissam in curatione sangvinis missionem, sed omissam ab antiquioribus scriptoribus ejusdem narrationem; oportet existimare illos per quàm raró sangvinis missione fuisse usos. Ac cum raró sangvinem detraxerint, inter eos tamen, quibus detractus fuit, nescio an ægrotantem aliquem ostendere possis, VVillis, de quo certè, & sinè dubitatione affirmare valeas, eum missione fuisse sanatum!

Quòd si aliis innumeris ægrotantibus missus quòque fuit sangvis, ut gratis Galenus asseruit; Ego inquam, puduisse postea Scriptores illos meminisse, & in codicem referre missionem; quoniam observaverunt vel nocumentum, vel nullum ægrotis eandem attulisse auxilium. Cur quæso disertissimi viri obliti sunt illam referre, cũ meminerint minutiora quæquè?

Chrysippus autem Siculus, qui venæ sectionem damnavit, & rerum anatomicarum, prout tunc licuit, peritia; & consuetudinum populorum notitia; & morum prudentia, quàm potissimùm ex poetis traxit, quibus maximè delectabatur; Chrysippus, qui de affectibus, & ægritudinibus animi, deque remediis ægro animo convenientibus (quæ medicinæ pars est nobilissima ab aliis prætermissa) accuratè

curatè nimis, atque diligenter scripsit; non est sanè spernendus Chrysippus.

Cumque duo fuerint Asclepiadæ vetustior alter [a] Bithynus ex eodem cum Hippocrate genere; recentior alter, & me posterior, *qui* [b] *memorabiles pharmacorum compositiones in multis libris conscripsisse* dicitur; ille in curatione multorum difficiliorum morborum nil de venæ sectione memoratu dignum habuit; recentior verò, qui, ut audio, antiquiorem medicandi rationem mortis meditationem appellabat, pleuriticos, [c] dixisse fertur, Athenis & Romæ phlebotomatos pejus habuisse; in Hellesponto autem, & [d] Pario relevatos: ut ex his etiam, quæ junior Asclepiades notavit, deduci facile possit; pleuræ inflammationem ex se non exposcere sangvinis missionem.

Hippocrates item, (sive is, qui librum conscripsit de victus ratione in morbis acutis) in pleuritide, *at si quidem*, inquit, *dolor ad claviculam de se significationem præbeat, aut gravitas ad brachium, aut circa mammam, aut supra septum transversum; venam secare prodest in cubiti flexura internam si verò sub septo transverso fuerit dolor, ad claviculam autem de se significationem non præbeat, alvum mollire oportet, aut veratro nigro, aut peplio*: ut etiam ex his pateat: nihil satìs comperti, atque manifesti habuisse

a. Galen. introd. sive Medic. c. 4.
b. Galen. de cõpos. pharmac. 2. locos lib. 1.

c. d. Cel. Aurel. a quo Mercur. l. 1. c. 4. variar. lect. & Gal. lib. 5. de morbis vulgar. com. 3. eg. 1. & passim alibi.

buisse scriptorem illum de secanda, vel nõ secanda vena; & de veratro, sive peplio exhibendo, vel non exhibendo. At vos, VVillis, atque Galene a distinctionem istam doloris ad claviculam se extendentis, vel non extendentis si rectè coniicio ex iis, quæ à vobis dicta sunt, minimè probatis. Ac proinde, ut idem scriptor de victus ratione ait, videmini omnes veluti vates; *quorum b alii eandem avem si sinistra appareat bonam esse ducunt, si dextera malam; alii contraria his dicunt.* Et in Aruspicina talia multa sunt; alia in aliis. Quidam Cursor ad Olympia proficisci cogitans aquila se in somnis visus est factus: detulit ad conjectorem quendam; at ille vicisti, inquit, istà enim avis volat nulla vehementiùs: detulit ad alium; tu verò, inquit, te victum esse non vides? ista enim avis insectans alias, & agitans semper ipsa postrema est. Similiter & vos facere videmini cum rationes adducitis, quare conveniat, vel non conueniat, & ex qua vena administranda sit sangvinis missio. Quod quidem contingit, quoniam nihil certi, & constantis huc usque invenistis.

a. Galen. in comm. lib. de vict. rat. in morbis acutis, & VVillis passim.

b. Hipp. de Victus rat. in morbis acutis.

Neque ego tam obscuri nominis sum, VVillis, ut veluti nunquam fuerim inter vivos; & veluti doctrina mea tamdiu non viguisset, non floruisset Romæ; tunc cum

habe-

habebat Roma plura millia millium hominum, quàm nunc habeat tota ferè Italia, jure dicere poſſis, omnes omni ævo in pleuritide venam ſecare ſoliti fuerunt!

Neque Helmontius, à quo multa, & præclariſſima accepimus, deridendus tibi fuit!

VVillis. Quotquot eſtis, qui ſangvinem in morbis nunquam, vel rarò miſiſtis? Si vos omnes ad eos conferatis, qui vel unum Galenum ſecuti nihil frequentiùs præſtiterunt, quàm venas quocunque tempore, & quacumque occaſione diſſecare, comperietis vix eſſe veluti unum ad centena millia millium.

Helm. Vota in comitiis omnibus nō deberent numerari, ſed ponderari. Tantum momenti Galeno addunt innumerabiles ejuſdem ſectatores, quantum Alcorani doctrinæ Maumedani omnes, qui vaſtiſſimas, & quondam florentiſſimas orbis provincias, habitarunt, & adhuc inhabitant.

Vota debent ponderari nō numerari.

Aſſirii, Caldæi, Aegyptii vanis divinandi artibus utebantur. Cur non fieri potuit, ut pernicies etiam iſta diſſecandi venas admitteretur; non minùs ac admiſſa quondam Romæ fuit illorum ſententia, qui febricitantes ſenes frigido fluvio demergendos eſſe affirmabant, ut ſanarentur? Cilicum, & Piſidarum gens, & his

Vanitates, & ſuperſtitiones pleræq. paſſim admiſſæ fuerunt à populis ampliſſimis, atque clariſſimis.

 fini-

finitima Pamphila volatibus avium, cantibusque, ut certissimis signis, declarari res futuras putabant. Tota Græcia nihil publicè, aut priuatè faciendum suscipiebat, sinè Pythio, aut Dedonæo, aut Ammonis oraculo. Populus Romanus iis etiam temporibus, quibus Medicos non admisit; tota Aethruria; tota Europa; tota Asia; tota Africa plures habebat augures, & conjectores tum publicos, tum privatos; quàm nunc habeat & Medicos, & Astrologos, & Cabalistas. Ipsi Reges, & ductores augures erant; & à cantibus, volatibusque avium, & extorum inspectione ridicula (nisi fortè primi institutores de loci salubritate aliquam ab integritate extorum voluerint facere conjecturam) quid in gravissimo quoque negocio faciendum esset coniiciebant. Quorum omnium si judicia, atque simul sumptas sententias ponderemus, facilè cognoscemus plus momenti, atque ponderis habere unius Marci Tullii Ciceronis judicium, atque sententiam vanas esse artes illas, affirmantis.

Senteñtia M. T. Cic. magis habenda est, quàm omniũ aruspicum, et augurũ sententia.

Eventibus, qui narrantur tum circa extispicinam, tũ circa aruspicinam, tum circa

Eventus etiam narrabantur, quibus extispicinæ, & aruspicinæ, aliisque similibus artibus fides adhibenda videretur; nõ minus ac experimenta, & eventus à plerisque nunc narrantur de missionis sanguinis utilitate. Quibus minimè fidendum

dum puto: & circa ſangvinis miſſionem plus ponderis habere exiſtimo unius Eraſiſtrati, etiam inimico, & invido Galeni ore clariſſimi, judicium; quàm reliquorū omnium. Quoniam nullus eſt morbus in quo ex ſangvinis miſſione certò ſanitatē promittere poſſis; pro ut nullus omnino eſt aquilæ volatus, ex quo ante eventum victoria, aut clades prædici poſſit. Et rationes quidem, quæ adducuntur, & eventus, quos prædicant; ſunt aruſpicum rationibus, & eventibus, in quibus iſti gloriabantur, perquam ſimiles. *ſāgvinis miſſionem nō eſt fidendum, nō eſt credendū.*

Deſierunt jam extiſpicina, & aruſpicina, quæ tot tantiſque ſeculis floruerant; deſierunt vaticinari Pythia oracula: aliæ tamen ſuperſtitioſæ vanitates mentes hominum occupaverunt; quæ fortè aliquādo ſeculorum lapſu ipſæ etiam deſinent. Sed aliæ, atque aliæ exurgent: nullus enim unquam fuit populus, qui non ſaltem aliqua ſuperſtitione teneretur.

In his autem, ſimilibuſque ipſa rerum natura inſpicienda eſt. Videndum, non inquam, an paſſerculi cantu, vel pulli alacritate exercitus victoria; ſed an felix ſternutatio promitti poſſit. Videndum, non inquam, an pleuritis; ſed an paronychia ſangvinis miſſione ſanari poſſit: an ſpina, non inquam, pleuræ; ſed digito infixa ſangvinis miſſione faciliùs extrahatur.

batur. Et fieri quidem poteſt,ut paronychia non differat à pleuritide, niſi ratione loci, & eorum, quæ locum conſequuntur.

Gal. Ego autem inter ſectatores meos connumerari nolim; neque profectò tàm largè ſangvinis profuſor fui, ut vobis videor.

VVillis. Ipſam igitur rerum naturam inſpiciamus; & vota ponderemus potiùs, quàm numeremus.

Inflammationum cauſæ ſecundũ Th. VVillis, & rationes, quibus ſangvis mitti debet.

Vt remotas cauſas prætercam (repentinos nempè caloris, aut frigoris exceſſus; pororum conſtipationes; crapulas; vini, aut liquorum ardentium immodicos potus; exercitium immoderatum; malignam aëris, aut malam corporis conſtitutionem; atque alias, quæ ſangvinem ad lenteſcendum, ſimulque efferveſcendum prædiſpoſitum exagitant) tum peripneumoniæ, tum anginæ, aliarumquè ſimilium affectionum, & præcipuè pleuritidis *proxima cauſa eſt* [a] *ſangvis in membranæ iſtius*, vel alterius partis *vaſis minoribus, ac interſtitiis ob lentorem obſtructus, & extravaſatus; dein ob turgeſcentiam copioſiùs ibidem aggeſtus; proindeque phlegmonen excitans*. Quibus ſuperveniunt dolores acuti, tuſſis, reſpiratio difficilis, atque alia pro loci ratione; in quo obſtructio facta eſt.

a. VVill. de pleur. fol. 87

Accidit autem hæc in ſangvine diathesis,

thesis,quod *cruoris* a *partes crassiores à subtilioribus non satis comminuuntur; ita ut omnibus æqualiter mixtis, & mutuò subactis demum humores utiles in munia quibusque appropriata secedant ; atque inutiles per cloacas idoneas continuò amandentur : verùm è contra in quantum sangvinis particulæ sulphureæ unà cum salinis, & terrestribus nimis evectis combinatæ, cæteras quasque irretiunt, & inviscant ; proinde liquor ejus recrementa quæque, & impuritates intra se continens instar glutinis lentescit ; & propterea diathesin peripneumonicam*, aut pleuriticam *concipit*.

a. VVill. de perip. f. 78.

Quamobrem in his, similibusque morbis sangvinis detractio non solùm convenit, *imò interdum* b *sæpiùs iterari debet : nam vasa sangvine depleta non solùm morbi fomitem subtrahunt ; sed & materiam loco affecto impactam resorbent. Quapropter si vires constabunt, & pulsus satis robustus erit, sangvinis missio liberalior statim ab initio convenit : secus verò ea in quantitate modica celebretur, subinde tamen pro data occasione repetenda.*

b. VVill. de peripn. f. 81. & similia cũ de pleuritide habet

Ac nihil refert, modo hæc contingant, per se, an per accidens, Galene, dicas contingere.

Longè autem præstat sangvinis missionem prima vice plenius celebrare, quàm parciores phlebotomias pluries iterare: *Quippè* c *sangvinis lentescentis, ac in viscositatem*

c. VVill. de pleur. f. 89.

ſitatem degeneris portiones quamplurimæ circa locum affectum aggregantur; quæ niſi vaſis per phlebotomiã copioſam valdè depletis, illinc avocentur, & magna ex parte foras effluant, ſangvinis miſſio effectu deſiderabili fruſtrabitur. Atque ideò ſi vires conſtent liberalior eſſe debet; ſin minùs parcior quidem, ſed reiterari poterit.

Eraſiſ. Multa priùs probanda ſupponis, VVillis, quæ etiamſi omnia vera ſint, neq; tamen, niſi raró, ſangvis mitti debet.

Nõ deeſt vaſis amplitudo & capacitas; qua valeant admittere, & in circulum rapere id, quod alicubi morbũ facit.

Et vaſa quidem, propter tunicarum, ex quibus conſtant, naturam contrahibilem, & diſtendibilem, niſi quid aliud impediat, ſemper multum ſanè, atque multum admittere poſſunt ejus ſubſtantiæ, quæ alicubi inhærens morbum facit: ſicuti novam, atque novam quotidie ex cibo, & potu admittunt ſubſtantiam; quoniam ſinè incommodo ampliabilia ſunt, & capaciora fieri poſſunt.

Atque ideò ſi materies loco affecto impacta aliquando non reſorbetur, VVillis, hoc non fit propter defectum amplitudinis vaſorum, vel quia eadem ſint repleta nimis; ſed propter alias cauſas, rationeſque alias. Ac vaſa cuncta corporis, etiam ſi ſint ferè prorsùs inania, ſæpiſſimè tamen non reſorbent, neque admittunt aquas hydropicorum, ut neque pus empyematicorum; cum aliàs eadem vaſa,

etiam

etiam si repleta sint satis, & turgidiuscula, copiosissimas tamen admittant aquas, urinis non rarò reddendas.

Præterquam quod plenioribus, rapidioribusque fluentis faciliùs rapitur id, quod alicubi impactum hæret; ut frequenter addendum potiùs, quàm auferendum sit.

Helm. In pleuritide, peripneumonia, aliisque similibus affectibus, cum sangvinis missio judicio tuo celebranda est, VVillis, semper vires debent esse validæ; pulsus debet esse robustus: ut si vires sint valdè langvidæ, nisi fallor, detractio tibi videatur omittenda. Fortè quia existimas magni esse momenti ad morbi solutionem virium robur, ut re vera est; & fortè existimas missione vires debilitari. Quid enim timeas, nisi, hoc timeas, vires debilitari?

Qui sangvinem mittunt credunt debere vires esse robustas; & credunt easdem langvescere detractione sangvinis.

VVillis. Vtrumque existimò; & hoc timeo sangvinis missione vires magis pessum iri.

Helm. Nisi igitur virium, atque virtutis sit superabundantia quædam, & excessus aliquis, sectione venæ semper nocebis. Atquì in pleuritide nunquam adest virium excessus, & superabundantia, neque in mathusalem; igitur si illud audeas, sangvinem mittere, semper nocebis.

Ac proinde ex ipsorum sententia sæper aliquo pacto nocet sangvinis missio.

VVillis. Magnam oportet è medio

medicamentorum partem auferre ; quoniam pharmaca ferè omnia aliquid virium detrahunt.

Helm. At medicamenta, quę ego pręscripsi pleuriticis dens apri, sangvis hirci, fimus equi, virga tauri, papaver erraticum, & alia similia nihil nocent viribus, nihil detrahunt virtuti.

VVillis. Sed hæc plerumque minimè satis sunt.

Helm. Rectè usurpata ferè semper satis sunt ; & nunquam enecant hominem : cum sangvinis missio nunquam satis sit ; & sæpissimè enecet.

VVillis. Illis quòque medicamentis, aliisque similibus ; ut oculis cancrorum ; sale prunellæ ; spiritu sangvinis ; spiritu cornu cervi sum ego quòque usus in pleuritide. Sed non propterea, quòd hæc prosint ; sangvinis missio omittenda est ; etiam si aliquantulũ vires infringat : sufficit si ritè, rectèque admissa, & administrata multò plus prosit, quàm noceat.

Forte aliquã do nocet virium robur.

Erasis. Satiùs esset, si dicamus, aliquando vires excedere in corporibus animantum, roboreque nimio virium multos fieri morbos ; ac oportere nonnunquam vires infringere ; donec animo etiam linquatur ægrotans.

Helm. Vt de Tancrede cæcinit Poëta Italus :

Squar-

Squarcia le fascie, e le ferite; e piove
Da le sue piaghe esacerbate un rio:
E' s'uccidea; ma quella doglia acerba
Con trarlo di se stesso in vita il serba.

Qui, si vires constitissent, se se necasset, virium langvore, animique defectione servatus est. An similiter dicas in pleuritide perhorrescere naturam sangvinis missionem; ac ubi secta fuerit vena, *illam pænitere a rumoris, & procellæ*, quam excitavit in pleura; ut proinde à misso sangvine videantur aliquando ægrotantes se se meliùs habere? Sed ipsa etiam natura deterrita, atque retracta; vel, vt ait Erasistratus, impedita à meliori crisi molienda cogitabit postea *de puris b generatione ab extravasato sangvine fabricandi*, cum multo majori sanè ęgrotantium discrimine. Nam tunc non quidem disruptio, Galene, atque VVillis, sed corruptio vasorum, & totius partis mortificatio timenda erit.

Videntur sæpè meliùs se habere pleuritici à misso sangvine, cũ se habeãt pejùs.

a. b. Helm. pleura fur.

\#

Erasist. Verùm quibus lancibus VVillis damnum, & vtilitatem metiri oportere censes; ut ante venæ sectionem sciant Medici, quando plus prosint, quàm noceant mittendo sangvinem?

VVillis. *Sangvis è quibusque peripneumonia, prout etiam pleuritide laborantibus detractus, postquam refrixit, in superficie sua loco cremoris coccinei pelliculam subalbidam,*

aut

aut aliàs discolorem, quæ itidem tenax admodum, & viscida est, succrescentem habet. Quo experimento constat salinas, terrestresque ejusdem particulas evectas nimis esse; ac sulphureis combinatas cæteras inviscare, & irretire. Quibus ad partem affectam delatis, ex majori earumdem congestione major profectò fiet inflammatio.

Iisdem verò particulis magna ex parte evacuatis per sangvinis missionem, quæ foramine ampliore celebrari debet, ut crassioribus facilior pateat aditus, minor, necessum est, & levior, & solutu facilior sit inflammatio. Et hæc est prima vtilitas ex fomitis detractione.

Helm. An foramen amplum impedit subtiliorum, & efficaciorum particularum è secta vena effluxum?

Erasis. Salinæ verò particulæ evectæ (jam tuis vocibus loquor VVillis) suntne salis, quem dicere soles volatilem: an salis, quem appellare consuevisti fixum?

Helm. Operam ludis, Erasistrate, VVillis de his interrogando.

VVillis. Evectæ quidem sunt particulæ salinæ fixæ; nam salis volatilis particulæ, ut etiam, & spirituosæ; quibus reliqua subiguntur, attenuantur, & comminuuntur, sunt potiùs depressæ. Quamobrem medicamenta, quæ sale volatili tan-

tantùm ; & quæ ſpiritu , & ſale volatili abundant , ut ſunt medicamenta prænarrata, mirificè profunt pleuriticis.

Eraſiſ. Neſcio an ſal prunellæ, qui item à te pleuriticis commendatur, ſit volatilis, an fixus : tutè hoc vide cum Helmontio ſimilium rerum magiſtro optimo.

Helm. Operam ludis Eraſiſtrate.

Eraſiſ. Sine ludam : videbo tamen an ſanare poſſim ægrotantem VVillis noſtrum ; VVillis de re anatomica optimè quidem meritum.

Sulphura , quæ dixiſti VVillis , videntur tibi depreſſa in ſangvine pleuriticorum ; an ipſa quòque evecta ?

VVillis. Sulphur [a] *poſt ſpiritum eſt principium maximè activum* — & in pleuritide, [b] ac in peripneumonia ſangvis craſſus quidem eſt, ſed minùs ſulphureus, [b] ſive inflammabilis exiſtit, quàm in febre cauſo ; [b] quæ etiam à ſangvinis compage nimis conſtricta, [b] & nihil à ſe dimittente procedit. Vnde ſulphur minimè dixerim in pleuritide evectum , aut non ſanè multùm : & quandoque depreſſum potiùs , quàm evectum .

a. VVill.de fermentatione cap.2. bbbb. ad ſenſum m VVillis tract.de reſpirat.organ. & vſu ſect. 1.c.2.ſ.26.

Eraſiſ. Nihil interim de aquis; quas, ſi in ſangvine ſuperabundaverint,ſcio non ſemel facere tumores varii generis, & eos quandoq;quos inflammationes appellant?

Aquoſitates ſuperabundātes poſſunt facere tumores etiam celeris motus.

VVill.

VVillis. Fortè quia ſuperabundanti humiditate elementa efficaciora *ab invicem a elongantur, ſeù diſſociantur nimis: quarum ſubjectum iners, & pigrum, & minoris efficaciæ, & motui ineptum exiſtit. Porrò corpora nimis humida ſunt putredini, & corruptioni plurimùm obnoxia; quoniam ab humiditate nimia combinatio ſpiritus ſulphuris, ac ſalis nimis laxa efficitur; ut ſe mutuò non implicent; nec implexu in ſubjecto retineantur*; ex putredine verò, & corruptione poſtmodum omne ferè morbi genus fieri poteſt.

a. VVill. de fermentatione cap. 2.

Eraſiſ. Opportuna fortaſſis ratio! Quid ſi terreſtres, & ſalis fixioris particulæ eſſent nimis evectæ; ſangvis eſſet nimis iners, piger, & minoris efficaciæ, & functionibus vitæ ineptus; & conſequenter aptus ad obſtructiones faciendas; eſſet nimis lentus; nimis ad grumeſcendum paratus (ex quo jure timet Helmontius ne peſtilens aliquod pathema inſurgat) ſangvinē ne mitteres in pleuritide, VVillis, alijſque ſimilibus affectibus?

VVillis. Si cruoris mixtio b plurimùm ſolvi; & peſſum ire incipit, uti in peſte, ac febribus malignis, à phlebotomia omninò abſtineatur. Quippè ſangvine detracto ſpirituū (quorum unicè intereſt maſſam ſangvineam à putredine, & corruptione vindicare) penus diminuitur; ut ſtatim omnia in diſſolutionem exi-

Quibus non convenit ſāgvinem mittere ſecundū Th. VVillis.

b. VVillis de phlebotomia pag. mihi 172.

exitialem tendant. Porrò si discrasia sangvinis ejusmodi fuerit, ut principiis nobilioribus (scilicet spiritu, sale volatili, ac sulphure) depressis, vel absumptis, particulæ aquosæ, ac terrestres præpolleant, sangvis haud quaquam emitti, sed tanquam vitæ thesaurus præservari debet. Quippè cum spirituum copiæ tantùm exiguæ sunt, illorum quodvis dispendium functiones omnes vacillare facit; inque morbi partes cedit: quare in hydrope, cachexia, tabe, aliisque, ubi principia activa summè deprimuntur, affectibus venam secare ferè idem est, ac hominem jugulare.

Erasist. Nihil nunc de hydrope, cachexia, tabe, aliisque similibus affectibus; in quibus, ut inquis, venam secare ferè idem est, ac hominem jugulare; sed de tumoribus celeres habentibus motus, sive de inflammationibus; & præcipue de pleuritide, peripneumonia, & angina loquamur; in quibus, ut deducitur ex iis, quæ huc usque à te dicta sunt, minùs, atq; rariùs quàm in reliquis morbis convenit sangvinem mittere.

Ex iisdem Tho. VVillis rationib. deducitur rarò vel nunquā in pleuritide aliisq. inflāmationib. cōvenire sāgvinem mittere.

Ac multa quidem ex his arbitrio confinxisti tuo, VVillis. Sed illa tenaci memoria retine; & facultas etiam tibi sit arbitrio multa alia confingendi. Edoce tamen his retentis, ut pleuriticis sangvinis detractio prodesse possit, & quando prosit; & quibus lancibus metiri solitus

fue-

fueris sangvinis missionem pleuriticis plus prodesse, quàm nocere?

Si dicas in pleuriticorum sangvine nihil evectum, nihil depressum esse (loquor tuis vocabulis, VVillis, veniam mihi dabunt Galenus, & Helmontius) deseres tuam hypothesim; dixisti enim in pleuritide sangvinis salinas, & terrestres particulas esse evectas. Ac nisi dixisses, cum nihil evectum, nihil depressum est, missione nocebis potiùs, quàm iuvabis propter virium jacturam, quæ semper, ut ais, sangvinis missionem aliquo pacto consequitur: Et sangvis tunc bonus est secundū tuam sententiam; & nulla tunc opus est per venę sectionem sangvinis evacuatione: etiam si humores superabundent in vasis; cum sufficiat, & opportunior sit, quæ natura fit per insensibilem transpirationem evacuatio. Et Galeno hac in parte te callidiori, qui dicebat superabundantem sangvinem secta vena diminui debere, satìs in superioribus factum est. Hæc tamen ad te non pertinent; nam in hoc casu desereres hypothesim tuam, qua affirmas in pleuritide principia componentia sangvinem non servare proportionem, cum sal, & terra sint evecta; in hoc casu verò nihil evectum, nihil depressum est.

Vel activa principia tua sunt depressa, vel absumpta, ut subigere, attenuare, &

com-

comminuere minimè valeant crassiores minùs activorum, siue passiuorum principiorum particulas; & tunc quòque plus nocebis, quàm proderis missione. Quoniam tunc *sangvis a tanquam vitæ thesaurus præseruari debet*; & abstinendum à sectione; *ne statim b omnia in dissolutionem exitialem tendant*, — & quodvis spirituũ *dispendium functiones c omnes tunc vacillare facit*.

a.b.c. VVillis de phlebotomia pagina mihi 176.

Gal. Humores *d* crudi secundùm meam sententiam abundarent in hoc casu; & propterea sangvis minimè mittendus esset.

d. Galenus de cur. rat. per sanguinis miss.c.6 & pluries alibi.

Erasis. Præterea in hoc casu, in quo principia activa magis, minusvè depressa sunt, aperto foramine maximè ampliori, ut tu vis, effluent principia tum activa, tum passiva, sic ut confusa reperiuntur in vasis. Aliquis dicere posset, quod semper effluet plus activorum, & subtiliorum; quàm passivorum, & crassiorum. Et quæ remanent activorum non evehuntur missione, propter aliquam virium jacturam. Sed quæ remanent passivorum ex missione, propter eandem virium jacturam, evehentur magis; & erunt ad permeandum minùs apta. Neque rationem ullam probabilem habere potes, qua tibi suadeas; effluere tantùm quod noxium est; & id omne retineri, quod est utile.

Vel

Vel affirmabis utraque principia tum activa, tum passiva esse depressa (loquor, ut vides, tuis vocibus) & rursùs hypothesim deseres. Nam tu vis in pleuritide, & peripneumonia principia passiva esse evecta, non quidem depressa; & deesset in hoc casu tum lentor, & crassities sangvinis propter passivorum depressionem. Evectæ enim sunt salinæ fixæ, & terrestres particulæ; vel superabundant etiam aquosæ, cum sangvis est lentus. Tum etiam deesset febrilis effervescentia sangvinis propter activorum, & præcipue, ut dicere solitus es, sulphuris depressionem. Et hæc duo, sangvinis lentor, & febrilis effervescentia *a* tibi necessaria visa sunt ad constituendam pleuriticam procatharsim. Item propter virium imbecillitatem ex depressione omnium principiorum; neque conveniet in hoc casu venas secare.

a. VVillis de peripne. & de pleur. passim.

Tenaci memoria retine, quæ dixisti, & alia arbitrio finge tuo; ac pergamus dicere. Vel utràque principia tua tum activa, tum passiva erunt æqualiter evecta; & casus hic item in hypothesi tua minimè cōtinetur, licèt videatur contineri: iterum sumus extra hypothesim, licèt primo aspectu videri possit nos non discedere ab hypothesi. Deest tibi lentor sangvinis ad faciendam pleuritidem. Lentor enim, & crassities nequit consistere cum activa,

quæ

quę ſubigunt,ſecundum tuam ſententiam, comminuunt, & attenuant paſſiva, eve-cta ſunt. Et activa non poſſunt eſſe eveċta niſi paſſiua deprimantur: dicuntur enim hæc contra ſe mutuò agere; ut evectio, ſiuè exaltatio activorum; minimè ſinat evehi, & exaltari paſſiva.

Gal. Similiter profectò dicendum eſſet de calore, & de qualitate, & de facultate calorifica; quod non poſſit creſcere in aliquo ſubjecto; niſi ſimul diſcedat, vel deprimatur frigus, vel frigiditas, ſive facultas frigorifera. Verùm ego ponebam calorem, & frigus qualitates maximè activas; ſiccitatem verò, & humiditatem illarum reſpectu paſſivas qualitates appellabam. Ita tamen,ut aliqua activarum, caliditas exempli gratia, augeri,ſive exaltari poſſet in eodem ſubjecto, in quo adaucta, ſive exaltata eſſet aliqua paſſivarum; nam caliditas neque ſiccitati,neque humiditati opponitur; licèt faciliùs cum ſiccitate, quàm cum humiditate, quàm progreſſu temporis dextruit, reperiatur.

VVillis. Omitte quæſo, Galene, ſic mihi ſubſidio eſſe.

Helm. Tandem hæc omitte, Galene, quæ haud rerum explicant naturam.

Eraſiſ. Vide quæſo VVillis, cum activa principia tua ſunt evecta, ſive validiora dixeris, & efficaciora; tunc me-

H liùs

liùs attenuantur, fubiguntur, & comminuuntur paſſivorum, ſive minùs activorũ, & ad motus, functioneſque ineptiorum principiorum particulæ; ut etiam in hoc caſu deeſſe debeat lentor ſangvinis, qui tibi neceſſarius videtur ad pleuritidem faciendam. Lentor enim, ſive ſangvinis craſſities, & ad permeandum ineptitudo, tunc adeſt, ut rectè ais, cum minùs ſubiguntur, attenuantur, & comminuuntur particulæ quæcunque ſangvinis. Et propter hanc rationem febris ſæpè eſt remedium plerorumque ſimilium morborum; videlicet quoniam motu febris attenuatur, & comminuitur, ſive ſubigitur, & ſoluitur id, quod morbum facit.

Neq. febris, neq. difficilis reſpiratio, neque tuſſis, vigilia, & ſimilia sũt in pleuritide peſſima ſigna; verùm viriũ dejectio.
a. VVill. de perip. f.81.

VVillis. In peripneumonia quidem, & puto etiam in pleuritide, atque aliis ſimilibus affectibus, ſæpenumero cum ſymptomata horrenda, *uti febris intenſa, reſpiratio a ſummè laborioſa, cum tuſſi, vigilia, aliiſque ſignis infauſtis urgebi:; ſi pulſus adhuc fortis, & ſpiritus animales in vigore perſiſtunt, melior ægrotantis ſpe: erit; quàm ſi rebus iſtis plùs ſedatis pulſus debilis; & ſpiritus torpidi, aut oppreſſi fuerint.*

Eraſiſ. Optimè ſanè: atque ideo ea quibus æger, vel conquieſcat à febre, vel reſpirationem habeat minùs laborioſam, vel minùs tuſſiat, vel non immodicè vigilet; non debent eſſe talia, quæ ſpiritus

etiam

etiam torpidiores efficere possint; non debent esse talia, quæ vires opprimant. Nam torpor spirituum in peripneumonia, aliisque morbis similem ortum habentibus, est omnium signorũ perniciosissimus.

Et proinde remedia id maximè respicere debent ne vires infringant; & plerunq. nihil timendũ à febre, vel à viriũ robore.

Sangvinis autem missione omnia quidẽ mala conquiescunt, ut mors etiam summa quies corporis ex ea sperari possit: & ex tua etiam confessione sangvinis missione vires deiiciuntur, [a] & spiritus fiunt torpidiores. Igitur nisi vigor spirituum sit nimis excedens; nisi vires nimis superabundent, & nisi ex virium abundantia homo lædatur, omittenda erit sangvinis missio. Nam plus sedatis febre, respiratione, tussi; minus infestante vigilia, aliisque similibus; si tamen pulsus sit minùs fortis & spiritus animales minùs in vigore persistant, vel torpidiores, ut tu ais, aut oppressi fuerint (ut torpidiores fiunt ex sangvinis missione; ex qua etiam pulsus sunt minùs fortes) *pejor* [b] *ægrotantis spes erit*.

a. VVill. de phleb. f.172 & alibi.

b. VVill. de perip. f.81.

Neque aliquid timere debes ab activis parùm evectis, sive exaltatis; nam hoc ipsum deprimit passiva, in quorum exaltatione potissimùm ex tua doctrina principiisque morbus consistit.

Cæterùm clarissimè, VVillis, infinitas alias difficultates habet hypothesis, & doctrina tua; quas prætermittimus. Sufficit

enim, si nunc dicamus, admissis etiam iis, quæ tu gratis affirmas, nunquam, vel raró convenire missionem sangvinis in inflammationibus, sive tumoribus celeris motus: nam nunquam, vel perquam raró ægrotat homo ex abundantia, & copia virium; atque spirituum; & lentor sangvinis non subsistit cum spirituum, & principiorum activorum copia, & exaltatione.

Alia item vana causæ pleuritidis explicãdi ratio.

VVillis. Est tamen alia hujusce rei explicandi ratio, hactenùs non satis exposita. Sangvis eductus è pleuriticis, *pellicula* [a] *albicante, aut alias discolori, crassa, & viscosa semper obducitur. Cujus ratio est, quod sangvis cum inter circulandum particulas veteres non à se dimittit, novasque in se haud satis recipit, diuturna coctione inspissatur; ac instar carnis elixæ à colore sangvineo versus albidum mutatur; in quo casu siquidem vasorum ductus exiles haud facilè pertransit, extravasari periclitatur, & pleuritin, aut peripneumoniam facilè excitat.* Et proderit tunc ex non vno capite sangvinē mittere.

[a] VVill. de respir. org. & vsu sect. 1. cap. 2.

Ex qua neq. deducitur sãgvinem esse mittendum.

Erasis. Sangvis inter circulandum non dimittat à se, exempli gratia, id omne, quod urinis emitti solet: tu ne igitur speras sangvinis missione evacuari posse urinas? tu ne speras veteres particulas non dimissas, pertusa vena, evacuari; & reliquas in corpore corrigi, & non magis inspissari, si vera sunt hæc alia, quæ sup-

ſupponis? Bella etiam ratio iſta eſt, VVillis; ſangvinem ad inſtar carnis elixæ, ex qua vlteriori coctione fit gluten, ex rubro in albidum mutari; ſed nullo probabili nititur fundamento.

Helm. Aquæ copioſę ſunt in hoc alio caſu, VVillis, ſuperinfundendæ, & ſuper addendæ ſangvini! Nam carnes quantumvis elixentur, ſi juri novæ, atque novæ aquæ addantur, nunquam juris reliquum in glutinum abibit: ſin verò juris partem auferas; reliquum citiùs concreſcet in gluten ſolidiſſimum. Vel ignis augendus, ſive potiùs ſpiritus, atque vires: nam gluten ſemper liquidum eſt propè ignem; ſive ſangvis ſemper liquidus eſt, cum vires, & ſpiritus abundant; ubi verò frigidum ambiens ſentiat gluten, ſtatim coagulatur.

Stulta ſunt pleraq. Medentum argumenta.

O ſtulta Medentum argumenta: Vlteriori coctione, & ſangvinis elaboratione in vaſis ſolvuntur magis, & liqueſcunt humores; veluti ulteriori igne meliùs ſolvitur, & liqueſcit aurum; & quid vulgari igni ſimile aptè à te conſtitutum in corde eſt. Loquor jam ego quoque tuis vocibus. Hinc fortè eſt, quod nonnulli inquiunt, plus ſangvinis educi poſſe ab iis animantibus, quæ biduo abſtinuerunt ab omni cibo; quàm ab iis, quæ ut conſueverunt, paſtæ fuerunt: non quia re vera

plus adſit, cum nihil creſcere poſſit, niſi additione; ſed quoniam multa quæ minùs fluida erant, abſtinentiæ tempore, ſive tu dicas ulteriori coctione, fluidiora, & flexibiliora facta ſint: ut plus educatur, licèt nequaquam plus adſit; ſed minus.

Memini autem me accepiſſe *a* à RR. PP. Ieſuitis, Iapponenſes, quorum ampliſſima ſunt regna, & nunquam in morbis venas ſecare conſueverunt, Europæis, qui ad compeſcendum fervorem ſangvinis venas aperiendas eſſe exiſtimabant, reſpondere ſolitos; adiiciendum potiùs ſangvini, ut fervor ejus compeſcatur, quàm detrahendum. Sicuti ubi ignem (fortè morbi cauſam intelligentes) ſubtrahere nequeas, ſuperinfundendæ ſunt lebeti aquæ: nam ſi partem eorum, quæ fervent, detraxeris, reliquæ magis, atque magis ebullient.

a. Audita hæc a Reuerendiſs. P. Daniele Bartolo Soc. Ieſu hiſtor. clariſſimo.

O terque, quaterque ſtulta, & vana Medentum argumenta! Quibus; ſi vera eſſent quæ iſti, & illi ſupponunt, facilè concludere liceret, quodcunque quis vellet oppoſitarum rerum. Plerique autem mentis acumine, & divina intelligentia, qva præditi ſunt, ad decernendum verum à falſo, minimè utuntur; & ludicris, vaniſque garriunt rationibus, nihil rectè, nihil evidenter concludentibus.

VVillis Verùm enim verò in peripneumonia, *ſiquidem b haud totus illicò ſangvis*

b. VVill. de peripn.

gvis lentorem, quem dixi *acquirat, portiones primò depravatæ* circa obſtructionis locum *maximè aggregantur*, — & *circum circa in vaſis minoribus hærent. Quare ſangvis per phlebotomiam primò exiens ſæpè culpa vacabit. Dein vaſa depleta liqurum morbificum prius ſtagnantem excipient, & circulationi reddent. Cumque portiones ejus juxta conſitæ juncto velut agmine ferantur, ad venæ orificium delatæ ſimul effluunt; & poſtquam iſta ſangvinis vitioſi aggeries tota effluxit; reliquus ſtatim purior ſuccedit*; & tunc vena occludenda eſt.

An ſectione venæ brachii aliquid evacuetur ejus, quod in pulmonibus obſtructiones, & morbum facit.

a. VVill. de peripn.

Helm. Erit ne unquam inſulſitatum modus aliquis! Vnde noſti, VVillis, quod minus priùs effluat inculpati ſangvinis; quàm vitioſi poſtmodum ſequatur? An unquam paronychia vaſis ſibi proximi ſectione ſanata eſt?

Portiones ſangvinis vitioſi iuxta conſitæ, juncto velut agmine, feruntur ad venæ ſectæ orificium, horulæ brevi minuto adapertum! Cur non potiùs ad ſemper patulum in ſummo cole foramen? Qui dux tam inſipiens iſtius agminis particularum inutilium; qui cum vias complures habeat ſemper patulas, non ſinat moveri agmen; niſi cum remota vena pertunditur?

Eraſiſ. Cæterum viri clariſſimi, Helmonti, atque Galene, minimè obliviſcamur, multa nos oculatiſſimo VVillis in

anatomicis debere accepta: fortè myſterium aliquod in his habet, nobis hactenus non revelatum. Noſtrum igitur omnium nomine rogatum te velim, VVillis, aperias ſi quid habes ex corporum diſſectionibus; quare hæc ſic contingere debeant: quam ve venam, edoce, ſive in peripneumonia, ſive in pleuritide ſecandam putes?

VVillis. Rem planè expediam; ac referam etiam antiquiorum hac de re ſententias: neque omittam Galenum ipſum, qui ab eodem latere, in quo pleuritis erat, venam ſecabat.

Gal. Ego autem, fatebor enim, poſt cognitum ſangvinis motum non ſum demens adeò, ac plerique ſectatores mei, qui ea nunc quòque ſentiam, quæ olim à me fusè de his ſcripta ſunt.

VVillis. Poſtea Arabes ſaphenam, aut baſilicam lateris oppoſiti aperuerunt; & ejuſdem lateris ſectionem ſub piaculo damnarunt. Ac inter Sectatores ſive Græcorum, ſive Arabum magna ſemper fuit de his altercatio: & in infauſtis eventibus, quos frequenter contingere neceſſum eſt, ſive ſeces, ſive non ſeces venam quamcunque, alii alios homicidii reos judicabant. Neque tanta unquam inter Iudæos, & Samaritanos circa ſacros cultus concertatio fuit; quàm circa ſecandæ venæ electionem.

Helm.

Helm. Omnes ſcilicet ſive Græci, ſive Arabes decipiebantur; neque vtrique quicquam comperti habebant, quare mitterent, vel non mitterent ſangvinem; & ex una potiùs, quàm ex alia vena mitterent.

VVillis. Nebulas tamen iſtas omnes diſcuſſit ſangvinis motus, & circulatio: qua cognita manifeſtum fuit perinde eſſe ſive in pleuritide, ſive in peripneumonia ex utro latere vena ſecetur. Mos tamen invaluit in pleuritide baſilicam potiùs affecti lateris, quàm aliam venam adaperiri; fortè quia dum ſangvis effluit è baſilica, brachii arteriæ majori copia ſangvinem excipiunt, quàm pro ratione reliquarum arteriarum; ac dum celeriori motu ſangvis decurrit ad brachii arterias, minus forſan *ſangvinis a arteriis vertebralibus pro morbi fomite infunditur* a: leve ſanè & breviſſimi temporis levamen; de quo etiam maximopere dubitari poſſit: ac forſan dixi, ne aliquis veſtrum hoc ſibi ſuſcipiat onus oſtendendi contrarium.

Nihil magni intereſt quænam vena ſecetur in pleuritide, vel peripneumonia.

a. VVill. de pleur.

Vt vias autem doceam, quibus venæ ſangviferæ membranæ ſuccingentis, ſive pulmonum communicent cum aliis vaſis ſangviferis; quę in ſuperficie corporis ſunt, hoc primùm habeto, viri ornatiſſimi, ſatìs eſſe ſi vias refluxi à pleura ſangvinis deſcribam. Nam his cognitis, innoteſcent illæ, quibus ſangvis lentus, & craſſus in ali-

Quibus viis pleura, vel pulmones cũ venis brachii communicare poſſint.

aliquo pulmonis lobulo consistens, & peripneumoniam creans, facto veluti agmine partium, duci possit ad foramen sectæ venæ.

Vena sinè pari id omne suscipit, quod per arterias vertebrales ad pleurã fuerat delatum; ramique hujus venæ id reassumere possunt, quod pleuritiden producit. At vena ista in cavam venam exoneratur.

Gal Nulla igitur recta via à vena vertebrali ad brachii venas; & sangvis venę azygos, sive sinè pari permiscetur universo sangvini, qui per cavam traiicitur?

VVillis. Nulla profectò; & sangvis venæ vertebralis permiscetur sangvini totius corporis, qui per cavam traiicitur. Cava autem sangvinem infundit in dextrum cordis ventriculum. Et è dextro cordis ventriculo per arteriam pulmonicam sangvis in pulmones diducitur.

Gal. Quænam est hæc arteria pulmonica? habet ne fortè ramum aliquem, quo sangvis feratur ad brachium?

VVillis. Neque item habet: quamve tu dicebas venam arteriosam, nos appellamus arteriam pulmonicam. Atque hæc arteria in pulmonibus diuiditur, & subdividitur in minutissimos surculos. Sunt autem in pulmonibus iisdem radices venę pulmonaris; quæ primùm inconspicuæ

sunt,

sunt, aut vix alicubi conspicuæ: verùm mox concurrentes ad invicem majores venas constituunt; & hæ concurrentes majores alias venas efformant; donec ex omnium concursu vena pulmonaris constituatur. Quæ id omne suscipit è pulmonibus, quod ad ipsos per pulmonarem arteriam delatum fuerat; unde patet etiam, quod reassumere possit id, quod peripneumoniam constituit.

Gal. Optimè quidem rem habemus. Sed est ne ramus aliquis hujus venæ pulmonaris, qui rectà feratur ad brachium; & quænam est hæc vena pulmonaris?

VVillis. Vena pulmonaris est vas illud amplum, quod à te dicebatur arteria venosa; cujus nosti, Galene, nullum ramum dimitti ad brachium. Sangvis autem venæ pulmonaris, per quam similiter transit sangvis universi corporis, in sinistrum cordis ventriculum diducitur: indèque in aortam propellitur; quæ in plures dividitur ramos; hique in alios minores, atque minores: donec extremi surculi arteriarum sint planè inconspicui: sangvinem tamen transfundunt in minimas venulas; quæ majorum venarum radices potius appellandæ sunt, quàm rami.

Cum autem brachii arteriæ sint rami arteriæ magnæ, sivè aortæ; necessum est partem aliquam ejus, quod in magna arte-

arteria continetur; & retrogradiendo, necessium est, partem aliquam ejus, quod in sinistro cordis sinu, & in pulmonari vena est; & portionem aliquam ejus, quod à parte pulmonum affecta susceptum est, ad brachij arterias propellatur: è quarum minoribus surculis demum in brachii item venas, quidquid illud est, percolatur.

Erasist. O admirabilis animantum corporis structura! quæ tot fontes, tot rivos, tot minores, atque minores rivulos habet; tot habet flumina tam facilè inter se communicantia! E majoribus fluminibus in minora; ab his in rivos, rivulosque minores, atque minores: indèque ad alios alterius fermè speciei minores rivulos; è quibus in majores, atque majores rivos: postmodum ad majora flumina! Quibus motibus alia segregantur; alia minutissimè permiscentur; & multa sanè perficiuntur; quæ neque hominis, in quomet illa fiunt, mentis acie satìs assequi possunt!

Gal. Cæterum, VVillis hac tua disertissima motus sangvinis descriptione causa cecidimus.

Si sangvinis detractio non fuerit magna nihil ex secta in brachio vena evacuatur ejus,

A pleura ad venam Azygos; à vena ista sinè pari in cavam; è cava in dextrum cordis ventriculum; è dextro ventriculo in pulmones; a pulmonibus unà cum eo, quod fortè è parte affecta pulmonum susci-

fuſcipitur, ad arteriam venoſam; ab arteria venoſa iterum ad cor, ſiniſtrumque ejus ſinum; à corde in aortam; ab aorta ad univerſum corporis habitum; & conſequenter etiam ad brachia! Cauſa planè cecidimus, VVillis.

quod in pulmone, vel pleura reſtagnat; ac cum magna fuerit parùm ſanè educitur.

Quota enim eſt, hæc portio ejus, quod à parte affecta pulmonum, vel pleuræ ad brachii venas defertur; ſi ulla ejus, quod reſtagnabat, & tanquam ſpina infixa quieſcebat, defertur? probandum enim hoc etiam eſſet.

Quota etiam eſt ejuſdem portio, quæ ad unam baſilicam brevi illo tempore diducitur? ſunt enim plures in brachio venæ.

Vide, VVillis, an plùs inculpati, quàm lenteſcentis ſangvinis educas? Si quid enim ex parte affecta movetur, permiſcetur priùs ſangvini univerſi corporis: poſtmodum ſangvinis vitioſi, quivè reſtagnabat, particulæ velut facto agmine, non minùs ad brachia, quàm ad caput, ad pedes, ad renes, & ad colem ipſum, cæteraſque partes feruntur.

Ac etiam ſi hoc tibi concedat Eraſiſtratus, tunc cum vena in brachio adaperitur, ſtatim aliquid auferri ejus, quod in parte affecta morbum faciebat; attamen priùſquam hujus portio aliqua quãtulacunque ad foramen accedat, tum neceſſum

cessum est, evacuetur priùs is sangvis, qui in illa vena, quæ secatur, continebatur; tum necessum est, priùs effluxerit proportionalis portio ejus sangvinis, qui continebatur in arteria brachii; & ejus, qui continebatur in aorta, & in sinistro cordis ventre; & proportionalis etiam portio ejus, qui continebatur in arteria venosa: usque ad partem affectam: ac demum postquam is sangvis effluxerit portio fortassis aliqua ejus, quod à parte affecta sumptum est, deveniet ad foramen. Atque ideò non parum sangvinis oportet eduxisse priùs; quàm particulæ aliquæ, veluti facto agmine, à parte affecta pulmonum ad foramen accedant.

Detractione sãguinis venæ non reassumunt faciliùs id, quod extra vasa effluxerat.

Illud superesset opponendum his, quæ ab Erasistrato, vel ab Helmontio dicta sunt; dum venæ largiori missione evacuantur, exinanita vasa faciliùs reassumere, quod extra in partem affectam illapsum est, restagnatve; neque hoc omne, quod aufertur, postea iterum in partem affectam recolligi? Verùm monuit Erasistratus sangvinem, cui parum adiicitur, repetitis circuitionibus tum dissipari, tum perfici; ut posteà faciliùs solvatur, & in circulum rapiatur id, quod alicubi inflãmationem, sive tumorem facit. Secus misso sangvine id, quod ejus reliquum est, vel remanet ut priùs; vel ut nos dicimus

mus ob virium jacturam fit effœtum, iners & ignavum; ut major vitiosarum partium in affectum locum depositio, & corruptio vasorum expectanda sit, non disruptio tantum. Addidit insuper nequaquàm propter defectum capacitatis, & amplitudinis vasorum non reassumi id, quod alicubi hærens, restagnansve morbos facit; sed propter alias causas.

VVillis. Quid si cucurbitulæ cum scarificatione extrinsecus applicentur dolenti loco in pectore, & sublingvales venæ pertundantur in angina; extrahaturque sanguis parti affectæ proximus?

Scarificationes circa partem affectã an prodesse possint, ut & sectio venarũ sublingvaliũ in angina.

Erasis. Fortè leviùs peccabis; observatum enim aliquando est per proximum in urethra ulcus expurgari bubones ingvinum: licèt non raro etiam observatum fuerit occasione proximi ulceris intumuisse bubones. Sunt fortassis occultę viæ, quæ ducunt ab A ad B diversæ ab illis, quæ ducunt à B ad A; & non est earum idem usus; neque in quouis ulcere omnes istæ viæ similiter afficiuntur.

Gal. O stulta Medentum argumenta? tecum exclamabo, Helmonti, ego existimabam sectione venarum sinistræ manus lienem curari posse: sectione venæ in dextra manu, quæ inter minimum, & annularem digitum intercurrit, hepar sanari! Hæc tamen & similia sæpè docuit Hippocrates,

crates, sive Heraclidis, sive Draconis filius? O vanissimæ clarissimorum virorum cogitationes. *Dextra a nare*, ajebam, *sangvis erumpens ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clarè, celeriterque sistitur; sicuti ad sinistrum è sinistra erumpens.*

a. Galenus de cur. rat. per sangvi. miss. c. 15.

Sic res videbatur, & sic eventus aliquãdo ostendebat. Sed incauti est facilè pronunciare; ubi aliquid semel tantùm, aut bis fuerit obseruatum; & rei natura adhuc sit abscondita. Fieri namque potest, ut casu fortuna, animi affectu, aliave causa, dum sangvis mittitur, aliquid contingat; quod nullam habeat cum missione connexionem.

VVillis. Non inficiabor omnia, quotquot fuerunt Medicorum placita incerta nimis esse. Ego observavi, quod miraberis Galene, in ægrotante quodam sangvinem per intervalla expuenti, ex sangvinis per sectam a venam evacuatione (fuit autem pluries illi vena incisa) semper constanterque sangvinis sputum fuisse exacerbatum! Si desijsset sangvis ore emitti; phlebotomia denuò sangvis ab ore prodibat!

a. VVill. de sang. sputo.

Helm. Hujus ægrotantis archeus indignabatur sangvinis missionem; & indignationem ostendebat majori sangvinis in partem affectam influxu. Alterius verò archeus forte demissior fuisset, & pa-

& pacatior ex sangvinis missione: non enim ex eadem occasione eædem imagines imprimuntur in archeo; neque eædem in omnibus excitantur affectiones. Quantò meliùs fecisses, VVillis, si omissa sangvinis missione, decus proximæ tibi Germaniæ Helmontium imitatus propria, & specifica morborum remedia investigasses?

Remedia, quibus absq. sãgvinis missione Galenus observavit anginas curari.

Gal. Musæ meritò sum adstipulatus, qui stercore canino albo in angina utebatur: *hoc enim pharmaco a fortius nullum novi neque in angina; neque in magna tonsillarum inflammatione; aut iis, quibus ex glandulis suffocationis periculum imminet.* Hoc etiam habeo humani stercoris experimentum. *Assiduè quidam phlegmonis ad guttur existentibus vexabatur; adeò vehementer, ut suffocationis subiret periculum: & sanè ob hoc periculum sangvinem mittere* cogi videbatur. *In hunc, cum fortè quis incidisset, pollicitus est se præbiturum medicamenti experimentum; & se vocari, si quando rursus aliqua in parte gutturis emicuisset phlemone, ante sangvinis missionem præcepit. Itaque vocatus, medicamento illito, statim hominem curavit.* Quod etiam in aliis quamplurimis similiter affectis pluries, atque pluries felici cum successu observatum est. Erat autem remedium illud pueri stercus biduo lupinis, *a more quo edi solent cum pane bene coctio in clybano medicum*

a Gal. de cõpos. pharm. 2. locos, & de simp. medic. facul. lib. 10.

b. Gal. loco sup. citato.

I *sa-*

salem, *&* *fermentum habente*, pasti; vinum vetus superbibendo. Non quia, si aliis cibis vesceretur puer, remedium esset minus efficax; sed quoniam stercus pueri, sic lupinis victitantis, esset minus fœtidum. Multos etiam tonsillis, & glandulis aliis tumefactis ferè suffocatos, absque sangvinis missione curavi succo [a] corticum nucum.

a Gal. de cõpos. pharm. 2. locos l. 6. c. 1. fol. 167.

Sangvinem verò & hœdi, & capræ, & hirci ad hæmoptoicos plerosque valde utilem expertus sum. Verùm iis, quæ rationibus meis minus convenirent, parciùs sum usus, fortè non finè ægrotantium incommodo.

Vinum sanat plerasque inflãmationes.

Enim verò in oculorum inflammationibus non audebam aliquando vinum propinare; etiam si cognovissem vinum ab Hippocrate fuisse commendatum. Vinum nanque, maximè rubrum, parùm differt à sangvine; & calidum potestate cum sit, & ad humorum plenitudinem majorem faciendam nimis aptum, officere potiùs, quàm conducere posse ophthalmia laborantibus videbatur. Cæterùm rem tandem ausus, juvenem sanavi, *cui oculi* [b] *squallidi quidem erant, sed venas habebant valde tumidas, & sangvine plenas.* Iussi, ut cum se lavisset, potu uteretur meraciore, & ita se sopori traderet. Quod factum est; somnus enim profundus ipsum

b. Comm. 6. aphoris. aphoris. 31.

sum

ſum invaſit; & manè ſinè dolore ſurrexit: mihique fiduciam præbuit, ut in quibus ſangvinis copia craſſioris, ſive lenteſcentis, ut ais VVillis, in oculorum venulis contineretur, ſinè plethorica totius corporis diſpoſitione (quæ non fuerat, vel deſierat in hoc ægrotante; quoniam plures dies præterlapſi erant) *uterer a vini potione; ut quæ diffundere ſangvinem, atque dimovere poſſit, ſuique motus vehementia obſtructiones aperire.* a. Comm.6. aphoriſm. adhor.31.

Minimè autem dubito, illud idem, quod in oculis conſiſtens ophthalmiam; in pleura lateris dolorem efficere poſſe: ut experimentis edoctum exiſtimem Hippocratem illum, qui libros de morbis conſcripſit, & in pleuritide vinum commendavit. Vinum enim obſtructiones eas aperire poteſt, quæ inflammationem faciunt.

Neque his tecum diſſentio, VVillis, qui vini, & liquorum ardentium immodicos potus cauſas ſæpè eſſe pleuritidis, ſaltem remotas, affirmas. Quid enim mali non facit cujuſque rei intemperantia; & mala rerum omnium combinatio? Sed ea medicamenta ritè adminiſtrata, quæ affœtos, ignavos, inertes, & pigros, & craſſos emendant humores; obſtructiones etiam, & inflammationes curare poſſunt.

I 2 *Helm.*

Spiritus vini sanat plerasque inflammationes.

Helm. Vt magis mireris, Galene, ſcito, eos qui eryſipelate infeſtantur, (videtur autem tibi eryſipelas inflammationis ſpecies omnium maximè calida) & à largiori ſangvinis miſſione maximum ſubeunt vitæ periculum, ardenti ſpiritu vini ſanari poſſe.

DIALOGVS
III

Gal. NON dissimulabo, Viri Clarissimi, experimenta vestra subuertere doctrinæ meæ fundamenta, quæ videbantur firmiora. Et satis, superque video, si vivens fortè ego his rectè uti velim, quæ in corporum anatome sive igne, sive cultro parata, cognovistis, multa priùs mihi essent dediscenda. Cæterum, viri æterno digni nomine, quoniam res eò perducta est, ut haud multa desiderem ad veterem sententiam deferendam, scrupulum diluite, quod superest.

Sunt quædam sangvinis evacuationes à natura institutæ, quibus à plerisque morbis homo liberatur, & iisdem retentis, in morbos incidit; ut est fluxus hæmorrhoidalis; & quæ menstruatim fit fœminis sangvinis ex utero evacuatio: Et morbos sæpe vidimus graviores, sangvinis è naribus, vel alia ex parte fluxu curatos.

Cumque apud omnes in confesso sit, medicum debere esse naturæ imitatorem; videamus & hoc etiam: An si quando natura in his deficiat; & menses mulieri; vel hæmorrhoidales venæ homini minimè

fluant; aut alia sit suppressa consueta sangvinis evacuatio; vel natura deficiat in crisi, quam sangvinis fluxu sæpè instituit, medicus naturam imitatus debeat venas secare; & sangvinem mittendo, arte supplere debeat id, in quo natura deficit: ut hac saltem ratione conveniat plerunque, atque prosit sangvinem mittere.

Verùm enim verò etiam, atque etiam exoro vos, ne me interrogetis; quidnam pro natura ipse intelligam: veluti factum est cum de inflammationibus agebamus; interrogastis enim, quid pro inflammatione ipse acciperem. In præsenti autem exterritus iis, quæ hactenùs dicta sunt, non ausim definire, quid pro natura intelligendum sit. Vos igitur hoc etiam decernite.

Variæ Galeni, aliorumq. de natura definitiones, atq. sententiæ.

a.a. Gal. de vsu partium lib. 17. c. 1.

Memini tamen me alicubi scripsisse, ex solius cutis hominis diligentiori inspectione, perspicuum fieri *mentem* [a] *quandam esse, quæ vim habeat admirabilem quæque terras omnes pervadens in omnes ejus partes extendatur*. Neque ea tantùm, quæ in homine observantur, hoc denotant; *sed* [a] *quodcunque aliud animal dissecare velimus, parem in eo artem opificis, ac sapientiam reperiemus; & quantò ipsum minus fuerit, tantò majorem nobis admirationem excitabit.* Mentem istam nonnulli naturam appellant: mihi autem videor, cum dicerem

natu-

naturam esse in homine morborum omnium medicatricem, & medicum naturæ esse ministrum,& imitatorem,nequaquam hanc intellexisse naturam.

Ac,nisi me memoria fallit,librum composui, in quo quæsivi, an animal sit id, quod in utero est; & an mundus sit animal; & alia multa; in quo mihi videor distinctionem fecisse inter animæ naturam, & corpoream hominis naturam. Illam dixi intelligentem, volentemque, & rationis, consiliique plenam. Alteram naturam mortalem appellavi, *a quæ terrestrem, a & intelligentiæ expertem; quæ neque rationem habeat; & mortalem solum circuitum cognoscat; operamque interitui obnoxiam accipiat.*

a. Gal. an animal sit, quod in utero est c. 4.

Stoici autem spiritum dicebant animam, itemque naturam.

Alicubi dixi naturam idem significare, ac formam *b* substantialem, quæ non est captu facilior, quàm sit spiritus, vel anima, vel mens.

b. Comm. 2. aphorism. aphoris. 34.

Cum autem exponerem aphorismum *in morbis c minùs periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus*; dixi Hippocratem tum in eo loco, tum alibi,& in toto libro de natura hominis accipere naturam pro ea, quæ ex primis elementis fit, temperatura: neque minus dubium est, quæ-

c. Aphor. 2. aphoris. 34.

 nam

nam sint prima elementa; & quæ ex ipsis fiant temperaturæ.

In libris autem de temperamentis *naturam* [a] *cum dixi, universam substantiam, ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, significavi; calido, frigido, humido, & sicco.* Quæ omnia, ut video, vobis minimè arrident.

a. Galen. de temperam. lib. 3. cap. 4.

Sed in libro, cujus titulus est, *quod animi vires corporis temperaturas sequuntur*, naturæ [b] nomen idem sonare dixi, quod & substantiæ nomen.

b. Gal. lib. quòd animi mores &c. cap. 2.

Cæterum in libris methodi medendi, fortunam, artem, & artificem, materiarum interventu agere; naturam verò per se ipsam: eamque ex his tribus partibus compleri affirmavi, ex [c] spiritus, & partium, quæ verè dicuntur solidæ, substantia (quas alibi ex semine genitali conditas esse affirmavi) & tertia ab his carnosa, quæ cuique particulæ est sua. Singulas autem jam dictarum trium propriam pro natura sua tum qualitatem habere, tum quantitatem: ac qualitatem quidem earum consistere dixi in congrua temperie, humidi, sicci, calidi, & frigidi. Et multa alia his similia eodem loco addidi; quæ maximis difficultatibus jam video urgeri posse.

c. Gal. meth. med. lib. 11. cap. 1.

Hippocrates insuper mihi visus est libro de victus ratione in morbis acutis

pro

pro natura accepisse non solùm temperaturam; verùm etiam *habitum*, *a struemque corporis*, *& compositionem*.

Sed in libris de crisibus morbum ego oneri comparavi; & ægri naturam onus hoc sustinere, & bajulare volui; ac pro natura idem intelligendum esse putaui, *ac vires b ægrotantis*.

a. De victus rat. in morbis acutis comm. 2. tex. 47.

b. De crisib. lib. 3. c. 3.

Helm Hui, Galene, quis unquam ex his rectam naturæ definitionem expiscabitur?

Gal. Iam sum hoc protestatus; difficillimum mihi videri ex iis, quæ docui, naturam definire. Sed illud minimè dubitandum est, naturam sangvinis evacuatione multos morbos curare consuevisse.

Helm. Hoc mihi semper obiiciebant Medici plerique; venæ sectionem remedium esse à natura inventum! Aliique etiam humanioribus literis ornati viri, ut ut à Medicis acceperant, hęc eadem objectabant.

Ex his tamen non pauci omnino ignorare videbantur, quid natura esset; & quid pro natura ipsimet intelligerent. Qui autem erant minus imperiti, Socratis veluti Dæmonem aliquem, qui de hominibus benemeretur, intelligere videbantur: quæve salutaria contingerent in morbis, à natura, sive ab eudæmone aliquo facta existimabant: quæ verò minimè salutaria

Quidam pro natura intelligunt veluti Dæmonem aliquē.

essent,

essent, præter naturam fieri dicebant; ac veluti si à cacodæmone aliquo, qui morbo faveret, facta essent, damnabant.

Rem istam nimis, atque nimis ampliabant: ac ajebant naturam dies, mensesque noscere; in quibus salutariter movere aliquid consueta sit. Contra verò etiam rerum præter naturam autorem dies, mensesque suos habere, affirmabant; in quibus in alicujus damnum, & vitæ perniciem aliquid moliatur. Hinc multa de septimestri, & octimestri partu: multa de iis dicebantur, quæ sexta, vel septima, vel octava, vel alia die observarentur in morbis. Astrologi accedebant, qui retinentes ea, quæ asserebantur de septimestri, ac octimestri partu; & de diebus decretoriis; omnium tamen, quæ acciderent in hominum vita, præcipuas causas quærebant in astris; & ab astris etiam sciscitabantur; expediret ne, an non sangvinem mittere; & mittendi opportunitatem temporis ab astris petendam esse affirmabant.

Gal. Quæso, Helmonti, antequã unam expediamus fabulam, non transeamus ad fabulas alias. Hæc, quæ memoras de Astrologorum sententia, & de diebus decretoriis, non pertinent ad præsentem quæstionem.

Helm. Operæ pretium tamen fuit;

hanc

hanc non prætermisisse rationem, non convenire sangvinem mittere propter æternam homini Astrologiæ Diuinatoriæ ignorantiam.

Ari Astrologica diuinãdi ignoratur, & ignorabitur.

Vis autem, Galene, definiam tibi naturam? accipe definitionem Christiano homine [a] dignam: *Natura est Dei jussum, quo res est id, quod est, & agit id, quod agere jussa est.*

a. Helm. in plurib. locis.

Erasis. Galeno obsequamur, Helmonti; omnia enim complexus est, quæ dici possunt. Ac primò determinemus, an sit quicquam non naturale, sive præter naturam, aut extra naturam. Qua de re omnes stricto more, & rigorosè loqui debent; non impropriè, vel metaphoricè, ne facilè decipiantur à metaphora.

VVillis. Quid est autem extra, aut præter naturam universam, qua omnia comprehenduntur?

Helm. Omnia jussum Dei sequuntur, & omnia faciunt id, quod facere jussa sunt; neque ipsam excipio mentem humanam, & intelligentias alias; quæ arbitrio uti jussæ sunt. Licèt arbitrium sit sæpè causa [b] peccati, ut ait Augustinus. Sed peccatum nihil ponit in natura; estque potiùs defectus aliquis naturæ; sive, quod idem est, alicuius boni privatio. Quidquid enim est in natura, bonum est, & à bono est; hoc est, à Deo est.

b. D. Aug. in lib. conf.

Natura rei est ipsamet res.

Erasis. Deus autem est prima supremaque natura; simplex, atque una; in qua omnia viuunt, & comprehenduntur omnia. Estque in Deo natura ipsemet Deus.

In homine natura non est una, atq. simplex.

In homine similiter natura est ipsemet homo. Verùm natura humana non est simplex veluti Diuina. Diversa, & multiplicia sunt corporea in homine organa; quorum multiplex, atque varius est usus. Tum etiam præter corporis naturam alia in homine reperitur natura, incorporea; & omnino spiritualis. Quæ omnes naturæ, corporea, & incorporea simul junctæ, hominem constituunt.

Magna est inter animæ & corporis naturā communicatio.

Magnum tamen commercium est inter utriusque substantiæ, corporeæ, & spiritualis animæ, in homine naturas; & magnum habet spiritus in corpus imperium. Vtrumque manifestum est, tum ex hoc, quòd multa moventur in corpore ad mentis libitum; tum ex eo, quòd dum homo vivit, nulla fortè sit spiritus, sive mentis actio, ad quam corpus motu aliquo non concurrat. Hinc est, quòd defatigetur tandem corpus, & langvescat, non solùm dum sensibiliter movetur sive ambulando, sive natando, aut aliter sese exercendo; verùm etiam videndo, & audiendo. Dum memorando, præterita repetit animus; & dum imaginatur; & dum

mens

mens sedulò, spatioque temporis longiori de re aliqua cogitat; sit ne, an non sit, & ut sit? lassatur quòque tandem corpus.

Nescio autem, an in homine post varios partium corporis labores, purissimum intelligere, sit solius mentis opus: in quo corpus minimè ampliùs defatigetur; quàm fuerat defatigatum in indagatione eorũ, quæ necessaria erant, ut res intelligeretur.

Dubitatur an purũ intelligere in homine sit opus solius spiritus, sive animæ.

Rem sic explico: cum fortè fuerit A æqualis B; & C, minor quàm A, vel B, sed æqualis D; ut mens intelligat, an A minùs C æqualis sit B minùs D; necessariò homo priùs concipere debet A, & B; & cognoscere debet, an A æquetur B: quæ nequaquam fiunt sinè aliquo corporeorum organorum labore. Postea concipere debet C, & D minores singulas quàm A, vel B; & cognoscere debet an C æquetur D: quæ item sinè aliquo corporeorum organorum conamine minimè fiunt. Verùm postquam homo hæc conceperit, atque cognoverit; & postquàm instrumenta corporea fuerint in his aliquo pacto defatigata, fortè mens nullo alio indiget corporis labore; nullo alio indiget instrumentorum corporis motu, ut intelligat jam conceptam A minùs jam conceptam C æquari jam conceptæ B minùs jam conceptam D. Quoniam mens hominis intelligendi vim habens fortè ex sui natura,

& finè corporis auxilio,& finè ulla acquisita scientia per se intelligit, atque novit remanere æqualia; ubi ab æqualibus æqualia ablata fuerint. Sic postquam homo conceperit aliquod,quodcunque illud sit; mens ejus ex se, sive ex sui natura intelligit, illud idem esse, vel non esse. Sic alia multa mens hominis novit.

Homo nequit cognoscere, quid mens possit absque corpore.

Hæc tamen affirmo non finè aliqua hæsitatione: etenim ut determinentur, quæ dicta sunt; necessum est priùs novisse, quid ex se mens humana possit; tum cùm reperitur in corpore; tum cùm est nuda, sivè extra corpus. Ego autem licèt fuerim in corpore viventi; attamen tunc minùs rectè sum de his speculatus. Quod etiam ferè semper omnibus accidit hominibus: qui nihil minùs rectè contemplantur, quàm mentem; qua Deo sunt similes. Neque etiam, ut opus esset, nunc memini eorum omnium, quæ mihi, dum viverem, contingebant. Viventes autem, quoniam nullam viam habent, qua clarè cognoscere valeant, quid mens ex se possit in corpore; quid possit extra corpus; & ut extra corpus mens eorum intelligat, nihil etiam de his certò determinare poterunt.

Mens hominis multa movet in corpore.

Prætereà mens hominis arbitrio utens, & diuersimodè corporis dirigens motus, varias etiam sæpe in illo excitat tempestates, ut sic dicam: quæ licèt frequenter ani-

animi affectus appellentur; nunquam tamen sunt sinè aliquo corporis motu. Adeò ut non rarò etiam, posteaquam cessaverit animi affectus, remaneat in solo corpore aliqua læsio, & organi mutatio. Sic sæpenumero, etiam si desierit timor, remanet spasmus cynicus; aut alius morbus, qui ab illo animi affectu ortum habuit: quod quidem sæpè accidit.

Partium insuper corporis natura propter varios motus, variasque figuras, & aptitudines, & ut uno verbo omnia dicam, propter varios modos, varia etiam, atque diversa videtur: & multa fiunt ex ex vario concursu partium corporis, quarum modi; hoc est, motus, figura, situs, dispositio, combinatio, & alia similia non sunt uniusmodi. Sic saliva naturam habet, quæ non videtur eadem, ac bilis natura: estque salivæ natura ipsamet saliva: & bilis natura est ipsamet bilis. Sic aliæ fluidæ substantiæ in animante, aliæq; partes etiam solidæ pro ut variæ sunt; & varios obtinent modos, varias aliquo pacto, & non uniusmodi naturas habent: quarum proinde varius est usus: & ex ipsarum concursu vario diversa, atque diversa fiunt; siue in cibo; siue in sangvine; sive in tenui substantia, quam spiritum dicimus, (corporeum tamen ad differentiam alterius omninò incorporei) sive

Modi diversi corporearum substantiarũ efficiunt, ut illarum videatur varia atq. diversa natura.

Concursu vario rerũ varia fiunt.

in

in fibris cerebri; sive in corde; sive in alijs partibus solidis.

Quæ vel salutaria sunt, vel noxia, & perniciosa animanti.

Hæc autem, quæ fiunt, nonnunquam sunt salutaria; nonnunquam perniciosa, & mortem accelerantia; atque totam corporis œconomiam perturbantia; nonnunquam actionem aliquam excitant, vel ad illam eandem faciunt hominem impotentem. Sic dum luminis natura, hoc est ipsum lumen, concurrit cum oculi natura; sive quod idem est, dum lumen ferit oculos; quædam fiunt, ac moventur successive: quibus demum vel videat homo, vel fiat cœcus: ut accidit: cum lumen vehemens nimis est. Alia, atque alia fieri necessum est, tum concursu inter se naturarum, quæ intra hominem sunt, & simul sumptæ totius hominis naturam componunt; tum occursu naturarum, quę extra hominem sunt, cum iis naturis, sive aurium, sive oculorum, sive narium, vel aliarum partium, quæ hominem constituunt.

Naturæ rerū omnium, sive res omnes universi constituunt naturam.

Naturæ autem rerum omnium universi constituunt naturam; quod idem est, ac dicere res omnes constituunt universum. Estque universi natura ipsummet universum: non minus ac naturæ partium horologii, sive partes horologii simul aptè conjunctæ, atque dispositæ universum constituunt horologium.

Om-

Omnia igitur, quæ sunt, naturam habent, & natura consistunt: sunt enim id, quod sunt.

Omnia, quæ fiunt, aut sunt; natura fiunt, aut sunt:

Et quæcunque ab his fiunt, naturam habent, & natura consistunt; quoniam ipsa quoque sunt; & ab his sunt, sive ex iis facta sunt, quæ naturam habebant, & natura consistebant; hoc est, erant. Quamobrem in homine vita, morbus, sanitas, mors, & alia omnia, quæ ipsi contingere possunt; natura sunt, vel contingunt. Ac etiam, si casu lapidis majusculi caput homini diffringatur, natura diffringitur: & præter, sive supra naturam esset, si concurrentibus iis, quibus caput diffringi potest, caput non diffringeretur.

Miraculosũ, sive supra naturã, aut præter naturam quidnã est.

Atque ideo nolim, Galene, Medicum appellari imitatorem naturæ; nam natura servat; natura perdit hominem: & qui sanat, & qui enecat, est imitator naturæ.

Qui enecat, & qui sanat, est imitator naturæ.

Gal. Adhuc non video, difficultati factum esse satis. Ac vix coniicio velle vos Medicum nõ debere esse imitatorẽ naturæ sive benè, sive malè operantis; vel cum ægrotantis, & vitæ ejusdem sive commodo, sive incommodo: sed debere Medicum imitari naturam benè tantùm, sive salutariter, & cum ægrotantis commodo operantem. At natura sæpè disrumpuntur vasa, è quibus sangvis effluit maximo cum ægrotantis hominis operæ pretio:

ut si hac ratione benè operantem naturā Medicus imitari velit, venas sæpe dissecare debeat.

Verùm lubet meliùs, atque rectiùs examinare, quid sit natura: neque digressio erit Medico inutilis.

Aristotelis de natura definitio adducitur, quæ tandem improbatur.

Definitio autem illa; Natura est id, quod res est, cujus dicitur natura; minimè convenit cum Aristotelis disertissimi Aui tui, Erasistrate, definitione. Aristoteles enim libro secundo physicorum dixit, Naturam esse principium aliquod, & causam movendi, & quiescendi in quo est primò, & per se, & non secundum accidens. Qua definitione Aristoteles separavit ea, quæ naturam habent, & natura consistunt, ac natura fiunt; ab iis, quæ arte constant, & à reliquis omnibus, quæ fiunt per accidens; non per se. Vt cum homo Medicus sanat semetipsum, non quidem natura is sanatur, inquit Aristoteles; sed per accidens: quoniam accidit homini ægrotanti esse Medicum; & potest is idem ægrotare absque eo, quod sit Medicus. Similiter Statua, & domus, & alia fabrefacta non sunt natura: quoniam lignum, lapides, & alia, ex quibus hæc fiunt, non habent in se principium motus; quo statua, vel domus ex ipsis fiat. Vos autem Erasistrate, atque Helmonti videmini confundere omnia; quæ casu, fortuna, arte,

& quæ

& quæ natura, & secundum naturam fiunt; & quæ natura constant, & quæ non constant.

VVill. Satis erit, Galene, si quæ nostra sunt defendamus, vel explicemus; sin minùs corrigamus: omissis iis, quæ ab Aristotele dicta sunt.

Erasis. Nihil casu fit, vel fortuna; *aeterno consilio feruntur, a semper currunt opera necessitatis*, ajebat Zoroaster, qui Cham, sive Chami filius, aut nepos fuit. Homines autem sæpe casu, vel fortuna fieri inquiunt ea, quorum necessitates ignorant; sive quorum ignorant causas, ex quibus illa eadem facta sunt.

a Franc. Patrit. tom. 3. lib. 1. c. 1.

Artifex autem quicunque nihil novi ponit in natura; sed transfert tantum huc, atque illuc ea, quæ natura sunt, vel naturam habere dicuntur. Statuarius abscindit, vel deradit è ligno has, vel illas partes, quæ sibi videntur. Et id demum, quod ligni remanet, statua est. Vel hùc, atque illuc transfert ceræ partes statuarius; quæ sic aptè transpositæ statua sunt. Sic alii artifices nihil moliuntur, & nihil novi ponunt in natura; nisi quòd eorum industria hùc, atque illùc aptè transferuntur, & transponuntur ea, quæ sunt; hoc est ea, quæ naturam habent.

Artifex quicunque nihil novi ponit in natura.

Galen. Verùm figura, in qua potissimùm consistit statua, non erat in ligno,

vel lapide, vel cera, neque ad ligni, vel lapidis, vel ceræ naturam spectat: sed ligno, lapidi, vel ceræ indita est ab artifice; sive facta est ab artifice in ligno, vel in alia materia; & accidit figura ista statuæ ligno, vel lapidi, vel ceræ. Atque ideò statua non est ens per se, sive natura consistens; sed per accidens, sive artificiale.

Figura ab eo, qui non potest facere figuratū fieri nequit.

Brasis. Figuram indere, vel creare revera minimè potest homo; quoniam nequit homo artifex facere, vel creare figuratum: lignum scilicet, vel lapidem. Improprie vero dicimus hominem dare, vel indere figuram ligno; vel creare figuram in ligno, cum huc, vel illuc transfert partes ligni; vel cum aliàs aptè deradit; alias finit, ut priùs erant: & in his quidem; quæ intactæ relinquuntur, consistit statua.

Infinitæ statuæ sunt in marmore quouis.

Si his verò non es contentus, Galene, dicam statuam, & statuas omnes minores ligno præesse in ligno, priusquàm lignum tangatur ab artifice: sic etiam in alia quacunque substantia corporea omnes dicam reperiri figuras; cum una tantùm oculis conspicua sit; & reliquæ infinitæ abscondantur, & cooperiantur illa, quæ oculis cernitur. Praxiteles autem auferens multas figuras è marmore primò, secundò, ac tertiò conspicuas; sive quod idem est, abscindendo, & auferendo

do eas lapidis partes, quæ Alexandri velabant, & abſcondebant ſtatuam, tandem aperuit nobis, & manifeſtavit Alexandri imaginem, lapideamque figuram. Sic ſimiliter alii artifices alias nobis manifeſtant, & aperiunt figuras, aliaſque nobis oſtendunt imagines. Alii verò artifices id maximè præſtant, quod abſciſſa membra ſtatuarum colligunt, & conjungunt, & aptè connectunt: ut ſtatua, quæ priùs minimè conſpiciebatur, quoniam membra, & partes minores ejuſdem longè removebantur ad invicem, tandem conſpicua fit.

Helm. Verùm enim verò, Eraſiſtrate, membra, & minores particulæ hujuſce ſtatuæ non habent principium ſeſe movendi, & ſeſe connectendi ad invicem; & ſeſe colligendi in unum locum: veluti de Orrilo cecinit Poeta.

Se gli ſpiccano il capo, Orrilo ſcende;
Ne ceſſa brancolar, fin che lo trovi:
Et hor pe'l crine; & hor pe'l naſo il prende
Lo ſalda al collo, e non sò con che chiovi.
Piglial tal'hor Grifone, e'l braccio ſtende,
Nel fiume il getta, e non par, ch'anco giovi
Che nuota Orrilo al fondo come un peſce,
E co'l ſuo capo ſalvo à la riva eſce.

Quamobrem pro Ariſtotele, reſpondebit Galenus, eas ſaltem ſtatuas, quæ fiunt per compoſitionem, & aggregationem,

connexionemque partium, quæ priùs remotæ erant ad invicem, non esse secundum naturam; nam non componuntur, & congregantur, conne&unturque primò, & per se; sed per accidens manu artificis: secùs ignis secundùm naturam, sursum fertur; quoniam hæc est ignis natura ad superiora spatia moveri; sive; ut ait Aristoteles, hujus motus principium est primò, & per se, & non secundum accidens in ipsomet igne.

Ignis impellitur sursum. *Erasist.* Licèt annuas, Galene, quis tamen tibi, aut Auo meo Aristoteli revelavit hanc esse ignis naturam superiora petere? Cur non potiùs protrusus ignis à circumfuso aëre inferiora petente, per accidens, ut dicitis, sive non ex sui propria natura sursum fertur?

VVill. Boylius conterraneus meus machinam paravit, è cuius ventre aër extrahebatur; & multa, quę in aperto aëre, veluti ignis, ascendunt, ut fumus exempli gratia, in ventre illo constituta, postquam aër extractus esset, descendebant gravium more, & ventris fundum petebant: quod etiam, licèt alia, & fortè faciliori etiam industria, pluries observatum fuerat in celeberrima illa Academia, quæ in Italia *del Cimento* appellata est.

Erasist. Ecquis Avum Aristotelem certum fecit gravia non impelli deorsum

ab

ab alia ſubſtantia; quæ ab alia moveatur; & illa ab alia! Ac quis cognovit in motibus corporum univerſi non dari veluti circulum quendam; in quo unum ab alio moveatur: & cum aliquod in eo ſignatum fuerit ultimum, hoc ultimum moveat primum; & primum moveat reliqua; à quorum uno moveatur, quod ultimum ſignatum fuerat! In circulo autem non eſt neceſſe ſignare primum, vel ultimum. Neque illud neceſſum eſt in univerſo moveri omnia, cum unum movetur; multa enim jam fluida ſunt; & facilè ſibi invicem locum cedunt: ut poſſit unum moveri abſque eo, quòd remotis corporibus ulla ſenſibilis fiat motus communicatio.

Si vera eſset Ariſtotelis de natura definitio ferè omnia eſsent per accidens.

Vera autem ſi eſſet Ariſtotelis de natura definitio (de qua tamen dubitandum eſt, an ita ſit accipienda, ut vos illam accipitis) multa ſanè, quæ ab ipſomet naturam habere, & natura conſiſtere dicuntur; multa, quæ ſecundum naturam in homine fieri creduntur, eſſent per accidens, ut vos dicitis.

Chylus non eſſet ſecundum naturam; nam cibus non habet principium ſeſe transſmutandi in chylum: Neque ventriculus, & ea, quæ in ventriculum confluunt, principium in ſe habent faciendi chylum; requiritur enim concurſus naturæ ciborum. Neque ventriculus movetur per ſe,

& ex sui natura iis omnibus motibus, qui conferunt ad ciborum confectionem; alii enim communicantur à diaphragmate; alii à corde; alii ab aliis partibus.

Chyli, sangvinis, cæterarumque similium substantiarum motus in animante non essent natura, sive secundùm naturam; impelluntur enim à corde; exprimuntur ab aliis corporibus: ac nullum habet sangvis principium sese in circulum agitandi: Motus igitur præcipuus, ac magis sensibilis in animante, à quo plerique alii motus dependent, est per accidens: eo sensu sumptis vocibus istis, quo vos eas accipere consuevistis.

Brachia, & crura non essent dicenda moveri in homine secundùm naturam; quoniam nullum brachiis inest animalis motus primum principium.

Visiones, auditiones, & cæteræ sensationes non essent secundùm naturam; nam neque oculi, neque aures principium habent primò, & per se, & non secundùm accidens sese movendi iis motibus, qui necessarii sunt ad visiones, vel ad auditiones: verùm oculi moventur ab extrinseco lumine; aures autem à quibusdam motibus, quos in aëre contingit fieri.

Homo item non posset dici natura vivere; nam non vivit omnino per se; & absque ullius extrinsecæ rei auxilio. Confer-

ſervatur enim àb aëre extrinſeco, cujus perpetuò indiget; & ipſe movet aërem; & movetur idem, & alteratur ab aëre in omni ſtatu, ac tempore ſive morbi, ſive ſanitatis.

Niſi igitur dicamus omnia, quæcunque ſunt, natura conſtare, & naturam habere; ac naturam eſſe idipſum, quod res eſt; & rerum, ſive naturarum concurſu vario varia fieri; quæ etiam naturam habeant, & ſecundùm naturam eſſe dici mereantur: omnia fermè erunt per accidens; eo ſenſu, quo vos voces iſtas vſurpatis.

Verùm enim verò, Galene, non parum ab inſtituto ſermone ſumus elongati; neque res eſt ulteriùs protrahenda. Tu igitur, qui huic digreſſioni occaſionem dediſti, vide, quænam ex his, quæ dicta ſunt, colligenda videantur; ut illud demum determinetur,

AN MEDICVS

Imitatus naturam, profluvio ſangvinis animal ſervantem, venas aliquando ſecare debeat; & quænam ſint venæ iſtæ ſecandæ.

Gal. Difficilior ſanè nunc res eſt, & magis, quàm priùs intricata: videbo tamen, quæ colligenda, & quæ deducenda ex his ſint.

Om-

Omnia natura consistunt, & secundùm naturam fiunt.

Quæcunque accidunt in morbis, natura accidunt, sive utilia, sive inutilia.

Fluxu autem sangvinis è naribus, hæmorrhoidibus, ab utero, vel ex alia parte homo non rarò servatur: sed fluxu sangvinis ex iisdem locis homo idem sæpè necatur. Aliquis vindicatur à morbis profluvio urinarum: non nemo etiam profluvio extingvitur urinarum. Sudore plerique sanantur; alii sudore moriuntur. Dejectionibus alvi alii levantur: dejectionibus alvi alii è medio tolluntur. Natura disrupto, & ritè expurgato abscessu aliquo homo sanatur: disruptione etiam abscessus alicujus, & irrumpentibus aquis sanie, aliisque substantiis inter cavitates pectoris, vel inter membranas infimi ventris animal quandoque de repente suffocatur, & occiditur; quandoque hydrope, vel alijs morbis corripitur: à quibus postea vel vindicatur, vel etiam moritur.

Neque hæc, & alia quæcunque, utilia cum sunt, & salutaria, natura fieri; cum verò inutilia, vel etiam perniciosa, præter naturam esse dicenda sunt. Neque alia ab eudæmone, alia à cacodæmone fiunt: sed omnia sive utilia, sive inutilia, & perniciosa concursu fiunt vario rerum; hoc est naturarum: & quæ fiunt ex iis, quæ natura consistunt, natura quòque ipsa consistunt; suntque secundum naturam.

Me-

Medicus proinde non debet esse simpliciter naturæ imitator; sed debet esse imitator naturæ, dum utilia, & salutaria molitur.

Animadvertendum, inquam, igitur est, quæ concurrant, dum fluxu sangvinis, sudore, urinarum profluvio, aut alia evacuatione homo servatur; quæve concurrant, cum perditur. Atque omni industria niti debet Medicus; ut ea concurrant, ex quibus salutaria consequuntur: & eorum concursum impedire debet, ex quibus consequuntur mortifera. Attamen sive peritus, sive imperitus fuerit, ut etiam quivis alius artifex, semper imitabitur naturam; nunc hominis viventis, & bene se habentis; aut amissam sanitatem recuperantis; nunc hominis langventis, aut morientis, & ratione aliqua malè se habentis. Quoniam nihil omnino fieri potest præter naturam ab iis, quæ natura consistunt.

Animadvertenda, quænam concurrant cum aliquid salutariter fit.

Hæc colliguntur, aut deducuntur ex iis, quæ dicta sunt. Sed adhuc non video quando Medicus naturam imitatus benè operantem, venas secare debeat; & quænam venæ secandæ sint.

VVill. Vide Galene, si quid adjuvo, curasve leuasso. Difficillimum planè homini ut plurimum est, quamvis artium peritissimo, singularem aliquam, deter-

mina-

minatamque imitari naturam. Quamobrem nescit homo facere pomum; nescit facere folium sive ficus, sive platani; nescit facere febrem tertianam; nescit facere quartanam; nescit eam introducere in animante dispositionem, qua id, quod noxium est, ad hæmorrhoidas, vel ad nares, vel ad uterum contendat; nescit facere homo capillum capitis sui. Atque ideo Αἱματοχυσεως à na ura a instituta casus nonnulli extant, quos Medicina neutiquam imitari, neque si fortè deficiant, per phlebotomiam supplere potest. In febribus circa morbi crisin, scilicet post materiæ pepasmum, hoc est ad secernendum præparationem hæmorrhagia spontanea, siquidem in tempore facta, phlebotomiæ cuicunque, cujus tempus optimum nescitur, longè præstat. Porrò catameniorum, & hæmorrhoidum fluxus naturæ instinctu eveniens longè utilior est, quàm sanguinis missio in iis locis ab arte provocata.

a. VVill. de phleb. f. 172

Erasis. Vix meliùs dici potest. Singula autem breuiter percurramus, quò res magis manifesta appareat.

Fœmina mēstruationem patitur propter ea, quæ præparātur, ac fiunt, in ipsius utero.

Mulier apta toro, ut plurimùm, quocunque anni tempore semper aliquid patitur ad speciei propagationem, vel fœtus nutricationem ordinatum: ac nisi lactet, vel utero gerat, ut plurimùm continuò aliquid in ejus utero præparatur; quod in fœtus usum abiret, si ipsa plena esset.

Illud

Illud autem, etsi sæpissimè non fit in multa copia, replet tamen primùm partem nonnullarum viarum, acceditque ad illos poros, per quos transiret ad fœtus regiones, si fœmina utero gereret: ad placentam scilicet uterinam; & ad secundinas, quibus puer involvitur. Sed cum uterus sit inanis, & vacuus, frustrà etiam hoc fit. Quocirca lapsu dierum, non solùm quia hoc in majori copia erit coadunatum in illis meatubus; verùm etiam quia mora vitium aliquod concipit; tandem mulierem molestat, & conniventes poros aperit; è quibus effluit.

Sangvis autem ut plurimùm consequitur è proximis vasis sangviferis; quibus cum communicant meatus isti, per quos aliquid defertur ad fœtum. Ac sangvine quidem abluitur uterus, & meliùs perpurgatur ab eo, quod jam molestum erat; quodve retentum magis minusvè totum mulieris corpus turbare poterat: eadem, aut simili sanè ratione, qua malum quodcunque, in quacunque corporis parte genitum, ut & spina digito infixa totum animal turbare consuevit.

Contingit autem sæpenumero sangvinem istum, quo uterus meliùs abluitur, non esse totum ejusdem generis cum eo, qui in fœminæ corpore reliquus est. Nam cum id, quod in fœtus usum transire debuisset,

buisset, mora vitium jam concepit, & cum tempus instat menstruationis; sangvis minus liberè fluit per vasa uteri: quæ proinde turgent aliquantulum; & fit in ipsis partium ad circulum minùs aptarũ coadunatio quædam. Posteà verò cum adaperta fuerint conniventia pororum oscula, hic potissimùm sangvis circulationi minùs aptus unà cum ea substantia, quæ hoc morbi genus concitaverat, educitur; & fœminæ bene est.

In defectu menstruorũ, nihil juvat sangvinem mittere.

Hæc autem omnia natura fiunt. Et ex his manifestum est, quid, si statis temporibus uterus minimè fluat, alia sangvinis evacuatio ex secta vena prodesse possit? Quæcunque vena secetur, id quidem, quo menstruatio movetur, & utero primùm, dein universo corpori molestum esse potest, nequaquam educitur. Neque si hirudines applicentur venis cervicis uteri, modò nihil in his restagnet, commodum ullum sequitur. Et fabulosum omninò est sectione venarum pedis uterum expurgari: nullum enim peculiare commercium est inter venas pedum, & ea, quæ in utero consistunt.

Medicus imitari debet naturam benè quidem operantem, inquis Galene. Igitur si potest, eos poros aperire debet Medicus, quos natura cum bene operatur, recludere consuevit in utero. Num si a-

postema

postema, vel vena varicosa, vel spina aliqua sit in brachio; prodest adapertio, vel sectio facta in altero brachio, vel in pede? Sæpissimè quidem neque prodest, si malum sit in eodem pede. Nam locus aptus adapertioni abscessus, exempli gratia, vel ut quævis causa morbi, & id, quod noxium est, & parti alicui inhæret, expurgetur, nequaquam latissimè patet, Galene. Neque quævis sectio vasorum, vel pororum adapertio necessitati satisfacit: adeò ut non raro cum malum sit in digiti articulo, sectio facta in eodem digiti articulo, propter chirurgi imperitiam, spes frustretur ægrotantis: quoniam etsi non magna corporis pars sit digitus; neque magna digiti pars sit articulus ejusdem; sectio tamen nequaquam in quacunque articuli parte est æquè conveniens.

Gal. Ego autem credideram menses moveri mulieribus ex sangvinis in toto corpore superabundantia; quoniam domi degunt, & segnem ducunt vitam: ut si ritè non procedant, venæ sectio defectum suppleat.

Menses non movetur mulieri ex sangvinis in toto corpore abundantia.

Erasis. Falsò credidisti. Sive abundet, sive non abundet sangvis in fœminæ corpore, nisi aliquid menstruatim fiat in utero, nulla unquam fiet menstruatio. Aliquando cum magna sit in universo corpore sangvinis inopia; fœminæ tamen

pro-

propter ea, quæ in uteris fiunt, profluvio pereunt sangvinis ab utero: & non semel, cum non desit sangvis, hac menstrua evacuatione eædem destituuntur. Nec si sangvis abundet, ratio ulla est; cur ab utero potiùs, quàm ab aliis partibus singulis mensibus fluere debeat; nisi hæc, quòd singulis mensibus aliquid fit in utero. Cumque biduo, vel triduo post menstruum fluxum fœminæ (maximè si largiori victu tunc utantur) tantundem humoris in vasis habeant, ac antè menstruationem habebant; non ipsis, ex hoc, post biduum, vel triduum iterum fluit uterus.

Quid analogū ejus, quod movet menses homini, certis temporibus molestat cæteras animantes.

Menses moventur mulieri iis, quæ in utero fiunt, ad conceptionem ordinata; sive quorum usus esset fœtui, si illa conciperet: potest autem homo concipere quocunque anni tempore Et illis maximè sistuntur, & retinentur menses, quæ minùs cogitant de prole suscipienda; & minùs cogitant de iis, quorum cogitatio movet partes conceptioni dicatas.

Aves quæ marem non admittunt; aut non pariunt ova, aut pauciora sanè pariunt. Suntque, quæ concipiunt quidem ova; sed illa parere nequeunt; quoniam maris congressu uterus earum neque fovetur, neque excitatur tum ad ritè concipiendum; tum ad pariendum ova. Moriunturque sæpe ex hac causa inclusæ avi-

aviculæ, quoniam dulci maris destitutæ consortio infœcunda, quæ conceperunt ova, parere nequeunt. Sic feles,& canes, & vaccæ, & equæ, aliæque animantes, cum illud movetur in ipsarū uteris, quod conceptioni inservire debet, nisi marem admittant; malè habent; & quandoque in furorem aguntur. Neque toto reliquo anni tempore; licèt pluries nunc majorem, nunc minorem habeant sangvinis copiam; quàm cum veneris æstro sunt percitæ, & cum ipsarum uteri moventur; simile aliquid patiuntur.

Non est in omnib. menstruatio similis; & quare?

In his autem omnibus unum, idemque est principium; una, atque eadem est; vel saltem similis in omnibus explicandi ratio. Sed cum differant corpora animantum; differant & hominum corpora; differant mores,& ingenia; differant consuetudines; & variæ, atque variæ sæpè concurrant aliarum causarum complicationes: aliis citiùs, aliis tardiùs movetur uterus; estque fluxus aliis mulieribus, magis,aliis minùs copiosus; aliis magis, aliis minùs sangvinolentus; & in aliquibus est omninò albicans; & mucositatis, aut albuminis ovorum impuriusculi speciem refert; & in aliis aliter fit.

Fœminæ plerǽque utero gerunt, & menses habent, et quare?

Mulieres quòque reperiuntur, quibus primis conceptionis mensibus fluat uterus. Quod contingere videtur; quoniam

in aliqua uteri parte illis temporibus aliquid etiam fecernitur ab humoribus ad uterum appellentibus; quod tamen non transit in fœtus usus: vel quia illi parti non adhæret placenta, quæ tunc exigua est; vel quia adhuc uterus non est satis explicatus, & distentus; vel ob aliam rationem. Idque retentum in angustis meatubus illius uteri regionis, vitium cõsuetis temporibus concipit; & consueto more fluxum concitat.

Gal. Quid autem tibi videtur, Erasistrate, de sangvine, qui ab hæmorrhoidibus fluere consuevit: quo retento, natura enim sæpè expurgatur, pleuritis, peripneumonia, cæcitas, epilepsia, aliique morbi fieri possunt; ut experientia fortè edoctus, pluries monuit Hippocrates?

Quid moveat fluxum hæmorrhoidaliũ venarũ, aut aliarum.

Erasist. Sive dicamus sangvinem universum, aliasque liquidas corporis substantias debere esse omninò resolubiles, non relicta fæce, ut ait Helmontius, quæ postea alicubi deponatur; sive dicamus nil debere esse in sangvine, quod per meatuum, & pororum angustias non possit facilè permeare: utcunque contingat humores corporis particulas nonnullas habere vel minùs resolubiles; vel minùs aptas in circulum ferri; & meatus penetrare, & è vasis in vasa transfundi; necessum est easdem particulas alicubi impingentes obstru-

obſtructiones primùm facere;deinde alias, atque alias circa partem illam congregari; & circumexiſtentia vaſa, propter impeditum liberum humorum motum, nonnihil intumeſcere, & turgere.

Quæ cum contingere poſſint in quacunque corporis parte, frequentiſſimè obſervantur in illis locis; per quos repunt hæmorrhoidales venæ. Idque fit, vel quia pars illa minùs movetur, quàm brachia, & crura, exēpli gratia; vel quia diaphragmatis motu, & viſcerum preſſu minùs urgentur ea, quæ in vaſis ultimi inteſtini continentur, quàm quæ ſunt in ſuperioribus inteſtinis; vel quia extremum inteſtinum aliquid ſuſcipit ab impurioribus, & inutilioribus excrementis, à quorum proximitate, dum tranſeunt, contaminatur etiam pars aliqua ipſius inteſtini; vel ob alias rationes: ſunt enim multiplices rationes propter quas in una potiùs parte, quàm in alia morbus aliquis, & congeſtio aliqua fiat.

Fluxus hæmorrhodalis quandoque iuvat; & quare?

Cæterum quacunque de cauſa in inteſtino potiùs recto, quàm alibi pars aliqua intumuit, & circumexiſtentes venæ particulis turgidæ factæ fuerint ad motum, circulationemque minùs idoneis; ſi vel ſponte, vel Medici induſtria (naturam rectè operantem, ut inquis Galene, imitati) diſrumpatur pars illa, vel aperiatur;

primùm effluet id, quod antequam deponeretur in hæmorrhoidas mixtum sangvini inutile erat, & morbos parere poterat, & id quod minùs aptum erat ad angustias vasorum pervadendum. Postea si quid aliud consequitur utiliorum humorum, eò meliùs unà expurgantur reliquiæ fortè adhuc in parte affecta restagnantes. Ac demum si fluxus sistatur homini bene est; si quidem id potissimùm evacuatum est, quod non solùm inutile, sed noxium insuper erat, & partem saltem illam molestabat.

Suppressio hæmorrhoidaliũ potest esse causa morborum graviorum.

Verùm si pars illa neque spontè, neque arte disrumpatur, ac aliquid circulationi ineptum ab humoribus præterfluentibus raptum ad oculos, vel ad aures feratur; potest hominem cæcum, vel surdum facere; delatum ad pleuram potest lateris dolorem excitare; ad alias partes à sangvine circumfluo illud idem propulsum vel epilepsiam, vel alios morbos progignet: veluti dixisti, Galene, ab Hippocrate monitum.

Fluxus immodicus hæmorrhoidaliũ morbos facit.

At si adapertis hæmorrhoidibus, & expurgatis particulis inutilioribus in illis locis stagnantibus, fluxus minimè sistatur; ægrotabit postea homo ex hac alia causa: ubi scilicèt via pateat, multum evacuabitur ejus, quod utiliter ad corporis usus fuisset retentum.

Acci-

Accidit autem non raro multas esse in sangvine; ac multas continuo generari è cibis, potibusque particulas inutiles, & ad vitæ functiones minimè aptas; quæ facilè deponantur in ægrotantes hæmorrhoidas; & unà expurgentur cum aliqua portione eorum,quæ utiliter retinerentur. Atque ideò sæpe nisi sangvis, & humores alii priùs corrigantur; & nisi priùs functiones, quibus alimentum perficitur, promoveantur; præstat diutiùs aliquantulum fluere hæmorrhoidas, quàm obserari.

Accidit item frequenter multa expurgari per hæmorrhoidas, quæ re vera non sunt sangvis; sed vel serositates, vel mucositates similes iis, quæ copiosè è naribus fluere solent: sangvis tamen videntur; quoniam exigua sangvinis quantitate perfusa,sangvineo inficiuntur colore.

Non id omne quod per hæmorrhoidas fluit, sangvis est.

In his autem omnibus, aliisque similibus quævis sangvinis missio ex secta vena obest potiùs, quàm prodest. Enim verò quæcunque alia vena secetur ex iis, in quibus nihil restagnat; vel nihil prorsùs educitur ejus, quod noxium est; vel si quid educitur, casu fortunave educitur; (idque nulla arte præcognosci potest) vel plus boni, quàm vitiosi sangvinis emittitur; sed frequentissimè, quæcunque tandem vena eligatur pro sectione, nihil

Suppressis hæmorrhoidibus non expedit venas alias secare.

omninò evacuatur ejus, quod circa ultimum intestinum morbum facit. Et idcirco in hoc etiam casu, ut in aliis, si sangvinis missio perniciosa non est, inutilis certè est.

Gal. Sangvis verò, qui naturæ salutari crisi è naribus fluit; & à gravissimis morbis hominem liberat; non videtur hujusce modi.

VVillis. Has fortè sangvinis spontaneas eruptiones, quæ *in febribus* potissimùm fiunt *circa morbi* [a] *crisim* (*scilicet post materiæ pepasmum; hoc est ad secernendum præparationem*) difficiliùs quàm reliquas imitari potest Medicus; quoniam *tempus optimum* mittendi sangvinis *nescitur*; nescitur opportunus sectioni, & missioni locus.

[a]. VVill. de phlebotom.

Erasis. Et quidem multæ aliæ fieri possunt aut sangvinis, aut sangvinolentæ substantiæ evacuationes similes ijs, quæ ab hæmorrhoidibus fieri consuevere. Nihil enim prohibet, quin aliis corporis partibus similia prorsus accidant, ac hæmorrhoidibus. Quæ aliquando ubi tumeant, & vitioso humore repletæ fuerint; nisi Helmontius, aut alius remedium proferat, quo vitium corrigatur, & redeat humor ad utiles vsus; arte adaperiri possunt. Id autem fieri nequit tum in interno abscessu; tum ubi interna corporis vasa varicosa facta

Pleræque crises per spontaneas eruptiones sunt similes fluxui hemorroidali, similiterque mouentur.

facta fuerint, & restagnanti aliqua tumeant substantia: & quævis alia sectio, cum nihil evacuet e loco, in quo morbi causa hospitatur; inutilis est;& necessitati minimè satisfacit.

Quæ præcipitantur a sãguine, non educũtur per sectam venã.

Verùm enim vero, animadvertendum insuper est, ea, quæ præcipitantur, exempli gratia in sangvine, vel in aliis humoribus; quæ postea sudoribus, vel urinis, vel dejectionibus plerunque evacuantur; nequaquam evacuari posse per sectam venam, vel per adapertum arte in quacunque parte corporis foramen; nisi eò contendant ea ipsa, quæ præcipitantur: quod quidem Medicus divinare nequit. Aliquando tamen si abscessus, vel tumor appareat tanquam verisimile credere possumus; dum omnia confusa in circulum aguntur, circa tumorem retineri, & congregari ea, quæ præcipitantur ab humoribus. Circa tumorẽ enim, vel abscessum, vel ulcus non tardò inveniuntur obstacula quædam, quæ non sinunt ultra meare ea, quæ jam præcipitata sunt. Et adapertio loci illius spontè eueniens, vel arte instituta (si oculis pateat, vel & manibus tractari possit) salutem plerunque affert; cum quævis alia sectio, & adapertio inutilis sit.

Præcipitationes sæpe, ac cõgulationes

Item præcipitationes, vel coagulationes, vel alia similia frequenter fiunt, atque contingunt in humoribus fluentibus per

fiunt in una parte sangvinis non in aliis; & in determinato vase, non in aliis. Ita etiam, & rarefactiones.

unam determinatam corporis partem; non verò per alias. Terræ, inquam, atomi, exempli gratia, & arenulæ, licèt ubique, si ea concurrant, quæ ad hoc sunt necessaria, præcipitari possint ab humoribus; & licèt lapides, & tophi ex iis, quæ humores constituunt, ubique concrescere possint; frequentissimè tamen hæ terræ, & arenarum præcipitationes ab humoribus; & lapidum, tophorumque concretiones in renibus tantùm contingunt, & renes tantùm molestant: quoniam frequentissimè contingit renes tantùm id habere, quod necessarium est ad præcipitationes, & concretiones istas.

Exemplum clarius minimè suppetit; Vos quæso, si quod habetis, afferte. Ego rem sic concipio: aliquando in parte corporis determinata (cum cæteræ nihil hujusmodi habeant) aliquid reperiri; quo mutetur diversimodè, præcipitetur, vel attenuetur, aut aliter afficiatur aliquid ex iis humoribus, qui per partem illam excurrunt. Id autem tum salutare, tum perniciosum homini esse potest; pro ut variæ sunt morborum species; & varia sunt, & diuersa nimis, quæ sic fieri possunt.

VVillis. Si placet Helmontio, exemplum afferam ex chymicis operationibus mutuatum.

Helm. Quid ni afferas!

VVill.

VVill. Oleum tartari in vase ampliori, vel potiùs contentum fistulis inter se communicantibus, agitetur leniter, & in circulum feratur, veluti sangvis; & è determinato vasis, vel fistularum loco guttatim influat in pertranseuntem oleum tartari vitrioli spiritus; statim ebullient utrique liquores in illo peculiari loco sive vasis, sive fistulæ. Postmodum, & præcipitatio fiet pulveris vitriolati tartari circa illum eundem locum potiùs, quàm alibi; & deducetur pulvis ad determinatas potiùs quasdam fistulas, quàm ad alias; & ad determinatum quendam vasis, siue fistularum locum, quàm ad aliũ.

Erasis. Ita inquam, pleræque tum præcipitationes, tum coagulationes, tum mutationes aliæ fieri possunt in peculiari aliqua corporis parte, & circa illam; propter ea, quæ sangvini, aliisque humoribus in determinata illa corporis parte permiscentur; & propter ea, quæ circa illam, & non ubique fiunt.

Quod si propterea homo ægrotet; patet quid in his, similibusque venæ sectio prodesse possit! venæ, inquam, nullam peculiarem habentis communionem cum ea parte, in qua morbi sedes, origo, atque fomes, & causa existit! Quæ si contingat sponte disrumpi; arte enim interna cum sit, aperiri nequit, crisis aliqua tunc

Neque cum quicquam precipitatur, aut coagulatur in sanguine, vena sectio auxilium ullum afferre potest

tunc fieri; & aliquando evacuatio esse potest salutaris: videlicet si id, quod prodit, non colligatur in sinus; sed extra corpus feratur; & vnà cum sanguine, vel vnà cũ sangvinolenta substantia morbi causa expurgetur, vel absumatur; & æger relinquatur in eo virium statu ex quo ad sanitatem reduci, & integer fieri possit. Hæc naturà quidem fieri possunt, ut dictum est; sed naturà secùs etiam contingere potest; & æger vel moritur post disruptionem; vel etiam postea malè habet.

Si casu, & cæca mente euacuatio aliqua tentanda est, una potiùs ex ijs, quibus natura frequentiùs utitur, eligi debet; quam sanguinis detractio.

In his autem similibusque, in quibus cæcus etiam est benè oculatus Medicus, si casu aliquid tentandum erit, & de ægroti vita, ubi non sit nefas, periculum facere; illæ potiùs evacuationes sollicitari debebunt, quibus frequentiùs natura utitur; & illæ potiùs erunt procurandæ, quibus omnino suppressis, animal diu vivere nequit: ut est transpiratio; urinarum, & excrementorum alvi dejectio; bilis descensus in duodenũ, qui, absque pharmaco per os sumpto, motu quodam extrinsecùs impresso sollicitari potest: ita etiam, & salivæ uberior segregatio; & mucositatum à capite in fauces, vel nares uberior proventus procurari potest. Videlicet unum, vel alterum ex his, pro ut meliùs videbitur, vel quid aliud simile magis consuetum naturæ tentari potiùs de-

debet; quàm sanguinem, quo vivimus, casu profundere.

Difficultas ne superest alia Galene?

Gal. Non quam memini; nisi fortè aliquam habeat VVillis.

Villis Neque equidem nunc memini aliam: nisi fortè eam, quam afferre posset, si præsens esset Nathanael Higmorus: quo cum magna mihi fuit circa affectiones, quas appellant hystericas altercatio. Affectionem enim, quam plerique dicunt hystericam, sangvinis, & pulmonum Higmorus; ego verò cerebri potius, & generis nervosi affectum esse existimaui: in quo censeo me minimè fuisse deceptum.

At ille, inter cætera arguméta, adducebat maximum levamen, quod ex sangvinis misione hystericis contingeret. Ego verò contra ingenue professus sum; *mihi phlebotomiam in hystericis a sæpius experto successum istum tam confidenter* ab Higmoro *promissum defuisse. Vrgente paroxysmo, haud minùs quàm instante febris crisi, sangvinis missio rarò indicatur: quippe natura cum hoste suo acriter decertans, quò minùs perturbatur, eò citiùs, & meliùs se expedire solet.*

Hystericæ nõ sanantur missione sanguinis; & non rarò ab eadẽ pejus se habent.

*a.b.*VVil.de pass. hyster. contra Higmorum.

Semel b cum accessio hysterica diutius, perdurasset, memini me venam incidisse; e cujus orificio satis largo sangvis effluxit non tenuis, & flatulentus; sed crassus, & antequam fri-

ge-

gesceret in pelvi concrescens; *nec tamen paroxysmus illicò transiit, aut serenitas universalis*, *quam ita gloriosè* spondebat Higmorus, *illicò inducta est*.

a. VVill. de passion. hyster. contra Higmorum

Plures etiã [a] *novi invaletudinarias, quæ cũ affectibus hystericis primò tantùm leviùs, & rariùs obnoxiæ fuerint*; *post copiosas*, *aut phlebotomias, aut hæmorrhagias spontaneas* (quod notatu dignum est) *statim istius morbi paroxysmis gravioribus*, *& crebrioribus infestari cœperint*.

b. Helmon. passim.

Hel. Sunt hystericæ affectiones [b] secundariæ; & nervi quidem in ipsis læsi apparent; sed non sunt læsi, nisi quatenus cærebrum, & nervorum principium auscultant inferiorum regimini.

Principium autem nervorum sepè odoribus aliis perturbatur; odoribus aliis conquiescit,& placatur, absque ulla cujuslibet substantiæ sensibili evacuatione: scilicèt non est copia sangvinis, quæ illos excitat affectus; neque aliud, quod sensibili evacuatione indigeat.

Eras. De his igitur in præsenti dicta sunt satis;ac videbimus postea cum alius congressus erit, si quæ alia videbuntur addenda.

DIALOGUS
IV

Erasist. QVanquàm hactenus, Viri Clarissimi, omne ferè studium adhibuimus, ut rationes perpenderentur, propter quas sanguinis missio e vasis, in quibus nihil restagnat, admittenda ne in morbis, an non admittenda videretur; ac licèt nunquam, vel nimis raro venarum sectionem convenire ostensum sit: fortè tamen in inquisitione illa aliqua fuit nostra deceptio; qua id minimè cognoverimus, quod magis expediat. Quid enim facilius, quàm mentes decipi hominum; dum non omnia circumspiciunt, quæ priùs considerari debent, ut rectè aliquid decernatur? Et fortè alius nostrum minùs acriter, ac minori diligentia, quàm fieri potuisset oppositam sententiam tutatus est. Idcirco norma veluti aliqua utendum censeo; qua denuò examini subiiciantur ea, quæ dicta sunt: ut majori demum cum fiducia recta nos, & veritati consona sensisse, affirmare valeamus.

Norma autem ista, quantùm ego dignoscere possum, esset diligenter de his periculum facere; & eorum ægrotantium, qui

qui ſimili morbo laborarent, alios deſtituere omni àrtis auxilio, præterquàm dieta, ſive tenui, ſive pleniori, pro ut meliùs videretur; aliis verò venas ſemel, aut pluries ſecare, & ſinere ſangvinem fluere: ſervata tamen quantitatis ratione, quæ nō minima ſit, quæ nihil hominem mutet; neque ſit magna, quę hominem perdat. Quòd ſi plures ſanarentur ex iis, quibus miſſus; quàm ex iis, quibus ſangvis miſſus non eſſet, prodeſse miſſionem, ac aliquos ſervatos propter ſectam venam; aliquos periiſse propter omiſsam venæ ſectionem, affirmare poſſemus.

Galen. Valdè dubito ex quorumnam numero plures ſervarentur.

Eraſiſ. Neque nunc nobis mortuis hæc experiri licet. At ſi vitali fruerer aura profectò non ſolùm non ampliùs auderem, quod olim auſus ſum, deteſtabile carnificis occupare miniſterium, & vivorum [a] corpora incidere: ut poſituram, colorem, magnitudinem, figuram, ſitum, ordinem, connexionem, communionemque partium in ſpirantibus membris cognoſcerem; verum etiam ex profeſſo cum alieno periculo an unquàm ſangvinis miſſio profutura ſit, cognoſcere nollem: ſerò ſcilicet, cognovi tamen, humanitatem, & pietatem, & commiſerationem decere ho-

a. Eraſ. rel. Corn. Celſo lib. 1.

hominem; ac si quem ista decent, Medicum maximè decent.

Iis autem, quæ de utilitate, & detrimento accepto à sangvinis missione vulgò traduntur; non est omnino credendum: quoniam frequenter hominem latet utilitas; latet, & damnum: & frequentissimè homo idem decipitur ab his, quæ in ipsomet fiunt; & ab his, quæ fiunt extra ipsum; & sæpè existimat noxia, quæ utilia sunt; & utilia, quæ sunt noxia; & sæpissimè bona, ac mala multa sibi promittit, vel timet ab his, quæ neque boni, neque mali quicquam conferre possunt.

Nonnè fuerunt Populi vastissimæ regionis accolæ, qui, fusis ad Crocodilum precibus, mala multa vitari, & bona multa homini contingere posse crediderunt! Quos quidem unà cum Sacerdotibus hujus superstitionis illusit Cleomenes Alexandrinus, [a] qui læsus in puero, quem rapuit Crocodilus, Crocodilorum venationem imperasset; nisi Sacerdotes, qui noluerunt ipsorum Deum ludibrio haberi magnam argenti quantitatem in suum ærarium contulissent: qua recepta, condonavit venationem.

[a] Aristotel. de re famil. lib.1.n.33.

Si mos inter homines insurgat quocunque oleo, vel amurca ægrotantes deliniri; quocunque signo sive trianguli, sive pentagoni, sive eo, quod dicunt Salomonis

nis ægrotantes ſignari mos ſit ; poſt breve tempus complures reperiemus conſtanter tum obteſtantes,tum jurantes ſe illo oleo, vel amurca, vel quocunque inani ſigno à gravioribus morbis fuiſſe curatos.

Apud eos, quorum in uſu frequenti eſt ſangvinis miſſio, multi eadem dicuntur levati, atque ſanati: apud alios nulla eſt in morbis ſectionis venarum neceſſitas; nulla, ſi unquam contingit venas ſectas fuiſſe, à fluxu ſangvinis deprædicatur conſecuta utilitas.

Quibuſdam ſatis eſt, ſi non omnes moriantur, quibus ſangvis mittitur; ut ſuperſtites omnes miſſione credantur ſervati. Aliis ſufficit, ſi unus perierit ſangvinis profluvio; ut poſtea eos omnes, quibus ſangvis mittitur, perituros exiſtiment.

Quamobrem, omiſſis iis, quæ vulgò aut traduntur, aut creduntur, te maximè deprecor, Galene,& tuam obteſtor fidem referas an inter innumeros, quorum ego ægritudines narravi, aliquos notaveris mortuos; qui re vera ſervari potuerint, ſi ego illis venas ſecuiſſem? Poſtmodum, te, atque VVillis exoratos velim,referatis, an unquam longiſſimo tempore, quo rem Medicam egiſtis, obſervaveritis ægrotos, de quibus certò, & ſinè dubitatione affirmare valeatis,ſangvinis detractione è vaſis,

ſis, in quibus nihil reſtagnat, fuiſſe ſervatos? Ab Helmontio autem nihil huiuſcemodi ſperare debemus; qui neque aliquē mortuum ob omiſſam; neque aliquem ſervatum ob admiſſam ſangvinis miſſionem cognovit unquàm. Quin etiam idem Helmontius multos recenſet phlebotomia omninò necatos à Medicis: & nemo noſtrum multoties ſic prorſus ſeſe rem habere, ut Helmontius ait, inficiari poteſt. Nos verò non recenſeamus mortuos ex ſangvinis miſſione; ſed vel mortuos ex nō admiſſa, vel ſervatos ex admiſſa.

VVill. Satìs hoc ego, atque Galenus, aliique complures nō rarò teſtati ſumus; qui ſangvinem eſſe vitæ theſaurum; & niſi neceſſitas urgeat parcendum ſangvini; & nonnullis in morbis idem eſſe venam ſecare, ac hominem jugulare, pluries docuimus. Neque ego, quòd memini, notavi ullos, qui ob præteritam procul dubio in curatione ſangvinis miſſionem mortui ſint: ſive, quod idem eſt, qui miſſo ſangvine certò ſervati eſſent. Notavi quidem pleroſque, qui poſt ſangvinis miſſionem meliùs ſeſe habere viſi ſunt.

Gal. Occaſio autem tulit, ut ego affirmarem nonnullos perijſſe ob omiſſam à te Eraſiſtrate, vel à ſectatoribus tuis ſangvinis miſſionem: nonnullos etiam notavi ex hoc maximè ſeruatos, quòd op-

portuno tempore ſangvis illis fuerit detractus.

Mali Gal. binos ægrotātes ex iis, quos in commentaria retulit Eraſiſtrat. ob omiſſam venæ ſectionem pronūciavit mortuos.

Eraſiſ. Hos, quæſo, refer, Galene.

Gal. In commentarijs de diviſionibus cum multorum ęgrotantium hiſtorias retuleris, Eraſiſtrate, notavi libro priore puellam Chienſem ob omiſſam à te in curatione ſangvinis miſſionem fuiſſe mortuā. Notavi, inquam, vel ſic notare operæ pretium fuit.

I.

Hiſtoria puellæ Chienſis ſputo ſangvinis, aliiſque affectionibus laborantis.

a. Eraſiſtrat. relat. à Gal. lib. de venæ ſec. adv. Eraſiſtrateos cap. 3.

Eraſiſ. Memini puellam Chienſem, *cui purgationes a longo tempore ſuppreſſæ fuerant; deinde ſubſecutæ ſunt tuſſiculæ vnà cum rejectione pituitæ. Proceſſu verò temporis, & ſangvinis* ab ore *rejectio ſupervenit. Tum quod ad circuitum purgationum* ab utero *attinet, interdum illæ inquatuor, interdum duobus menſibus redibant. Etiam iiſdem ferme diebus, quibus purgationes fiebant, ipſa rejectio* ſangvinis ab ore *accidere ſolebat; diebuſque tribus, aut quatuor perdurabat. Quapropter inde perſpicuum erat*, ſive, ut rectiùs dicam, perſpicuum tunc mihi videbatur *illam id genus excretionis* ab ore *loco purgationum*, ſive ad ſup-

ple-

plementum purgationum ab utero *sortitam fuisse*. *Insequebantur autem iis ipsis diebus febriculæ; quæ postea desinebant. Primis autem temporibus ipsa potionibus, & fomentationibus uteri, & subditis, ac victus ratione ad hoc idonea medicari occepta est. Aderat enim circa os uteri non intensa*, sed notabilis *durities. Verùm cum remedia nihil omninò* per menses *promoverent, ac uno perpetuò circuitu gravitas in lumbos incumberet, humiditasque nulla compareret; illicò febres continuæ intensiores prioribus exortæ sunt: quas, & tusses vehementes postquam corpus jam mollius* circa os uteri *factum esset, insecutæ sunt. A curatione igitur circa uterum adhibenda abstinuimus, difficile esse arbitrati, durantibus adhuc febribus*, per eam partem *purgationes facere. Reliquis verò remediis usi sumus: quemadmodum, & in hujusmodi & in aliis affectibus consuevimus. Præterea ad medendi rationem, ipso purgationū circuitu observato, cibaria subtrahebamus. Eaque ratione rejectio sanguinis non ampliùs, quàm semel, eademque in pauca quantitate supervenit.* Verùm postea rejectiones ab ore purulentæ factæ sunt: & fœmina tandem mortua est.

Si dicas alia remedia fuisse omissa, quæ mihi fortè erant incognita; & eorum usu à tuberculo primùm, & postea ab ulcere, quod erat in aliqua parte interna pectoris

puellam ſanari potuiſſe, non equidem contendam: Sed pati non poſſum, quòd dicas illam mortuam ob omiſſam ſangvinis miſſionem. Illius etenim morbus non erat in ſangvine; neque à ſangvinis copia factus fuerat: ac ſi à ſangvinis copia factus fuiſset; copia illa jam non aderat, cum ego fœminam curandam ſuſcepi; neque humorum copia ulla, niſi continuò addas, multò tempore perdurat.

Gal. Sic occaſio tulit, Eraſiſtrate: & hoc profectò in illa controverſia conſtanter aſſeverandum fuit, mortuam fuiſſe puellam Chienſem ob non detractum ſangvinem. Nec Teuthræ commilitoni, & concivi meo, qui me tutabatur, & mea defendebat, contradicere æquum fuit.

Eraſiſ. Quis hic Teuthras fuit? quid tibi cum militibus, etiam ſi concivibus? aut quid militi cum re medica? Erat ne fortaſſis Teuthras hic in bello, quod cum Medicis gerebas? commilito?

Gal. Mox audies; ſed priùs accipe aliam hiſtoriam ſimili morbo, ac puella Chienſis, ægrotantis mulieris.

I I.

Historia mulieris tussi, spirandi difficultate, sanguinis sputo, aliisque affectionibus laborant.s; & tandem extinctæ.

MVlierculam a *quandam, quæ viginti, uniusque annorum ætatem agebat, ac ex menstruæ purgationis retentione*, ut tunc videbatur, *faciem rubicundam obtinebat, tussiebatque paululum, & difficulter spirabat, Medici curare adorti, primùm quidem membra illius laneis vinculis leniter excipiebant; & in inedia exigere jubebant; venam autem secare nolebant; nosque id facere volentes prohibebant. Quia verò domesticis ipsius mulieris familiariter utebantur; & ætate me erant multò superiores, facilè ipsis est habita fides. Ego quidem illis venæ sectionem tunc temporis suadere non conatus sum; sed interrogavi num mihi per eos liceret, sanguinem ad vias u eri remediis, quæ hoc efficere possent, provocare. Quod cum illi promptè concessissent adii familiarē ipsius ægrotæ obstetricem, quam, & exhortatus sum, ut usum illorum experiretur. Verùm illa remediis hujusmodi, tempore, quo factum id oportebat, usam fuisse se affirmabat; quando scilicet menstrua purgatio futura in expectatione erat: recitabatque remedia ordine, quæ mulieri obtulisset: & hæc*

a: Gal. lib. de venæ sectione adv. Erasistrateos cap.1.

quidem commoda alioqui erant; eamq. ob rem, quò minùs efficacia fuissent, nequaquam illorum imbecillitate factum esse videbatur. Postquam igitur ego ista percepissem, simulque à retentione sangvinis quartum jam mensem præteriisse animadverterem, denuò cum Medicis illis congressus, ut ad venæ sectionem se se converterent, persuadere eis conatus sum. Cum autem id facere noluissent, illorum animum demirabar; maximèque cum eniterentur ut omni conatu apertis circa uterum venis, quamplurimis sangvinem superfluum illinc evacuarent: si verò alia quæpiam vena secaretur, noxiam ex eo evacuationem futuram arbitrarentur. At iis respondentibus, quòd vel absque talis auxilii præsentia sangvis exuperans sola inedia evacuari posset, taciturnus discessi; nihil bonæ spei de muliere propter tussim, & spirandi difficultatem concipiens. Aut enim rupto vase ipsam ex thorace, pulmoneve sangvinem sputo ejecturam; aut synanche, aut laterali inflammatione, vel peripneumonia correptam iri præmeditabar — Atque ex his contingit vasis disruptio — Dum enim illa vehementiùs tussiret, sangvis etiam unà extra prodiit. Atquì jam vel vulgò non pauci Medicos objurgabant (in quo ego maximè gaudebam; videbantur enim mihi triumphum canere) *quòd illi mulierculæ venam incidere vetuissent: sperabantque omninò futurum, ut etiam si id priùs non fecerint, hoc*

tamen tempore verecundia ducti, usum præfati auxilii concederent. Cæterùm cum hi neq. tum quicquam commoverentur; *sed potiùs vincula membrorum fortiùs adstringerent, juberentque uterum remediis irritare, ac mulierem inediam sustinere; ego ob ætatem, & celebre nomen virorum, nihil me ampliùs profuturum credens, illinc discessi. Mulier quòque ipsa non ità multo tempore interjecto, insanabili spirationis difficultate coercita,* propter ulcus, & ut consequens fuit, saniei in pectore copiam interiit.

VVillis. Multa quidem omissa sunt à Medicis in curatione hujus mulieris, quę principio similiter, ac puella Chiensis, laborasse videtur tumore, sive tuberculo in pulmonibus, aut parte alia proxima, primùm exiguo, postmodum majore: ex cujus disruptione sangvis, vel etiam ut sæpe accidit, unà cum sangvine aliquid aliud prodiit circa partem affectam collectum: ac tandem ob ulcus, saniemque, & partis corruptionem, difficilemque respirationem extincta est. Fieri potuit, ut ex catameniorum suppressione vitium aliquod sangvis contraxerit, ex quo postea malum hoc ortum habuerit in pulmonibus. Quòd si sangvinem mittere illi dignati non sunt; ea tamen adhibere, quæ vitium corrigerent sangvinis, & parti affectæ essent proportionata, non in vincu-

lis tantùm ſpem ponere debuerunt : licèt ego hæc quòque in ſangvinis rejectione, & aliis in morbis uſurpaverim ; quorum non mediocrem ſum expertus efficaciam. Ac novi nonnullos à febre intermittente certiſſimè curatos *nodulo ex lino, aut charta involutis a arctèque compreſſo, & carpis, ubi pulſus micant, adeò ſtrictim alligato ; ut in ea parte ſangvinis circulatio aliquatenus inhiberetur*.

Ligatura an aliquid poſſint in morbis.

a. VVill. de febrib. lib. 3 cap. 4.

Eraſiſ. Quidquid ſit de vinculis ſive laneis ſive aliis, ego quoque exiſtimo multa fuiſſe omiſſa in hujus mulieris curatione propter Medicorum imperitiam, & efficaciorum remediorum ignorationem. Exiſtimo etiam ab iis, quæ ab utero primùm fluere debuiſſent, potuiſſe ſangvinē vitium aliquod contrahere, quod corrigendum fuerat. Sed omnium minimè cenſeo, quòd ob omiſſam ſangvinis è venis, in quibus nihil reſtagnabat, evacuationem mulier mortua ſit. Neque video, ut mulier iſta ſangvinis miſſione è venis in quibus nihil reſtagnabat, ſanari potuerit.

VVil. Ac quidem ab aduerſarijs tuis, Galene, in principio ſangvinis miſſio non erat ſic obſtinatiſſimè condemnanda; cum à te probaretur: ſicuti Pullarium, qui committendi prælii diem differebat, neque contemnere, neque omninò floccipendere debuit Flaminius Romanorum Dux ;

cu-

cujus exercitus tribus hostis concisus, *atque* *a* *ipse interfectus est*. Quinimò sectio erat ultro admittenda; neque profectò ex ipsa mulier protinùs mortua esset; Verùm quòd tanto tempore, quo ægritudo perduravit, usque ad mortem proximam, id solùm conatus fueris, ut sangvis mitteretur, probandum non est.

a. M.T.Cic. de diuinat. lib. 1.

Erasis. Malum vel non habuerat ortum à sangvinis copia; vel progressu temporis morbo, & inedia copia desierat. Vel vitium non erat in sangvine, iis vasis contento, in quibus nihil restagnabat (ut sunt vasa, quæ secari solent) vel si in sangvine aderat vitium, missione & detractione unius portionis non poterat corrigi. Missione exigvæ quantitatis nihil; aut cum illa in magna copia fuisset, vix aliquid detrahi poterat ex parte affecta. Tu autem, Galene, cum nihil opportunè addere cognoveris iis, quæ à Medicis fiebant, in eadem efficaciorum remediorum ignoratione videris versatus. Et sangvinis tantùm multorum mensium spatio, & ad mortem usque missioni insistens; ac postea promulgans ob omissam sangvinis detractionem fœminam fuisse mortuam, nequaquã aliud voluisse videris, quàm plausibilem nactus occasionem, Medicos facere ridiculos; ac fatidici, & probatissimi viri nomen tibi comparare.

Gal.

Galen. Etsi adipiscendæ gloriæ occasiones omnes, quas mihi fortuna dedit, nunquam fuerim aspernatus, Erasistrate, *a* ut discipulos etiam meos similiter facere docuerim; tunc cum retuli quam *fortuna mihi viam præbuisset, qua apud Glauconem clarum nomen adipisci possem:* tamen non istud tantùm me hac vice movit; verùm etiam quoniam dum de his cum medicis tunc loquerer, & illi te in testimonium adducerent, qui puellæ Chiensi, & Critòni nunqnam sangvinem detraxeris, superveniens Theutras commilito meus, quique mei defendendi causa, si quid accidisset, illuc advenerat; *non flectes b istos unquàm, inquit, ut qui eò usque stoliditatis processerint, ut & illos in memoriam revocent, qui Erasistrati opera interierunt. Quid enim, inquit, aliud in causa esse potuit, quòd illi, quos nobis isti proponunt, perierint; nisi quod in eis prætermissum sit venæ sectionis auxilium?-- Quin etiam sequenti die* idem miles *tua de divisionibus commentaria in publicum producta coram universo philosophorum cœtu relegebat.* Cum multi autem philosòphi dicantur, scis tu, Erasistrate, qui philosophi de his rectè dijudicare possint. Relegebat autem tua commentara Theutras, *partim c ut indicaret tua culpa & Critonem, & puellam illam Chiensem periisse; partim, ut medicos natu grandiores ad collo-*

a Gal. de locis affectis lib. 1. cap. 7.

b. c. Gal. de ven. sec. adv. Erasistrateos cap. 1.

colloquium provocaret. Verùm illi quia decertare cum adolescente infra dignitatem illorum putabant, non comparuerunt. Ego verò eorum, qui juventutem meam aspernabantur, mihique semper infensi erant, indignatus gravitatem, ea tunc dixi, quæ videbantur ab occasione, quam Theutras dederat, exposci: scilicet, ut cœtui suaderem Critonem, & puellam Chiensem ob omissam sangvinis missionem periisse: & illa eadem postea ipsius Theutræ monitu literis mandavi.

Nevè credas me nunc tibi, aut doctrinæ tuæ assentari, Erasistrate, scito (ingenuè enim fatebor)me complures vidisse, atque observasse simili morbo,ac puella Chiensis, & muliercula Romana, ægrotantes; nullum tamen mea opera,meaque methodo fuisse servatum; neque ulla industria, ullove remedio, quod prænoscens periculum, ego noverim applicare, à faucibus orci aliquem illorum revocare potui.

Galenus neminem servavit ex iis,qui simili morbo, ac puella Chiensis, vel muliercula romana laborarunt.

Methodo,qua ego medendo sum vsus, eorum, qui ulcere pulmonis laborarent; & vel ictu; vel casu ab alto; vel tussi nimia; vel quòd immodicè clamaverint;vel pondus supra vires sustulerint; vel ob aliam similem causam sangvinem reiicerent, nonnullos quidem sanavi: quorum tamen ante tertiam, vel quartam diem

cura-

curationem susceperim. Neque his omnibus sangvinem detraxi; ut patet in historia, quam lib.quinto methodi medendi cap. 13 retuli splendidæ mulieris Romanæ. Quæ, cum audivisset ex iis, quæ ego tunc temporis docueram, principiò omnino obsistendum sangvinis rejectioni, antequam ulcus phlegmonen contraheret: aliàs omnem postea operam futuram inutilem; cumque *sive* [a] *ex catharro, sive vehementi tussi paululum quiddam per noctem expuisset, illico ad me misit, præbere se promptam asserens ad faciendum quidquid ego voluissem*. Huic quidem mulieri, *quæ jam* [b] *quatriduum propter catharrum propemodum sine cibo egisset, venam incidere non placuit*; sed aliis usus sum remediis.

a.b. Gal. lib. meth. 5. cap. 13.

Ex iis verò, qui tribus, quatuorve diebus sangvinem rejecissent [c] *aliquibus eorum insanabile ulcus fuit. Quotquot autem phlegmone sic occupavit, ut jam febricitarent, horum nullus est in totum persanatus*, Atque ex his quidem omnibus, illi maximè insanabiles, & nullam ex mea methodo opem sperare potuisse visi sunt; qui non ab ictu, non ex nimio clamore, non ex aliqua repentina extrinseca causa; *sed* [d] *ex vitiosi succi erosione ulcus in pulmonibus habuerunt; quorum aliqui ceu salsilaginem sputum suum sentire se ajunt: nam longo arbitror tempore omninò opus esse, ut succi corrigatur vitium*.

c. d. Galen. Meth. med. lib. 5. c. 14.

Vi-

Vitium autem ſangvinis nequaquam miſſione corrigitur, ut pluries docui; ſed vel purgāti pharmaco diverſas facultates habente; vel medicamento diaſpermaton à me appellato; vel iis, quę capiti, vel aliis partibus, à quibus malum procedat, providenc medicamentis.

Cum autem in pulmonibus, vel in aſpera arteria, vel in alia parte pectoris diſrumpitur, aut eroditur aliquid; aut in tuberculum, grandineſq; cogitur; & poſtea vel ſuppuratur, vel aliter corrumpitur, aliquando contingit nihil per os expurgari; & in principio aliquando neque quidem tuſſiunt ægrotantes; neque difficulter reſpirant: ut accidit Antipatro Medico Romano. Sed multi non rarò primò pituitam tuſſi reiiciunt, poſtea ſangvinem, deinde pus etiam. Alii verò primò ſangvinem expuunt, poſtea pus; vel unà cum pure ſangvinem, & quid aliud permixtum. Alii eodem tempore ſangvinem, & pus ex diſrupto in pectore abſceſſu emittunt; nonnunquam quid aliud cum his permixtum, ſive pituita, ſive ichor illud fuerit. Non pauci autem cum parùm, vel nihil priùs tuſſiverint; aut ſi tuſſi fuere moleſtati, cum vix aliquid notatu dignum ejeciſſent, pus primùm reiicere viſi ſunt, cui nihil ſangvinis in poſterũ permixtum apparuit. Et hæc quidem

facta

facta sunt vel cum antecedēti doloris perceptione, vel sinè omni dolore. Ac mea medendi methodo nullus ex his sanatus est. *Proinde facilè* a *cognovi pulmones*, aliasque partes internas sæpe numero *haud absimili affectu laborare, qualem in externis partibus videre solemus; cum a putrefaciente quopiam humore inficiuntur*: quæ licèt sangvinis missione minimè curentur, *verùm* b *has & abscindere, & urere possumus; pulmoni verò horum auxiliorum neutrum adhibere licet; quapropter omnes perire necesse est.*

a. b. Gal. de locis affect. lib. 4. cap. 8.

Erasis. Non ego hoc unquàm dixerim, Galene, *eos omnes perire necesse esse*, qui his malis laborant: etsi ultro admittam eosdem sangvinis misione minimè curari posse.

I I I

Historia AEgrotantis, & affectu interno pectoris extincti.

Gal. Q*Vidam humorem* c *repentè expuit liquidæ bili in colore per quàm similem; medium videlicèt inter flavum, & pallidum; at nulla acredine infectum; atque ita quotidie majorem ejus quantitatem expuit. Deinde, levi suborta febricula, tabescere incæpit; adeò ut purulenta excrearet. Postea tractu temporis, quatuor videlicet mensium, exiguum*

c. Gal. de l. affectis li. 4. cap. 8.

guum cum pure eruorẽ rejecit;atque sic aucta febre,magis consumebatur: ac iterum, a que iterum plus expuebatt adeò ut magnam sputi quantitatem redderet. Quòcirca magis increscente febre, ac resolutis viribus,eorum, qui tabe marcescunt, exemplo mortem obiit.

Erasis. Hic similis est puellæ Chiensi, nisi quòd non præcesserat menstruæ purgationis suppressio; neque purgationum muliebrium tẽporibus rejectio exacerbabatur. At hic tuus ægrotans vir erat, non fœmina: ac proinde huic non crescebat malum ex iis, quæ præparabantur in utero.

I V.

Historiæ aliæ similes similiter mortuorum.

Galen. D*Einde a alium vidi, eodem ferè modo sex mensibus, ac alium quòque diutiùs laborantem. Igitur cum primus, quem conspexi nihil quidem mali habere: sed tandem affici visus est: & alter nobis cum occurrisset, initio statim ab initio cognito malo, præsenti medicamento succurrere tentauimus, ac multò magis etiam tertio. At quamvis multo negocio utrumque liberare conaremur; nihilominus borũ nullus,neque alius post eos servari potuit.* Mea saltem dixerim methodo, Erasistrate, nullus servari potuit.

Erasis.

Erasis. Cum igitur videris mortuos, Galene, quotquot ad manus tuas eodem planè, similiq; morbo laborantes pervenere, quo puella Chiensis, aut muliercula Romana; temerè tam asseveranter affirmasti illas fuisse mortuas; quoniam sangvis ipsis missus non fuerit.

His, qui mortui sunt, vel abstulisti, vel non abstulisti sangvinem? Vtcunque respondeas; illud consequitur, illas quòq; tua methodo curatas perire debuisse. Neq; suppressa menstrua morbum in his faciebant leviorem. Neque sangvinis missio vias aperit uteri; neque vitium ipsa corrigit, quod sanguini, aut aliis humoribus certo ut plurimùm tempore impertitur ab utero.

Ac licèt principio mulieres istę nullum fortè damnum accepissent à non magna sangvinis missione; stultum tamen fuit, postquam lapsu multorum mensium nimis, atque nimis extenuatæ erant, auxilii aliquid ex detractione te sperasse. Et splendidæ illi alteri mulieri Romanæ, quoniam quatriduo tantùm parum cibi sumpsisset, licèt adhuc non esset morbo, & tempore extenuata, venas minimè secasti: ut certò coniiciam te his etiam vix circa primas dies sangvinem detrahere fuisse ausurum, si illarum curationem à prima die suscepisses. At Medicorum qui-

quibuſcum concertabas, ut poteras ſumendæ erant pœnæ; & quæ Theutras dixerat, defendenda erant? Neſcio an hæc te, quantum opus eſt, excuſare valeant.

V.

Critonis hiſtoria angina laborantis.

CRito autem, quem meminiſti, *in a ſynanchicam plenitudinem jam inciderat*; cui cum ut imminuerentur humores totius corporis, tum ut corrigerentur, catapotium præbui; quod præter alia caſtoreum habebat; *quo b alvus commodè illi ſubducta eſt*: ut neque tu quidem, Galene, de alia plenitudine; quàm ea, quæ circa fauces propter obſtructionem meatuum conſederat, dubitare debueris. Parti autem applicanda curavi, quæ mihi viſa ſunt magis convenire. Sed, ut accidit in pleriſque aliis affectibus, & frequenter in peripneumonia, & in pleuritide, qua correpti aliis poſtmodùm malis laborare ſolent, angina prehenſus Crito tum pulmonibus, tum hepate, tum etiam capite affici viſus eſt. Quem febres etiam pluribus repetitis inſultus principiis invaſerunt. Et circa decimam diem tum obverſio cervicis Critoni accidit; *tum una hora tranſacta, tanta c inſenſibilitas hominem*

a. b. c. Gal. de ven. ſec. adv. Eraſiſtrateos c. 3.

N *in-*

invasit; ut & lotium per lectum emitteret: ac demum mortuus est.

An anginosa, cujus meminit autor lib. tertii epidemiorum, mortua etiam est; quoniam sanguis illi missus non fuit?

V I.

Alterius anginosæ historia, quæ est apud Hippocratem lib. 3. Epidemiorum. Aegroto septimo.

ab. Hipp. de morb. vulg. lib. 3. ægr. 7. A*nginosa*, inquit, *quæ a apud Bitonem agebat, primùm à lingua cœpit obscura esse vox; lingua rubens desiccata erat. Primo die horrida, incaluit. Tertio rigor, febris acuta; tumor colli, & pectoris ex utraque parte subruber, durus; extremitates frigidæ, & lividæ; spiritus sublimis; potus per nares effluebat; devorare non valebat; dejectiones, & urinæ substiterunt* — subdito balano, atque clystere alvum subducere tentavit Medicus ille, quisquis fuit. Verùm *quarta die cuncta b exacerbata sunt. Quinta periit anginosa,*

Gal. Commentariis ego Hippocratis libros de morbis vulgaribus illustravi; ac in anginosa, quæ apud Bitonem agebat, memini me adnotasse probabile esse Hippocratem omisisse in narratione, cùm alia remedia ægris adhibita, tum sanguinis miss-

missionem; solùm verò clysterem huic anginosæ, & balanum subditum non principaliter, cæterum obiter scripsisse.

Erasis. Concedamus hoc; mulieri huic anginosæ venam semel, aut bis, aut pluries, si velis, fuisse sectam; attamen illa periit. Cum multi angina correpti, quibus etiam vena inciditur, pereant tamen; an illi, quibus vena non secatur, immortales esse debent; ut sycophanta Theutras aliquis hoc non audeat affirmare, si moriantur, ob omissam venæ sectionem fuisse mortuos?

Vel Hippocrates nō secavit venas in angina; vel missionis nō meminit, tanquā inutilis, aut etiā perniciosæ.

Fortassis obiicies, Galene, graviori morbo laborasse mulierem Hippocratis, quàm Critonem. Ego dicam graviori ægrotasse Critonem; quoniam mulieri, quę apud Bitonem erat, tumores extrinsecùs apparuere: cum Critoni fuerint intrinseci. Dicam; pejus postea fuisse mulieri ob detractum sanguinem, cum tu detractum affirmes; Critonem autem supervixisse usque ad decimam diem; quoniam vena illi minimè secta fuerit: cum mulier, cui, ut tibi videtur, Hippocrates venas secavit, quinta die sublata fuerit.

Ac quidem illud videtur certum, sive in principio, sive in statu, vel morbi declinatione omnes perire posse ex sangvinis detractione incongrua; cum nullus omninò ob plenitudinem decima die à mor-

Post primos dies nullus perit ob plenitudinē; quovis autē tempore quivis

perire potest sang. miss. incongrua.

morbi principio pereat: etiamsi illud cōcedatur in morbi initio vasa in quibus nihil restagnat (hæc enim sunt, quæ inciduntur) humorum plenitudinem habuisse; Nam ipso lapsu temporis, & morbi vi, si quid plenitudinem faciebat in his vasis, absumptum est. Ac semper eo, quod reliquum est, quantumvis detrahatur (cum semper in circulum agi debeat, donec homo vita fruitur) tumor alicubi consistens, crescere potest: videlicèt si crescat vasorum, & meatuum obstructio circa partem affectam; & rarefiat id, quod circa illam est. Ac eo, quod sive ex detractione, sive ex continua insensibili transpiratione, sive ab omni alia evacuatione reliquum est, tumores, qui priùs non extiterant, fieri possunt: videlicèt si aliqua, quæ priùs non aderat, fiat meatuum obstructio. Hinc est, quod in fine morborum, cum corpora jam sunt nimis, atque nimis extenuata; tunc cum nulla est substantiarum in circulum actarum abundantia, parotides, aliique tumores, qui in principio non aderant, observentur.

Tumores fieri possūt etiā si deficiāt potiùs, quàm excedant humores.

Frequentissimè in morbis non quantū, sed quale sit id, quod invenis est, cōsiderari debet.

Quamobrem in morbis ferè omnibus, maximèque post primam, aut secundam diem ab initio eorum, non quantum adsit in vasis nihil restagnans habentibus; sed quale illud sit videndum est.

Cumque detractio non auferat, neque cor-

corrigat vitium ejus, quod reliquum eſt, remedia, ſi rectè curare velimus, ſunt invenienda, quibus vitium illud corrigatur. Quod ſi homines in magna cum naturæ morborum, tum remediorum ignoratione verſantur, abſtinere ſaltem debent ab iis, quæ non ſolùm incerta ſunt; verùm etiam ſæpiſſimè nocent.

Ac cum repetenda hìc minimè ſint, quæ aliàs à nobis dicta ſunt, exemplum tantùm adducam; quod fortè alienum non eſt à rei natura, de qua agimus.

In fluminibus licèt aliquando ob maximam aquarum copiam, qua velociùs feruntur, alvei ripæ tum diſrumpi, tum ſuperari queant ab aquis; & licèt arva, quæ priùs proximo flumine fœcunda nimis, atque herbida erant, in lacus, & paludes mutari poſſint: ſi hæc tamen non adſit maxima aquarum vis; vel etiam ſi aquæ deficiant potiùs, quàm abundent in ſatis capaci alveo; non idcirco circumpoſita arva ab omni erunt tuta periculo. Fieri enim poteſt, ut lutulentæ, & limoſæ vehantur aquæ; quæ arenas, & terram, & paleas, & divulſas arbores, atque alia ſimilia, alveum alicubi obſtruere apta, deponant. Impuritatum autem, & alienarum ſubſtantiarum depoſitio eſſe poteſt in una potiùs ripa, quàm in altera; Vnde aquæ, quæ priùs profluebant liberè, op-

positam ferient ripam; & alia quidem, atque alia inutilia, & perniciosa arvis, non à copia, sed ab impuritate aquarum accidere possunt. In quo casu cum non expediat omne avertere flumen, & siccare alveum; humore enim destituta arva circumposita continuò sterilescent, erunt effœta, & veluti mortua; neque expediet non superabundantem in alveo aquarum copiam magis, ac magis imminuere, etiam si speres auferendo aliquid aquæ turbidæ, terræ simul te aliquid auferre: nam quò plus auferes, aut derives aquarum non superabundantium in alveo; & quò minori, atque minori copia aquæ feruntur; eo majus imminet regionibus periculum. Enim verò in fluminibus cum minor aquarum copia minori velocitate feratur; quidquid limosi, & lutulenti, & alieni illa habent, faciliùs deponitur; ac si quid priùs depositum fuerat, difficiliùs reassumitur. Quamobrem majori facta depositione multò sanè faciliùs alveus alicubi obstrui; & cursus aquarum inhiberi, vel ad oppositas partes deflecti poterit. Aquæ autem quantęcunque illæ fuerint impedito ex una parte alveo diffluent & excurrent in regiones flumini priùs incognitas; & segetiferas terras convertent in paludes; & lacus alicubi efficient; & alias, atque alias sibi postea quærent vias,

non-

nonnunquam manifestas, aliquando occultas, & subterraneas; & quædam arva, quæ priùs à flumine fœcunditatem, & vitam, ut sic dicam, accipiebant, exarescent, & multa alia fient, non sinè magno regionum detrimento. Non igitur diminuendæ sunt fluminum aquæ; cum ea, quæ imminent damna, non proveniunt ab aquarum copia; sed ab impuritatibus purgandæ, & rectificandæ sunt aquæ; ac qua meliùs fieri potest industria si alicubi obstructus, vel impeditus alveus est, expediendus. Non rarò etiam, si fieri potest, velocior aquis motus concedendus est, majori exempli gratia alvei declivitate; & nonnunquam etiam novarum & puriorum aquarũ additione: tunc enim aquæ, & minùs deponent impuritatum; ac si quid priùs depositum fuerat, faciliùs reassument illud, & in mare unà secum devehent.

Hæc autem in animante sic sunt accipienda. Animal sinè sangvine, ac sinè humoribus omninò vivere nequit. Humores autem in vasis aut nunquam, aut rarò abundant; vel si quando abundant, quantum quis magis cogitare potest, & nonnullarum horarum lapsus expectari possit, citò hæc etiam desinit abundantia. Vndè cum animal ægrotat vix unquam propter hanc suppositam abundantiam citò desi-

turam vena secari debet. Consideranda autem ferè semper in morbis est ipsa sanguinis, & humorum constitutio; quæ varia, atque varia esse potest

Neque nunc omnia nos percurrere æquum est; sed ea tantùm innuamus, quę ad Critonem, aliosque similes ægrotantes pertinent. Sæpissimè humores aliquid côtinent, quod facilè alicubi, & præsertim in glandulas deponatur, & obstructiones faciat. Potest etiam ipsa sanguinis, aliarumque substantiarum natura, & constitutio esse effœta, fatua, ignavior, atque ineptior; quàm opus est ad pleraque vitę munia ritè, atque rectè obeunda: ac si talis non est, perquàm facile liberali missione ex aperta vena id, quod remanet in vasis, tale fit; quale diximus, ignavum, & effœtum. Neque igitur in his vena secari debet: etiam si speres te aliquid impuri, & crassi detracturum, Galene. Nam sanguis, qui per vasa fluit, semper habet plus permeabilis, & non deponendi, quam non permeabilis, & deponendi; & detractione semper auferes plus boni, quàm vitiosi: sicut si è currenti flumine quantumvis lutulento, modò aquarum sit flumen, fidelia excipias aquam, semper habebis plus aquæ, quàm terræ, & arenarũ, quæ alicubi fuissent depositæ. Aliàs sanguis non flueret; maximè cum sanguis nõ

qui-

quidem, ut fluminum aquæ, grauitate feratur per vasa corporis animati. Porrò detractione nõ fit sangvis reliquus minùs effœtus, aut minùs ignavus: pro ut à te pluries dictum est; ac libros tuos audivi, frequenter hoc ipsum docere.

Illud igitur in his similibusque faciendum superest; alia industria, aliisque remediis vitium, si quod est, corrigere in sanguine; & humores reddere efficaciores, &, ut sic dicam, robustiores ad superandam causam morbi; & ad solvendum, atque in circulum rapiendum, & ad resoluendum in tenues auras id; quod in faucibus, exempli gratia, facit anginam; in membrana succingente pleuritidem; in pulmonibus peripneumoniam; in aliis verò partibus alios similes producit affectus. Quæ quidem non perficiuntur detractione fortuita boni, & mali sinè discrimine; & multò minus detractione plus boni, quàm mali; sed additione potiùs particularum utiliorum, & efficaciorum ad id, quod opus est. Sunt autem pleraque, quæ in minima quantitate hoc præstent; ut neque timere debeas additione crescere humorum quantitatem, quæ etiam semper corporis transpiratione diminuitur.

Additione sæpè sangvis perficitur.

Verùm hæc Medicinæ pars, quæ remedia reperit morbis appropriata, & reliquis uti-

utilior eſt; minimè omnium eſt exculta, non ſinè magno ęgrotantium detrimento.

Non datur medicina pro quacunque, ſive angina, ſive pleuritide.

Cæterùm, Galene, neque medicamento, quod tibi præbuit puer lupinis paſtus; neque ſucco corticum nucum; neque eo, quod ex nitro parare conſuevit Helmontius; neque ſpiritu vini anginas omnes ſanari poſſe exiſtimo. Siquidem tumores, qui fiunt circa fauces ſæpiſſimè ejuſdem naturæ ſunt; ac illi, qui in pleriſque aliis corporis partibus extrinſecùs cutique proximis fieri conſueverunt. Enecant autem illi ratione loci, quem obſident: obſtruendo ſcilicèt viam, qua cibus in ventriculum; & multò faciliùs ſi illam obſtruant, qua aer in pulmones deducitur. At cum pars aliqua extrinſeca, & cuti proxima tumefieri incipit; nequaquam ſemper novit Medicus (neque ipſum excipio Eſculapium tuum, Galene) impedire, ne tumor aliquantulum creſcat; nequit homo tumores omnes curare per reſolutionem, atque ſolutionem ejus, quod alicui parti impactum, & coagulatum eſt; nequit ſinè ſuppuratione tumores omnes curare: ac cum ſuppurantur; nequit efficere, quin aliquantulum ſeſe extollat pars affecta, & creſcat tumor. Qui ſi conſliterit in faucibus, illud parum, quod creſcit tumor, ſatis eſt ad hominem præfocandũ; in collo veſſicæ; in meatu cholidoco,

lidoco, aut in aliis partibus illud parùm ſatis erit ad aliquos impediendũ motus; ex quo poſtea mors ſequatur: ut ex hoc etiam conſtet frequentiſſimè nullam neceſſariam eſſe humorum, aut alterius ſubſtantiæ abundantiam ad hoc, ut animal extinguatur; atque ex cauſa, quæ ſit molis exiguæ maximum non rarò fieri morbum.

Poſtquam vidimus immerito te, atque Theutram dixiſſe, puellam Chienſem, & mulierculam romanam periiſſe ob omiſſam ſanguinis miſſionem; dignare nunc Galene, ſi alios non habes ex hac eadem cauſa mortuos, vivos referre ob detractum ſanguinem; & illos quæſo enarra, qui propter ſectam venam curati tibi viſi ſunt. *Hiſtoriæ examinatur celebriores ægrotantium, quos ſervatos dixit Galenus ob detractum ſanguinem.*

V I I.

Hiſtoria mulieris fluxu ſangvinis è naribus reſtitutæ.

Gal. EOdem tempore, quo hæc mihi, & Theutræ Romæ acciderunt; aliam *mulierem illi vena* [a] *ſectionis hoſtes retentione menſtruæ purgationis non pauco tempore gravatam eodem pacto ad interitum ferè pertraxerant. Nam primis tribus diebus ipſam in inedia conſervabant, febri enim* labo-

a. Gal. de venę ſectio. adv. Eraſiſtrateos c.1.

laborabat continua. Quarta verò luce pauxillum quid sorbitionis exhibentes; quintam sinè cibis transigere jusserunt: in qua illa gravissimè exacerbata, desipiens prosiliebat; & clamore jam extra fores ab illa sublato vix tandem ab iis, qui eò confluxerant retineri potuit. Verùm hanc natura copioso sanguine ex naribus effuso servavit. Et dabatur occasio, qua non sinè admiratione discere poteramus, quantam habeat facultatem ad hujusmodi affectuum medelam ipsa sanguinis subtractio: mox enim post sangvinis è naribus prorüptionem mulier ab omnibus symptomatis libera evasit.

VVill. Mon expedit, Galene, hujus meminisse mulieris. Nam etsi dicas eam menstruæ purgationis retentione nō pauco tempore fuisse grauatam; id tamen, quo fluxus menstruus movetur, respondebit, ut aliàs Erasistratus, cum fuerit ex aliqua causa retentum, nequaquam sectione venæ evacuatur: neque si quam labem ex eo sanguis accepit detractione emendatur. Ego autem repetam, quod aliàs

a. VVill. de phlebotom.

monui Αἱματοχυσεως *à natura a instituta casus nonnullos extare, quos medicina neutiquā imitari, neq. si fortè deficiant phlebotomia supplere possit.* Nulla sāgvinis missio crisi, & spontaneo sanguinis fluxui è naribus, quo mulier servata est, ęquivalens fuisset. Ac licèt ego quòq. huic forsan mulieri sangui-

nem

nem detraxissem; Erasistratus tamen dicere posset quòd pejus illi futurum fuisset ex secta vena; nam crisis, vel non supervenisset, ob revocatam sanguinis missione naturam ab opere, quod moliebatur; vel tardiùs sane supervenisset, & minori cum ægrotantis emolumento. Hæc eadem, & his plane similia non semel tu etiam docuisti, Galene, in scriptis tuis.

Sanguinis detractio sæpè aut impedit, aut retardat crisim.

Cum autem verisillimum sit capite potissimùm mulierem istam laborasse; placet attexere historiam Medici, quem in libris Methodi notasti ad exitium ferè perductū ex sanguinis missione in vehementi capitis dolore.

V I I I.

Historia Medici cui conquievit quidem sanguinis missione capitis dolor; verùm postea multò pejus se habuit.

M*Edicus* a *quidam*, scripsisti, *quinquagenarius cum jam septimam noctem ægrotaret, nec viribus admodum valentibus esset; dolore illi capitis vehementi in dextro potissimùm tempore oborto, non expectans dum amicorum quispiam ad se veniret, sibi ipsi nocte venam incidit. Itaque dolor illi protinus conquievit: cæterum longo tempore tum decolor, tum viribus imbecillis, tum exilis man-*

a. Gal. li. 12. meth. med. cap. 1.

mansit; aliquę corpus ejus desiit (Atrophian græci vocant) sic ut vix pristinum habitum receperit.

Gal. Sic equidem accidit iis, qui symptomata non affectum, causasque respiciunt:& dum Medici symptomati medendo, & deliniendo, vel moderando in ægroti gratiam, & adulationem quandam intenti nimis sũt; neglecto interim affectu, & causa ejusdem, morbos faciunt contumaciores, & curatu difficiliores. Alii verò *dum* a *animosi videri voluerunt ob id ipsum perierunt, quod fortiter, ac viriliter contra dolorem semper sunt renixi; nec quod eum leniret quicquam cœperunt: sed in asperis, & ut ipsi interpretabantur, affectum destruentibus auxiliis perseverarunt. Quos sanè spatio longiore curatos esse satiùs fuisset, quàm brevi viriliter mori*: ut disertissimè explicui in eo ipso loco, quem adduxisti, VVillis. Ac novi quosdam sanguinis detractione à doloribus absque ullo discrimine citò liberatos.

a. Gal. meth. med. lib. 12. cap. 1.

I X.

Historia, sive potiùs fabula, ægrotantis, à dolore beneficio sectionis arteriæ liberati.

ERat quidam, qui diuturno vexabatur dolore in ea maximè parte fixo, qua

qua jecur septo transverso connectitur. *Monitus ego per quædam a insomnia, quorum duo perspicua visa sunt, accessi ad dextræ manus arteriam inter indicem, & pollicem sitam sivique fluere, donec sangvis sponte resisteret; nam ita somnium præceperat. Effluxit autem non tota libra. Subitò itaque diuturnus extinctus dolor est in illa maximè parte fixus, qua jecur septo transverso committitur.*

X.

Alia similis historia, sive potiùs fabula.

AT *Minister b Dei Pergami diutino lateris cruciatu laborans, liberatus est arteria in summa manu incisa. Aggressus & ipse illud insomnii monitu.* a.b.Gal.l.de cur.rat. per sang. miss. cap.23.

X I.

Historia Oeconomi Divitis cujusdam Romani ob oculorum inflammatione curati.

OEconomus autem cujusdam divitis Romani, cui cæcitatis imminebat periculum ob oculorum inflammationem sanguinis missione sanatus est c. *Vbi enim juvenem multi sanguinis cognovissem ac oculos quidem nondum ulceratos habere: cæterum phlegmonen maximam, fluxionemque; tum* c.Cap.17.

tum in ambabus palpebris densitatem ; atque in altera quasdam etiam asperitates : à quibus oborta caligine ægrotus magis, magisque dolebat ; ac phlegmone, fluxioque exacerbabantur. His inquam conspectis — prima protinus detractione tres sanguinis libras exhausi ; deinde hora nona aliam. A quibus mirificè refectus, inunctus est postero die mollium collyriorum quopiam ; cui admixtum erat, quod vinum habet, sicuti in ejusmodi facere consuevimus ; illitu sub palpebris facto specilli cuspide in summo medicamen impositum ferente. — Idque ter eadem die factum est. Post quas inunctiones sub occasum Solis in balneũ ductus est. Postero deinde die palpebris extra versis inunctus est majore copia collyrii illius, quod vinum recipit, molli illi collyrio admixta : dein ad vesperam lotus est. Postridie verò oculis apertis, phlegmoneque, ac fluxione planè liberis divitem obvium dominum salutavit. Verùm *ex palpebris restabant extergendæ laboranti tum densitates illæ, tum asperitates. Cæterum id fieri non poterat citrà medicamentum mordax. Atqui ferre illud neutiquam potuisset nisi priùs purgato corpore.*

Gal; vel decipiebat tantũ; vel etiã ipse decipiebatur.

Erasis. Historias rogavi eorum, qui certò à morbis extractione sangvinis fuerint curati : Tu verò, Galene, vel fabulas obtrudis ; vel eos narras ægrotantes de quibus maximè dubitandum est ; an aliquod

quod acceperint à missione sanguinis auxilium!

Coniicere aliquid ex ægrotantis somniis non videtur alienum ab hominum prudentia. Sed illa somnia fuerunt tua, non ægrotantis. Quænam fuerunt perspicua somnia ista tua; quibus monitus arterias secasti manuum? Quis Minister Dei Pergami? Minister certè cacodæmonis ille fuit; & fortè ejusdem, qui tibi assistebat, dum libros illos conscribebas!

VVill. Nimium hoc est Galene: aut decipiebas, cum non decipereris; aut decipiebas alios, & decipiebaris idem!

Erasis. Elige jam quicquid ex his velis, quæ dicit VVillis.

Tanta tibi in his obstinatio, & pervicacia fuit, ut Deorum etiam jussu, atque consilio non venarum modò, sed arteriarum quòque sectione ęgrotos te persanasse deprædicares! Et reperti nè sunt, qui tibi crederent; & ut nos fidem habebimus reliquis, quæ nobis narrasti, & quæ narraturus es?

Săguinis detractione nullius tumoris, aut ulceris, aut asperitatis, & scabritiei particulæ alicujus curatio promitti potest.

Præter quam quod Oeconomus ille Divitis; etsi quatuor librarum sanguinis detractione refectus tibi visus fuerit, cum multò verisimiliùs sit fuisse disjectum; neque tamen ab ophthalmia sanatus est. Væ illi nisi pluries medicamentum ipsi oculo adhibuisses, quod vinum accipie-

bat. Et pluries etiam lotus eſt æger ille, neque tamen his omnibus rectè ſanatus eſt; licèt dicas, quòd meliùs ſe habuerit. Reſtabant enim abſtergendæ adhuc tum denſitates, tum aſperitates in oculis; exigui ſcilicet tumores, & fortaſſis etiam ulcera exigua adeò, ut vix intenta oculorum acie conſpiciantur. Quę non ſanantur miſſione ſanguinis; ut non ſanantur quæcunque aliæ denſitates, & aſperitates; & quicunque alii tumores; & quæcunque alia ulcera, quacunque in parte corporis ſedem habentia. Eſt ne ulcus, aut tumòr aliquis, cujus, ſanguine quantumvis detracto, poſſit Medicus promittere curationem? nullus planè! Eſt ne aſperitas, ſive ſcabrities aliqua, aut denſitas cutis, quæ tollatur miſſo ſanguine? nulla profectò! Cum tamen paſſim ſcabies ulceribus, aſperitate, & ſcabritie cutis moleſtiſſima; & paſſim alii tumores, alia ulcera, & aliæ aſperitates medicamentis ſanentur; quæ nihil ſimile habent cum ſanguinis miſſione; & nihil ſimile præſtant. Ac quidem in ſcabritie, & aſperitatibus tunicarum oculi œconomi morbus conſiſtebat.

Aegrotus iſte tuus tibi videtur refectus quatuor librarum ſanguinis pondere detracto! Mihi neque videtur refectus; neque videtur ſanatus ab ophthalmia; ac ſi levatus eſt, medicamento videtur

le-

levatus, quod præter cætera vinum accicipiebat. Et tutemet aliàs nobis testatus es medicato sanguine per vini potationē meraciotis te pluries discussa observasse, & soluta ea, quæ in oculis ophthalmiam facere consueverunt; absque alterius medicamenti usu. Neque mirum esse debet, si non rarò hæc eadem habeantur beneficia medicamento, quod ipsi oculo applicetur. Et venulæ quidem oculorum nonnunquam brevi tempore replentur sanguine, & oculi videntur rubicundi; mox detumescunt eædem venæ, & occultantur, & oculi apparent, ut si essent sani; & post breue tempus iterum conspicuæ fiunt, & sanguine replentur eædem venæ

In Oeconomo igitur cum dicere non possis missione largissima sanguinis eum fuisse sanatum; neque dicere debueras, quòd eadem fuerit refectus. Conquievit fortè illi aliquantulum dolor; quod etiam sæpè fit absque tanto totius vitæ discrimine; sed mox à sanguine misso facilè pejus se habuisset; nisi medicamentum, sive collyrium ex vino adhibuisses.

Gal. Meam in his statui tibi hodie præstare operam, Erasistrate. Qui cum mea non probes, haud tamen improbabis ea etiam, quæ ab Hippocrate [a] in Anaxionis historia narrata sunt.

Huic, etsi *inconcoctissima* [b] *conflictabatur* *pleu-*

a. Hipp. de morb. vulg. lib. 3. ægr. 8.
b. Galen. in comment.

pleuritide, octava die in cubito Hippocrates secuit venam; & dolores ipsi facti sunt leniores.

Erasist. Atque ideo Anaxioni pleuritis facta est crudior, & minùs coctibilis eo sensu, quo tu dicis *inconcoctissima*. Viginti sex post sanguinis missionem laboravit diebus; in quibus pluries meliùs, pluries pejùs se habuit. Sudavit; multa per os expurgavit, primùm liquidiora postea magis concocta; purulentæ albæ substantiæ non exiguam quantitatem unà cum urinis emisit; ac trigesima quarta demùm die toto corpore sudore perfusus integer factus est.

X I I.

Anaxionis pleuritide ægrotantis narratio.

A*Bderæ Anaxion*, inquit scriptor ille quisquis fuit, *in febrem acutam incidit. Dextri lateris assiduus eum dolor cruciabat; tussim habebat aridam, neque primis diebus expuit; sitibundus erat, & insomnis; urinæ boni coloris multæ, & tenues. Sexto die delirabat; & fotibus nihil remittebatur. Septimo magis laborabat: quippè febris intendebatur, nec imminuebantur dolores; simulque tusses infestabant; difficulter etiam spirabat. Octavo cubitum secui; multum* ut

ut debebat, effluebat : leniores ibi evaserunt dolores ; sed tusses aridæ permanebant. Undecimo febres fue:unt mitiores ; aliquantum ci ca caput sudavit ; etiamnum tusses durabant : & quæ à pulmonibus exibant, liquidiora erant. Decimo, & septimo cœpit pauca concocta expuere ; & levatus est. Vigesimo sudavit ; febre liberatus est. A judicio rectiùs habuit ; siticulosus verò erat, & à pulmone non bonæ purgationes. Vigesimo septimo rediit febris ; tussiit ; multa excreavit concocta; in urina multa subsidebant alba ; desiit sitire ; dormivit. Trigesimo quarto, toto corpore sudavit; cessavit febris, in totum est judicatus.

Huic octava die missus est sanguis cum minùs conveniebat. At vos non desissetis in hoc morbo sanguinem mittere, donec planè extinctus fuisset Anaxion. Hippocrates autem semel misit. Fertur missio hujus ęgrotantis sedasse dolores ; sed certò certiùs morbus factus est crudior ; & causa morbi facta est contumacior, & minùs resolubilis, quàm fuisset, si sanguis non fuisset detractus : ut accidit Medico à te relato, qui in dolore capitis sibi venam aperuit, & penè extinctus est. Neque in hoc ęgrotante detractio, morbi causam respicere potuit. Febribus Anaxion (febribus enim, ut ait Hippocrates complures morbi sanantur) sudoribus ; iis, quæ per os excreavit ; iis, quæ per vias urina-

rum expurgata sunt; nequaquam sanguinis missione sanatus est.

Verùm animadvertisti, Galene, quæ habet idem scriptor de morbis popularibus libro sexto sectione septima.

XIII.

Narrationes multorum angina, & inflammatione pulmonum laborantium, qui nullum auxilium à venæ sectione acceperunt.

In angina, & peripneumoniæ populari, nihil profuit secasse venam

a. Hipp. de morb. pop. lib. 6. sect. 7.

TVsses, inquit, *cæperunt circa solstitium hybernum — ex frequenti australium, & aquilonarium, ac a nivosorum transmutatione. Ex his aliæ breviores, aliæ diuturniores fiebant: & post has multæ peripneumonicæ affectiones. Ante æquinoctium rursus plerrsque revertebantur; quadragesima, ut plurimùm ab initio die — aliquibus autem fauces inflammatæ sunt. Quibusdam anginæ obortæ. Quibusdam leves syderationes; aliis nyctalopes — Cæterum mulieres nō similiter à tussi afflictæ sunt — & ex his valdè paucæ ad peripneumonicam affectionem deuenerunt; atque hæ seniores — At anginæ liberis duabus oboriebantur; atque hæ mansuetissimi moris erant: graviùs autem famulas corripiebant; quibus, & violentissimæ fiebant; ipsasque celerrimè perimebant. Viris verò multis fiebant; qui par-*

partim evaserunt: partim perierunt — Quibus verò etiam venæ circa tempora, & cervicem attollebantur, his aliquantum malæ erant: pessimæ verò his, quibus spiritus sublimis coelevabatur. Celerrimè autem moriebantur, ubi febrili rigore insuper riguissent. Postea subdit autor ille, *His neque reprimentia medicamenta; neque ventris perturbatio, neque venæ sectio, neque quæcunque usurpaverim, ullum notabile auxilium attulerunt. Secui enim & in cubito, & sub lingua venam; & per superiora etiam purgavi.* Atque hæc quidem in æstate, *quemadmodum etiam alia multa, quæ proruperant extiterunt.*

Verisimile autem est, eum, qui hæc conscripsit, non omnia adhibuisse remedia; quæ humores maximè corrigere, & sic ægrotantibus opem afferre potuissent: sed quicquid sit de aliis medicamentis, sectio venarum nullum omninò præstitit beneficium.

Gal. Commentariis complexus sum, quæcunque notavi in hoc libro Hippocratis. *Hujusmodi* [a] *autem erat pestilentis aeris constitutio*; ut quæ maximoperè prodesse debuissent præsidia, minimè profuerint.

[a] Gal. comment. in l. 6. Hipp. de morb. vulg. sect. 7.

Erasist. At multi sanabantur, & multi peribant; & tum isti, tum illi, inquit scriptor, nullum notabile accipiebant à sanguinis missione auxilium.

VVill. *In peste*, [a] *ac febribus malignis*; ac consequenter in pestilenti aeris constitutione, quæ tales morbos progignit, *à phlebotomia* [b] *omnino abstinendum* existimavi. Præterea ubi causa morbi, aut *vomitionem* [c] *immanem*; *aut affectus dysentericos cieat*; *vel extùs propulsa variolos, morbillos, aliavè exanthemata illatura videatur, talis quicunque naturæ impetus si bonus non perturbari, si malus noni n pejus incitari per phlebotomiam debet.*

a.b.c. VVill. de phlebot. fo. mihi 172

Erasist. His, inquam, similibusque rationibus vestris ferè in omnibus aliis morbis parcendum esse sanguini. Neque enim difficile esset in omnibus ferè morbis has item adducere rationes, & similiter in omni ferè casu vestros istos aptare sermones pro damnanda semper venæ sectione. Quin ipsa ex se res manifesta fiet, si unquam dilucidè explicabitis; quid intelligatis per verba illa pestilens aeris constitutio; pestis; febris maligna; quid cum dicitis causa morbi vomitionem immanem, aut affectus dysentericos, aut alios similes ciens; vel extùs propulsa exanthemata, vel quos appellarunt juniores variolos, & morbillos illatura videatur; ac cum naturæ impetus si bonus non perturbari; si malus non in pejus incitari per phlebotomiam debet! Hæc, inquam, & similia verba cum fuerint à vobis

Verbis quidã utuntur obscurissimũ, sive occultũ habentib. significatum: quæ si unquã per ipsos explicentur, facilè constabit per quã raro convenire secare venas

bis clarè, & dilucidè explicata, manifestò ex ipsis vestris rationibus constabit venas aut nunquã, aut raró esse secandas. Cumque in morbis fere omnibus aliquis semper sit naturæ impetus, & conatus; in omnibus item sermo ille adaptari potest, si bonus est talis naturæ impetus, & conatus *non perturbari*; *si malus non in pejus incitari per phlebotomiam debet*. Sic postquam per alia verba, quibus utimini, quid intelligatis, explicatum fuerit; facilè ex ipsis vestris rationibus concludemus, per quamraró profectò convenire sanguinis detractionem. Sed si mihi, Galene, liceat divinare, ut alia multa, nunquam tua methodo, in quo consistat aer pestilens explicabis; ut neque qui possint transmutationes ventorum australium in boreales, & nivosos constitutionem aeris facere pestilentem. Si unquam hoc facies, eris mihi magnus Apollo. De his tamen nunc non est disputandum.

Ad jactandã scientiam rerum, quibusdam verbis sæpe utitur Galenus, quæ suis principiis sunt inexplicabilia.

Illud autem pretereundum minime est; constitutionem, quam appellas Galene, aeris pestilentem (quicquid tandem pro aere pestilenti intelligas) non quidem tantùm haberi à ventorum oppositorum mutationibus repentinis, & pluries repetitis, quibus uniuersæ regionis aer inficiatur; sed propter aliquas particulares causas reperiri posse in aliqua fovea, è

qua

qua quis de recenti terram excauet; in aliquo antro; in aliquo puteo, in quo homo aliquis pluries in die immorari, & ab illo aere in alium dissimilem aerem transire debeat; potest esse in aliqua domo particulari propter peculiares aliquas causas, quæ circa illam tantùm domum reperiantur: cum urbs, & regio omnis circumposita, & circumambiens urbem cœlum nihil hujuscemodi habeat.

Si cum eomr plures angina peripneumonia similibusq. morbis prebendũtur ob pestilẽtem, quã appellant, aeris constitutionẽ non expedit detrabere sanguinẽ: neque hoc idem conveniet cũ pauci tantũ leauntur ob minùs latè diffusam similium morborum causam.

Vtatur jam vnus, vel alius homo noxio aere sive foveæ, sive antri, sive putei; vel pluries ab uno in multo sanè dissimilem aerem transeat; & fiat ipsi propter hoc vel angina, vel pleuritis, vel peripneumonia, vel morbus alius. Huic multi conducere existimant sanguinem mittere. Plerique doctores multum huic homini sperandum esse censent à sanguinis detractione; quoniam in tota urbe, inque tota regione unus tantùm, vel alter, aut pauci admodum sunt, qui sic ægrotent sive angina, sive pleuritide. At si regioni, aut urbi circumfusus aer gravis sit, & pestilens vestro more dicatur; & quamplurimi eodem tempore angina, aut peripneumonia laborent, his, quoniam plures sunt; existimandum erit nullum notabile auxilium sanguinis missionem afferre: in his pro ut deducitur ex his, quæ habet VVillis, abstinendum omnino est à detractione tan-

tanquam noxia potiùs, quàm utili.

Rudis profectò,atque ridicula philosophandi ratio!Enim verò quod accidit uni potest accidere omnibus ; & quod accidit omnibus , potest contingere uni tantùm . Cum autem civitati , aut regioni lues accidit , qua multi eodem tempore , similive ægrotent morbo ; tunc sive aeris, sive aquæ, sive alicujus edulii , quo multi utantur, pestilens, gravis , & maligna accusatur constitutio ; & plerique sapientum ægritudinem putant sanguinis missione nequaquam curari posse. Si verò idē simileve malum uni , vel alteri tantùm fiat ; tunc iidem sapientes censent, maximum remedium esse secare venas : quasi id, quod fit à causa universali multos lędente ; fieri nequeat à causa particulari , quæ unum tantùm offendat.

Diversa causa, inquiunt, diversa exposcit remedia etiamsi morbus videatur similis . Ita sanè nos quòque plerunque dicendum existimamus : verùm hæc causæ diversitas propter quam varia exposcantur remedia , non consistit in majori, aut minori, regionis , urbis , aut obsessi loci amplitudine . Et quæ causa unum afficit hominem, potest, si latiùs pateat,eodem tempore homines afficere uniuersos. Et quæ multos lædere apta est , si angusto tantùm reperiatur mundi in angulo unū ,

vel

eodem tempore potuerint affici. Vnde omnino vanum eſt exiſtimare ſanguinis miſſionem, quę quamplurimos nihil juvit uni, vel alteri ſimiliter affecto prę ſidio eſſe poſſe.

Et hæc quidem omnia clariùs, uti dixi, patebunt; poſteaquā, ſaltem facta aliqua hypotheſi, explicaveris, Galene, quid pro peſtilenti intelligas aeris conſtitutione. Quæ verba, & alia ſimilia, niſi priùs explicentur (pro ut a nemine, quem noverim, ſunt explicata) nihil ſignificant; & nō ſunt ſatis ad diſtingvendum morbum a morbo; neque ſatis ſunt ad oſtendendum remedia, quæ cum cauſa erat univerſalis, quamplurimis non profuere; uni vel alteri, cum cauſa particularis eſt, opem afferre poſſe.

Verba quædā, niſi priùs explicentur, nihil ſignificant.

Vereor autem, nè dicas, te peſtilens aliquid, & malignum cauſari ſolitum in morbis gravioribus; cum cauſæ illorum principiis tuis calido, & frigido, humido, & ſicco explicari nequeunt. Ego autem inquam tibi, qui illis principiis fueris philoſophatus, non magis occultā eſſe peſtis eſſentiam, atque cauſam; quàm ſcabiei. Potes nè tu, diſertiſſime, Galene (jam non eſt, qui nos audiat mortalium) potes ne principiis illis tuis nè dum peſtis, ſed ſcabiei naturam dilucidè explicare? Vide quæſo ſi meliora habeas!

Calido, & frigido, humido, & ſicco nō eſt magis inexplicabilis peſtis natura, quàm ſcabiei.

Gal.

Gal. Omnia patienter ferre mihi animus est, Erasistrate, quæ acerbè dixeris; quoniam læsus prior es; patientia tamen rogo ne abutare mea; ac quidem ne abutaris quantum possum tibi morem geram.

ni. Ita visa sunt Galeno id ipsum effi cere boni; quod sanguinis missio.

Difficilimum autem est morbum reperire, in quo ex sola sanguinis detractione sanitatem Medicus ægrotanti homini certò promittere possit: ita ut dicere valeat, sanguinem detrahito, & sanus eris. Ac difficillimum est morbum concipere, in quo missio sit adeò necessaria; ut alia medicamenta necessitati ægrotantis corporis satisfacere nequeant. Ac Medici quidem seniores, qui tunc erant, cum ego illa Romę scriberem, venas nunquam secabāt; aliis tamen evacuatoriis præsidiis utebantur: ut frictionibus; ambulationibus, aliisve exercitiorum generibus; balneis non unius naturæ; cucurbitulis; clysteribus; iis, quæ per urinas, vel per alvum ducunt, vel sudores promovent; & omnium maximè a te edocti abstinentia utebantur. *Quæ a idē quod & venæ sectio; verùm longiore tempore efficere poterant: nisi si ob affectæ partis dominium, & plenitudinis excessum; mors ægrotum præoccuparet*. Casus autem hic, in quo mors præoccupet ægrotantem, antequam aliis remediis. & insensibili traspiratione, dum ille a cibis abstinet, humorum copia diminuatur; vel nullus est, ut alias dixisti,

a Gal. de venæ sectione adversus Erasistrateos cap. *6*.

vel

vel rarus admodum;& sufficit,omisso prādio, vel cœna,nonnullarum horarum, vel diei lapsus, ut homo non ampliùs ex plenitudine vasorum sangviferorum laboret; sed ob alias causas:ut accidit ebriis,& iis, qui crapulis indulgent;quibus nisi interim aliud fiat in corpore vitium, abstinentia unius, vel alterius diei sanat ebrietatem, & plenitudinem.Et quidem cum juniores Medici meam tunc fuerint citò amplexati sententiam, credentes facillimum esse rectè decernere quando sanguis mittendus, & qui mittendi modus sit, quamplurimos enecabant: *plures* a *enim hac ratione perierunt*—meorum discipulorum inscitia,—*quàm quibus non fuerat vena secta* a senioribus illius tēporis medicinę professoribus.

a Gal.de venæ sectione adversus Erasistrateos cap. *6.*

Verùm enim verò etsi hæc ita se habuerint; ac licèt Hippocrates in libris Epidemiorum, in quibus magnam sanè ægrotorum multitudinem describit, semel tantùm, aut bis meminerit sanguinis missionem proficuam fuisse; & in his etiam dubitare possis an re vera missione sanguinis ægrotantes fuerint adjuti: attamen libro primo describens ea, quæ in Thaso acciderant propter varias in cœlo tempestates, & aeris mutationes; ex quibus quamplurimi ægrotarunt; *febribus* b *autem*, inquit,*ardentibus hæc accidebant.Quibus ritè, ac largiter sanguis per nares erupit, ea de cau-*

b Hipp.in lib. Epidē. lib.:

sa

ſa maximè ſervabantur: nec ullum novi, ſi rectè ei erupiſſet ſangvis, in hoc ſtatu quenquam mortuum — Quibuſdam autem morbus regius accidit ſexta die. Verùm bis purgatio aut alvus turbata profuit; aut larga ſangvinis eruptio — ſanguis autem plurimis erupit; maximè adoleſcentibus, & in vigore conſtitutis; & talium plerique perierunt, quibus ſangvis non erupit — Qui multa ſangvinis eruptione facta in dyſentericum ſtatum delapſi ſuperſtites manſerunt — Plurimis itaque in menſibus febres apparebant. Quibuſdam verò ex naribus ſangvis erupit; & virginibus multis id primùm factum eſt. Quibuſdam & ex naribus ſanguis, & menſes proruperunt. Neque ullam mortuam novi ex his, quibus aliquid probè factum eſſet.

Cum igitur omnes, quibus ſanguinis eruptiones acciderunt ſervati fuerint: ac iis, qui mortui ſunt nihil tale acciderit; oportet exiſtimare plerunque in morbis ſanguinis eruptiones arte paratas, & ritè inſtitutam ſanguinis miſſionem non paucos ſeruare, & morti eripere.

VVill. Non ſemel his factum eſt ſatis, Galene; neque eſt, quod in his multum defatigari debeat Eraſiſtratus: ſpontaneas enim ſalutares ſanguinis eruptiones imitari nō poſſumus; neque, ut pluries monui, phlebotomia quęcunque pro illis ſupplet.

Eraſiſ. Febres, morbique non uniuſmodi

modi speciei ea tēpestate vulgariter grassabantur in Thaso: ac praecipuè ortum ducebant a tumoribus, abscessibus, turberculis varii generis, similibusque aliis corporum affectionibus;ut latè atque clarissimè patet ex ipsa lectione illius scriptoris. Qui etiam inquit, quibusdam circà judicationem sanguis non erupit, sed tubercula juxta aures excitata—*Abscessus a ad sanguinis eruptionem fiebant —Statim ab initio febris acuta;parùm insuper rigebant; vigiles erant;siticulosi; anxii;parùm exudantes circà frontem, & claviculas, nullus per totum; multum delirabant; tumores;tristitia; & extremitates subfrigida, pedes summi, & maximè manuum summa partes.* Quae omnia contingunt, ubi tumores,& abscessus, & suppurationes fiunt.Cumque his tumores, sivè abscessus, & tubercula aliquando extrinsecùs etiam apparuerint; absque dubio quamplurimis,quibus non apparebant extrinsecùs, interni erant. Atque omnes quadruplici servabantur via: *videlicèt b si sanguis è naribus probè erupisset;aut urina multa, & multam subsidentiam habentes per vesicam prodiissent; aut per ventrem turbatum biliosa tempestiuè processissent; aut qui dysenterici facti essent. Acciditque multis, ut non ex uno praescriptorum signorum judicarentur,sed per omnia percurrerent; & graviùs quidem habere videbantur: conserva-*

a.b. Hipp. in. lib. Epidem.lib. I.

servabantur autem omnes, quibus hæc accidissent.

Enim verò Galene disrupto abscessu, vel tumore in capite, si sanguis, vel sanguinolenta substantia aliis permixta humoribus meliùs abluentibus partem affectam, & morbi causam secùm advehentibus, per nares erupisset; servabatur homo. Quòd si in capite, pectore, infimo ventre, vel alia parte corporis abscessus factus esset; qui per urinas, & iis, quæ copiosè subsidebant in urinis, postea expurgatus esset; humoresque corporis hac via fuissent rectificati, servabatur item homo Si verò in infimo ventre tumores, siuè abscessus contigissent, & venter fuisset exturbatus; diarrhœa, vel sanguinolento fluxu morbus solvebatur: vel ab aliis partibus ad intestina delatum id, quod expurgandum erat; una cum alvi fæcibus excernebatur; & similiter ægroti sanabantur.

Ex his autem iisdem, qui servati sunt, si sanguis ipsis missus fuisset, multi mortui essent; tum propter causas, quas alibi diximus; tum propter vestras rationes, quòd constitutio aeris pestilens tunc fuerit: tum quia, ut dicitis, *naturæ a impetus si bonus non perturbari, si malus, nõ in pejùs incitari per phlebotomiam debet*; tum etiam maximè quoniam eorum omnium, quæ utilia fuerunt, nihil præstat sanguinis detractio

a. VVill. loco su pra citat. de phlebot.

tractio

tractio. Ea enim confusè, & absque ulla partium electione bonum, malum; utile, & inutile; & quicquid casu circa foramen reperitur, vel ad foramen accedit;absque eo, quod chirurgus retinendum nè potiùs illud sit, an evacuandum cognoscere possit, emittitur. Atque in iis, quæ per venas feruntur, dum homo vivit, verisimillimum est plus utilis, quàm inutilis substantiæ reperiri: & sæpè utiliter retinentur,& sinuntur etiam in vasis,quę aliquod habent vitium; cum scilicet meliora intrudi nequeant.

Vrinæ, & ea,quæ subsidebant in urinis, quorum excretione morbi illi solvebantur, vix fortè exęquebantur decimæ tantùm parti eorum, quæ in renibus percolabantur; reliquæ novem partes utiliter retinebantur in vasis: ut ex his facilè constet,pertusa vena in his ægrotantibus sive pedis, sive brachii novem partes utilium humorum effluere debuisse; vix unam tantùm inutilium.

Iis, qui in Thaso ægrotarunt, vel omisit Hipp. sanguinem mittere, vel non profuit missio.

Quadruplici via, inquit scriptor ille, morbi judicabantur, & ægrotantes', quibus ritè aliquid hujuscemodi contingebat, sanabantur. Cur non, Galene,addidit idem scriptor quintam viam,venæ sectionem? Quæ si his,similibusque evacuationibus æquivaleret, utique omnes,vena secta,potuissent sanari. Cumque pluries,

P 2 Ga-

Galene, dixeris Hippocratem iis etiam venas secuisse, quibus non meminit fuisse sectas; nunc hac vice consilio utere meo; ac pernega, his, qui mortui sunt, sanguinem fuisse detractum: meliùs enim causam defendes tuam; quàm si dicas fuisse sectas venas. Cur enim omisit Hippocrates hoc quintum illorum morborum remedium; cur omisit hanc quintam ad sanitatem recuperandam viam; nisi quia si fortè aliquibus sanguis detractus fuit, citiùs perierunt?

Cum crisim expectabat Galenus, non secabat venas.
a. Galen. ad posthumum cap. 10.
b. Cap. 13.

VVill. Cur non, Galene, sexto Antonini *a* Imperatoris filio venas secasti; sed vaticinatus, crisin per sudores expectasti? Cur juveni in quo neque ætas; nec tempus anni; nec virtutis imbecillitas; nec denique victus, qui morbum antecesserat, *adversabantur*; *b sed uno consensu omnia sanguinis missionem significabant*, secari venas minimè passus es? neque quinta quidem præterierat dies! Tu autem futuram crisim per sanguinis è nare dextra eruptionem, veluti sybillinis edoctus versibus vaticinatus, expectari voluisti. Neque eruptionis temporis momentum, neque horæ minutum te fefellit; sed jussisti cum jam sanguis fluxurus esset, ut quidam occultum, quod sub veste habebat, vas supponeret, sanguinemque exciperet. Fortè & crises etiam expectavit Hippocrates

in

in morbis, qui fuerunt in Thaſo.

Eraſiſ. Quis non credat te viventem cnm Aeſculapio commercia habere ſolitum !

VVill. Reuocare ſcilicet noluiſti naturam à futura criſi, nullam aliam evacuationem, æquè utilem exiſtimans.

Gal. Ità profectò; At paleſtræ perito juveni; & alteri, qui toto die multum laboraverat, & in febrem inciderat, venas quidem ſecavi uſque ad animi deliquium magno cum opere pretio!

X V.

Hiſtoria ægrotantis Palæſtritæ.

PAlæſtrita autem ægrotare incœperat hora prima noctis. *Poſtridie*[a] *eum mane circiter horam diei tertiam vidimus. Cum autem inveniſſem febrem admodum calidam; ſed pulſus æquales, & maximos, & celeres, & frequentes, & vehementes; tum caloris qualitatem, quæ tactum minimè morderet; jam verò & urinas tum craſſitudine; tum colore à naturali habitu non multum alienas; audiens præterea hominem circiter triginta dies exercitationis conſuetudinem intermiſiſſe, pridie tamen exercitaſſe ſe vehementiùs, cæterùm non multum; ſumpſiſſe autem ſolitos cibos, atque eos concoxiſſe; quam-*

[a] Gal. lib. 9. meth. cap. 4.

vis tardè, & ægrè, utpote cum febris vespere occupasset; cum interim rubicundus plenusque homo appareret; atque etiam plenitudinis sensum se percipere diceret: faciente interim quodam eorum, qui aderant, de secanda vena mentionem: visum mihi est, ejus auxilii considerationem in aliud tempus remittere; simul ut certiùs sciremus, cujus generis febris esset; simul necessariò propter eam, quæ præcesserat concoctionis tarditatem.

Galenus erat Medicus.

VVill. Accurata quidem, diligens simul, atque docta ægritudinis narratio! Sed concurrentibus illis omnibus signis; ut potuit tantula concoctionis tarditas impedire sanguinis missionem? An quia alius prior mentionem fecerat de secanda vena, tibi visum est in aliud tempus auxilii hujus considerationem remittere? Tu enim consueta divinandi arte, qua præter cæteras pollebas, quamve Siculum Medicum invisens ęgrotantem, ostendisti; adeò ut Glauco, qui aderat, & Medicus ipse ægrotans propter admirationem exclamassent, prima hora, quæ palæstritæ futura erant præcognoveras. Hac tamen vice sedulus potiùs, atque gravis; quàm vates videri maluisti.

l.Gal.lib.9. meth.cap.4.

Gal. Desine jocari VVillis. *Cum autem a vespere similem vigorem tueri febris est visa, ceu nihil sensibiliter remittens, suspicio jam erat synochon esse; hancque ex*

obstru-

obstructione, & sanguinis abundantia, & præ carnis copia stipatione. Ac cùm parem magnitudinem per totam noctem febris servaret, postero die visum est Medicis omnibus, qui inviserant, sanguinem esse mittendum.

Erasist. Vel hęc non acciderunt Romæ; vel si Romæ facta sunt, acciderunt quidem post secundum adventum tuum; cum jam libelli de sanguinis missione incredibili dicendi facundia evulgati essent: nam ante hoc tempus, ut tu dixisti, Seniores Romæ sanguinem non mittebant.

Gal. Nihil interest, ubi hæc facta sint. *Discordia* [a] *verò orta de tempore, & vincentibus, qui in sequentem diem sanguinis missionem differendam suaderent; febris per totum illum diem evidenter visa est vigorem suum augere. Mox tertia sequente nocte, alia quidem accessio minimè incidit, quæ primæ ad proportionem responderet: erat tamen æstus ipse laboranti intolerabilis, urgebatque tum tensio ipsius corporis, utpote repleti, tum capitis pulsatio; atque ob hæc gravis vigilia, juvene in aliam alias se figura jactante.* a.b. Gal. l. 9. meth. cap. 4.

Erasist. Imminebat fortè morbi judicium.

VVill. Fortè aliqua imminebat crisis.

Erasist. Videbimus quò res evadet.

Galen. Vocatus accedo ad ægrotantem hora circiter octava noctis. *Invenioq. febrem* [b] *calidissimam, pulsumque, qualem*

prædixi. Quoniam autem nec in hoc; nec in lotio, nec in ipsa caloris qualitate indicium aliquod humorum putrescentium apparuit.

Erasis. Homo scilicet jam jam erat futurus sanus.

a. Gal. l. 9: meth. med. cap. 4. *Gal. Optimum factu a visum est venam incidere, antequam putredo inciperet. Aufero itaque ab homine eo usque de industria sanguinem, quo ad animo linqueretur: maximum planè ubi valentes vires sunt continentis febris remedium; id quod, tum ratione, tum experientia didici. Primùm nanque in contrarium statum agitur corpus, celeriter ex animi defectu refrigeratum: hoc verò nemo invenire potest, neque quod ipsis ægris; neque naturæ, quæ animantes gubernat, jucundius, utiliusve sit.*

Erasis. Iucundius quidem dixerim; quoniam cum animi defectus sit veluti mors brevis, omnes in eo cessant molestię: utilius autem non dixerim.

b. VVill. de phlebotom. *VVill.* Atque ego quidem eorum, *qui b sanguinem usque ad leipothymiam haurire non verentur, praxi non facilè assentiam.*

Erasis. Sed audiamus quò res evadet.

Gal. Postmodum c in ejusmodi corporibus necessariò supervenit alvi dejectio; nonnunquam etiam bilis vomitio: quas res statim à toto corpore madores, sudoresve excipiunt. Quæ nimirum omnia cum huic quòque palęstritę *contigissent protinus febrē extinxerunt.*

VVill.

VVill. Causa cecidimus, Galene! Dicam tibi, ut olim tu mihi dixeras cum viam ostendi per quam lentescens humor, qui peripneumoniam facit, facto particularum agmine, ad pertusam fertur in brachio venam.

Gal. Dormivit etiam [a] multis horis palæstrita; & dormiendo sudavit.

a. Gal. lib. 9. meth. med. cap. 4.

VVill. Causa cecidimus nunc etiam: etsi evidenti patris tui insomnio ad Medicinæ studium excolendum datus fueris mortalibus.

Erasis. Vide quæso, Galene, an ego licèt prior læsus patientia abutor tua; an tu, qui me læsisti, nunc etiam mea abuteris! De somniis sive tuis, sive genitoris, nihil quæro; ut neque de somno palęstritæ, qui jucundè nimis ex sanguinis missione usque ad animi deliquium potuisset quidem æternum dormire; quod non semel, ut audivi, accidisse aliis expertus es.

Et facilè quidem quisquis tibi concedet, alvi dejectione; bilis vomitu; madoribus; somno; sudoribusq. è toto corpore emanantibus, quæ omnia palæstritæ supervenerunt, ejusdem febrem fuisse extinctam, ut ais; sive desiisse febrem, & conquievisse cor.

Ac licèt ante sectam venam illa nocte, quæ ęgrotanti molesta nimis fuit, quamve vigil habuit, & ex alia in aliam figuram se

Detractione sãguinis potest excitari vomitus; alui

dejectio sudor, & alia similia.

se jactans, tum vomitus, tum dejectio, tum sudor potuerint præparari, nõ agam tecum rigidè, Galene; sed ex liberalissima sanguinis detractione propter gravẽ animi affectum, qui non rarò illam consequitur, potuisse hæc omnia concitari admittam. Compertum enim mihi est, & multorum experientia, nisi fallor comprobatum, vehementiori aliquo animi affectu, & præsertim timore graviori frequentissimè non solùm aluvm lubricam fieri; verùm etiam incontinentem: necnõ etiam eodem affectu homines non solùm balbutire solitos esse; sed vomitu etiam molestari; & frigidum etiam sudare; & canos etiam, & calvos brevi tempore fieri. Verumtamen hæc, atque similia nequaquam omnia omnibus eodem modo contingunt: sed pro ut varia est affectio, & ab alia, atque ab alia occasione suscitata; & prout priùs corpus esse potest prædispositum ad unum, vel ad alterum, vel ad plura ex his, aliud, atque aliud fit; & unum potiùs, quàm aliud; & non eodem modo, neq omnibus similiter.

Nullus peculiaris animi affectus necessariò dum sanguis mittitur, sed facilè aliquis determinãdus ab aliis simul concurrentibus causis excitatur.

Sunt autem nonnulla ex his, quæ fiunt propter varias animi affectiones, nonnunquam salutaria; non rarò verò omninò mortifera, & perniciosa. Ac dari quidem possunt casus in quibus sudores, dejectiones alvi, vomitiones, & alia similia

ab

ab animi affectu aliquo concitata morbos auferant;& integrè vindicent ægrotantes, atque restituant.

Neque negandum est sanguinis missionem, & hoc ipsum cognoscere hominem sibi detrahi sanguinem; varias in illius animo excitare posse graves affectiones: quæ quidem facillimè ex quavis etiam occasione; & sæpè omninò ad mentis libitum absque ulla extrinseca occasione possunt suscitari. Nulla tamen est affectio, quæ necessariò fiat homini ex sanguinis missione. Hinc est, quòd alii dum cognoscunt sibi sanguinem detrahi, ira exardescunt, & hi pauci sunt; alii mœrent; alii timent tantùm; alii animo etiam linquũtur, etiam si parua quantitas detrahatur; aliis nihil ex his fit, etiam si magna sit effusio. Sunt etiam, quibus aliquid ex his fit, ne dum sibi ipsis, sed dum aliis sanguis mittitur: Homo scilicet aliquis dum videt, atque cognoscit alteri homini sanguinem detrahi, vel irascitur; vel commiseratur hominis illius conditionem; vel mœret; vel sibi timet, etiam si sibi non detrahatur; non rarò videntem effundi sanguinem deficit anima hominem: cui aliquando ad hæc satis est detractus à pecude sanguis.

Placet igitur tum concedere, tum affirmare, tum quòque credere (id tamen quod

quod possibile fuit)ex illo animi defectu; & ex aliqua, quæ consecuta est largiorem profusionem, animi affectione (quin ipse defectus ejusdem animi est affectus quidam) alvi dejectionem, vomitum, sudoresque fuisse promota, & his palæstritam conquievisse. Temerarium tamen,& crudele est hoc inventum, sinere venas effundere sanguinem,donec anima deficiat; ad hoc, ut si qui postea ad vitæ redeunt munia,vel faciliùs secedant; vel vomitu evacuent morbi causam; vel sudore perfundantur! Temerarium omninò inventum, quoniam nihil ex his promitti potest; & casui, fortunævè vita hominis committitur. Fieri enim potest ex illo eodem animi defectu, atque affectu, pro ut rem diversimodè accipit animus, & pro ut corpus diversimodè est dispositum, ut, si qùi priùs aderat alvi fluxus,sistatur; sistatur, & vomitus. Fieri potest, ut non solùm nullus provocetur mador, sed etiam, qui profundebatur sudor,compescatur, & retineatur. Sic neque fœminæ semper solvitur uterus eàdem occasione animum movere potenti; neque eàdem semper reducitur, cessatque fluere; neque eàdem semper exarescunt mammæ, quæ lacte priùs turgebant. Crudele equidem, & temerarium inventum; ad sollicitandam alvum; vel ad ciendum, & provocandum sive vo-

Temerariũ, atq. crudele est, ut vel sudor, vel vomitus fiat; vel ut alvus sit incontinens, sanguinem mittere usq. ad animi deliquiũ.

vomitum, sive sudores, tantum profundere sanguinis donec anima deficiat! quo scire nequeas, an rediturus sit æger! quo nonnulli nunquam rediere! Non pauci enim pro ut varia est animorum fortitudo, magnanimitas, pusillanimitas, spesque, desperatio, audacia, timor, fides, infidelitas, & alia similia; quæ neque semper eidem homini sunt eadem, non priùs animo linquuntur ex magna licèt sanguinis effusione, quàm re vera moriantur; animi, scilicet fortitudine, atque constantia non aliis corporis viribus vitam protrahunt. Sic Alexander Avi mei discipulus animi fortitudine, qua alios maximè superavit, in eodem habitu [a] corporis, in quem se composuerat, cum admissurus milites esset, perduravit; donec a toto exercitu illo ad ultimum persalutatus est: dimissoque vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit, & paulò post vita functus est.

Alij quidem ex parva, alij non nisi ex magna sanguinis detractione patiūtur deliquium.

[a] Q. Curt. lib. 10.

Galen. Ego etiam novi animi mores multum valere ad confirmandam, alterādam, vel destruendam corporis temperaturam: ac novi nonnullos deficere pauca detracta sanguinis quantitate, alios nō item. Quamobrem pluries monui, digitos pulsanti alicui arteriæ admovendos esse, semper ac sanguis mittitur; ut cognoscat Medicus an deficiat, & quando deficiat

ho-

homo. Sed palęstrita ex plenitudine laborabat humorum adhuc non putrescentium.

Putredo in sanguine, & putrescēs humor sunt voces, quarum adhuc non patet significatio.

Eras. Quid nunc cum istac tua corporis temperatura? quid cum plenitudine humorum adhuc non putrescentium? hæc sunt ex illis vocabulis tuis, quæ maxima indigent explicatione; & antequam clarè explicentur, nihil omninò significant: & satis superque Helmontius humoristarum tuorum, & tuasmet in his indicavit deceptiones. Sed dicamus de plenitudine, quæ quidem concipitur facilè, dummodo non addas putrescentium humorum, vel palæstrita non laboravit ex plenitudine; vel tertia die plenitudo jam desierat: velut desinit plenitudo ex ebrietate propter excedentem nimis vini potum. Refer potiùs alium, quem spoponderas; & videamus an illi ex sanguinis missione soluta fuerit alvus, an vomitus, an sudor factus fuerit.

X V I.

Alterius historia ægrotantis, similiter, ut ait Galenus, ac palæstrita febrientis, & infelices narrantur casus ex largiori sang. miss.

a.Gal.lib.9. meth.cap.4.

Gal. NIhil ex his accidit alteri. *Is cum a tota die multum laborasset deinde lavatus pauca comedisset cœpit nocte, febri-*

febricitare; totum eiam continuans sequentem diem. Hunc nos post secundam noctem vidimus; in cæteris quidem omnibus jam dicto juveni palæstritæ similiter affectum; verùm putrescentium humorum evidentes præbentem notas. Itaque vena quòque huic protinus incisa, usq; ad animi defectum evacuavimus.

VVill. Palæstritæ cum majori fiducia aperuisti venas; quia nullum putrescentium humorum signum in illo apparuisset. Huic item in quo evidentes putrescentium humorum apparebant notæ, sanguinem eduxisti usque ad animi defectũ. At hic, qui tota die multum laboraverat, & paucula comederat, vel non fuerat evacuandus; vel secundum Hippocratis decreta pharmaco evacuandus fuit: quoniam putrescentium humorum evidentes in ipso apparebant notæ.

Erasis. Post jucundam, utilemque animi defectionem supervenit ne huic alvi dejectio; & bilis vomitio? madoribus, & sudoribus statim post hæc perfusus ne est ægrotans; conquievit ne etiam illi febris?

Gal. Nihil ex his: sed *idoneo* [a] *interposito spatio cibavimus primùm mulsa; deinde una interposita hora ptissanæ cremore. Atque hæc omnia intra quintam acta sunt horam. Cum autem similis sibi perseveraret febris, synochon eam fore ex putredine expectavimus.* c. Eodem loco.

Gal. Apologiam ad hæc omnia meditor, Erasistrate; quam mox audies.

Erasis. Audiamus priùs VVill. à quo multò sanè meliora sperare debeo. Atque in te quidem ego, VVillis, non tam veneror, atque suspicio penitissimam rerum anatomicarum, aliarumque multarum rerum notitiam; quàm tum vitæ integritatem, tum morum ingenuitatem, atque candorem: & licet Helmontius aliquid conqueratur de te, tu tamen ea dixisti, quæ ex animo sentiebas; & quæ meliora, & quę potiora tibi videbantur: quod est boni viri. Tuas rogo, VVillis, observationes eorum, qui missione sanguinis curati visi sunt. Vtque faciliùs de illis judicium feramus, opus est non unum, vel alterum referre ægrotantem, qui tibi, vel aliis missione curatus visus fuerit; nam hac etiam ratione multos reperiemus, qui superstitionibus, & vanis quibusdam signaculis à morbis vindicati dicantur: oportet ægrotantes referre quàm plurimos simili planè morbo, haud curatu facili, laborantes, qui omissis aliis medicamentis sola detractione sanguinis restituti fuerint; quive omissa detractione spontè minimè fuissent persanati.

Multi vanis etiā quibusdam signis, & superstitionib. nō minus ac alii sanguinis missione dicuntur sanati.

VVill. Rigidè nimis rem istam agis, Erasistrate.

Erasis. Non quidem rigidè, VVillis;

Nullus est morbus in quo certè misso sanguine sanitatē Medicus promittere possit.

sufficit enim mihi si recenseas, non inquā morbum gravissimum, & periculosissimū, sed morbum levissimum quo ad vitæ periculum; ex iis tamen, qui spontè sanari minimè consuevere (puta scabiem) in quo promittens Medicus sanitatem sive ratione, sive experimento edoctus, sciat, saltem ut plurimum se suam liberare fidem. Quod equidem difficile non est, si de aliis interrogem præsidiis, quæ ab homine in morbis usurpantur.

VVill. Vera quidē loqueris; suntque quamplurima talia medicamenta. Ferè omnes, qui lue venerea laborant solo mercurio sanari possunt: estque lues venerea ex iis morbis, qui ut plurimùm minimè spontè curantur.

Erasis. Ferè omnes, qui à vipera demorsi sunt, solius theriacæ ex vino usu sanari possunt: estque morbus ex morsu viperæ non solùm ex iis, qui ut plurimum haud spontè curantur, verùm etiam ex iis, qui ut plurimùm citò enecant.

VVill. Ii omnes, qui scabie de recenti maximè communicata laborant, ferè semper sanantur solo mercurio diversimodè parato: estque scabies ex iis, qui periculo quidem carent, morbis, sed qui ut plurimùm non sanantur absque remedio.

Erasis. Ferè omnis quartana myrrha, pipere, succo cyrenaico, gentiana, aliisque similibus, ut plurimum sanatur; quive ali-

aliquo ex his uti novit, suam liberat fidem si quartanario promittat sanitatem: estq; quartana ex iis, quæ sæpissimè longo tempore durant; & non sponte desinunt.

VVill. Ac reperti sunt Medici, qui unico remedio, quod febrifugum dixerũt, quartanarios ab aliis destitutos perfectè restituebant; fidemque, quam ægrotanti sponsaverant, absque alio medicamentorum usu solvebant.

Brasis. Suntque quamplurima alia his similia: atque indubitatum est, alia multa inveniri posse homini huc usque incognita; quibus similiter morbi plerique curari valeant.

Verùm enim verò cum morbis ferè in omnibus quamplurimi Medicorum, maximè qui post Galenum fuerunt, & Galenum secuti sunt, venas secaverint: iidem isti nullum huc usque morbum cognoverunt, in quo sanguinis missioni satìs fidendum esse existimaverint. Cumque multi antiquiorum, & multi, qui post me fuerunt, de re Medica volumina scripserint; nullus, ut audio, virorũ maximè celebriorum morbum cognovit, in quo ex sanguinis missione absque aliis remediis sanitas promitti possit.

Quisquis, quem ego audiverim, vel noverim, sive in febre aliqua, sive in tumore, sive in morbo alio, vel ex graviori-

Qui sanguinis missionem commendant in morbis, sãguinis missioni haud satis fidunt.

bus, vel ex levioribus sanguinis missionẽ commendat, semper addit, & hoc aliud, & hoc aliud insuper faciendum est. Ex quo manifestum fit, huc usque nullum esse cognitum morbum; in quo sanguinis missioni satis fidendum sit. Non inquam nullum cognitũ esse morbum, quo si plerique laborent, omnibus sanitas promitti possit ex detractione; sed quod non possit promitti, neque uni tantùm ex multis simili ægrotantibus morbo, qui haud spontè curari consueverit. Secùs sulphuris usu, non quidem omnibus, sed ferè omnibus, ubi quamplurimi scabie de recenti maximè communicata laborent, sanitas promitti potest: estque hic morbus ex iis, qui non consuevere sanari spontè.

Præterea illi, qui sanguinis missionem commendant, semper addunt nisi hoc; vel illud aliud; aut aliud quidpiam obstet: cum contra remedia sint non pauca, quę cum laudantur nihil tale opus est addere. Ex quo etiam patet, eos, qui venas secant nihil satis comperti; nihil adhuc certi habere.

Ac nos ratione hæc investigantes, ex hypothesi, quam fecimus, sanguinem posse superabundare, & nimis rarefieri; cognovimus tunc expedire aliquid detrahere; vel ut disruptio vasorum præcaveatur; vel ut effluxus in sinus internos mi-

nor

nor ſit. Quæ mittendi occaſio, ſi unquam datur, raró quidem datur; & brevi tempore durat.

VVill. Si hæc omnia ſunt attendenda nunquam, aut raró conueniet ſanguinem mittere. Et ego non memini me morbo in aliquo ex innumeris, quorum therapejam tradidi, tantam habuiſſe in detractione fiduciam, ut ſuperflua; & non potiùs neceſſaria viſa fuerint alia remedia. Referam tamen, quæ memini, & eo ordine, quo memini.

Hiſtoriæ examinãtur celebriores à Clariſſimo Thom VVillis deſcripta ægrotantiũ de quibus dubitari poteſt, an miſſione ſanguinis fuerint adjuti.

X V I I.

Narratio eorum, quæ in duobus Aſthmaticis fuere obſervata.

SEnex perhonorificus, qui [a] multis annis hyemis tempore tuſſi obnoxius erat, & ſputum moderatum, & ſatis benignum habebat; Autumno anni, qui mihi fuit apud vivos noviſſimus, ob frigus in longo itinere, uti putabatur, minus rectè valebat. *Querebatur* [b] *enim de dolore in medio pectore juxta ſternum excitato; qui veſperi quàm primùm lecto incaleſceret ingraveſcens ſomnum perturbabat; & plurima nocte valdè moleſtus erat: ſinè quavis tamen dyſpnœa, aut aſthmatis ſigno evidenti. Ad dolorem hunc tollendum, & purgatio, &*

a.b. VVil. de Aſthmate.

 phle-

phlebotomia celebrantur; pectoralia, & antiscorbutica quotidie exhibentur; loco dolenti linimenta, & fotus applicantur, sine magno tamen fructu, aut levamine. Nam quæ deinceps alteratio contigit, potiùs in deterius cessit; & dolori paulo remissius habenti respiratio difficilis, & impedita supervenit: ita ut à primo somno, aut appulsu ejus statim asthmaticus fieret, atque anhelus, & circa præcordia laborans in lecto erectus sedere cogeretur. Sanguinem misisse hucusque haud existimo tibi videri, Erasistrate, fuisse proficuũ; etsi dolor illis omnibus factus fuerit remissior — *Porrò hujusmodi* [a] *dyspnœa, & spirabilium agitatio convulsivá non modò quovis vesperi redibant; sed in dies immaniores factá longiùs durabant.* At nocte quadam à primo somno evigilans asthmatis paroxysmò gravissimè affectus, quo vix nõ periit, *phlebotomiá* [b] *ab ipso sepulchri ore revocatus, revixit.* Revixit quidem, vel propter detractionem revixisse visus est: ipse enim tunc non eram præsens; & priores paroxysmi desierant ex se; fortè potuit hic etiam, etsi gravior, sponte cessare, vel utilis aliqua animi affectio, ut tibi placet, phlebotomia excitata est. Postea tum spiritus gummi ammoniaci cum sale armoniaco destillati; tum julapia, & decocta pectoralia; & eclegmata; & haustus cervisiæ cum absinthio, & cochlearia, tum eli-

a.b. VVil. de asthmate.

elixiris proprietatis tartarisati guttæ nonnullæ; tum coffee ex decocto salviæ pluribus diebus exhibita sunt. Sanguis iterum missus; & enemata injecta; & blanda cathartica propinata sunt. His quidem omnibus asthmatici paroxysmi mitiores facti sunt. Cumque multa alia remedia, vel à Medicis proposita, vel ab amicis clanculum oblata essent; honorabilis senex aut penitùs respuit, aut citò fastidivit: & ex his, quæ retuli ore sumēda modò hæc, modò illa usurpavit. Sed licèt paroxysmi asthmatici noctu leviores essent, & minùs infestarent hominem; *tamen a ob pulmones plurimùm infarctos, & humorem serosum in pedes delapsum citatiùs incedere, aut loca acclivia ascendere sinè gravi dispnœa, & præfocationis periculo nequibat:* *jamque dum*, hæc, atque similia de sene scribebam morti ego proximus, *deinceps non b tam asthma, aut phthisis, quàm hydrops timendus visus est.* *a.b.* VVil. de asthmate.

Quantum igitur huic ægrotanti conduxerit sanguinem mittere tutemet decernere potes, Erasistrate. Ego autem subnectam alium ægrotantem; qui procerus, torosus, & antea satis sanus cum esset; *postquam à casu latus sinistrum solido cuipiam allisisset, exinde tunc noxam; & postea labem asthmaticam contraxit — ut quibusdam temporibus haud certis primò dolor circa lo-*

cum istum ingravesceret , & subinde statim dyspnœa gravissima cum spirabilium omnium contentione laboriosa , & diuturna insequeretur : adeò ut durante paroxysmo ægrotus in ipso mortis agone versari putaretur. Cui quidem ego nullam omnino præscripsi sanguinis missionem, licet torosus esset ; sed aliis medicamentis longo tempore usurpatis integer factus , & sanitati restitutus à me fuit .

X V I I I.

Narrantur , quænam evenerint ex sanguinis missione ægrotanti copioso sanguinis fluxu ex naribus, & hæmorrhoidibus.

CVmque asthma spasmodica affectio mihi visum fuerit, non erit alienum ea narrare , quæ ex sanguinis missione contigisse observata sunt in homine , qui crebras . & immanes sanguinis eruptiones modò ex naribus, modò è venis sedalibus patiebatur . *Huic a phlebotomiæ ex amicorum suasu frequenter celebratæ nihil profuere : imò sæpissimè post venæ sectionem in sudores frigidos , ac leipothymias incidens, atque sanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius , multò deterius habere solebat.* — Neque melius illi fuit ex iis, quæ sanguinem refrigerant , Conjiciens ego sanguinem

a. VVill.de hæmorr . eiusque remedio.

nem

nem è naribus, atque hæmorrhoidibus frequenter erumpere non quidem propter copiam, aut turgescentiam ejusdem; sed propter spasmodicam affectionem fibrarum, quibus vasa sanguifera contrahuntur; *a* omissis aliis remediis usu pulveris ex rad. pœoniæ maris, corall. rubr. margar. ebore, oculis cancri, lapide hæmatite, & lapide prunellæ; necnon usu aquæ cerasorum nigrorum, melissæ, cinnam. theriacalis, & syr. è coralliis, & adhibitæ etiam per intervalla fuerunt ligaturæ quibusdam locis, brevi tempore absque recidiva illum sanavi.

b. VVill. de hæmorr. eiusque reme dio.

Erasis. Hic non solùm restitutus non est, verùm etiam à sanguinis missione non leviter læsus est; & longiori tandem tempore convaluit. Animadversione autem digna sunt, VVillis, quæ dixisti, de spasmodica fibrarum affectione in sanguinis rejectione; & puto illam magni esse momenti, cum locus saltem leviter priùs disruptus, aut exulceratus est.

X I X.

Th. VVill. nihil proficientibus venæ sectionibus pleuritide, & peripneumonia ereptus est. Mulieri autem pluries pleuritic o dolore tentatæ, quæcunque alia remedia sinè sanguinis missione minimè proderant.

VVill. In pleuritide verò an expertus

tus dicam proficuam esse sanguinis missionem, ego qui pleuritide, & peripneumonia affectus immaturè è vita decessi! Autumno enim anni 1675. tussi primùm, quæ tunc temporis Epidemia erat, ego ipse laborans, citò postea in pleuritin, & in peripneumoniam incidi. Sanguis mihi a pluries missus est; aliaque medicamenta diligenter adhibita fuere: à quibus cum non relevarer, amicis meliora ominantibus ultimum vale dixi.

a. Postscripto in præf. oper. posth. VVillis.

Attamen matura viro pulcherrima quædam mulier, quæ pluries quolibet anno pleuritico dolore torquebatur; non quidem sanata est detractione; sed quoties recidivam morbi pateretur plurimùm sectione venæ levari visa est. Hæc juvenis, & sanguinea, à quavis levi occasione, & errore; sive in cibo, & potu; sive in motu, & quiete; sive in somno, & vigilia; sive in excretis, & retentis; aliisque similibus; & ex mera anni, aut aeris mutatione; & sæpè ex aliquo animi affectu in febrem incidere solebat. *Cui mox b dolores pleuritici cum tussi, & respiratione difficili, & plerunque convulsiones horrendæ superveniebant*. His tam graviter primis annis affligebatur; *ut non c raro quotannis per, aut supra sex menses intra cubiculum se continere cogeretur*. Postea verò sequentibus an-

b.c. VVil. de pleuritide.

annis rariùs quidem, ſed hæc eadem pluries paſſa eſt. Dolor pleuriticus latus dextrum conſtanter occupabat. Pulmones verò conjiciebam eſſe illi ſatis firmos, ductuſque habere patulos, ut ſanguis per eos ut ut lenteſcens ſine remora trajici poſſet. *Huic* [a] *nulla remedia ſine phlebotomia prodeſſe* conſuevere; *quæ ſemper adeò potiſſimum* [b] *neceſſaria* viſa eſt, *ut unaquaque ægrotationis vice, inuitis omnibus eam ter, aut quater, imo interdum ſæpiùs repetere cogeremur. Cruor emiſſus in ſuperficie pelliculam viſcidam, & albicantem conſtanter habebat.* a. b. c. VVil. de pleur.

Verùm enim verò præter adminiſtratā ſanguinis miſſionem, tum ſpiritus ſalis armoniaci cum gummi ammon: tum julapium ex aquis cardui, ceraſorum nigrorum, hyſtericæ, & ſaccharo; tum puluere ex oculis canc. dente aprug. & ſale prunellæ; tum apozema ex radicibus graminis, eringii, raſuræ eboris, cornu cervi, corticibus pomorum, paſſularum ſolis in aqua fontana addito ſyrupo violaceo, & ſale prunellæ ſumpſit. Enemata etiam ex lacte, & ſyr. viol. pluries illi injecta fuere. Neque his omnibus ſanata, ſed meliùs habere viſa eſt. Atque hoc in ęgrotante, iſta conſideratione dignum viſum fuit; *quòd* [c] *ſi quando ad ſopiendum dolorem opiata ut ut mitiora fuerant exhibita dolor, & tor-*

por

por capitis, atque affectus convulsivi gravissimè eam exinde infestare solebant.

Difficiles profectò, plusquam ego existimaverim, sunt morborum omnium æthiologiæ: ac me quòque deterres, Erasistrate, si quando Galenum provocas ad scabiei naturam ritè, clarèque explicandã. Si quid tamen nunc conjectura assequor; Innupta hæc formosa mulier non quidem ex sanguinis copia laborabat; etsi sanguinea videretur: potuisset enim facile sanari; ac si hoc non novit Medicus copiam imminuere, nihil planè novit. Spinosum ni fallor, ut Helmontius dicere solitus est, erat illi latus dextrum; in quo recurrentes per intervalla dolores sedem habebãt. Sed spina perpetuo, etiam cùm non doleret, lateri infixa permanebat. Recurrebant autem dolores ex levi occasione, & errore in sex rebus non naturalibus, uti appellant; quoniam his omnibus cùm alteretur sanguis, & multa alia fiant in corpore, facilè in ea parte in qua spina aderat, dolor suscitabatur. Animi verò affectiones, quæ etiam inter sex res non naturales connumerantur à Medicis, tum sanguinem agitare, & perturbare; tum fibras nerveas in latere dextro corrugare, aut aliter circa morbosam spinam movere poterant, ut dolor denuò excitaretur.

Erasist. Et quidem animi pathemata non

non infundunt, nec addunt vasis sanguinem; genæ autem animi affectu rubescere, & pallescere possunt; & alia, atque alia iisdem affectionibus tum in genis, tum in aliis partibus quibuscunque fieri possunt.

VVill. At invitis omnibus terque, quaterque ad mitigandum dolorem venas adaperire Medici cogebantur; quoniã ab aliis remediis sinè missione nullum levamen ægrotans percipere ajebat; & ab opiatis pejùs se habebat. Et propter hoc fortassis illa soli venæ sectioni maximè fidebat.

Propter ægrotantium opinionem aliquando juvat venas aperide.

Quid in hac ægrotante potuerit opinio; quidve fides; aut aliquis alius animi affectus; anvè ipsa ex se profuerit venæ sectio, mihi planè incertum est: & jamdudum dubitavi multa contingere posse homini cui sanguis mittitur; non quia hic mittitur; sed propter hanc, vel illam opinionem, quam habet homo, circa hanc chirurgicam administrationem, & propter fidem & credulitatem ejusdem hominis. Ac multa hujus rei adduci possunt exempla; adducam quod frequenter currit per ora virorum; sectionem scilicet venæ salvatellæ per quam nimium prodesse illis, qui Melancholici appellantur. Ego equidem *quomodo* [a] *venæ salvatellæ apertio levamen, pro ut dicitur, adeò insigne conferat*

a: VVill. de melanc.

rat, me nescire fateor; attamen existimo, quòd *si a melancholicis firmiter persuasum sit phlebotomiam hanc præ quibusque aliis curaturam, forsan juvabit.* Affectiones autem, quæ corpus sive in meliorem, sive in pejorem statum mutare, aut alterare valeant; facilè, & momento temporis ex quavis occasione excitari possunt.

a. VVill. de melanc.

Gal. Cur igitur ministro Dei Pergami, & cuivis alio maximam in me, & in somniis meis fidem habenti lateris dolor ex secta in manu arteria non potuit cessare?

Erasist. Hoc quidem contingere potuit. Est enim dolor animi affectus quidam, qui alio affectu aboleri potest: & uno affectu quædam moveri possunt in corpore, quibus alius tollatur, & sistatur affectus. At tu, Galene, ni voluisses me dubitare te quòque nobis imponere velle, monere debebas hominem illum ob animi affectum; & propter fidem, quam in te habebat; & propter vehementem spem, quam posuerat in sectione, non ex simplici detractione, quam somnii monitu celebrasti, fuisse sanatum; & tibi quidem leniter respondissem.

Quæ ex se non juvant opinione fiũt juvativa.

Gal. Monendum quidem hoc erat: sed non ego didici multa breviter, & veluti unico hiatu omnia dicere; & cùm non urgeat necessitas non omnia omni-

bus

bus sunt manifestanda : sed postmodum de his ; nunc autem circa animi affectus. *Plato a inquit quādo mens humana rem amat aliquam licèt naturaliter non juvatiuam, sibi eam prodesse certificat. Ex b sola autem mentis intentione res illa juvat corpus: verbi gratia si quis incantationem sibi prodesse confidat, qualiscunque sit, eum tamen juvat.* Potest tamen, ut reor, amor, & confidentia nimia aliquando obesse; potest odium, & timor aliquando juvare: ac similiter de aliis omnibus animi affectionibus existimandum censeo; quod aliquando juvent, aliquando noceant. Nescio an omnia, quæ de his scripsi, ad vos pervenerint, VVillis.

a.b. lib.de incantat.abjurat. & suspens. Gal.ascripto extra ordin.

VVill. Multa scriptorum tuorum injuria temporum perierunt; sed extant adhuc integri libelli, extant & fragmenta nonnullorum, qui desiderantur, in quibus hæc, & similia leguntur à te notata, atque tradita posteris.

Gal. Oportet igitur priusquam Galenum damnetis totum Galenum legere; vel ea omnia audire, quæ à Galeno scripta, vel dicta sunt.

Eras. Ex iis, quæ audivi, ea damnavi, quæ damnanda visa sunt: si saniora afferas, probabo item: & nisi priùs alia narrare velit VVillis, æquo animo apologiam expecto tuam.

VVill.

VVill. Non quidem multa supersunt, neque ea sunt, quibus certò, & sinè hæsitatione dicere valeamus, detractione quẽpiam servatum: nam illi, quibus sanguis detractus est, alia multa sumpserunt medicamenta; & alii servati; alii mortui sunt. Referam tamen alias observationes, de quibus vos decernite.

Iudiciũ de iis, quæ accidunt ægrotãtibus difficillimum est.
a b c Galen. com. 1. aph. 1.

Gal. Iudicium planè eorum, quæ in ægrotante corpore observantur, difficillimum est; Cùm ex hoc quòd corpus nostrum *Valdè* a *mutationibus obnoxium est; neque a causis externis tantùm, sed ab internis etiam facilè alteratur*; tum ex hoc, quòd eodem tempore multa fiunt, & multa administrantur. Ac si fortè contigerit *quempiam* b *benè dormiisse; deinde unctum fuisse; postea emplastrum adhibuisse; deinde clysterem, vel spontaneam alvi dejectionem habuisse; deinde cibos assumpsisse*; vel sudasse etiam; vel sanguinem illi fuisse detractum, & c *post hæc omnia sensisse juvamentum, vel detrimentum, non facilè dictu est; quidnam eorum, quæ circa ipsum facta sunt, aut juverit, aut nocuerit.*

XX.

Peripneumonia vesicantium maximè beneficio sanata.

VVill. Ita quidem in duobus ægrotanti-

tantibus peripneumonia laborantibus cũ tum sanguis pluries detractus, tum quamplurima alia medicamenta fuerint adhibita; non facile dictu est, quidnam eorum, quæ circa ipsos facta sunt, juverit.

Vesicantia in peripneumonia aliquando juvant.

Vterque servatus est. Ex his autem alter, ut existimo, vesicantium maximè beneficio est sanatus. *Vlcuscula in brachiis brevi a sanabantur; in tibiis verò excitata, non tantũ aperta manebant; verùm post quinque vel sex dies in immensum fluebant; & deinceps ferè per mensem ichoris acerrimi copiam ingentem quotidie profundebant. Interea pulmones sensim meliùs habuere; & demum sarcina omni immunes evasere.*

a. VVill. de peripneum.

Erasist. Id, quod ex ulcere fluit, non est sinè aliqua particularum ex iis substantiis, quæ ad ulcera appellunt, selectione; ut possit dari casus talia evacuari ab ulcere, quæ hominem à plerisque morbis liberent; potest, & contrarium accidere, ut in his etiam non minima requiratur Medici prudentia.

X X I.

Ex binis ægrotantibus pluries, atque copiosè sanguinem expuentibus, alter nihil adjutus est à sanguinis missione; alter grauiùs, atq. manifestò pejùs se habuit.

VVill. Theologus quidã spatio quin-

R decim

decim annorum tuſſi pertinaciſſima, & cruento, ſalſoque ſputo *Cum a gravi anhelitus fœtore cocyten propemodum æmulante* laborans, *in arctiſſimum carcerem conjectus loco potus ordinarii meram aquam* bibens, *præter omnium ſpem, & expectationem revaluit; adeòque ſupra decennium mediocriter ſanus perſtitit*. Poſtea vel ob aeris inclementiam, vel ob alias cauſas non ſolùm ſputo cruento, ſalſo, & graviolenti, verùm etiam ventriculi languore, inappetentia, & nocturna febre moleſtatus eſt. Deinde, cum mala hæc remiſſiora viderentur, *quodam b die cœlo de repente in frigidiſſimum mutato ſub noctem magna pectoris anguſtia, difficillima reſpiratione, pulſu, celeri, & imbecilli* infeſtatus; *cumque ſpirituum omnium (quaſi jam moribundus fuiſſet) fatiſcentia inceſſeretur*, non eſt tamen mortuus: *ſed per hæmoptoen copioſam, & mox diaphoreſin ſatis uberem citò evaſit.* Ex eo tempore ſputum minùs fœtidum, & minus ſalſum factum eſt. Sed ſanguinis per os repetitæ copioſæ excretiones vires ſenſim dejiciebant. *Cumque c paulò ante obitum propter acutum lateris dolorem vena tunderetur, cruor adeò deficere videbatur, ut ferè nullus efflueret ſanguis.*

a.b.c. VVill. de ſanguin. ſputo.

Diſſecto cadauere (quod ſanè mirandum eſt) neque cruentæ expuitionis copioſę; neque fœtidiſſimi anhelitus ſigna,

aut

aut vestigia ulla apparuerunt. In pulmonibus non ulcus; non cavitas ab ulcere, non continui solutio observata sunt; *nulla uspiam [a] puris, aut materiæ putidæ, aut fœtentis collectio*. Sed latus tantùm *sinistrum à tumore scirrhoso obriguerat.* a.VVill. de sang. spu to.

Erasis. Religio erat perire ægrotantantem sinè sanguinis missione! At dolor lateris urgebat acutus? Sed non quidem à sanguinis copia, quæ nulla erat in homine, qui tandiù sanguinem largè expuisset! Neque cùm is ex hoc morbo esset morti proximus, cordis motus poterat esse concitatior. Atque ideò sanguinis missio non poterat lenire dolorem; nisi fortè propter aliquem animi affectum, qui ex illa fuisset excitatus. Quod sinè magna virium jactura, in tanta sanguinis penuria, neque potuisset accidere. Huic tamen missus quòque sanguis est! Vide quæso, si quos habes, certò seruatos propter detractum sanguinem.

VVill. Secta quidem illi vena est, sed propter inopiam nihil ferè sanguinis effluxit.

Alteri vero hæmoptoico præter omnem Medicorum spem, atque præter omnem rationem sanguinis sputum sectione venæ exacerbabatur. Iuvenis hic erat; qui cachexia priùs scorbutica, & paralysi affectus; dehinc catharro, & tussi molesta

nimis afflictus sputum etiam habuit sanguinolentum. Varia sumpsit ad hæc remedia, & meliùs se habuit. Verùm *ubi per* [a] *sesquimensem in aquis calidis quotidie balneatus* esset *denuò tussim, & paulò post hæmoptoen horrendam contraxit: adeo ut nycthemeri spatio sanguinem creberrimè, & copiosè extussiens in vasta quantitate effunderet. In hoc statu eum invisens facta totius provisione statim revulsionis gratia phlebotomiam præscripsi. A qua tamen administratione, & tunc, & postea semper sputum sanguineum aut repetebat, aut exacerbabatur.* Revulsionis quidem gratia, Galene, iussi venam secari; sed nulla planè facta revulsio est. Hypnotica etiam parùm, aut nihil juvabant. *Ligatura circa brachia,* [b] *& crura adhibita* (quibus maximè usus es Erasistrate) *primò hujus morbi tyrannidem coercebant:* ac aliis adhibitis medicamentis, & recta victus ratione *supra* [c] *biennium satìs rectè valuit. Postmodum verò cum in cœtu forensi stipatus valdè incalesceret, rursus in hæmoptoen terribilem incidit.* Ascitus Medicus sive, ut sanguinis copiam imminueret; sive ut ejusdem fervorem compesceret; sive & ille quòque revulsionis gratia, ut ego feceram; sive propter alias rationes ex brachio sanguinem detraxit. Verùm sanguinis sputum [d] *atrociùs factum est: Cumque die dein secundo, ac tertio sangui-*

abcd. VVill. de sanguin. sputo.

guinis missio repeteretur; quaque vice malum exacerbabatur. Tandem ligaturis uti primò adhibitis, atque decocto pectorali, & linctu sedulò assumptis, morbus illicò remisit, & brevi penitùs cessavit. Cùmque usus esset decoctione pectorali, & dieta tenui, omissis omninò carnibus per sesquimensem; tribus annis *a ab hoste suo inducias obtinuit.* Postea verò cùm interdum *à vini potu, aut b victu lautiori, sanguis turgescens è pulmonibus erumpere cœpisset; statim à ligaturis, ac insimul decocti, & linctus usu, & dieta tenui impetus ejus reprimi solebat.* Deinceps cum copiosi sanguinis sputum recurreret proprio consilio hedera terrestri usus, maximè juvatus est: necnon etiã auxilio pulveris è summitatibus, & præsertim è pilosis excrescentiis cynosbati *tussi c cathарro, & sputo cruento prorsus immunis* factus est. *abcd*; VVill. de sanguin. sputo.

Post hæc sibi paralysin curaturus, cùm multa usurpasset medicamenta, rediit sanguinis sputum copiosum: *adeo ut d nycthemeri spatio supra tres libras sanguinis spumosi extussiret.* Medicus alius nihil edoctus ab iis, quæ priùs in ægrotante observata fuerant, suas etiam experimento probare voluit rationes: & vel ut revelleret, Galene, vel ut evacuaret; vel ut sanguinem attemperaret; vel propter alias rationes suas, venam secuit. Evacuatus

 qui-

quidem sanguis est; sed neque revulsus, neque attemperatus. Nam *hæmoptoe remitti* [a] *incipiens, uti priùs semper assolebat, rursus exacerbabatur: quæ tamen à ligaturis adhibitis; atque linctu, & decocto pectorali sedulo assumptis statim mitigabatur; & propediem penitùs cessabat: atque aliis usus medicamentis, maximè dieta tenui, pristinam valetudinem recuperabat. jamque in eo statu contra morbum istum crudelem, adeò triumphans, ut plures hæmoptoici hunc velut oraculum consulant; & curationis gratia hujus methodum, & viuendi genus, posthabitis Medicorum consiliis, imitanda proponant.*

[a]. VVill. de sang. sputo.

Hic non solùm nunquam detractione relevatus est; ac semper ab illa pejùs se habuit: sed, quod mente exciderat, nunquam hyeme sanguinis sputo tentatus est.

Gal. Multa in hoc ægrotante notata digna sunt; sed illud est admiratione dignissimum, quòd pluries, atque pluries post sectam venam per os sanguis majori copia rejiceretur; ac quòd si desiisset sputum sanguineum, detractione ipsa ex secta vena redibat! An debuerat mitti ex pede, VVillis; ex brachio enim meministi fuisse detractum?

Occasione detractionis sāguinis aliquādo sistitur, aliquādo exa-

Erasis. Modo non contendatis sanguinis missionem iis esse proficuam, qui sanguinis sputo laborant; Ego neque hoc affirmabo, quod vos ultro conceditis, à

sim-

simplici detractione ex vena sputum sanguinis in hoc ægrotante fuisse exacerbatum. Sistitur sæpenumero sanguis, vel exacerbatur ejusdem fluxus ex iis, quæ nequaquam necessariò venæ sectionem consequuntur; quapropter aliis sistitur; aliis exacerbatur; aliis, quod ut plurimùm accidit, neque sistitur, neque exacerbatur.

cerbatur sputum sanguinolentũ aliquãdo neutrũ ex his fit. Similiter de multis aliis dicendũ est.

Gal. Fortè inquis Erasistrate, sunt quædam veluti incantationes; quæ ex se neque juuant, neque nocent: & tamen utrunque præstare possunt (tum conducere scilicet, tum obesse) pro ut diversimodè illa accipit animus; & pro ut nunc noxia, nunc utilia illa eadem sibi facit.

* *Hæc tamen ab Orthodoxis censenda semper sunt prava, culpabilia, & superstitiosa.*

Erasis. Et his quidem aliqua non aspernanda inest veritas. Ac profectò ea, quæ haud necessariò consequuntur incantationes, quas tu appellas, Galene, sæpissimè neque animaduertuntur; neque cognoscuntur, tum ab iis, qui adsunt; tum ab eo ipso, cui incantationes illæ fiunt. Ex quo facilè decipitur mens hominis; qui non raro credit ab aliis caussis extra ipsum positis fieri quamplurima, quæ in ipso, & ab ipsiusmet animo fiunt: occasione tamen rerum variarum diuersimodè acceptarum.

XXII.

Robustæ mulieri febricitanti, & maximè insanienti, nihil profuit sang. mittere.

VVill. Aliàs persequar, viri Clarissimi, quas memini observationes ægritudinum, in quibus sanguis missus est; ut videamus tandem an missione aliquis servatus fuerit.

Ancilla quædam robusta sanè; sed febricitans, & summè insaniens erat; ut oportuerit vinctam illam in lecto continuò detinere; cui copiosè sanguis semel, atque iterum missus est; enemate pluries alvus subducta est; aliaque, in hoc casu administrari solita, ordine celebranda præcepi, *nec* [a] *non etiam julapia, emulsiones, & hypnotica propinari. Verùm his parùm, aut nihil juvantibus per septem, vel octo dies illa insomnis usque, & furiosa admodum perstitit; potum frigidum ejulando, & clamando perpetuò exposcens. Quapropter hydropotia ad libitum, imò ad satietatem concessa*; quibus *nequaquam sedatior, aut sitibunda minùs facta est.*

a. VVill. de delirio, & phrenitide.

In tanta rerum difficultate placuit experiri, an profundo immersa mulier fluvio, erat autem tempus æstivum, auxilii aliquid ab aquis acciperet? Fitque hoc uti præceperam; funisque circa nudum

cor-

corporis truncum, ne fortè submersa interiret, illigatur. Sed puella, hujusmodi minimè indiga retinaculi, spontè natabat, veluti priùs probè natare edocta fuisset. *Post a tertiam, aut quartam hora partem sana, & sobria aquis eximitur; dein lecto commissa dormivit, & copiosè sudavit; posteaque sine alio quovis remedio convaluit.* Non igitur missione sanguinis sanata est puella; sed humectatione, & infrigidatione ab aquis. a. VVill. de delirio, & phrenitide.

Erasis. Haud leve circa ægrotantem istam mihi nascitur dubium; & nescio, an domi etiam si copiosa frigida fuisset abluta, similiter sanitati restituta esset.

Gal. Nonnè sanguinis missio refrigerare puellam; & hydropotia ad libitum, & ad satietatem concessa, atque intus assumpta poterant meliùs, quàm extrinseca aqua tum refrigerare, tum humectare? An atra huic erat bilis per corporis habitum dispersa; & proinde profuit balneatio in currenti flumine?

Erasis. Dementia animi affectus est; atque illud demergi corpus flumine profundo; illud insurgere animum ad movendum membra, pro ut in natatu opus est; quid aliud præstant, quàm simplex refrigeratio, & humectatio. Ac audivi quartanarios flumine demersos aliquando ritè convaluisse; cùm neque refrige-

tatione,

ratione, neque humectatione opus habeant quartanarii.

X X I I I.

Iuveni febricitanti, vel non profuit, vel nocuit potiùs sanguinem misisse.

VVill. Superior insanientis fœminæ historia, cui nihil profuit sanguinis detractio, in memoriam revocat juvenem studiosum, qui cùm priùs mente constaret, post sanguinis missionem deliravit. Hic ætatem agebat annorum circiter viginti quinque, vultus erat *luridi*, & pro majori intelligentia, Galene, tua uno verbo dicam, *temperamenti melancholici* [a] *sinè manifesta occasione Augusto anni 1656. ægrotare cœpit. Primò de intemperie febrili cum siti, lassitudine spontanea, & inappetentia quærebatur: die secundo insuper de dolore in latere dextro, & distentione utriusque hypochondrii, item vomitu ferè continuo, vigiliis, & immani capitis dolore. Die tertio accersito Medico illicò sanguis ad uncias duodecim mittebatur. Vesperi magis incaluit, & deliravit.*

[a] VVill. de febrib. c. 11.

Gal. Licèt intemperies adesset febrilis, & tum latus dextrum, tum caput dolore infestarentur; continuus tamen vomitus missionem sanguinis contraindicabat;

bat; & attractio fortassis facta est humoris peccantis à primis viis, venisque mesenterii in majores venas; indeque ad cor, & ad caput delatus humor febrem majorem accendere, & mentem turbare potuit.

Erasis. Nihil istorum necessum fuit; & fortè delirasset, etiamsi sanguis non fuisset missus. Sed audiamus, quæ acciderint.

VVill. Postea [a] *sudore, licèt exiguo, succedente, manè proximo meliùs habuit* Die quarto vomitu eorum, quæ assumpserat; & ferè continuo vomendi conatu tentatus est: & injecto enemate sex cùm habuisset sedes *parum* [b] *alleviari visus est.* Nocte sequenti aliquantulum dormivit. Die quinto vomitio fuit crebra, & sitis intolerabilis: intus extuabat; sed extrinsecùs calor immodicus minimè percipiebatur. Vesperi sumpsit diaphoreticum: nocte *sequenti* [c] *dormivit; & à copioso sudore succedente symptomata mitigari visa.* Die sexto cuncta exacerbata sunt: calor in toto, sitis, & præcordiorum estus immaniter urgebant. Die 7. & octava *pulsus* [d] *erat inæqualis, & inordinatus; plerunque delirè loquebatur;* & si in lecto fuisset commotus in syncopen incidebat. Die nono hæc eadem aderant; atque insuper tendinum in carpis contractio; aliæque partes motibus convulsivis tentabantur: ut pene de salu-

abcd. VVill. de febribus cap. 11.

te

te desperaremus. Sumpsit spiritus corn. cerv. 3. j. unica vice in julapio cardiaco. *Exinde* [a] *per quatuor horas valdè inquietus, & furibundus vix in lecto contineri potuit: postea tamen somno obrepente plurimum sudavit; & res extra periculi aleam subito constitit*; brevi enim, paucis quibusdam aliis assumptis ad sollicitandam diaphoresim, convaluit.

a. VVill. de febrib. c. 11.

Erasis. Sudoribus hic, & iis, quæ sudores promovere potuerunt, maximè sanatus est. Cæterum, VVillis, licèt observationes istę rerum Medicarum studiosis non sint inutiles; eas tamen adhuc expecto, ex quibus meliùs, ac hactenus factum est, deducere valeamus; ex ipsa detractione, sive ex iis, quæ necessariò cōsequuntur sanguinis missionem, nonnullos fuisse servatos.

VVill. Meliora quidem non habeo, Erasistrate: ac licèt cùm de febribus agerem, & passim alibi multa notaverim; ea tamen non sunt meliora, aut evidentiora his: Præter quàm quòd in febribus intermittentibus, pluribus edoctus experimentis, dogmatica curatione, *quæ medicamentis* [b] *ut plurimum vomitoriis catharticis, necnon sanguinis missione instituitur*, ægrotantes affirmavi miserè excruciari; & morbum raró profligari: *ut meritò hic affectus Medicorum opprobrium dicatur*. Ac plu-

b. VVill. de febrib. c. 3.

pluribus satìs indicari venæ sectionem, non esse re vera ex se febris remedium; etsi ego non semel eandem usurpaverim.

Erasis. At plerarumque febrium non intermittentium natura similis profectò iis febribus est, quæ intermittunt; nisi quòd in illis antequam conquiescant ægrotantes à priori paroxysmo, excipiuntur ab alio. Dogmatica igitur curatione quæ vomitoriis, catharticis, & sanguinis missione instituitur, tum illi, tum isti miserè excruciantur, & rarò morbus profligatur.

XXIV.

Ephemera laborantes.

VVill. Ephemera verò prehensos duos notavi ægrotantes. Alter, qui *ab a immodico vini generosi potu in febrilem intemperiem, cum siti calore, & insigni præcordiorum æstu, incidit: & phlebotomia celebrata aquæ fontanæ ingentem quantitatem ebibit; indeque sudore copioso statim insequente brevi convaluit.* a. VVill. de febrib. c. 8.

Erasis. Hic aquis temperavit vinum, & copioso sudore evidenter sanatus est: Neque ephemera ista à vini potu Medici, aut Chirurgi indigebat opera. Neque ex hoc, quòd mortuus non est, sanguinis

mis-

missione; quæ, ut tu, & Galenus si rectè memini, monuistis, periculosa est post vini potum, servatus dici debet.

a.Cornelius Cels.lib.1. *Gal.* Sic Cassius quidam Medicus Romanus *febricitanti a cuidam, & magna siti affecto; cum post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquam frigidam ingessit. Qua ille epota cum vini vim miscendo fregisset; protinus febrem somno, & sudore discussit.*

b.c.VVil.de febrib.c.4. *VVill.* Alter cum *in b sole æstivo supra modum se exercuisset; de capitis dolore, inappetentia, præcordiorum æstu, & intemperie febrili per totum suffusa quæri cœpit; cui, cùm medicinam omnẽ* callidus-*aversaretur, abstinentiam nisi à cerevisia tenui, & hordeatis præcepi. Die secundo ac dein ampliùs tertiò symptomata paulatim se remittebant; quarto demum sinè quouis medicamento à febre immunis evasit.*

X X V.

Narratio eorum, quæ tertiana laboranti acciderint.

Iuvenis autem biliosi temperamenti, *febre c tertiana intermittente correptus ingruente paroxysmo plurimum bilis flaua, & viridescentis evomebat. Dein cum insigni cardialgia; calore, & siti intensissimis per plures horas graviter molestabatur. Huic* *inter-*

intermissionis die sanguis ad uncias octo fuit missus.

Gal. Nisi corroborato priùs ore ventriculi sanguinem non detraxissem; vidi enim quosdam *a* ex hoc *interiisse, alios ad extremum periculum fuisse perductos.* a. Galen. ad Glauc.lib.1. cap.14.

VVill. Post meridiem clyster injectus, & victu tenuissimo ex hordeatis est usus: & postmodum qualibet nocte hora somni opiatam sumpsit; quæ ex conserv. rosf. vitriol. diascord. & sale absinthii parabatur, addito cochleari succi aurantii, Sed eventus ab his minimè ex animi voto fuerunt. *Redibat b enim paroxysmus nonnibil remissior sed cum vomitu atroci, ut priùs.* Quamobrem die quadam intermissionis sumpsit potionem ex infuso senæ, rhabarb. & santal. citrin. cum sale absinth. in aqua Fontana; *à qua c decies purgabatur cum levamine. Mane proximo tribus horis antequam paroxysmum expectaret, epithemata febrifuga carpis admovi; & sanguinem denuo misi ad uncias sex: ex quo accessione febrili caruit; & dein iterum eodem modo purgatus integrè convaluit.* b.c.VVil. de febrib.c.4.

Erasis. Prima vice huic bilem evomenti circa morbi initium venam secasti, & sanguinem misisti, ut mitteres tantùm: nam in narratione de sanguinis abundantia, quæ visa fuerit diminuenda; aut de alio, quod designaveris, nullam mentionem *Multa facta dum imminet paroxysmus, paroxysmum inhibent.*

nem

nem fecisti: misisti, ut mitteres. Secunda verò vice secasti venas, & sanguinem misisti, non ut mitteres; sed ut paulo ante paroxysmum multa faceres, misisti. Ego etiam nonnihil boni expectassem à ligaturis circa brachia, & crura, & ab aliorum quorundam administratione, tunc dum imminebat paroxysmus; & tutiùs quidem, atque certiùs, quàm à venæ sectione.

VVIII. An tibi superstitiosum videtur quòd illis tribus horis ante paroxysmum febrifuga usurpaverim, & sanguinem detraxerim? Mihi autem persuasum est hujus febris curationem maximè sperandam ex febrilis accessionis inhibitione per remedia, quæ sanguinis fermentationem sistunt: quæ sæpè efficaciora sunt cùm imminet accessio febrilis, & circa initium; quàm alio tempore;

a. b. VVil. de febrib. c. 4.

Remedium verò, quod fermentationẽ sistit, licèt *empiricum*, a *Amethodicum*, *& valdè infidum apud Medicos audiat; tamen mihi compertum est, has febres hoc modo sæpenumero curari, cum pharmaca non omnino prodessent. Qualia sint* hæc remedia, *& quo ritu absque veneficii suspicione pro curando hoc morbo levamen præstent*, in meis scriptis annotavi. *Hìc* b *solùm aduerto, horum usum post pharmaca, & venæ sectionem (si ea opus fuerit*; nam non semper opus

opus eſt) *eſſe a maximè proficuum; & niſi hæc ritè præmittantur, iſta altera rarò paroxyſmum inhibere.* a. VVill. de febrib. c. 4.

Eraſiſ. Nihil addo de medicamentis febrifugis, quæ non detrahunt, ſed addunt; & ſæpè efficaciora ſunt, ſi propinentur, dum imminet paroxyſmus; quod etiam haud difficulter nimis tum concipi, tum explicari poteſt. Sed de ſanguinis miſſione dico, quòd prima vice miſiſti, ut mitteres abſque eo, quòd rectè aliquid animo deſignaveris. Secunda vice non ut mitteres, miſiſti, ſed ut paulò ante febrilem inſultum mitteres; quo tempore multa, atque penè dixerim infinita ſive eorum, quæ detrahunt; ſive eorum, quæ addunt; ſive eorum, quæ neutrum ex his præſtant, febrem inhibere poſſunt. Dicam clariùs, ſpes tua non tàm debuit eſſe in detractione, quàm in tempore, quo detrahebas. Voluiſti ſcilicet multa facere, dum paroxyſmus imminebat, ut ſi unum non juvaret, prodeſſet alterum. Et quidem tunc maximè temporis aliquod ex multis, quæ fiant, fortè proderit. Ad hoc tamen ea ſunt eligenda, quæ minimè ex ſe nocere poſſunt. Et inter hæc ſunt multa ex ſe omnino vana, & ex ſe omninò inutilia; quæ tamen propter occaſionem, quam præbent, juvare poſſunt: ut, exempli gratia, animus nimis intentus alicui

operi, quodcunque illud sit, si non causa, est saltem aliquando occasio, qua malum aliquod in corpore evitetur. Sunt, inquã, alia multa hujuscemodi, imò infinita, quorum alia ex se sunt omnino vana, & ignava: alia non item ex se sunt vana, & ignava; sed ipsa quòque aliquid ex se praestant praeter eam, quam praebere possunt occasionem; qua benè, vel malè homini fiat. Sed haec non sunt nunc ex professo tractanda.

An imminente paroxysmo vitiosum detrahitur, & relinquitur bonum; vel plus vitiosi, quàm boni detrahitur: non imminente verò detrahitur bonum non vitiosum? Quocunque tempore in hoc morbo secetur vena, & in quacunque hypothesi, ex iis, quae fluunt per vasa plus boni, quàm mali evacuari mihi videtur.

Nō rarò quaedam ex se vana, & inutilia occasionem praebent qua paroxysmus inhibeatur.

Praeterea, si rectè conjicio, VVillis, nō ipsa detractio tibi videtur febrifugum. At circa idem tempus febrifuga sunt admota: ut ab his potiùs, quae febrifuga sunt, quàm ex detractione, quae febrifuga non est, paroxysmum febrilem fugatum crediderim. Ego tamen non detractionem ipsam, & ipsam sanguinis diminutionem proficuam esse: sed illud secari venas; illud sanguinem detrahi; sedulitas adstantium; chirurgi diligentia, quae in his adhibetur; & caetera, quę tunc fiunt;

ut

ut etiam deligari; vel perfricari; vel deliniri; vel concuti; visa; audita; & alia multa; etiam, quæ ex se omninò vana sunt, occasionem præbere posse existimo, qua paroxysmus inhibeatur: adeò ut aliquando unum, vel alterum ex his febrifugum dici possit. Sic in bello sæpenumerò quædam, quæ ex se omninò vana sunt, & inutilia, victoriæ, aut cladis præbent occasionem: neque video cur aliquando nō possit similiter contingere in ægritudinibus. An paucæ aquarum guttulæ genas madefacientes ex se præcavent lipothymiam, vel excitant hominem à lipothymia? Non ego hoc credam! At aspersione aquæ, veloci maximè motu facta, multi à lipothymia excitantur? Excitantur quidem; sed non est ipsa aqua, quæ illos excitat; occasione tamen illius aspersionis excitantur, & multa alia hoc idem præstare possent; sed optimè aqua eligitur, tanquam, hoc modo aspersa, ex se innocens. Sic Vipera, vel Scorpius non solùm carnibus admotus hominis, fœminæ præsertim; sic alia multa præbere possunt occasionem, qua alius fiat epilepticus; alius sanetur à quartana: cùm neutrum ex his vipera ex se facere possit. Ac si quęras rerum memoriam, percurrasque omnes animi motus, multa his similia contigisse comperies: & aliud quidem aliis;

aut eidem ab alio fit aliud. An non sanguinis missio aliquid simile præstare poterit?

VVill. Potest equidem, Erasistrate, & non aspernanda multa ego his addere possem; sed non sunt omnia hujus loci. Neque te morabor ea referendo, quæ in duabus virginibus [a] motibus convulsivis ægrotantibus à me sunt observata; mira profectò symptomatum series; mira affectionum animi in corpus deprehensa potestas. Quarum altera, cùm duobus singulis diebus paroxysmis afficeretur, ab uno saltem liberari phlebotomia visa est, tribus horis ante convulsivum affectum celebrata. Omitto rationes, quibus hoc contingere potuit; cùm tu aliquam saltem circa hoc admittas rationem. Omitto historias ipsas; sunt enim longiores. Verùm persequar alios febre correptos, quorum historias memini me notasse.

[a] VVill. de morb. convuls. c. 9.

X X V I.

Febris, quam synochũ putridam dixit VVillis historiæ quædam; in quibus neque certò, neque manifestò profuit sanguinẽ mittere.

Febris est à me descripta, quam synochum appellavi putridam; cujus multas enumeravi species; & septem historias ex ipsa

ipsa laborantium in tractatu de febribus adduxi: quarum unam jam retuli; estque illius, qui post sanguinis missionem magis incaluit, & deliravit. Reliquis sex sanguis item missus; & inter hos mulier triginta circiter annorum; quæ post varia morbi accidentia, & usurpata medicamenta, die decima obiit. Hæc ut servata non est, ita neque illam dixerim propter detractionem mortuam.

Verùm quidem *juvenis a robustus, & eusarcos circa solstitium æstivum post immodica exercitia, indèque frigus subitaneum calori superveniens, malè habuit. Primo inappetentia, nausea, sævo capitis dolore; nec non siti, & calore intensiori afficiebatur. Die secundo dolor acutus in latere dextro cum tussi, & respiratione difficili invasit. Sanguine statim è brachio ejusdem lateris copiosè detracto dolor iste nonnihil remisit; qui tamen vesperi cum tussi, & sputo cruento atrocior factus rediit.* a. VVill. de febrib. c. 11.

Erasis. Occasione fortè detractionis dolor nonnihil remissior factus. Sed non erat sanguis, qui detractus fuit, is, qui, dolorem excitabat. Nam cùm detractus semel, non fuerit iterum vasis additus; cùm inquam, non redierit sanguis in venas; cur vesperi ejusdem diei rediit dolor, & atrocior factus est? Spasmus scilicet dolorificus accidere potest, etiam

dum sanguis deficit potiùs, quàm abundat.

VVill. Nox insomnis, & valde inquieta successit. Die tertio sanguis denuò missus; linimenta, & fotus lateri dolenti applicata; pulveres, julapia, & decocta antipleuritica intus sumpta. *Sub noctem a dolor ferè in totum cessavit. Sed mox cephalalgia immani cum vertigine æger afficiebatur. Die quarto fuit sanguinis stillicidium è nare dextra ad duas uncias à quo affectus isti capitis planè cessabant. Vesperi autem dolor in latere priùs affecto cum majori atrocitate rediit*, & pulsus jam erat parvus, & debilis; ac proinde ne vires dejicerentur magis, *in exigua quantitate phlebotomia celebrata est*. Sed fotus, & cataplasmata lateri diligenter applicata sunt: ac sumpsit æger spiritus *cornu b cervi guttas viginti in julapio cardiaco; post sex horas totidem alias sumpsit. Nocte ista copiosè sudavit; & dolor plurimùm remisit. Sputum erat parvum cruore intersperfum; quod intra diem, dolore etiam sensim evanescente, omninò cessavit. Cœpit æger bis in die ejusdem spiritus cor.cer.scrup.j. & sinè omni recidiva intra paucos dies integrè convaluit.*

a.b.c. VVill. de feb.c.11.

Gal. Cur non potiùs pleuritin appellasti morbum, quàm synochum?

VVill. *A causa c evidenti scilicet pororum constrictione* fuit hæc febris synochus sim-

ſimplex appellanda; ac pleuritis mihi viſa eſt accidens alterius morbi.

Braſiſ. Sive pleuritis, ſive ſynochus potiùs ægritudo fuerit dicenda, ſanatus is eſt ſputo cruento; ſtillicidio è naribus; ſudoribus copioſis; ſpiritu cor.cervi, & antipleuriticis aliis medicamentis; quibus ſanguis corrigi, & ſudor promoveri; & ſolui potuit id, quod morbum faciebat. Quòd ſi nihil iſtorum factum eſſet, etſi robuſtus eſſet homo: miſſionibus ſanguinis citiùs periiſſet; quoniam detractio nihil præſtitit eorum, quibus ægrotus manifeſtò juvatus eſt.

VVill. Matrona [a] *ſexagenaria cùm linteis non ſatis à madore exiccatis lecto inſtratis quadam nocte diſcubuiſſet, malè habere cœpit. Primò afficiebatur catharro ſuffocatiuo, ut præ ſeroſa colluvie in laryngem exundante vix ei reſpirare, ne dum dormire licuiſſet. Poſtridie nauſea, & inappetentia cum aliquali ſiti, & caloris exceſſu ſuborta eſt. Die tertio dolor acutus in latere cum tuſſi, & febre acuta invaſit. Vrina fuit rubicunda, & clara cum hypoſtaſi laudabili: pulſus inæqualis, & intermittens; Medico vocato ſanguis ad decem uncias detrahebatur. Etiam iſto die ab enemate immiſſo alvus copioſè ſoluta eſt. Sub noctem dolor evanuit, & mediocriter dormiuit. Vrina tunc erat rubicunda, & turbida, & contentis ſaturata.*

[a] VVillis de febribus cap. 11.

 Eraſiſ.

Brasis. An soluta alvo,& iis,quæ per turbidam urinam, contentisque saturatam expurgata sunt, mulier hæc levata est?

VVill. Fortè sic fuit: nam die quarto febris nonnihil auctior; vesperi tussis valdè molesta; succedente mox dolore acuto,ut priùs,in eodem latere: urina iterum clara,& cum hypostasi apparuit.

Brasis. Hac die scilicet sive pus, sive aliud collectum in parte affecta per urinas, aut per alias vias non fuit expurgatum.

a. VVill. de feb. cap. 11.

VVill. Dolor [a] sanguinis missione denuo celebrata, brevi cessavit. Die quinto febris remissior, nox tamen inquieta cum calore, & jactatione corporis; verùm sinè dolore. Mane proximo copiosè sudavit, & alleviata est. Dein v. ctu adhuc tenui per aliquot dies usa, & semel expurgata sinè recidiva convaluit. Observatione dignum fuit, quòd urgente dolore urina erat clara, & cum hypostasi, nec à frigore turbata; quæ tamen eodem sedato statim crassa,magisque rubicunda, & contentis saturata evasit.

Erasis. Quivis mente sanus sudore, & excretione eorum, quæ in urinis observata sunt, mulierē sanatam potiùs affirmabit, quàm à sanguinis missione. Ac obseruatione, & consideratione etiam dignum est,nullum te hucusque enarrasse

mor-

morbum; qui propter ipſam potiùs detractionem ſanguinis, quàm propter alias cauſas ſublatus dici poſſit.

VVill. Iuvenis[a] *eruditus, gracilis habitus, & pallidi vultus incunte vere nullius errati circa victum conſcius*[b] *quari cœpit de laſſitudine, & impotentia ad ambulandum; etiam de capitis torpore, & ſomnolentia. Die ſecundo inſuper ſiti, inappetentia, & præcordiorum æſtu torquebatur.* Die tertio ſumpto vomitorio pluries vomuit, & bilioſa dejecit, & alacrior factus eſt, & nocte mediocriter dormivit. Quarta die ſtillicidiũ paſſus eſt in exigua quantitate: ſitis, & calor aucti. Vrina erat rubicunda cum ſedimento copioſo, & aliquali hypoſtaſi. Natura videbatur oppreſſa, *& ideò ſanguis ad*[c] *ſeptem uncias mittebatur; & exinde plurimùm alleviari viſus eſt. Veſperi tamen omnia exacerbabantur; & exinde per tres dies febris uſque intendi videbatur.*

abcd. VVill. de febribus cap. 11.

Eraſiſ. Heu quàm brevi duravit utilitas ex ſanguinis miſſione! Mane ſanguis miſſus eſt, veſperi omnia exacerbata!

VVill. Die[d] *ſeptimo de graui torpore in capite, & caligine oculis obverſante quærebatur. Poſt meridiem hæmorrhagia copioſiſſimè ſucceſſit; ut præ immenſo ſanguinis diſpendio æger ferè viribus exolveretur.* Et ad ſiſtendum ſanguinis fluxum non quidem venæ ſectio in brachio; non ligaturæ;

non

non epithemata tum capiti, tum imo ventri adhibita; non alia multa medicamenta quicquam profuerunt. *Tandem mulieris* [a] *illuc occurrentis suasu, nari stillanti ferrum ignitum admovebatur; & de repente à vapore sanguinis torrefacti in nares suscepto istius fluxus sistebatur.* Et licèt intermittenti postea quotidiana æger laboraverit, demum restitutus est.

abcd. VVill. de feb. c. 11.

Erasis. Spontanea sanguinis hæmorrhagia de qua pluries locuti sumus, huic profuit ægrotanti, non sanguinis missio.

VVill. Reliquis duobus synocho putri laborantibus sanguis quidem missus est; alteri ad uncias octo: & fuit hæc [b] *nobilis matrona quinquaginta circiter annos nata, gracili corporis habitu*; alteri ad uncias decem: & fuit *hic* [c] *Clarissimus vir rei literariæ studio addictissimus*; neuter tamen sensibile, aut notabile emolumentum, quod ego memoriæ tradere potuerim, à sanguinis missione acceperunt. Sed servati sunt, postquam pluries sudassent; & utrisq; vomitorium insuper propinatum fuerat.

X X V I I.

Narrantur, quæ ex sanguinis missione evenerint duobus ægrotantibus ex variolis.

Variolis autem deprehensum memini robustum hominē [d] *habitus corporis Athletici*

tici, vultus tamen pallidi, & temperamenti, Galene diceres, *frigidioris*; necnon etiam *fœminam illustrem, juvenem, vultus floridi, & temperamenti*, quod dixisses, *calidioris*. Ac licèt instante variolorum eruptione sanguinis missio olim inter nostrates veluti *res a sacra audiebat; neque sub ullo necessitatis prætextu admitti solebat; nuper autem experientia duce*, si credere fas est, Erasistrate, *in quibusdam casibus sanguinem mitti omnino utile, & necessarium esse comprobatur*. His itaque missus est. Viro *cùm b in exigua quantitate mitti præscriberetur pseudo chirurgus accersitus ferè ad ses. quilibram detraxit*: fœminæ verò detractus est ad uncias circiter sex. Ille licèt robustus, maximum subiit vitæ discrimen; & multa quidem grauia symptomata spatio viginti dierum passus est. Postea c *varioli in singulis partibus corporis sparsim erupere; & tunc primò febris in totum remitti cœpit*. Fœminæ verò post detractionem *d calor nonnibil remisit, usque tamen vomitus cum dolore atroci in lumbis perstabat*; Etenim cum his affectibus, & cum calore, & siti intensissima incœperat ægrotare: eratque *illi e pulsus celerrimus cū vibratione forti, & vehementi*; & insuper utero gerebat. Sumpsit postea laudani dimidium granū dormivit; sudavit; & tandem apparuere varioli consitissimi, & benè se habuit.

abcde. VVil. de feb. c. 15. *VVill. tract. de phleb. & loco sup. cit. f.* 216. *Damnat in variolis sang. miss. estq. liber ille scriptus post librum de febribus.*

Qua

XXVIII.

Quæ obseruata fuerint in puerperis.

Nevè tuam videar agere causam, Erasistrate, prolixiùs narrare hic omittam; quæ notaverim dum de puerperarum febribus agerem. Dicam [a] tamen breviter quinque fuisse puerperas; quibus venæ minimè fuere sectę; una tantùm periit. Binis vena secta fuit, perierunt ambæ.

[a] VVill. de feb. cap. 16.

Omittam alia multa; nam potiora adduxi, quæ memini; neque præclariora, & præstantiora ex sanguinis missione beneficia adducere possum.

In nullo morbo ex misso sanguine sanitas promitti potest.

Eras. Si meliora non habeas, hæc satis sunt, VVillis, & à te quidem obtinui, quod speraveram, ingenuam & liberalem eorum, quæ observasti, narrationem. Ex qua concludere licet, non solùm nullum hucusque esse cognitum morbum in quo promittens homo homini sanitatem misso sangvine suam solvat, & liberet fidem; verùm etiam nullum esse morbum in quo ipsa detractio certò, & manifestò proficua sit. Nam inter eos, quos narrasti a te fuisse observatos, nullus planè fuit ægrotus, qui detractione confestim sanus factus fuerit: cùm contra quivis mediocriter peritus usu singularis alicujus alterius remedii, vel administrationis

medicæ(habentque Chirurgi propemodũ infinitas)afferere poffit fe multos fanitati reftituiffe. Illa etiam Muliercula calenti fumo fupra ignitum ferrum torrefacti decidui fanguinis plures hæmorrhagias fe fanaffe fateri poteft: cùm contra hęc, aut fimilia beneficia ex ipfa fanguinis miffione à te minimè obfervata fuerint. Multos cognovifti febre curatu difficili correptos fola cõpreffione arteriarũ, quæ in carpis micant, fuiffe fervatos: cùm contra nullam cujufcumque generis, aut fpeciei retuleris febrem, quam fimiliter fanguinis miffione curatam obfervaveris.

Cùmque principio rogaverim, ut eos referres, Galene, quos in meis libris fortè notaveras mortuos effe propter omiffam fanguinis miffionem; ipfe memorans, quos Theutræ adjutus opera notaviffes, unum, vel alterum recenfuifti, iis laborantes ægritudinibus; quibus cùm plerique temporibus tuis fuerint deprehenfi, nullum ipfe, fangvinolentus licèt, fervare potuifti!

Addidifti tertium Critonem decima die Angina, aliifque interioribus tumoribus mortuum: cùm contra multi fimiliter ægrotantes, quantumvis fanguis mittatur fecunda, tertia, quarta, aut quinta die extinguantur.

Item duos in ipfis Medicorum mani-

bus

bus perire vidisti ex largiori sanguinis missione; alios verò paulò post; alios ad extremũ vitæ periculum fuisse perductos. At quibusdam larga missio est binæ, tresue, quatuorve unciæ, quibus dimissis animo linquuntur. VVillis etiam cùm nullum propter mediocrem sanguinis missionem viderit sanatum; observavit tamẽ ex largiori robustum hominem ea infectione, quam variolorum vos recentiores dicitis, laborantem, extremum subiisse vitæ discrimen, & vix post viginti dies erupisse variolos.

Gal. In libris methodi mei fortè legit VVillis me obseruasse duos sic enectos; at si rectè memini in libro de cur. rat. per sang. missionem cap. 12. Ego scripsi fuisse tres: duos mares; & tertiam, fœminam.

Eras. Neque profectò in his nimis rigidus fui, ut rebaris, VVillis. Nam cùm manifestò constitisset, palæstritam, quem recensuit Galenus, non propter ipsam largam sanguinis missionem; sed alvi dejectione, vomitu, & copioso sudore fuisse sanatum; potuissem illud tantùm dicere, hæc omnia priùs in corpore palæstritæ, & antequam sanguis mitteretur, fuisse præparata, & nihil insuper addere; vel etiam dicere potuisse, oportuisse palæstritam esse nimis validum, qui postea

non

non ſuccubuerit: attamen liberè,& ingenuè faſsus ſum, ex animi affectu peculiari, qui licèt nequaquam neceſsariò, aliquando tamen conſequitur detractionē, tum alvum turbari; tum vomitum,& ſudores provocari potuiſse : ac his omnibus illum poſtea ſanatum. Et his quidem neque Galenus, qui mentem dixit facere utilia,quæ corpori ex ſe utilia non ſunt; neque tu VVillis es refragatus : dixiſti enim ſanguinis miſſionem e ſalvatella veſtra illi fortè profuturam inſigniter, qui nimis credat hanc præ cæteris omnibus ſibi profuturam evacuationem; videlicèt fide, quæ animi affectus quidam eſt,pręparatus priùs animus, facilè poſtea ex miſſione alium ſuſcipere poteſt affectum, quo juvetur corpus.

Affectiones animi vel ſalutares, vel noxiæ, & quandoq. etiā mortiferæ facilè excitari poſſunt.

Affectiones autem animi tum ſalutares, tum noxiæ, vel etiam mortiferæ excitari poſsunt non ſolùm detractionis occaſione; verùm etiam occaſione aſpectus cujuſcumque ſive auri; ſive gemmæ ſive viperę,& ſcorpionis neque mordentis,neque pungentis; & perceptione contactus eorundem; quovis viſo; quovis audito, ſive triſti, ſive læto nuncio; quovis ſignaculo; & aliis infinitis: at non neceſsariò, ſed pro ut animus hæc accipit: atque ideo ex his iiſdem occaſionibus, aliis aliud fit; nunc ſalutare; nunc mortiferū.

num imbecillitas, ut nullus aliquid contra scribere ausus fuerit. Ac juniores, qui adhuc longo artis exercitio non erant adstricti ad defendendam illam sententiam, sanguinem mittere in omni ferè morbo, & in principio cujuscumque febris aggressi sunt; & ut hoc ipsis magis liceret; incœperūt affirmare, te quidem sanguinē mittendum esse existimasse; sed omisisse in libris tuis apertè hoc monere, atque ostendere. Sed ego neque hoc concedere volui; & ut illos magis divexarem, alium librum Evulgavi *de venæ sectione adversus Erasistrateos* ipsos: in quo id, quod minimè constare poterat, demonstrandum suscepi, te nunquam venas secavisse in morbis; nec non etiam pervertere Erasistrateos tuam doctrinam; & ea ipsa non intelligere, quæ tu scripseras; ac ipsos nullos esse, qui neque propria industria aliquid novissent; neque ex te, cujus libros non intelligebant, aliquid didicissent.

Neque in his dicendi vim, atque copiam, quibus sum usus, damnare debes, Erasistrate; Nam licèt hæc quærenda nō sint in Medico, non sunt tamen cotemnēda; maximè quia in illis libris non tantùm Medicum me præstabam; sed meam agebam causam; inimicorū scilicet meorum audaciam reprimebam.

V Ne-

Neque tu nunc eorum, qui te secuti sunt causam defendere debes; cum quia nihil hoc refert; tum quia tutemet scis, non paucos sectatores nostros dedecori potiùs nobis fuisse, quàm honori. Qui sæpissimè multa perversè sunt de nobis interpretati; nostro nomine, nostraque auctoritate popello imposuerunt, & pecunias multas extorserunt: ac plerique cùm volumina nostra nunquam legerint, nostris uberibus, nostraque doctrina se educatos, enutritos, atque edoctos dixerunt. Alii verò complures, quod minùs constanter à nobis dictum est, amplexati sunt; solidam, veramque doctrinam perverterunt. De tuis sectatoribus ego met sum tibi oculatus testis, Erasistrate, quòd non quidem re, sed nomine tantùm te fuerint imitati; quòd frequentissimè me præsente, & me audiente ipsorummet errores tibi tribuissent: quod eò confidentiùs faciebant, quò vidissent neminem de principibus literarum adeò fuisse studiosum, ut de illis dijudicare potuisset. Theutras autem tuos secum deferebat libros; ut cum opportunitas esset, ostenderet, te nequaquam ea docuisse, quæ ipsi faciebant; tum etiam, ut illis hoc eriperet diverticulum ad te, auctoritatemque tuam immeritò confugiendi.

Tertius autem liber, cujus titulus *De cu-*

curandi ratione per sanguinis missionem, non quidem mea voluntate scriptus est; sed ut illis obsequerer, qui post disputationes plerasque cum Medicis habitas, & post illos duos priores libros aures obtundebant meas; rogabantque, ut docerem, quibus in morbis expediat sanguinem mittere, & ut venæ sectio sit instituenda: nam jam non ampliùs fidebant in Medicis suis. Ego autem circa hæc omninò me referre volebam ad ea, quæ in aliis libris à me etiam scripta erant, in quibus etsi pluries, atque pluries affirmaverim convenire in morbis nonnullis sanguinē mittere; tantas tamen addidi difficultates pro noscendo morbo, in quo conveniat; & pro noscendo tempore, & pro determinanda vena; tot addidi cautelas, & circumstantias; tot, tantaque contraindicare sanguinis missionē fassus sum, etiam si morbus illam exposcat; ut manifestum sit (modò ea serventur, quæ ego docui) aut nunquam, aut raro expedire sanguinē mittere; ac omninò difficillimum esse cognoscere, quando conveniat. Cum tamen illi rogare non destitissent; *& precibus* [a] *me suis obtunderé non cessassent complures amicorum, quos pigebat, ut mihi videbatur curandi librum* à me editum, aliaque scripta mea *perlegere*: *coactus tandem sum ad hæc scribenda descendere, ne scilicet invidere*

[a] Galen. de cur. rat. per sang. miss. cap. 2.

dere illis viderer. Memini tamen in hoc ipſo libro de cur.rat. per ſang.miſſionem me hæc adjeciſſe verba. *Verùm, quoniam haud* [a] *mea voluntate hunc aggreſſus ſum ſermonem, ſi quod dictorum peccatum evenniat, ipſi culpam ferent, qui auctores fuerunt, ut hoc onus ſuſciperem, ſicuti ſi rectè, atque ex ſententia accidat, utiliſque appareat, laudem illis omnem cedo.*

a. De curan. rat. per ſang. miſſ. cap. 5.

Quid nunc blaterant! Malum ne aliquod ex illo libro factum eſt? illi videant qui me ad ſcribendum compulerunt; ego enim omnibus ab renunciavi laudi, & gloriæ, culpæ, & infamiæ, quæ ex libello evenire potuiſſent.

At dices, Eraſiſtrate, hæc non eſſe ſatis ad me excuſandum, niſi fortè apud homines, quibus ex meliore luto effinxit præcordia Titan; alii nanque mea opera decepti ſunt. Apud illos quidem me excuſatum volui. Indocti autem ex quavis occaſione ſivè benè, ſivè malè dixeris, ipſi ſeſe facillimè decipiunt.

An mea culpa aliorum ſectatores facti ſunt ferè omnes, qui poſt me fuerunt? cùm ego omni ſemper contumelia ſectatores omnes affecerim, ſervos, viles, ignavos, ſurdos, cæcos, & qui veritatem nunquam aſſequi poſſent, continuò eos appellans!

An mea culpa diſciplinarum profeſ-

ſores

ſores Geometria, Arithmetica, Mechanice, aliiſque ſimilibus artibus, quæ demonſtrativam methodum habent, minimè uſi ſunt? Cum ego has omnes, Medico quidem neceſſarias, aliis verò perutiles eſſe, ſemper deprędicaverim!

Quidam à rudi populo habiti ſunt ſapientes, quòd dixerint nivem nigram; alii quòd dixerint eandem calidam; alii ex hoc, quòd dixerint ſe nihil ſcire, vel hoc unum ſcire, quòd nihil ſcirent; alii, quòd dixerint ſe omnia ſcire, & veluti ex tripode cuicunque quæſito reſpondere poſſe affirmarent. An mea quòque opera decepti ſunt, qui ex his omnibus aliquem exiſtimaverint ſapientem adeò fuiſſe, ut illius verbis, tanquàm infallibilis oraculi, ſtandum eſſe opinati etiã ſint?

Dixi ſanguinis miſſionem multùm, atque multùm prodeſſe; & revocare homines ab orci faucibus; dixi equidem: verùm pluries, atque pluries à me quòque dictum eſt eandem nimium obeſſe; quamplurimos miſſione in maximum vitæ diſcrimen fuiſſe perductos; non paucos fuiſſe enecatos. Videndum igitur, quando proſit, & quando noceat; & ut hoc cognoſci poſſit?

Ego autem in eo ipſo libro, qui eſt de cur.rat.per ſang.miſs. enumeravi multa, quorum cognitio neceſſaria eſſet ad rectè

aliquid determinandum circa utilitatem, aut damnum, quod missio afferre potest: ac omnia quidem sunt cognitu difficillima; quædam verò sunt omninò impossibilia.

Tanta igitur cùm sit difficultas in his cognoscendis: & quædam, quorum cognitio necessaria est, ut rectè missio instituatur, homini sint cognitu impossibilia, si meo consilio uti voluissent Medici, abstinuissent semper à venarum sectione.

a.b.c Gal. de cur. rat. per sang. miss. cap. 3.

Primò cognoscere oportet recessum à statu naturali *in statum* [a] *præter naturam* eo sensu, quo hæc accipiebam, quod quidem difficilè cognoscitur.

Secundò quænam sint affectiones evacuationem poscentes: *deinde* [b] *quænam ex iis venam incidi postulent*, neque hæc in quacunque hypothesi facilè cognoscuntur.

Tertiò cognosci debent generationum principia. Atque hoc est non solùm difficilè; sed etiam fortè impossibile, quod ab homine cognoscatur. Neque ante me quisquam principia hæc certò cognovit; neque post me quisquam; neque aliquid huc usque de illis determinatum est. Dixi quidem *principia* [c] *in rebus omnibus pro materia quatuor habere elementa; quæ per sese mutuò tota misceri, inque invicem agere sunt nata*: sed quis hoc novit, an ità se habeat!

Dixi

Dixi me ostendisse Asclepiadis elementa esse falsa; an propterea mea sunt vera? Quid, qui dicunt esse quinque rerum omnium elementa; quid qui tria; quid, qui duo; quid, qui unum; quid, qui affirmant esse infinita? Et de his quidem, quæ minimè possunt determinari; ex mea sententia Medicus priùs decernere debet; ut aliquid postea de secanda vena rectè determinet!

Quartò oportet cognoscere, quot sint qualitates effectrices; quod non solùm cognosci nequit; sed nonnulli affirmant omnem de qualitatibus doctrinam esse purum figmentum. Neque satis est me dixisse esse quatuor; *quarum a nomina sint caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas*; nam non raro multò aliter loquutus sum; & aliquando dictum etiam à me est facultates, sivè qualitates appellare me solitum occultas rerum causas; quas scilicet ego adhuc minimè cognoscerem: quì igitur potuerim alios docere; quæ ipse ignoraverim!

a. Gal. de cur. rat. per sang. miss. cap. 3.

Quintò oportet cognoscere humorum tùm differentiam, tum generationem. Estque hoc etiam eorum, quæ hactenus minimè cognita sunt: & humoristas meos jure derisit Helmontius; non quia non conduceret, illorum cognitio, sed quoniam nullus adhuc illos cognovit.

a. b. Gal. de cur. rat. per sang. mifs. cap. 3.

Sextò ex mea ſententia *utilis a quòque in rem præſentem tractatio de temperamentis eſt, elementorum ſequens tractationem.* Cùmque elementorum numerus ſit incertus; & etiam ſi cōveniamus de numero, diſputetur hactenus quænam, & qualia ſint elementa, incerta erit quòque doctrina de temperamentis; & plerique quicquid de elementis, & de temperamentis à me dictum eſt, non ſinè aliqua ratione putant eſſe figmentum.

Septimò verùm omnium maximè dixi, utilis eſt *liber b de plenitudine, in quo oſtenſa eſt, & ut ad vires plenitudo; & ut ad capacitatem, in qua continetur.* Atque hæc, quæ de plenitudine à me dicta ſunt, tu fabulas eſſe exiſtimas, Eraſiſtrate; & vis plenitudinem ſemper referri debere ad vaſa.

Hæc & alia ſimilia lib. de cur. rat. per ſang. miſs. cap. 3. alia paſſim alibi: quorum cognitio neceſſaria mihi viſa eſt ad ſanguinem rectè detrahendum: Sed omnia præter morem breviter in hoc lib. de cur. rat. per ſang. miſs. ſemper enim dimiſi Lectorem ad alios meos libros, tum ut illi oſtenderē me non fuiſſe, neq. eſſe ſpernendum; tum ut rem efficerem difficiliorem; tum etiam ad hoc ut ſi libros alios legerent, cognoſcerent tandem rem eſſe difficillimam, atq. ſæpè cognitu impoſſibilē. Ac circa finem hujus capitis me-

memini me adiecisse hæc verba: *nec verò mirum cuiquam videri debet si tantis sit opus, ut probè de vena secanda contemplari liceat; non enim ad hujus tantùm auxilii inventionem, sed & aliorum omnium necessaria est eorum, quæ modo recitavimus cognitio. Nam si citrà illorum notitiam rectè curare possemus; haud esset cur ea tanti faceremus.* Magni quidem facienda est cognitio eorum, quæ à me recitata sunt; sed hoc opus illa cognoscere.

a. Gal. de cur. rat. per sang. miss. cap. 3.

At libro de venæ sect. adversùs Erasistrateos cap. 6. cognoscens ego quosdam existimare facilè decerni posse, secanda ne sit vena, an non; hæc protuli: *inhibendum censeo illis, qui hactenus venas temerè secarunt, ne eas in posterum penitus secent. Vt enim Plato ait minus aberrare eos consentaneum est, qui ea non aggrediuntur, quæ non norunt, quàm qui illa tractant, quæ nunquam didicerunt: nam hoc idem, & isti faciunt, sibi ipsis persuadentes; quòd, & quibus venam secare expedit, & cætera id genus, quæ à me recitata sunt, inventu facilia existant.*

b. De venæ sect. ad Erasistrat. c. 6.

Ponamus me dixisse multa hominem commoda habere posse ex volatu; multa faciliùs, atque citiùs volatu perfici posse, quàm pedibus ambulando. Ponamus me dixisse cognitam mihi esse volandi artem, illam tamen esse difficilem satis; ut re vera

ra difficilis est. Dixerim etiam ut volandi aliquis artē assequatur, oportere priùs cognoscere quid sit gravitas,& quę sit vis, quæ corpora compellat ad centrum;& an vis ista crescat, vel decrescat unquam, dum grave descendit;& ut crescat,vel decrescat: item oportere aeris cognoscere gravitatem in quavis tempestate, & temperie, sive mavis dicere constitutione ejusdem aeris: oportere cognoscere corpulentiam, & resistentiam aeris cum respectiuè ad motum gravium,tùm etiam respectivè ad alios motus, percussionesque, librationesque, quæ in ipso fiunt. Itē posito quòd addiderim ad volandi scientiam acquirendam, non solùm physicam disciplinam, verùm etiam necessariam esse Geometriam, Arithmeticam,Musicā, Mechanicam, aliasque facultates;quibus machina inveniatur; qua facilè tum aeris resistentia superet corporis gravitatē, & quibusdam motibus corpus in aere librari possit; tum etiam ipsum idem corpus grave ad dexteram, vel ad sinistram inflectatur; ascendat, vel descendat pro lubitu hominis. Ponamus, quòd hæc, atque similia dixerim: an si quis cùm nihil istorum noverit; spe tamen rectè volandi è sublimi se deijciat; pręcipitetur, & moriatur; mea culpa deijcitur; mea culpa præcipitatur; mea

cul-

culpa moritur? quoniam ego dixi dari artem volandi: ſed eam eſſe difficilem nimis; & omnium aliarum artium, & diſciplinarum egere auxilio? ſtultus procul dubio eſt, qui mea culpa mala illa accidiſſe dijudicabit.

Haud profectò diſſimiliter de ſanguinis miſſione locutus ſum; quòd utilis ſit; ſed quòd multarum rerum captu difficillimarum, & impoſſibilium cognitio requiratur, ut illa rectè inſtituatur: adeò ut minus, atque minus errent illi, qui nunquam ſanguinem mittunt; quàm qui, tanquam ſi inventu facilis eſſet opportunitas mittendi, temerè mittunt.

Quid aliud poſtea fieri potuit? Is fuerat, Eraſiſtrate, fervor, & diſputationis calor, ut obſtinatè, & ſumma cũ pervicacia dicentibus illis, qui maximè mihi maledicere, & detrahere ſoliti fuerant, nunquam omnino, neque directè, neque indirectè conducere ſanguinem mittere; neque adhæc ullam propter imperitiam ſatis probabilem adducerent rationem: parùm ſanè dicere viſus eſſem, ſi apertè dixiſſem raró conuenire?

Ità igitur locutus ſum; ut aliis viderer credere ſemper admittendam eſſe ſectionem, aliis nunquam; aliis verò, & prudentioribus raró eandem convenire viderer exiſtimaſſe: verùm tamen rem

adeò

adeò esse intricatam affirmavi; ut ipsi ex sese crederent penes me tantùm esse artem de his benè determinandi, & sectionem rectè administrandi.

Qua quidem ratione nequaquam alios offendere mihi animus fuit, præter eos, qui me offenderant. Neque aliud præstitisse videndus sum; nisi in summa illa concertandi occasione mihi non defecisse. Atque ideò, modò ęquo sis animo, dijudices, spero, jure merito a me sic factum. Res enim ipsa sic tulit; ut cùm illi lingua, gestu, & omni obtrectationis genere mihi infensi fuerint, & ad hoc simul ipsi convenirent; & principiò omnia damnarent, quæ tu non dixeras probanda; postea nihil defenderent eorum, quæ dixissent: ego contrà omnia sumerem, quæ vellem; & ut eò magis illorum ignavia ostenderetur, pro ut impetus disputationi ferebat, amplissimam habuerim orationem; nihil ex adverso ego mihi timens ab illis; ubi calliditas jam non esset ampliùs ex usu. Atque simili quidem pacto sæpè multa acciderunt: videlicet cùm non rarò homines aliquid sinè limitatione, & distinctione temerè negassent; postea sinè limitatione illud idem quod negaverant, temerè concesserunt, & temerè etiam in usus admiserunt.

Et equidem hanc fuisse Aristotelis fortunam

tunam audivi. Primùm ejus ſcripta tanquam ab oraculo exarata in veneratione maxima ſunt habita. Ex quo data eſt occaſio nonnullis, ut diligentiùs illa examinarent: reperta ſunt quædam abſurda. Crevit poſteà paulatim iſtorum numerus, qui animosè de Ariſtotelis operibus criſim ferrent; & vel quia multa non intelligerentur; vel quia multa re vera abſurda eſsent, totus tandem Ariſtoteles viſus eſt abſurdiſſimus. Adeò vt, Eraſiſtrate, diſertiſſimi Avi tui ſcripta, tanquàm omninò erroneam, & pernicioſam, ac peſtilentem continerent doctrinã, judicis decreto publicè igni concremarentur; edictumque ſub gravi pœna eſt, ut ſi qui exemplaria haberent igni traderẽt. Sed hoc ipſo factum eſt, ut quædã exẽplaria diligentiùs cuſtodirentur; & quidã curioſiùs examinare cœperunt; an re vera Ariſtotelis doctrina tam abſurda eſset. Viderunt primò non omnia eſse abſurda. Dehinc benigniori animo illa perlegentes viderunt, & hoc, & hoc aliud rectè poſſe interpretari. Brevi poſtmodùm doctrina, & eloquio viſus eſt ſummus Ariſtoteles: moribus autem re vera nunquam commendandus viſus eſt. Poſt hæc ſancitum eſt a principibus, ut pueri omnes ſecundùm Ariſtotelis doctrinam inſtituerentur: & factus eſt Ariſtoteles veluti Numen

men infallibile; & Philosophus per antonomasiam dictus est; & in magnis controversiis, si quis protulisset hæc verba, dixit Aristoteles, omnes acquiescebant. Demum audivi alios insurrexisse; qui hæc ipsa maximè turbaverint; & iterum habeatur Aristoteles apud aliquos insulsus, & fatuus, & nihil solidè nil rectè, sed omnia pravè docens.

Et mihi, & tibi similia acciderunt, Erasistrate, culpa ignavissimorum sectatorũ nostrorum; qui nos nunquam potuisse errare crediderunt. Tui quidem dederunt mihi occasionem, ut in illis tribus libris tibi maledixerim. Mei verò occasionem dederunt Helmontio detegendi omnia ulcera, quæ fortè sunt in meis scriptis. Ego enim etsi magnificè de me passim sim locutus; & famæ, & gloriæ fuerim per quàm avidus; de memetipso, tamen nunquam hoc credidi me non potuisse, & non posse errare; neque cuiusque priuatim naturam me satis exploratam habuisse, sum unquam opinatus. Sed redeam ad sangvinis missionem.

Pro coronide autem tum libri de curat. per sang. miss. tùm libri contra te, & alterius contra tuos bina addidi somnia; quæ dixi mihi conspicua visa esse; & illorum monitu arteriarum sectionem me fuisse aggresſum. An dicam me credidisse

disse, detractione opus habuisse ægrotantes illos; cùm multi, atque multi jam a principio morbi transacti essent dies? Illud certè volui, ut auditis somniis meis, & consiliis deorum mihi per somnia communicatis, fide, & vana licèt animi religione maxime juvarentur ægrotantes.

O malè factum exclamasti, Erasistrate, ubi somnia audivisti; & sic decuit exclamasse ingenuā umbram. Sed vide, quæso, an simplex potiùs, quàm ingenuus sis appellandus. Nulla unquam fuit gens, quæ superstitiones suas, & opinionum vanitates non habuerit. Ac ridiculus omninò est, qui mundum sperat ab omni præjudicio, & vanitate liberare. *O curas hominum, o quantum est in rebus inane.* Vanitas, & omnia vanitas, & hoc quòque vanitas. Sæpe pro uno præiudicio, quòd auferatur, multa intrant in hominum mẽtes; ut meliùs sit sinere illos, cum iis præjudiciis, quæ habent. Præter quam quòd minimè omnium hoc tutum est, auferre præjudicia, & hominum adaperire oculos? ac nisi inter umbras de his agerem, timerem sanè ne mali aliquid ex his iisdem mihi accideret.

Omnibus in rebus, & tempus, & mores, consuetudinesque, & vanitates eorum, quibus cũ agas, & occasiones a prudẽtioribus sunt attendendæ: nam quæ uno tem-

pore

pore aptè fiunt, & justitiam habent; alio tempore nequaquam fieri debent, & sunt injusta. An tu putas impium Drusum, atque sceleſtum, quia non monuit exercitum, Lunæ claro cœlo defectum, ex naturalibus caufis nihil cum seditione commune habentibus, dependere? Non ingenuus sed in illa occasione ridiculus planè fuisset, & simplex nimis si monuisset. At ille *quæ* b *casus obtulerat in sapientiam ver enda ratus* seditionem sedauit; superstitioneque, vanoque timore deficientis Lunæ prudenter usus, milites ad obedientiam, inque ordines reduxit. Ita pius Medicus vanitatibus, & falsis opinionibus uti potest; verumtamen ut meliùs sit ægrotanti, & ut citiùs ille sanetur. Sic vomitorium exhibitum cuidam fuit, qui serpentem gestare credebat; & dum vomeret, serpens injectus est in vas; & omnes adstantes, ab ore ægroti prodiisse, exclamarunt. Quibus quidem deceptus est ægrotus; sed hac eadem deceptione servatus, & sanitati restitutus est. Simplicitas, & imprudentia, & summa ingenii stoliditas est, nunquam decipere hominem; qui sæpè nnmerò tunc maximè iuvatur, cum maximè decipitur.

b Tacitus annalium I.

Atque hæc quidem quæ voce, verbo, atque scripto ego tunc dixi de his, aliisque somniis, sive meis, sive patris, alio-

rum-

præparare ad illum affectum suscipiendum; & alia industria hoc idem meliùs, atque tutiùs effici nequeat, secet idem venas, & mittat sanguinem in quocunque morbo: ita tamen ut non possit ipsa detractio ex se nocere.

Plerique autem, etsi celebres, dum venas secarunt, vel aliud quidpiam fecerunt circa ægrotum; neque quidem per somnium his de rebus cogitarunt: unde sæpè absque ulla Medici providentia boni, vel mali fuere eventus. Suntque qui propter ignorantiam, & incultum nimis, & minimè expolitum ingenium, neque possint quidem, etiam si velint, hæc animadvertere in morbis: & id omne spernant, quod supra ipsorum captum est. Suntque alii, qui etiam si hæc minimè spernant, haud tamen videant, quas potissimùm animi affectiones exoptare debeant in morbis; & ut ad illas præparetur animus. Ac vidi aliquando meis temporibus Duces non magnæ turmæ, & tyrannos exigui, & sterilis pagi meliùs novisse inflectere, & trahere quà voluissent animos suorum, quàm illi, quibus hoc ex re magis fuisset propter nobiliores, & graviores artes, & disciplinas, quas profitebantur. Socrates autem jvuentutem docens, in his fuit maximus; neque hac arte movendi animos, videtur abusus. Alii verò etsi multū

in ea valuerint, ſunt tamen quàm maximè abuſi. Videbimus in apologia tua, Galene, an tu hac arte fueris abuſus.

Verùm enim verò etiam ſi aliquis ad excitandam, quam velit in animo affectionem, ſectione venarum uti poſſit; tamen quantitas, quæ detrahitur, nunquam tanta eſſe debet, quæ ex ſe nocere poſſit. Non eſt enim ſanguinis miſſio, quæ hoc tantum poſſit, occaſionem præbere naturalibus affectionibus animi: ut eſt, exempli gratia, ſignum pentagoni, quod ex ſe neque juvat, neque lædit. Sanguinis diminutio, facta hypotheſi quòd ille ſuperabundet, & nimia copia, & amplitudine, ſeu rarefactione lædat, ipſa ex ſe juvat. Et in hoc caſu videndum etiam eſt, an ſatiùs ſit expectare lapſum nonnullarum horarum, quo tempore per habitum corporis, reſpirationemque inſenſibilem ſanguis non quidem ſinè partium ſelectione quadam diminuatur; & repetitis circuitionibus, dum convenienter abſtinet homo, vel iis tantùm vtitur, quę appropriata ſunt, perficiatur, & corrigatur, reddaturque efficacior ad ſuperandas pleraſque morborum cauſas. Secùs detractio ex ſecta vena nihil iſtorum præſtat: & facta hypotheſi, quòd nullum excitet animi affectum neque ſalutarem, neque mortiferum, aut magis, minuſvè

nusvè noxium; quoniam vires non sunt independentes à sanguine; quin imò quoniam ex iis est sanguis, ex quibus maximè dependent vires corporis, propter virium majorem, minoremque jacturam (nisi dicatur aliquando dari morbos in quibus molesta adsit superabundantia virium) ex se semper nocebit detractio: atque ideo nisi in graui necessitate, occasioneque imminentis ex nimia distentione vasorum disruptionis periculi, usurpanda minimè erit.

VVill. Cæterùm, Erasistrate, alii multi, qui medicinam pertractarunt, & frequenter venas aperuerunt, conqueri poterunt quòd, ipsis prorsus inauditis, nos hæc determinaverimus. Quapropter æquum esset, illorum nos audire rationes, atque etiam aliorum omnium obseruationes examinare.

Eras. Si qui conqueruntur, respondebis, VVillis, faciliùs ipsos potuisse decipi, quàm Helmontium, atque Erasistratum. Respondebis insuper, in obseruandis, atque recensendis iis, quæ ex sanguinis missione acciderunt ægrotantibus, te, atque Galenum fuisse accuratiores, & diligentiores, ut non opus sit audire alios. Et sermo quidem iret in infinitum si omnes audiendi essent; oporteretque etiam convocare Iapponenses, aliasque gentes

quæ ſemper damnarunt ſanguinis extra-
ctionem; & confuſio magna fieret.

Vel, VVillis, breviùs reſpondebis, quicquid ſit de aliorum tum rationibus, tum obſervationibus, tuas, atque Galeni ſivè rationes, ſivè obſervationes pro admittenda venæ ſectione nihil omnino concludere.

APO-

APOLOGIA

GALENI

Qua præcipuè ſit manifeſtum ſecundùm Galeni Regulas raro venas eſſe ſecandas.

VTinam, Eraſiſtrate, nunquam aliquid de me ſomniatus eſſet Pater; utinam etiam neque de AEſculapio aliquid ſomniari potuiſſet: ego enim ad Medicinæ ſtudium animum non appuliſſem; vel neque literas didiciſſem; uel etiam neque fuiſſem. Puer enim iis primùm, quæ à Patre audivi, vanas hauſi opiniones. Poſtea Medicinæ potiſſimùm ſtudiis operam dedi, & cum Medicis mihi ſemper concertandum fuit: & nunc etiam mortuus, eorum, quæ in vita egerim, rationem ſum redditurus.

De quibus autem priùs conquerar? de iis, qui meo tempore vivebant; an de iis, qui me ſecuti ſunt? de iis, qui me, & meam doctrinam damnarunt; an de iis, qui cùm non intelligerent omnia, quę à me ſcripta ſunt, perniciosiora quæque, & quæ minùs conſtarent, amplexati ſunt? Si mihi veniam velim, his

omnibus concedendam puto. Sunt enim latentia quædam, & quamplurima efficacissima adversùs animi virtutes venena; a quibus difficillimum planè est sibi cavere hominem: & eò faciliùs bibuntur, atque hauriuntur; quò minùs cognoscitur, in quibus consistant; & quò magis ignoratur, ut eorum mortiferæ vires in animum admittantur.

Et Laus, & gloria, & ambitus, & dignitatum insignia; honesti etiam, & honorifici tituli, sæpè sufficiunt ad animum corrumpendum; sufficiunt sæpè cæremoniç aliàs vanissimæ, & nullius virtutis. Quibus omnibus, etsi oculi nequaquam fiant magis acuti, neque aures magis purgatæ, neque nares emunctæ magis, neque ingenium fiat acrius; animus tamen inficitur, & venenum ebibit: quo postmodùm homo multa credit de semetipso, quæ non sunt; & putat se quid aliud esse, quàm re vera sit; & vel oculis, vel auribus, vel ingenio, & acri judicio præcellere existimat: cùm in his adhuc sit veluti unus de plebe; & quandoque alicui de plebe inferior.

Aliqua deinde in corpore sumpti veneni se produnt indicia. Et non minùs ac cùm rabiẽ canis ebibit, sive concipit animus hominis, postea homo torvè, & hircinis oculis intuetur, quæcunq. aspicit; dehinc

hinc

hinc aquas averſatur, quibus maximè ſanari poſſet; demum aliis hominibus inſidiatur; & vel ad inſultandum corporis membra movet, vel ad latrandum, vel ad mordendum in canis ſimilitudinem. Ità, inquam, non pauca alia in ritibus, & cæremoniis, & dum alicujus dignitatis ſuſcipiuntur faſces, & inſignia; & dum laurea aliqua accipitur, non raro hominis animus venena ebibit, ſive concipit; quibus primùm ipſe animus occultè corrumpatur; poſtmodùm extrinſecùs etiam ſumpti veneni ſigna oſtendantur: pectus ſcilicet non parùm conſueto tumidius; vultus, & inceſſus alius; ſputa rotundiora, cultus corporis, aſpectus, vox, quæ nõ ſonent priorem hominem. Progreſſu temporis aliæ, atque aliæ aſsumpti veneni malignitates manifeſtantur: unde obſervamus nonnullos temerè aggredi, quæ minimè omnium norunt; ſe nimiùm habere; omnibus infeſtos eſse; & cùm fortè alios nequeant, ſemetipſos miſerè divexare; & excruciare; & ad quaſcunque meliores ſententias ſurdos, & cæcos eſse.

Et ex his quidem ſuperſtitiones, & vanarum rerum diſciplinæ omninò inanes ortum habent; ex iis etiam ſcientiis, atque artibus, quibus veri non nihil ineſt, craſſa ſuperinducitur cruſta fallaciarum; quæ veritatis abſcondat nucleum, & oc-

casionem aliis præbeat deceptionum. Ex his bella,& regionum devastationes,contentiones, odia, rixæ, & quæcunque hominum genus malè exercent.

Quid fasces, quid insignia, quid laurea, quid tituli honestiores vani proficiunt;ubi res ipsa desit,cui illa conueniāt? Nihil aliud his efficitur, nisi quòd temeritatis, & ambitionis, avaritiæ, & superbię, malignitatis, & vitiorum omnium latenter venenum accipitur: quo semel assumpto difficillimum postea est ad meliora revocare animum; ut ab iis abstineat, ad quæ acclinis jam factus est.

Præter hæc,non rarò rei domesticæ angustia, & turpis egestas incitat, & calcaria addit; maleficiorum exempla adhortantur; & popellus ad se decipiendum paratus invitat: adeò ut sæpissimè, etiam si meliora cognoscantur, homines tamen deteriora sequantur. Estque hoc ipsum difficillimum,& vix paucis concessum, postquàm multa prę judicia, & falsæ opiniones mentem præoccupauerint, meliora cognoscere. Nam in infirma potissimùm ætate,cùm omnia animi instrumenta sunt magis flexibilia, & magis obsequentia,latenter multa hauriuntur præjudicia; quæ posteaù cm organa sunt firmiora difficulter deponuntur: adeò ut propter malam dijudicandi in pueritia

jam

jam acquisitam consuetudinem, postea multa veluti coactus malè peragat homo; & ex habitu, jam acquisito, ad peccandum, & ad semetipsum, atque alios decipiendum promptior fiat.

Excusandum igitur potiùs est genus humanum, quàm condemnandum; quoniam nihil ipsi æquè facile, aut familiare est, ac posse decipi. Cùmque homines ferè omnes, ut plurimùm decipiantur, neque una sit deceptio, aut decipiendi via (acquiescerent enim in eo, in quo omnes æqualiter deciperentur) postea propter varias deceptiones altercantur inter se, & acriter disputant, quærentes quisnam re vera sit deceptus; neque facilè inveniunt; nam quisque, ut plurimùm, ne deterior fiat ejus conditio, proprios defendit errores.

Quòd si nonnullos reprehensione dignos existimare velimus, Erasistrate; ex iis, qui meo vivebant tempore Principes, & divites, & qui rerum habebant habenas maximè reprehendendi visi sunt; est enim ferè semper penès istos culpa malorum omnium. Quod satis expressit Homerus, cùm clades, & pestes cum Græcorum, tum Trojanorum cœcinit propter Regum sivè lasciviam, sivè superbiam, sivè avaritiam, sivè incuriam, sive temeritatem.

Sed, ne omnia me his complecti velle tibi videar, Principum, & Magnatum, & divitum mei temporis mores referam; quibus non solùm iis, qui medicinam exercebant, sed aliis etiam professoribus, ipsos tum malefaciendi, tum disciplinas, & artes minùs rectè excolendi, non leves occasiones dedisse, manifestum fiet.

Erant autem Romani, qui rerum tunc potiebantur; quorum luxuria, & oscitantia, & incuria bonarum artium unà cum imperio creverant. Antiquiores enim multa quidem retinenda existimaverunt, quæ essent veluti frenum animorum; sed aliquem posuerunt modum ne vanitates, & superstitiones, malæque artes crescerent in urbe. Cùmque divinandi artibus, & Medicinæ multum tribui observarent; & difficillimum esset cognoscere, atque distinguere, quid in his esset boni, quidvè mali (bonum autem retinere, & malum evitare apud illos religio erat) circa divinatorias decreverunt; *ut de* [a] *Principum filiis sex singulis Aethruriæ populis in disciplinam traderentur; ne ars tanta* divinandi *propter tenuitatem hominum à religionis authoritate abduceretur ad mercedem, atque quæstum*. Aethruria enim in extis inspiciendis, & in interpretatione fulgurum, & portentorum, tunc habebatur peritissima; ac multa populo Romano, multa

a. Cic. de diuin. lib. 1.

cæte-

cæteris civitatibus vera prædixisse ferebatur. Circa medicinam verò nullum hujusmodi decretum, aut alia provisio satis visa est ad moderandam audaciam professorum, & ad prçcavenda damna. Quamobrem rem expertus P.Rom.Medicinç exercitium damnavit; non quidem artis odio, sed artificum; qui aliquid habent, quod non est aliis commune: & ad annum ultra sexcentesimum ab urbe condita medicis Roma caruit: verùm non caruit medicina. An fortè Numen aliquod, quod medicina vocari potuerit Romanorũ saluti tũc prçfuit;ut essent sinè Medicis; sed nõ sinè medicina? Nequaquã iis P.R. caruit Medicis, *Qui sui quæstus causa fictas suscitans sententias*, & omnia se nosse affirmant. Verùm nõ caruit Medicina; neque morborum vi plures eo tempore mortui sunt. Quoniam complures, divites maximè, qui hoc non auderent, sese Medicos appellare, propriç, & totius familiç saluti studebant; & accuratè observabant, quæ acciderent in morbis; & quæ prodessent sive sibi ipsis, sive filiis, sive seruis, sive pecori, quæue nocerent notabant: ac filiis postea tradebant, quæ cognita habuissent; ac filii aliquid aliud addebant; & tradebant posteris, Eratque Medicinæ studium unum ex iis, quæ pertinent ad rem familiarem. Quòd si quis,

& sibi,

& ſibi, & vxori, & filiis, & ſervis meliùs conſulere noviſſet; alii ad illum accurrebant, conſiliumque petebant, ubi opus fuiſſet; & gratis accipiebant, quidquid ille cognoviſſet: pro ut nunc etiam fit circa res alias, licèt minoris, & ſæpè nullius momenti.

Poſtea verò corrupti ſunt mores; & maxima deſidia, & ignavia mentes divitum, atque Principum occupavit; & rem quiſque ſuam familiarem minùs rectè curabat. Defuit etiam Senatus in his providentia: adeò ut cuique licitum eſſet, vel conjectorem, & divinatorem facere; vel Medicinam exercere. Res poſtea, ut audio, in deterius dilapſa eſt: ſed non attingam, quæ non ſpectant ad mea tempora. Fuit autem, nonnullis annis antequam ego in Italiam venirem, Theſſalus quidam Medicus, qui ſex menſibus Medicinam docere profitebatur, tanquam nulla bonarum artium, qui Medici futuri ſunt, opus habeant, Verùm enim verò qui meis temporibus Medicinam exercebant, rudes adeò, & ineruditi erant; ut non immeritò dixiſſe Theſſalus videri poſſit; ſex menſibus ſe illa omnia docturum, quæ illi noverant.

Theſſalus quidem peccavit, qui ſic dixiſſet; peccabant, & alii diſciplinarum profeſſores: ſed multò magis profectò pec-

peccabant divites ; quorum inſcitia, & rei domeſticæ incuria occaſionem prębebat illis malefaciendi. *Diuites enim cùm ſe a totos voluptatibus addicaſſent ; voluptatum artifices ditabant, admirabantur ; & eò uſque extollebant ; ut biſtrionum, & aurigarum ſimulacra ſecùs Deorum imagines etiam collocaverint. Diſciplinarum verò peritos tanti faciebant, quantum b indigebant eorum opera. Neque enim quid ſingulis artibus pulchri, bonique ineſſet animadvertebant ; neque ut eas accuratè diſcerent tolerare poterant. Verùm Geometria, & Arithmetica tantùm utebantur, quantùm extruendis ædibus, & computandis expenſis conducit* : major autem pars neque hoc noverat;ſed ad omnia,quæ ipſis domi opus eſsēt,conductitios vocabant artifices; etiam ad computanda expenſa. *Aſtrologia c verò, & divinatione* utebantur *quantum ad præuidendum faceret, quorum hæredes eſſe debuiſſent*, vel ut conjicerent in publicis muniis adminiſtrandis, quibus ipſi ſuccedere poſſent. *Item d & muſica quantum ad oblectandum aures ſufficeret. Quæ verò has omnes artes conſtituit,demonſtrandi facultas curæ ipſis non erat ; niſi quatenus dicendi ſtudiū quoſdam adigebat cavillandi peritiam diſcere*; ut litibus, & forenſibus controverſiis alii ſemper irretiti, & occupati eſſent. *Nam artium e omnium parentem philoſophiam*

a.b.c.d.e Galen. de pręco gn. ad poſth. cap. 1.

non

non modò non audiebant, sed reliquis etiam omnibus disciplinis deteriorem arbitrabantur; cui operam dare non absurdius esse putabant, quàm si quis granum milii perforare velit. Hi sunt qui Medicinæ usum solummodò respiciunt, non tamen rectè; sed, ut inquit Plato in Gorgia, sicut pueri, vel imprudentes homines, à quibus si judicaretur, quisnam potior esset Medicus, an coquus; non minimum præstare coquus Medico censeretur.

Divitum, inquam, atque principum socordia angustus primùm callis, posteà amplior, demum amplissima, & latissimè patens via adaperta est ad maleficia. Hinc numerus crevit eorum, qui videri potiùs, quàm esse volebant. *Hinc neglecta sunt, quæ* [c] *in disciplinis erant pulcherrima; dataque est opera, ut ea dicerentur, & fierent; quibus* divitum *gratiam inivissent; & ab eis approbarentur. Dico* [d] *autem quibusuis adulari; quotidis salutare divites; per urbem comitari; principes domum reducere; in conviviis discumbere; atque in eis tum ministrare, tum jocos, & facetias referre.*

Neque opus tunc erat veritatem exquirere; quin maximè obstabat: unde non pauci si quid verum, atque bonum assecuti fuissent, illud occultabant, ne à gratia, & ab amicitia caderent divitum: & iis tantùm utebantur; quæ ad illorum, & vulgi, & matronarum præcipuè captan-

tandam, & tuendam opinionem, & benevolentiam apta essent. Hoc enim perpetuum est, ut ignavissimi omnium eos maximè admirentur, & adjvvent, atque tutentur, ex quorum consuetudine ignorantia ipsis non exprobratur.

Ac tali tempore, Erasistrate, ego Romam advectus, ignarusque morum illius gentis cùm essem; cœperunt Medici mihi maledicere; ac in colloquiis mihi semper detrahebant; alii præstigiatorem, alii deceptorem; alii vaniloquum; alii aliis nominibus me appellabant: & sæpè astu, dolis, assentationibus, omni genere vafritiei, & versutiæ tres, quatuorve simul conveniebant, ut mihi adversarentur; & ipsi præponerentur; & me ridiculum facerent apud eos, quorum judicium perstrinxerant; & apud eos, qui de rebus minimè dijudicare valebant. Istorum audacia minimè ferenda visa est; ac, ne Græcis imbutum artibus hominem in his etiam, qui sub auxilii conferendi specie libertatem abstulissent, illius temporis Romani vincerent, consimili arte mihi opus esse censui. Effugiebant autem difficultates, quas ego proponebam; & mirabili astu, ac calliditate, totiusque corporis derisoriis gestibus, illudebant me in congressibus. Igitur adversùs tam diram hominum procellam, tempestatemque con-

rumque, non fuerunt iniquè accepta; & non levem ex his ego mihi fidem comparavi. Nam illo tempore hac vanitate, & superstitione perculsæ hominum mentes credebant multa a Diis per insomnia homini revelari;& casus nonnulli prudentioribus etiam accidisse narrabantur admirabiles;&religio erat negare mihi quòque aliquid similiter potuisse manifestari.

Sive Medicus,sive Imperator,sive alius fuerit,vanis hominum opinionibus summo jure, & summa cum gloria uti potest; ad eum tamen finem, ut meliùs sit gentibus. Ac illi sunt maximè reprehendendi, qui vanitate utuntur opinionum, ut malè sit homini; vel ut aurum extorqueant, exempli gratia, vel ut pudicitiam expugnent: ut factum est sub Tiberio Cæsare.Isidis nanque ministri, ut pudicitiam expugnarent Paulinæ clarissimæ,& castissimæ Romanæ, dixerunt nescio quod Numen *a* Anubim AEgyptiū canino capite, illius expetere concubitum. Retulit illa marito; qui,valde gavisus Numen cum ipso velle Paulinam communem, obtemperandum mandavit. At Isidis ministri pro Numine diuitem juvenem supposuerunt; a quo aurum acceperant. Re autem comperta meritò Tiberius, & Isidis ministros, & templum ejusdem, ac turpem delevit aniculam, quæ hęc cum ministris

a.Ioseph antiquit. jud. lib. 18. cap. 70.

X tracta-

tractaverat. At Ego in nullius hominis aut perniciem, aut dedecus vanitate opinionum gentium sum usus.

Pulchrè autem liber clausus, & ornatus est somniis illis: nam prudentiores rhinicerotis nasum habentes, providum, & sagacem animum in me potuerunt admirari; Indocti, stultique debuerunt credere, oportere ad rectè mittendum sanguinem, ut Numina revelent, quibus, & quando, & ex quo vase mittendus sit: & ego interim audaciam, & petulātiam, ac summam malignitatem sectatorum tuorum repressi. Fateor tamen in his, aliisque quamplurimis neque supremum corticē, neque superficiem doctrinæ meæ cognovisse non paucos meorum.

Verùm enim verò minimè æquum est ex his tantùm, quæ in rixa illa a me scripta sunt de meis moribus, & doctrina mea judicium ferre; cùm sæpè tunc etiam cùm scribebam contra te, & contra tuos, ad alios libros me retulerim a me quòq; sed pacato magis, atque tranquillo animo, conscriptos. In quibus sanè multa sunt pro quibus, & laudari, & commendari mereor. Prætercam multa; & quòd rei medicæ summam difficultatem sæpè sæpius ostenderim; & quòd monuerim futuro medico maximè necessariam esse demonstrandi artem; & quòd rectè indicave-

caverim, quibus in disciplinis hæc demõstrandi facultas reperiatur; & quòd, his ego licèt instructus, tamen fassus fuerim, me nullius singularis [a] hominis naturam perfectè cognovisse; & quòd affirmaverim unumquemque sectas omnes priùs perdiscere debere, ut de illis aliquid postea rectè decernat; & quòd sectatores, & ignavos semper increpaverim. Omittam & alia multa; illud tamen prætereundum non est, multum mihi debere omnes, quotquot post me fuerunt, atque erunt posteri; quòd volumina ipsis reliquerim omni eruditionis genere referta; quòd conatibus meis omnem de rei medica doctrinã, ab antiquioribus traditam, habeant; quòd fideliter aliorum sententias tradiderim; & quòd ferè omnia, quæ ab aliis ante me scripta fuerant; & in dialecticis, & in physicis; & in re medica; & in simplicium, atq; compositorum medicamentorũ historia; & quidquid de re anatomica ad mea usque tempora compertum fuerat, libris meis complexus fuerim: atque ideò volumina a me conscripta sint veluti amplissima bibliotheca, omnia, quæ ab aliis, & à me etiam, utcumque cognita fuerant, complectens.

[a] Gal. meth. med. l. 3. c. 7.

Et in hisquidem, aliisque similibus nõ solùm posteri me laudare debuissent, atq; debebunt posthac; verùm etiam vos mor-

tui, qui ante me fuistis, tum laudare me, tum summas mihi debetis & agere, & referre gratias; quoniam vestrum sæpe sinè invidia, & sinè livore meminerim: multaque vestra omnino periissent, nisi ego eorum mentionem fecissem.

Tuque, Erasistrate, tanquam vnus de plebe, quæ sæpè immeritò hunc, vel illum insectatur, & vanis movetur rumoribus, mihi es ingratissimus. Nam si hæc excipias circa sangvinis missionem, & pauca alia; multa honestè, & dignè; & perquam honorificè de te locutus sum; quæ potuissem omittere, si qualis in alios fertur auus tuus, iniquus ego in te fuissem. Celebertimi [a] Medicorum omnium tu, Erasistrate, atque Hippocrates mihi visi estis; quod posteritati publicè testatum volui. Te ego morum [b] probitate, & modestia non ineleganter fuisse præditum affirmavi. Inter eos te numeravi, qui destitutam [c] ab aliis rem anatomicam restituerunt. Inter cæteros recensui te legitimæ [d] gymnasticæ autorem. Te cum Hippocrate, paucisque aliis rationalis sectæ [e] autorem memoravi. In tui maximam gloriam hoc seculo cedit, quòd retulerim, te quempiam ex humoribus veritum esse calidum, frigidum, humidum, aut siccum appellare. Nisi ego tui meminissem, Erasistrate, neque tituli extarent librorum, quos con-

[a] Gal. de cō suet. cap. 1.

[b] Gal. de atra bile c. 7.

[c] Gal. de Hippoc. & Plat. decret. lib. 8. cap. 1.

[d] Gal. lib. ad Thrasybulum.

[e] Gal. Medicus sive introductio.

scri-

scripsisti; vix fortè nomen ad secula pervenisset tuum. Ego enim monui posteros te de febribus; *a* de vulneribus; de alvi tum affectibus, tum curatione;de rejectione sanguinis; de resolutionibus;de salutaribus;de divisionibus; deque aliis multis libros composuisse. Meo munere viget fama, nomenque tuum inter vivos, Erasistrate. Tibi verò propter levissimã injuriam, quæ si occasionem spectes, neque injuria appellanda est, beneficia erga te mea, laus, honos, gloria,decus,nomen,quod ex meis scriptis consecutus es, omittenda videntur, & nihili æstimantur! Quòd si sæpe multa ex tuis, & ex aliis improbavi, humanum hoc est; neque cujuspiam alterius sanctiones probavi semper. Homines namque tum inter sese sæpissimè diffident;tum idem homo aliis temporibus a semetipso discors, & dissentiens est: neque omnia, quæ a me scripta sunt egomet probo: quid mirum igitur, aut nimis a probo viro alienum si tua aliquãdo improbauerim! Nec tamen irascor: quis enim succenset tibi, cui aspera tantùm, & prava de me sectatores nostri retulerunt?

a. Galen. de Hip.& Platon decr.

Sed videamus an vera loquantur; & videamus an ego tàm largus sanguinis profusor fuerim,ut isti depredicant!

Cùm autem variis temporibus multa, a me

à me scripta fuerint, in quibus fortassis non paucę reperiri possunt repugnantes sententiæ, si quid tamen constantiùs unquam scripsi, id est sanguinem nequaquã secta vena mittendum esse, ubi ille notabiliter vitiosus existit; ac quò magis vitiosus ille est, eò minùs convenire detractionem. Fidem igitur produnt hominũ illi, qui cùm sanguis vitiosus nimis est, à me inquiunt fuisse edoctos, oportere, aut expedire secari venas. Verùm enim verò cùm sanguis superabundat quidem (si unquam superabundat) sed vitiosus non est; vel haud multùm, aut vix recedit à naturali, sive utili, & laudabili ejusdem statu, tunc aliquando, non equidem semper, convenire detractionem existimavi.

Ex his igitur patet, Erasistrate, ex Galeni tui sententia sanguinem mittendum esse cùm homo bene se habet; vel cùm non ægrotat ex sanguine; vel si ex sanguine laborat, leviter, & iis morbis laborat, qui sponte sanantur absque Medici, Chirurgive opera.

Cùmque sanguinem ex quatuor humoribus cum quatuor elementis, igni nempe, aere, aqua, & terra analogiam habentibus constare dixerim; tunc cùm humores isti quatuor proportionem non servant, vitiosum esse sanguinem affirmavi; & tunc etiam purganti pharmaco,

facultatem habente educendi excedentē singularem humorem, evacuandum esse corpus asserui.

Præterea sanguificatio eorum, quæ cibo, & potu sumuntur, coctio quædam mihi visa est; & quatuor illi humores rarò probè cocti mihi visi sunt; ut sanguis ex iis constans rarò omnino utilis, & laudabilis, & absque ullo vitio dici mereatur: Sæpissimè autem eosdem humores, vel crudos esse ob caloris defectum; vel coctos nimis, propter ejusdem caloris excessum: ac neque cùm crudi sunt; neque cùm cocti nimis, utilem esse sanguinis missionem existimavi.

Quæ quidem omnia, præter quàm in locis alibi adductis, apertissimè docentur in libris de sanitate tuenda, ubi memini me sic scripsisse: *Nam quoniam alii humores priùs quàm* [a] *ad exactum sanguinem nutrimentum pervenit, veluti semicocti sunt; alii prorsus incocti, crudique, alii paulò absunt à sanguinis forma: rursus alii sanguinis faciendi, sive, ut ita dicam, sanguificationis veluti ultima pars, qui utique excessu caloris proveniunt; quorum alii paululum; alii plus; alii plurimùm à sanguine recesserunt; ubi paulum vel citra sanguinem restitum; vel ultra processum est, audacter mittendus sanguis est.* Hoc est ubi ægrotantes benè se habent, vel ubi non quidem ex

[a] Galen. de sanit. tuend. lib. 4. c. 4.

sanguine laborant; vel si ex sanguine ægrotant, iis morbis ægrotant, qui facilè sponte curantur; ut Medici, Chirurgive, non indigeant languentes auxilio, tunc venæ sunt aperiendæ. Vbi verò sanguis plus recedit ab optimo statu [a] *consideratiùs agendum; ubi plurimùm in his nullus omninò mittendus est sanguis.*

a. Galen. de sanit. tuend. lib. 4. c. 4.

Item ego bis exponens locum illum Hippocratis: propter inclinationem, sive propensionem; vel ut alii, & rectiùs interpetrantur, propter conversionem non item sanguis exit; sed pro humoris cognatione talia expuunt: hoc est, dum sanguis è pulmonibus per os expuitur; si spumosus [b] appareat, pituitosus ille est, vel in pituitosum degenerauit; pallidus autem expuitur, cùm biliosus est; niger verò si melancholicus; aut pro alia humoris affinitate nequaquā purus prodit: cùmque non his omnibus venæ secandæ sint, ut scriptor ille præcepit; ego regulam tradidi, quæ mihi melior tunc visa est: videlicet *expedit*, dixi, *horum [c] aliquibus sanguinem detrahi, quibus scilicet is copiosus est, & nondum insigniter ad alterum humorem conversus. Non detrahendus est autem, in quibus jam mutatus est.* Quæ verba illud idem sonant, quod priùs dictum est, ex Galeni sententia mittendum esse sanguinem cùm homo benè se habet; vel

b. c. Gal. in lib. Hipp. de morb. vulg. li. 6. com. 3. text. 42. 43. & 44. atque idem Gal. com. 3. lib. de humorib. text. 30. 32. & 33.

cùm

cùm non laborat ex ſanguine ; vel ſi laborat, leviter, & iis morbis laborat, qui ſponte,& abſtinentia duodecim horarum, vel unius diei curantur. Enim verò ſi lapſu unius diei morbus non deſinat, evidens ſignum eſt ; vel hominem non ægrotare ex ſanguine, vel non ex copia,& abũdantia ejuſdem ægrotare : ſed ex vitio, quoniam vel pituitoſus eſt,ſive lenteſcens, & craſſus, ut ait VVillis ; vel bilioſus,vel melancholicus ; vel quoniam ſales, & ſulphura, & ſpiritus, & aqua, & terra, quæ principia ſunt VVillis,vel unum,vel plura ex his ſunt exaltata,vel depreſſa nimis. In quibus omnibus ex Galeni ſententia non expedit ſanguinem detrahere.

Atque tuam fortè inibo gratiam, Eraſiſtrate, ſi non omittam verba illa ejuſdem ſcriptoris: *Impedimentum a in cruenta ſpuẽtibus*, hoc eſt ad ſanguinem mittendum, *tempus anni phlegmone lateris ſive pleuritis, bilis*. Quæ intelligenda dixi circa pleuritim, ſi illa fuerit levis, & benigna. Tu autem dicere potes, cùm levis pleuritis in ſanguinem ſpuentibus impediat venarum ſectionem ; multò magis eandem non eſſe admittendam cùm illa fuerit gravior. Sed fortè, nunc inquam, voluit ſcriptor ille in pleuritide cum cruenta expuitione adjuvandam eſſe hanc per os expurgationem ; quæ ſanguinis miſſione cohiberi,

a. Gal. in lib. Hipp. de morb. vulg. li. 6. com. 3. text. 42. 43. & 44. atque idem Gal. com. 3. lib. de humorib. text. 30. 32. & 33.

& re-

& retardari potest. Verùm, quidquid sit de his, illud non est dubio vertendum, tempus anni sive nimis frigidum, sive nimis calidum, qua de re fusiùs postmodũ, impedire sanguinis detractionem; etiam si hæc propter alias rationes convenire videri possit; neque in omni pleuritide eandem proficuam esse, etiamsi vires constent, & cætera consentiant; neq. eandem convenire si bilis excedat; ac similiter in aliis de quibus dictum est.

Egone sanguinolentus, Erasistrate, qui senex confirmavi hæc, quæ junior scripseram! In libris enim methodi inter alia multa notavi hæc: *Vbi* [a] *æqualiter inter se succi sunt adaucti, id & plethos, & plethoran Græci vocant, latini plenitudinem & succorum redundantiam appellant: ubi verò vel flaua bili, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus jam fuerit; eum habitum cacochymiam, quasi succorum vitium dicas, non plethoram nominant.* **Er**-*go plethora tum sanguinis missione curatur, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum frictione; præterea digerentibus medicamentis, & præter hæc omnia, inedia; de quibus in iis, quæ de sanitate tuenda sunt prodita, dictum abundè est. Succorum vitium purgatione, quæ cuique superanti succo sit accommodata, corrigitur.* Quæ etiam Hippocratis sententia fuit, ut fusè explicaui in apho-

[a] Gal. meth. med. lib. 13. cap. 6.

aphorismis lib. 2. aph. 8. At succorum vitium frequentissimum est in morbis: humorum autem abundantia sine vitio, sive plethora, in qua succi æqualiter inter se, & servata proportione sunt adaucti, vel non datur, vel est quid rarissimò contingens; ac si contingat, tum balneo, tum exercitatione, tum frictione, tum digerentibus medicamentis, tum etiam, præter hæc omnia, inedia diminui, & quantum opus est, moderari potest: igitur ex Galeni sententia vel nunquam, vel perquàm rarò convenit sanguinem detrahere; ac si aliquando conveniat, non est adeò necessum, ut quamplurimis aliis remediis id ipsum habere nequeamus, quod sanguinis præstat missio.

Atque hæc eadem in illis ipsis libellis, quos de sanguinis missione ab amicis incitatus composui, pluries à me [a] confirmata sunt. Et quodam in loco istorum librorum, quod alibi etiam dixeram; *at ubi* [b] *crudi succi exuperant*, dixi, *antequam morbus invaserit cautè evacuabis: sed ubi jam febris corripuerit, ut ante monui, nequaquam.* Stolidi autem sectatores mei, me etiam adhuc inter vivos agente, febres cunctas in principio venæ sectione indigere [c] putabant; & non mediocri profectò noxa ægrotos afficiebant: *plures enim hac ratione perierant; quàm quibus non fuerat*

a. De cur. rat. per sang. miss. c. 9. & 10. & alibi.

b. De cur. rat. per sang. miss. c. 10.

c. Galen. de sang. miss. adv. Erasistrateos c. 6.

rat vena secta. Ex his autem si æquus es, facilè coniicies, Erasistrate, posteros omnes, qui meo nomine dicti sunt, me etiam Doctore, debuisse existimare, venarum sectionem in febribus esse, ut plurimùm perniciosam: nam plures moriuntur ex iis, quibus mittitur, quàm [a] ex iis, quibus non mittitur. Cùmque sæpe crudi succi exuperent, & postea febres fiant; ratione febris minùs convenit sanguinem mittere; quàm si febris non accessisset.

a. Loc. supra citato

Si quid igitur constanter magis à me scriptum unquam est, Erasistrate, id est sanguinem, ubi is vitiosus est, minimè detrahendum. Nam vitium nequaquam missione corrigitur. *Nec [b] obstructio*, quæ secundùm nonnullos ex binis generibus morbos omnes comprehendentibus, causa est morborum omnium ad unum genus spectantium, quos clausos appellant; *nec putredo [c] curari per sanguinis missionem potest: ut quæ alia remedia desiderent*; sicut in libris methodi demonstratum est.

b. c. Gal. l. 11 meth. med. c. 14. d. loco cit. 11. meth. cap. 14.

Non est autem cur te nunc morer, Erasistrate, explicando quid sit putredo, & in quonam consistat; res enim est putredo captu difficillima: Ac licèt multa ego de illa scripserim; si quis tamen sectatorum meorum clarè nunc doceat, quid sit putredo; quod maximè sum aversatus, spõdeo me fore illius sectatorem. Illud tamen

men dubitandum non est, me statuisse febres omnes, hectica, & paucis aliis exceptis, à putredine fieri: ut & illud etiam concludere liceat febres ferè omnes sanguinis missione minimè curari posse; quoniam neque putredo, neque obstructio, quæ febrium ferè omnium causæ sunt, sanguinis detractione curantur.

Ac si dicamus non à putredine fieri morbum quempiam; dicamus etiam in eo humores non esse notabiliter crudos: neque super excoctos nimis; sed veluti in medio statu consistere; & item superabundare; eamque plenitudinem premere corpus affirmemus, in qua seruata proportione inter singulos succos, tota earundem simul sumptorum excedat quantitas: non tamen semper mittendum esse sanguinem dijudicavi: si quidem nisi gravis aliqua urgeat necessitas; atque, ut tu dicere solebas, Erasistrate, nisi tutò nonnullarum horarum lapsus expectari nequeat; multa esse poterunt pro varia morborum natura hujus plenitudinis remedia; balneum, [a] exercitium, & motus, maximè propriis factus viribus; frictio; gestatio; solventia medicamenta; febris ipsa; vigilia; dolor; abstinentia à cibo, & potu; & alia multa. Ex his quædam quandoque magis conveniunt; & re-

[a] Gal. meth. med. l. 13. c. 6. in l. Hipp. de vict. rat. in morb. acutis com. 4 Text. 19. & alibi.

& rectiùs administrantur, quàm sanguinis missio.

Præterquàm quòd plerisque in morbis nequaquam id omne, quod excedit in vasis detrahendum est; sed *reponi à sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit; quo minùs intempestiuè nutrire necessitate ulla cogamur*: ea maximè ratione, quòd non rarò quibusdam in morbis, aut morborum temporibus periculosum est cibũ offerre; ac si offeras, cùm is non possit ab ægrotantibus visceribus ritè præparari, sæpe pro meliori sanguine, qui educitur, imperfectiores, & vitiosiores humores in vasa intruduntur. Quæ coincidunt cum iis, quæ tu, Erasistrate, libro de sanguinis rejectione Chrysippum laudibus extollens, contra eos scripsisti, qui in sanguinis rejectione venas secabant; ut exinanitę, faciliùs postea reassumerent, quod extra eas illapsum est. *At Chrysippus*, scripsisti, Erasistrate, *consultiùs agit, ut qui, non solùm id, quod instat, præ oculis habeat; verùm & impendentis periculi curam gerat. Huic enim periculo, quod ex rejectione est; periculum inflammationis proximum est, in quo offerre quidem non facile. Ei verò qui post venæ sectionem longo tempore sinè cibo permanserit, periculum est ne exolvatur.* Potuisses autē alios addere morbos in quibus simi-

a. Erasist. rel. à Gal. l. adv. Erasist. ca. 1. & contra Erasistrateos cap. 7.

similiter grave est offerre cibum maximè pleniorem.

Multa tamen contra hæc à me dicta sunt tempore illiberalis illius controversiæ, quam ego, & Theutras suscepimus: tunc inquam, cùm exclamavi; *si neque apud a Hippocratem; neque apud Dioclem; neque apud Euriphontem; neque penitus apud quemquam alium qui ætatem tuam præcesserunt, tale genus auxilii in scriptis reperiretur; fortè suspicari quis posset te ita quam de eo, cujus usus nondum fuisset inventus, aut apud celebres Medicos approbatus jure optimo verba non fecisse*. Verùm enim verò si idcircò de sanguine mittendo nihil scriptum reliquisti, quoniam rarò conveniat eundem mittere; non inficiabor, quod tu Medicorum *b celeberrimus* Hippocratè, aliosque celeberrimos fueris imitatus, qui rarò sanguinem detraxerunt. Sed quicquid sit de hoc, doctrinam tuam, atque Chrysippi ego confirmaui verbis illis *re- c pavi; sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit; quo minùs intempestivè nutrire necessitate ulla cogamur*, ut unum omnes, idemque hac de re sentire videamur.

a. Gal. contra Erasistr. cap. 1.

b. Galen. de consuet. c. 1.

c. Gal. meth. med. lib. 11. cap. 14.

Credidi tamen, quod tu etiam fortè reris, Erasistrate, aliquando, etsi sanguis non superabundet, convenire detractionem; ut cùm *d lapsus ab alto quis sit, aut aliàs plaga aliqua contusas vehementer cor-*

d Gal. meth. med. lib. 4. cap. 6.

poris

poris partes habuerit, Quanquam idem homo paulo ante sanus fuerat, prorsusque redundantiæ sanguinis expers. Huic eadem casus hora, aut prima, secundave ad summum die, dices Erasistrate, detrahendum esse sanguinem: aliàs postea missio, si nõ damnosa, videbitur saltem inutilis. Ego autem neque his omnibus mittendum existimavi; ac semper excepi pueros, quatuordecim annis minores; & eos, quorum virtus imbecilla est: quos neque tu semper excipis; dixisti enim sanguinis missionem varias, atque varias excitare posse animi affectiones nunc salutares, nunc perniciosas; quòd si quis ea uti norit, ut illi excitentur affectus, qui salutares sunt, neque tantum mittatur sanguinis, ut detractio ex se noceat; semper illa convenire poterit.

At si quæras quidnam fuerit hoc, quod deceperit plerosque sectatorum meorum, ut me crederent sanguinis largissimum profusorem? an isti decipiant alios, cùm ipsi non decipiantur?

Ego quidem sic existimo, quòd decipiant, & decipiantur. Complures etiam audio meo nomine vocari Galenicos, qui nunquam viderint meos libros; neque si viderint intelligere potuisse, quæ ego scripsi: nam si intellexissent; neque in mea

pro-

profectò, neque in ullius alterius jurassent verba magistri.

Fortè fuit, quod istos decepit, id, quod dictum est sive ab Hippocrate, sive ab alio, qui multa addidit libris Hippocratis; *sanguinem detrahes* [a] *si vehemens morbus videatur*. Quod ego item pluries confirmavi; atque dixi idem pene esse si magnum, aut si vehementem dixeris morbum.

a. Hipp. de victus rat. in morb. acutis Gal. com. 4. & passim alibi.

Id tamen, nisi fallor, displicet nonnullis, qui dicere possunt, morbum vehementem minimè consistere posse sine totius corporis, aut saltem partis alicujus virium robore: contra verò dari posse morbum magnum cum totius corporis, aut ægrotantis saltem particulæ maxima virium imbecillitate, ut est gangræna digiti. Quamobrem observetur, plerasque febres minùs esse vehementes, cùm ægrotantes sunt morti proximi; ac dolores esse vehementiores, cùm sensus organa non sunt nimis atque nimis læsa; adeò ut ex vehementi mitior factus dolor non rarò argumentũ sit auctæ quidem, nõ diminutæ morbi magnitudinis. Quo sensu acceptis his vocibus non omne prodest, quod facit morbum minùs vehementẽ; nam omne quod frangit vires, & corpus, aut partem aliquam mortificat, semper morbos facit, minùs vehementes quidem, sed non sem-

per minùs lethales: Hæc tamen parerga nunc ſunt; Ego enim quantum memini, non ſemel vehementem pro magno; & magnum morbum pro vehementi accepi, ac pręſens apologia ea potiſſimùm continere debet, quæ magis conſtanter à me ſcripta ſunt circa ſanguinis miſſionem.

Morbus magnus expoſcit ſanguinis miſſionem. At prudentis eſt, fortè inquiunt aliqui ſectatores mei, cautè agere, & morbos leviores curare ut magnos. In omnibus igitur morbis convenit ſanguinem mittere. Nam ſi nihil aliud præſtemus, tutiores erimus à calumnia; ſi quidem fieri poteſt, ut moriatur æger ex morbo, qui videbatur levis: ac ſi ſanguis detractus non eſt, vulgus obſtrepet ob omiſſum remedium morbo magno profuturum. Quòd ſi ſanguis miſſus eſt, & poſtea æger moritur; licèt ſemper turpe ſit dicere non putabam, morbum ſcilicet eſſe magnum: attamen ſi dicamus morbus quidem non videbatur magnus; ſed cautè, & prudenter omnia geſta ſunt; & ea omnia ritè,canonicèque ſunt adminiſtrata, quæ morbo magno convenire videri poterant; conquieſcunt illico homines; iraſque deponunt,& gratias habent.

Scitè quidem ſic proprio conſulunt nomini; haud tamen ſaluti conſulunt ægrotantium. Nam ſanguinis miſſio non eſt

eorum auxiliorum, quæ nocere non possunt; quin sæpè sive ex se, sive ob suscitatum aliquem affectum, hominem interimit. Neque in quocunque morbo magno utilis est detractio; & multi enumerari possunt morbi tum magni, tum non magni in quibus sectio venarum est perniciosa. Neque levis morbus habendus est, ut magnus: & multi, qui magni non erant medentium, manibus (*ut* [a] *qui facere aliquid semper videri velint, quòd sic se majorem mercedem accepturos sperant*) magni, & lethales facti sunt. Si quid tamen temerè audendum, vel faciendum est; id est, ubi morbus fuerit magnus, & omnis alia auxilii spes sublata fuerit.

a. Gal.meth. med. lib.11. cap.15.

Iidem sectatores mei potuere etiam decipi ab iis verbis *saluberrimum* [b] *igitur est in febribus venam incidere non continentibus modo; verùm etiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat; ubi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. Levata nanque, quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo velut sarcina premitur, haud ægrè, quod reliquum est, vincet. Itaque proprii muneris haud oblita, & coquet, quod concoqui est habile; & excernet, quod potest excerni.* Atque audio plerosque verba hæc accipere, tanquā uniuersalissimè pronunciata; ut jure proinde longè nimis eosdem à recta ratione remotos existimē.

b. Gal.eodē loco meth. lib.11.c.15.

Enim verò illo eodem loco, & principio ejuſdem capitis, in quo illa continentur, quod alibi pluries feceram, veluti cachinnis notavi, & deriſi illos, qui in omnibus febribus ſanguinem mittunt; quorum ſapientiam his paucis verſibus comprehendi dixi; *Qui febricitant, ſi a valentes viribus ſint, omnibus ſanguinem ab initio mittes: perfuſoſque oleo poſt tertiā acceſſionē, vel mulſa cum alica nutries, vel ſorbitione. Deincep verò alternis cibabis diebus, ſed cataplaſma ex artomelite priùs impones Sicubi verò alvus adſtricta fuerit, clyſtere hāc duces* Eos tamē hoc eodē loco maximè increpavi, qui priùſquam corpus ſit evacuatū cataplaſmatis, aut perfuſionibus præcordia calefaciunt; excalefacta autem viſcera vitioſos humores, & excrementa ad ſe trahunt, phlegmonemque contrahunt: quod præcavet tempore opportuno miſſus ſanguis. Et toto illo capite de his maximè loquor, quibus aliqua imminet interni viſceris inflammatio, ſive tumor celerem habens motum, ut tu ajebas; & de his, quibus in una particula putredo conſiſtit; vel facilè in unam particulam deponi poteſt. Et de his intelligenda ſunt verba illa; non verò de iis omnibus, qui putridis febribus laborant. Quod manifeſtum eſt ex eo, quod paulo ante præce-

a. Eodem loco.

den-

denti capite docueram, neque putredinē, neque *a* obstructionem sanguinis missione curari posse. Ac rursus voveo, atque spondeo, si quis sectatorum meorum clarè doceat, quid sit putredo, vel putridus, vel putrescens humor, me fore illius sectatorem. *a*.Gal.meth. med. lib.11. cap.15.

Sed quid omnia enumerem, quibus sectatores mei decipi potuerunt? Multas quidem fateor ego dedi occasiones, quibus deciperentur: sed ipsi ex se se facilè decipiuntur. Quod vivens cognoveram; atque ideo inhibendum censui illis, qui meis temporibus venas temerè secabant; ne *b* eas in posterum penitùs secarent: ad hoc ut minùs errarent. Illi autem neque mea, neque tua servabant præcepta; sed nostris nominibus, pro ut poscebat occasio, fidem sibi quærebant. *b*.Galen.ad vers. Erasistrateos *c.6.*

Ego autem Glauconi scribens, non inquam, viro consulari, speciosi etenim tituli dignitatum non addunt scientiam homini, sed philosopho doctissimo, & in Platonis doctrina satis instructo, in tertiana, *b* quàm nuncupaui exquisitam, non dixi mittendum esse sanguinem. In notha verò tertiana post multa, *quòd c si sanguinem* dixi *mittere oporteat; neque hoc quòque omittendum; sed ab initio statim adhibita earum rerum, quas scis, distinctione, tantum* c.Gal.l.1.ad Glauc.c.9.

mittendum, quantum præsens exigit status. Non igitur absolutè in hac febris specie mihi visum est mittendum esse sanguinē; sed dari posse casum in quo conveniat sanguinem mittere. Circa quartanas autā ab initio dixi ipsas *mediocriter, ac leniter* [a] *tractare oportet, nullum fortè medicamen, aut evacuationem exhibentes, nisi fortè sanguis vehementer superabundans appareat. Et si, incisa vena, is, qui fluit niger videatur, ac crassus, audaciùs mittendus est: quòd si flavus, aut tenuis apparuerit, statim supprimendus.* Neque igitur in quartana existimaui sanguinis missionem utilem esse, nisi fortè detur casus ex incisa vena nigrum, crassumque effluere sanguinem; qualem ego credidi esse eum, qui quartanas progignit. Quotidianæ verò febris Glauconi tradens ego curandi rationem, neque verbum quidem unum feci de [b] mittendo sanguine. Cæterùm in febribus continuis si accidentibus careant, *sanguinem* [c] *dixi mittere oportet, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor multò plusquam naturæ conveniat; & major quàm pro consuetudine totius corporis tumor, & venæ eminentes, atque extensæ. His omnibus est auferendus, nisi vires, aut ætas, aut aliquid eorum*, quæ pluries Glauconi commemoraveram *prohibuerint*. Igitur neque absolutè in conti-

a. b. c. Gal. l. 1. ad Glau. capitib. pro priis. 9. 10. 11. 12. 13.

nua

nua febre sanguis mittendus est, nisi fortè multa concurrant.

Verùm enim verò si Galeni, re quidem, ac licet non in omnibus, pro majori saltem parte amici tui, Erasistrate, standum est verbis, ac si omnia serventur, quæ ego servanda volui; per quàm rarò profectò venas secabunt Medici.

Inter scopos mittendi sanguinis est *ætas* [a] *vigens*, quæ si desit, mittendus non est; etiamsi morbus videatur magnus.

Excipe igitur senes, quorum ætas non est vigens, *& propter* [b] *virtutis imbecillitatem non ferunt sanguinis detractionem*. At memorabit aliquis dari aliquando robustum senem? Non, inquam, impossibile est dari robustum senem; sed erit ille veluti Aethiops albus.

b.Gal.lib.de lib.prop.c.4 & c.1.lib.1. ad Glauc.

Excipe etiam pueros, quorum neque vigens est ætas; *quivè quanquam* [c] *vitali facultate valeant, tamen ne*[a] *ue*[b] *hi sanguinis sustinent missionem: promptè enim eorum subsitantia tum propter humidi atem, tum propter temperamenti caliditatem evaporatur: detractione igitur sanguinis non egent, qui connatam habent à temperamento vacuationē.* Pueri autem sunt illi saltem omnes, qui quartum decimum annum hactenus non attigerunt: quibus propterea secundùm Galeni tui præcepta vena minimè secanda est, etiamsi morbus videatur magnus.

a.b.c.Galen. comm. 4. in lib.Hipp.de v. rat. in acut.text.19.

Hac eadem ratione vel parcè, vel omninò mittendus non est iis, quorum corpora candida sunt, & carnes habent molles, teneras, & facile difflabiles, *quales* [a] *Galli sunt*. At Gallis his temporibus audio venas maximè exhauriri.

a. Galen. de cur. rat. per sang. miss. c. 14.

Exhauriantur quidem, quantum volunt; dummodo non dicant mea niti doctrina, qui hoc faciunt.

Tertius scopus mittendi sanguinis [b] est virium robur: unde quocunque morbo laborent, & quamcunque vivant ætatẽ, iis, quorum virtus est imbecilla, venę minimè sunt aperiendæ, etiamsi sanguis superabundet: *nam* [c] *melius est virtutem non exolvere, quàm sanguinem evacuare redundantem*.

b. Gal. in lib. Hipp. de vict. rat. in morb. acutis com. 4 Text. 19. & alibi.

c. Lib. citat. com. 2. text. 10.

His, quę docuit Hippocrates, & ego commentariis illustravi, ne quid deesset in oratione illa; *In acutis autem morbis sanguinem detrahes, si vehemens morbus videatur, vigeatque ægrotantis ætas, & virium adsit robur*, adjeci, & *eum*, [d] *qui ab ambiente nos aere desumitur, scopum; cum fuerit, & calidus, & siccus, ita ut citò ab eo corpus evaporetur: Nempe tunc à sanguinis missione abstinemus, etiamsi morbus magnus fuerit, vigensque ætate homo*. Quod etiam aliis in locis tum Hippocrates, tum ego pluries docuimus. Atque memini me sic scripsisse Glauconi. *Omnes quibus Medici*

d. Loc. supra citato

ni,

nihil [a] *omninò de temporum ſtatu cogitantes ſanguinem abſtulerunt, interierunt. Si verò valdè frigida fuerit temporis conſtitutio, tunc quidem ſanguinem mittere eſt formidandum, cùm non ignoremus non parva ex ſimilibus ſequi pericula. Interierunt autem nonnulli, qui in calidis admodum conſtitutionibus non rectè evacuati ſunt, ex ſyncopa vocata, & diſſolutione: in frigidis verò cùm acceſſiones incipiunt, nimiùm refrigerati non ampliùs relevantur. Ob hæc igitur neque in locis ſupra modum calidis, aut frigidis ſanguinem mittere audemus.* His, ſimilibuſque referti ſunt libri, quos poſteris reliqui; hæc atq; ſimilia legi poterunt in ipſis libris, quos adversùs te, atque tuos, & de curandi ratione per ſanguinis miſſionem conſcripſi, ut nõ ſit dubio vertendum me exiſtimaſſe in regionibus nimiùm calidis, vel nimiùm frigidis, & in anni conſtitutionibus ſimiliter vel calidis, vel frigidis, non eſſe homini, bovi, equo, aut mulo venas aperiendas.

[a] Galen. ad Glauc. lib. 1 cap. 14.

Verùm licèt in regionibus intemperatis, & in cœli ſtatu nimis calido, vel frigido abſtinendum ſit à ſanguinis miſſione; miraberis tamen, Eraſiſtrate, me ſcripſiſſe, *Omnes, quibus Medici nihil omninò de temporum ſtatu cogitantes ſanguinem abſtulerunt, interiiſſe.* Quod neque tu, neque ipſe Helmontius unquam affirmaſſet;

enim

enim verò neque omnes pereunt, quos momordit vipera.

Fortè, inquam, quando hæc Glauconi scripsi, ea fuit illius anni cœli constitutio tempore medio inter canis ortum, & arturi, ut omnes, quibus sanguis fuerit detractus, perierint. Non enim singulis annis, iisdemque mensibus eadem similiter nocent, aut prosunt Hippocrates autem non omninò lethales, sed difficiles dixit sub cane, & ante canem esse purgationes omnes.

Neque abs re erit alia breviter percurrere, quæ iis frequenter accidunt, qui febre corripiuntur, & venarum prohibent sectionem; quorum pariter Glauconem admonitum volui.

In febribus, cùm æger aliqua de causa afflictum percipit os ventriculi, vel si etiã humorem aliquem malum evomuerit, & in hujus transitu non parùm fuerit offensus; adeò ut graviter se habeat, atque anxiè: non quidem hìc ad febrem tantùm respicere debemus: neque multitudinẽ, si illa adest, evacuare tentabimus; nisi priùs ori ventriculi fuerit provisum. Ac multos *sæpiùs* [a] *vidi, qui ita offecti erant, quosdam interiisse, alios ad extremum periculũ fuisse perductos, cùm Medici eos evacuare tentassent antequam os ventriculi corroborassent*, & de ea maximè evacuatione, quæ fit per

a. Gal. lib 1. ad Glauco. cap. 14.

sang.

sang.miss.sunt hæc intelligenda.

Sed neque a si fuerit febris cum profluvio ventris, alia est opus evacuatione: verum hæc sola sufficit, quamvis non sit pro multitudinis ratione: quicunque enim his plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem movere tentauerunt in graviora pericula duxerunt.

Et distentio item nervorum aliquo pacto secundùm mea placita impedit in febribus sangvinis detractionem, ut nihil, aut certè minùs, etiam si aliàs conveniat sectio, sit detrahendum.

Ita etiam c si vehementissima vigiliæ, aut dolor intensus ægrotum infestant, cavendæ sunt subitæ, ac multæ evacuationes. Ac subitæ sunt, quæ secta vena administrantur: & licèt parùm detrahi possit; attamen exigua quantitas parùm lædere, & nihil juvare valet ægrotantem: ut proinde sit saltem inutilis; nisi fortè detur casus, in quo is excitetur animi affectus; qui dolorem demulceat; vel ægrotantem posteà consopiat. a. b. c. Gal. l.1.ad Glau. cap.14.

In his autem circa dolorem videbor sectatoribus meis alicubi contrarium dixisse; & præcipuè in iis, quæ contra Menodotum Empiricum habui; qui in sola plethorica appellata syndrome sangvinē mittendum asseuerabat. Ego autem quandoque, ea non existente, venam secandam

esse

per minùs lethales: Hæc tamen parerga nunc ſunt; Ego enim quantum memini, non ſemel vehementem pro magno; & magnum morbum pro vehementi accepi, ac pręſens apologia ea potiſſimùm continere debet, quæ magis conſtanter à me ſcripta ſunt circa ſanguinis miſſionem.

Morbus magnus expoſcit ſanguinis miſſionem. At prudentis eſt, fortè inquiunt aliqui ſectatores mei, cautè agere, & morbos leviores curare ut magnos. In omnibus igitur morbis convenit ſanguinem mittere. Nam ſi nihil aliud præſtemus, tutiores erimus à calumnia; ſiquidem fieri poteſt, ut moriatur æger ex morbo, qui videbatur levis: ac ſi ſanguis detractus non eſt, vulgus obſtrepet ob omiſſum remedium morbo magno profuturum. Quòd ſi ſanguis miſſus eſt, & poſtea æger moritur; licèt ſemper turpe ſit dicere non putabam, morbum ſcilicet eſſe magnum: attamen ſi dicamus morbus quidem non videbatur magnus; ſed cautè, & prudenter omnia geſta ſunt; & ea omnia ritè, canonicèque ſunt adminiſtrata, quæ morbo magno convenire videri poterant; conquieſcunt illico homines; iraſque deponunt, & gratias habent.

Scitè quidem ſic proprio conſulunt nomini; haud tamen ſaluti conſulunt ægrotantium. Nam ſanguinis miſſio non eſt

eo-

eorum auxiliorum, quæ nocere non possunt; quin sæpè sive ex se, sive ob suscitatum aliquem affectum, hominem interimit. Neque in quocunque morbo magno utilis est detractio; & multi enumerari possunt morbi tum magni, tum non magni in quibus sectio venarum est perniciosa. Neque levis morbus habendus est, ut magnus: & multi, qui magni non erant medentium, manibus (*ut* [a] *qui facere aliquid semper videri velint, quòd sic se majorem mercedem accepturos sperant*) magni, & lethales facti sunt. Si quid tamen temerè audendum, vel faciendum est; id est, ubi morbus fuerit magnus, & omnis alia auxilii spes sublata fuerit.

[a] Gal. meth. med. lib. 11. cap. 15.

Iidem sectatores mei potuere etiam decipi ab iis verbis *saluberrimum* [b] *igitur est in febribus venam incidere non continentibus modo; verùm etiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat; ubi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. Levata nanque, quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo velut sarcina premitur, haud ægrè, quod reliquum est, vincet. Itaque proprii muneris haud oblita, & coquet, quod concoqui est habile; & excernet, quod potest excerni.* Atque audio plerosque verba hæc accipere, tanquã uniuersalissimè pronunciata; ut jure proinde longè nimis eosdem à recta ratione remotos existimẽ.

[b] Gal. eodẽ loco meth. lib. 11. c. 15.

Enim verò illo eodem loco, & principio ejusdem capitis, in quo illa continentur, quod alibi pluries feceram, veluti cachinnis notavi, & derisi illos, qui in omnibus febribus sanguinem mittunt; quorum sapientiam his paucis versibus comprehendi dixi; *Qui febricitant, si a valentes viribus sint, omnibus sanguinem ab initio mittes: perfusosque oleo post tertia accessionē, vel mulsa cum alica nutries, vel sorbitione. Deincep verò alternis cibabis diebus, sed cataplasma ex artomelite priùs impones Sicubi verò alvus adstricta fuerit, clystere hāc duces* Eos tamē hoc eodē loco maximè increpavi, qui priùsquam corpus sit evacuatū cataplasmatis, aut perfusionibus præcordia calefaciunt; excalefacta autem viscera vitiosos humores, & excrementa ad se trahunt, phlegmonemque contrahunt: quod præcavet tempore opportuno missus sanguis. Et toto illo capite de his maximè loquor, quibus aliqua imminet interni visceris inflammatio, sive tumor celerem habens motum, ut tu ajebas; & de his, quibus in una particula putredo consistit; vel facilè in unam particulam deponi potest. Et de his intelligenda sunt verba illa; non verò de iis omnibus, qui putridis febribus laborant. Quod manifestum est ex eo, quod paulo ante præceden-

a. Eodem loco.

denti capite docueram, neque putrediné, neque *a* obstructionem sanguinis missione curari posse. Ac rursus voveo, atque spondeo, si quis sectatorum meorum clarè doceat, quid sit putredo, vel putridus, vel putrescens humor, me fore illius sectatorem. *a*.Gal.meth. med. lib. 11. cap. 15.

Sed quid omnia enumerem, quibus sectatores mei decipi potuerunt? Multas quidem fateor ego dedi occasiones, quibus deciperentur: sed ipsi ex se se facilè decipiuntur. Quod vivens cognoveram; atque ideo inhibendum censui illis, qui meis temporibus venas temerè secabant; ne *b* eas in posterum penitùs secarent; ad hoc ut minùs errarent. Illi autem neque mea, neque tua servabant præcepta; sed nostris nominibus, pro ut poscebat occasio, fidem sibi quærebant. *b*.Galen. adv. Erasistrateos *c.6.*

Ego autem Glauconi scribens, non inquam, viro consulari, speciosi etenim tituli dignitatum non addunt scientiam homini, sed philosopho doctissimo, & in Platonis doctrina satis instructo, in tertiana, *b* quàm nuncupaui exquisitam, non dixi mittendum esse sanguinem. In notha verò tertiana post multa, *quòd c si sanguinem* dixi *mittere oporteat; neque hoc quòque omittendum; sed ab initio statim adhibita earum rerum, quas scis, distinctione, tantum* *c*.Gal. l. 1. ad Glauc. c. 9.

mittendum, quantum præsens exigit status. Non igitur absolutè in hac febris specie mihi visum est mittendum esse sanguinẽ; sed dari posse casum in quo conveniat sanguinem mittere. Circa quartanas autã ab initio dixi ipsas *mediocriter, ac leniter [a] tractare oportet, nullum fortè medicamen, aut evacuationem exhibentes, nisi fortè sanguis vehementer superabundans appareat. Et si, incisa vena, is, qui fluit niger videatur, ac crassus, audaciùs mittendus est: quòd si flavus, aut tenuis apparuerit, statim supprimendus.* Neque igitur in quartana existimaui sanguinis missionem utilem esse, nisi fortè detur casus ex incisa vena nigrum, crassumque effluere sanguinem; qualem ego credidi esse eum, qui quartanas progignit. Quotidianæ verò febris Glauconi tradens ego curandi rationem, neque verbum quidem unum feci de [b] mittendo sanguine. Cæterùm in febribus continuis si accidentibus careant, *sanguinem* [c] dixi *mittere oportet, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor multò plusquam naturæ conveniat; & major quàm pro consuetudine totius corporis tumor, & venæ eminentes, atque extensæ. His omnibus est auferendus, nisi vires, aut ætas, aut aliquid eorum*, quæ pluries Glauconi commemoraveram *prohibuerint*. Igitur neque absolutè in continua

a. b. c. Gal. l.1.ad Glau. capitib. propriis. 9. 10. 11.12.13.

nua

nua febre ſanguis mittendus eſt, niſi fortè multa concurrant.

Verùm enim verò ſi Galeni, re quidem, ac licet non in omnibus, pro majori ſaltem parte amici tui, Eraſiſtrate, ſtandum eſt verbis; ac ſi omnia ſerventur, quæ ego ſervanda volui; per quàm raro profectò venas ſecabunt Medici.

Inter ſcopos mittendi ſanguinis eſt *ætas [a] vigens*, quæ ſi deſit, mittendus non eſt; etiamſi morbus videatur magnus.

Excipe igitur ſenes, quorum ætas non eſt vigens, *& propter [b] virtutis imbecillitatem non ferunt ſanguinis detractionem*. At memorabit aliquis dari aliquando robuſtum ſenem? Non, inquam, impoſſibile eſt dari robuſtum ſenem; ſed erit ille veluti Aethiops albus.

b.Gal.lib.de lib.prop.c.4 & c.1.lib.1. ad Glauc.

Excipe etiam pueros, quorum neque vigens eſt ætas; *quivè quanquam [c] vitali facultate valeant, tamen neque hi ſanguinis ſuſtinent miſſionem: promptè enim eorum ſubſtantia tum propter humiditatem, tum propter temperamenti caliditatem evaporatur; detractione igitur ſanguinis non egent, qui connatam habent à temperamento vacuationem.* Pueri autem ſunt illi ſaltem omnes, qui quartum decimum annum hactenus non attigerunt: quibus propterea ſecundùm Galeni tui præcepta vena minimè ſecanda eſt, etiamſi morbus videatur magnus.

a.b.c.Galen. comm. 4. in lib.Hipp.de v. rat. in acut.text.19.

Hac eadem ratione vel parcè, vel omninò mittendus non est iis, quorum corpora candida sunt, & carnes habent molles, teneras, & facile difflabiles, *quales* [a] *Galli sunt*. At Gallis his temporibus audio venas maximè exhauriri.

a. Galen. de cur. rat. per sang. miss. c. 14.

Exhauriantur quidem, quantum volunt; dummodo non dicant mea niti doctrina, qui hoc faciunt.

Tertius scopus mittendi sanguinis [b] est virium robur: unde quocunque morbo laborent, & quamcunque vivant ætatē, iis, quorum virtus est imbecilla, venę minimè sunt aperiendæ, etiamsi sanguis superabundet: *nam* [c] *melius est virtutem non exolvere, quàm sanguinem evacuare redundantem*.

b. Gal. in lib. Hipp. de vict. rat. in morb. acutis com. 4 Text. 19. & alibi.

c. Lib. citat. com. 2. text. 10.

His, quę docuit Hippocrates, & ego commentariis illustravi, ne quid deesset in oratione illa; *In acutis autem morbis sanguinem detrahes, si vehemens morbus videatur, vigeatque ægrotantis ætas, & virium adsit robur*, adjeci, & *eum*, [d] *qui ab ambiente nos aere desumitur, scopum; cum fuerit, & calidus, & siccus, ita ut citò ab eo corpus evaporetur: Nempe tunc à sanguinis missione abstinemus, etiamsi morbus magnus fuerit, vigensque ætate homo*. Quod etiam aliis in locis tum Hippocrates, tum ego pluries docuimus. Atque memini me sic scripsisse Glauconi. *Omnes quibus Medici ni,*

d. Loc. supra citato

nihil[a] *omninò de temporum statu cogitantes sanguinem abstulerunt, interierunt. Si verò valdè frigida fuerit temporis constitutio, tunc quidem sanguinem mittere est formidandum, cùm non ignoremus non parva ex similibus sequi pericula. Interierunt autem nonnulli, qui in calidis admodum constitutionibus non rectè evacuati sunt, ex syncopa vocata, & dissolutione: in frigidis verò cùm accessiones incipiunt, nimiùm refrigerati non ampliùs relevantur. Ob hæc igitur neque in locis supra modum calidis, aut frigidis sanguinem mittere audemus.* His, similibusque referti sunt libri, quos posteris reliqui; hæc atq; similia legi poterunt in ipsis libris, quos adversùs te, atque tuos, & de curandi ratione per sanguinis missionem conscripsi, ut nō sit dubio vertendum me existimasse in regionibus nimiùm calidis, vel nimiùm frigidis, & in anni constitutionibus similiter vel calidis, vel frigidis, non esse homini, bovi, equo, aut mulo venas aperiendas.

[a] Galen. ad Glauc. lib. 1 cap. 14.

Verùm licèt in regionibus intemperatis, & in cœli statu nimis calido, vel frigido abstinendum sit à sanguinis missione; miraberis tamen, Erasistrate, me scripsisse, *Omnes, quibus Medici nihil omninò de temporum statu cogitantes sanguinem abstulerunt, interiisse*. Quod neque tu, neque ipse Helmontius unquam affirmasset;

enim

enim verò neque omnes pereunt, quos momordit vipera.

Fortè, inquam, quando hæc Glauconi scripsi, ea fuit illius anni cœli constitutio tempore medio inter canis ortum, & arturi, ut omnes, quibus sanguis fuerit detractus, perierint. Non enim singulis annis, iisdemque mensibus eadem similiter nocent, aut prosunt Hippocrates autem non omninò lethales, sed difficiles dixit sub cane, & ante canem esse purgationes omnes.

Neque abs re erit alia breviter percurrere, quæ iis frequenter accidunt, qui febre corripiuntur, & venarum prohibent sectionem; quorum pariter Glauconem admonitum volui.

In febribus, cùm æger aliqua de causa afflictum percipit os ventriculi, vel si etiã humorem aliquem malum evomuerit, & in hujus transitu non parùm fuerit offensus; adeò ut graviter se habeat, atque anxiè: non quidem hìc ad febrem tantùm respicere debemus: neque multitudinẽ, si illa adest, evacuare tentabimus; nisi priùs ori ventriculi fuerit provisum. Ac multos *sæpiùs* [a] *vidi, qui ita affecti erant, quosdam interiisse, alios ad extremum periculũ fuisse perductos, cùm Medici eos evacuare tentassent antequam os ventriculi corroborassent,* & de ea maximè evacuatione, quæ fit per sang.

a. Gal. lib. 1. ad Glauco. cap. 14.

sang.mifs.sunt hæc intelligenda.

Sed neque a si fuerit febris cum profluvio ventris, alia est opus evacuatione: verum hæc sola sufficit, quamvis non sit pro multitudinis ratione: quicunque enim his plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem movere tentauerunt in graviora pericula duxerunt.

Et distentio b item nervorum aliquo pacto secundùm mea placita impedit in febribus sangvinis detractionem, ut nihil, aut certè minùs, etiam si aliàs conveniat sectio, sit detrahendum.

Ita etiam c si vehementissimæ vigiliæ, aut dolor intensus ægrotum infestant, cavendæ sunt subitæ, ac multæ evacuationes. Ac subitæ sunt, quæ secta vena administrantur: & licèt parùm detrahi possit; attamen exigua quantitas parùm lædere, & nihil juvare valet ægrotantem: ut proinde sit saltem inutilis; nisi fortè detur casus, in quo is excitetur animi affectus; qui dolorem demulceat; vel ægrotantem posteà consopiat.

a. b. c. Gal. l.1.ad Glau. cap.14.

In his autem circa dolorem videbor sectatoribus meis alicubi contrarium dixisse; & præcipuè in iis, quæ contra Menodotum Empiricum habui; qui in sola plethorica appellata syndrome sangvinẽ mittendum asseuerabat. Ego autem quandoqne, ea non existente, venam secandam

a Gal. de vic. rat. in morbis auctis comm. 4. tex. 9.

esse existimavi: *ut cùm* [a] *dolor vehemens hominem statim prehenderit*, dixi, *vel pars aliqua fracta fuerit; vel os ex loco pulsum sit; vel alius quispiam articulus contractus, reductusque sit*. Sententiæ tamen istæ non opponuntur; nam cùm dolor vehemens hominem *statim* prehenderit; vel os ex loco pellitur; nisi altera, atque altera, vel etiam plures præterierint dies ab initio morbi, non solet esse corpus exinanitum, & extenuatum, & ex validiori pulsu cordis, sanguinisque uberioris motu dolor incrementum accipere potest; idemque misso sanguine potest alleviari. Secùs verò in doloribus qui non *statim* prehendunt hominem; quive fiunt in corpore jam aliquo pacto extenuato, cavendæ sunt subitæ, ac multæ evacuationes; ut Glauconem docui.

b Gal. 1. ad Glauc. c. 14.

Cui etiam preterea, quæ dixi de Regione, & cœli constitutione sive calida, & sicca, sive frigida nimis: & de observandis ægrotantium consuetudinibus; propter quas, ut variæ, atque variæ sunt, varia requiruntur remedia; & ab iisdem, & si morbus videatur similis, alii læduntur, alii juvantur: & quidem evacuationibus assueti si reliqua consentiant intrepidè evacuari posunt; insolitos *verò nec si omnia* [b] *id suaserint*: & præter ea, quæ addidi de ætate ægrotantis (non enim quælibet

libet ætas ſangvinis miſſionem ſinè noxa ferre poteſt, ſaltem ſecundùm meam ſententiam) dixi pariter conſiderandum eſse corporis habitum ; *Nam qui* [a] *densa* , *&* *ſolida carne conſtant* , *hi habitus* mihi viſus eſt *haudquaquam facilis pati;quare non oportet vereri ipſos evacuare ex toto* , *ſi quidem* , *&* *alia id jubent* . *Sed qui mollem* , *&* *humectam,ac diffluentem habent carnem*, *hi mirum in modum ſunt ad patiendum habiles* : *quare & ſi reliqua omnia ſangvinem eſſe minuendum perſuadent* ; *non tamen id facere audendum eſt* : *ſed & aliis evacuationibus quantum moderatè*, *& cautè fieri poteſt utendum eſt* . *Eodem modo*, *& quicunque ſupra modum craſſi ſunt* , *aut macilenti,nam & his venam incidere cavendum eſt* ; *aliaſque evacuationes integras vereri oportet* . Hos inquam omnes *neque ſemel*, *neque ex toto*; *ſed paulatim oportet evacuare*, non [b] inquam mittendo ſanguinem, *ſed inediis moderatis*, *& frictionibus*, *& clyſteribus mollibus*,*humectationibuſque* , *& cataplaſmatis* , *& balneis* . In aliis libris conſtanter hæc,atque ſimilia docui ; & in libris methodi medendi : Si ille, dixi , cui ſangvis mittendus eſt, quoniam morbus miſſionem expoſcere videatur, *triginta* [c] *annos natus ſit*; *ſed laxus*, *& mollis* ; *pingvis* , *& albus* , *ac gracilibus venis*, *huic* , *aut planè ſanguinem non mittes* , *aut parùm detrahes* : *Et omninò*

a. b. Gal.1. ad Glauc. cap.14.

c.Gal.meth. med.lib.11. cap.14.

nò quidem non mittes in tempore æstatis, & regione æstuosa, & cæli statu calido, ac sicco; parùm detrahes in reliquis tum anni temporibus; & tum regione, tum cæli statu.

Res adeò plena discrimine mihi visa est sanguinis detractio, ut monuerim debere Medicos secta vena a pulsanti arteriæ admovere digitos; ad hoc vt si videāt, quod frequētissimè cōtingit, dejici pulsus, fluentem cohibeant sanguinem: tanta inquam res non est committenda barbitonsoribus, ut nunc committi audio: meis autem temporibus ipsi Medici chirurgi erant, & venas ipsi secabant, cùm secandæ videbantur.

a: Gal. de cur. rat. per sang. miss. cap. 12. & alibi.

Insuper, secta vena, inspiciendnm duxi, an is, qui effluit sanguis casu, vel fortuna aliqua sit is, qui morbum facit; aliàs statim supprimendus est. Qua de re multa cùm possint disputari, maximè post compertum sanguinis motum; quæ hujus loci non sunt; omittendum tamen non est aliquando vel casu, vel etiam medici solertia venam incidi varicosam, vel varicosæ proximam; è cujus foramine non tam sanguis, quàm quid aliud restagnans in illo vase educatur, quod morbi alicujus causa sit: ac si sanguis appelletur; meis tamen vocibus si fas est illud nominare, melancholicus dicendus est. Ac quidem si conjectura medicum fefellit, &

inci-

incisa vena, *tum* a *fluens sanguis non videatur melancholicus*, qualis in venis varicosis contineri solet, *statim supprimatur*: Quæ consentiunt iis, quæ ad Glauconem, cùm de quartana loquerer, scripsi.

a. Gal. de locis affectis lib. 3. c. 7.

Et venæ quidem, quas ego aperui mulieri jam octo menses purgationis menstruæ suppressione laboranti, quæve extenuatissima erat, varicosæ videbantur; quales circa sedem, & pudendum, & aliquando in tibiis fieri solent iis, quibus menstrua supprimuntur. Quas ego secui, *eminebant venæ sanguinis plenæ, colore lividæ*: scilicet varicosæ erant, & restagnanti melancholico sanguine repletæ. *Resciſſo autem vasculo liquidæ pici, & colore, & crassitudine similis sanguis emanabat*: *ob idipsum sanè multò magis visus fuit largiter esse evacuandus*. Ac tutemet facilè affirmabis, Erasistrate, sanguinem illum fuisse aut omninò, aut magna ex parte restagnantem, & quem ego melancholicum appellare solitus fui; ac qualem in hæmorrhoidalibus venis aliquando colligi in superioribus sermonibus nostris tu dixisti.

b. Gal. in l. 6. Hipp. de morb. vulg. com. 3. text. 29.

Enim verò si hujusmodi, non fuisset humor in illis vasis coadunatus, utique non profuisset detractio.

c. Galen. de cur. rat. per sang. miss. c. 4. & l. 12. meth c. 3.

Possem his, quos supra adduxi alios addere, qui pulsum habent arteriarum in magnitudine, & vehementia inæqua-

lem

lem: qualis contigit iis, qui crudis abundant humoribus; & qui pulsum habent similem pulsui Antipatri Medici, quem tradidi in libris de locis affectis. Possem addere alios multos. Sed non est cur te diutiùs morer, Erasistrate; res enim nunc facilè ad exactum calculum deduci potest: ut indè cognoscatur, Ego nè an plerique eorum, qui immeritò Galenici nuncupantur, sanguinem sinè ulla recta ratione profundant ægrotantium. Vide quæso. Erasistrate.

Quinque sunt Mundi plagæ; binæ frigore, geluque semper rigentes; tertia Solis semper exusta calore: in quibus propter intemperatam nimis aeris constitutionem, quantum mihi visum fuit, sanguis mittendus non est.

Remanent aliæ binæ; utraque inter alterum tropicorum, & alterum polariũ circulorum comprehensa, quæ licèt aliarum respectu temperatæ dicatur; regiones tamen habent, quarum, quæ sunt torridæ Zonæ proximiores, fervidum item, & ipsæ aerem habent: quæ verò altiorem, quàm reliquæ supra horizontem aspiciunt polum, & ad semper algidas magis accedunt Zonas, frigoribus item ipsæ, nivibusque, geluque infestantur; & in his etiã mihi visum fuit sanguinem non esse detrahendum.

Re-

Reliquæ verò Regiones, quibus maximè ſermo noſter adaptari debet, propter ſolis acceſſum, atque receſſum ab uno ad alterum tropicum circa ſolſtitia calores, aut frigora patiuntur: ſuntque qui nonnullorum aſtrorum aſpectus, atque exortus non parum ad hoc contribuere exiſtiment; ut canis, & caniculæ, ex. gratia, quibuſcum quando oritur ſol, dies eſſe conſuevere calidiores, & ſicciores, & circa ſanitatem magis periculoſos. Et his quidem temporibus neque convenit ſanguinem mittere: ut ſupra dictum eſt.

At ex iis, qui reliquis temporibus ægrotant, ſubtrahendi ſunt illi, qui ex defectu potiùs, quàm ex copia humorum nullibi reſtagnantium malè ſe habent: quibus neque convenit detractio; ſed vel reficiendi tantùm ſunt; vel reficiendi ſimul, & alterandi.

Ex iis ægrotantibus, qui ſuperſunt, ſubtrahendi etiam ſunt illi, in quibus ſuperabundant quidem humores nullibi reſtagnantes, ſed vitioſi, & aut nimis crudi, aut nimis ſuperexcocti ſunt: in quibus, ut ſupra dictum eſt, tnm per ea, quæ ego docui; tum per ea, quæ docuit Hippocrates, non ſanguinis miſſio, ſed pharmacum convenit, excedentem particularem humorem educendi facultatem habens. Et quandoque neque pharmacum eſt exhi-

bendum his; ut fusè explicavi tum alibi; tum meth. lib. 12. cap. 3.

Ex reliquo numero sabtrahe numerum eorum ægrotantium, in quorum corporibus *reponi a sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit; quò minùs intempestiuè nutrire necessitate ulla cogamur*: & eorum subtrahe numerum, qui non laborant Magno, sive vehementi morbo; eo sensu, quo verba hæc accipi debent.

Ex reliquo numero, eorum subtrahendus numerus est, qui vigentem ætatem non habent. Subtrahēdi sunt pueri, qui decimumquartum annum non attigerunt; subtrahendi sunt senes: quibus omnibus, ut dixi non convenit sangvinem mittere, etiam si morbus videatur magnus.

His subtractis ex iis, qui supersunt, demendus est eorum numerus, qui corpora habent imbecilliora; virium enim robur requiritur ad missionem ritè celebrandā.

Subtrahe item ex reliquis tertiana exquisita laborantes; subtrahe tertiana spuria; quartana; quotidiana; & continua laborantes; quibus nisi multa concurrant, ut Glauconem docui, & supra expositum est, non debet mitti sanguis; ac si incisa vena non is fluat, qualis opus est, ut educatur sistendus est fluxus.

Subtrahe etiā ex reliquis eos, qui os vētriculi afflictum habent; & eos, quibus in tran-

transitu alicujus substantiæ, quæ vomitu rejecta est, os ventriculi offensum habent.

Et eos etiam subtrahe ex reliquis, qui febres habent cum ventris profluvio aliquo *quamvis non sit pro multitudinis ratione*: qui omnes sanguinis detractione *in graviora pericula ducuntur*. Subtrahe eos, qui vigilias, & dolores passi sunt diuturniores; & eos, qui abstinentiam diu toleraverunt; & eos, qui magnam aliquam evacuationem habuerunt.

Ex reliquis, Erasistrate, subtrahe, qui mollem, & humectam, & diffluentem habent carnem. Deme eos, qui supra modum crassi sunt; & macilentos. Subtrahe, Erasistrate, corpora laxa, mollia, pingvia, & alba; ac gracilibus venis.

Hos omnes si subtraxeris; pauci profectò supererunt; quibus sanguis mitti debeat: ut illud mea etiam doctrina manifestum factum fuerit, quod non semel monui, pluries errare, qui frequentiùs sanguinem mittunt; quàm qui omninò abstinent à sectione venarum.

F I N I S.

Irrepſerunt errores nonnulli, ut fol. 32. in margine affectus. leg. effectus. fol. 49. lin. 8. referantur. leg. referuntur. fol. 74. lin. 24. magnus. leg. magnum. fol. 75. lin. 24. robur leg. rubor. fol. 98. lin. 5. Dedonæo. leg. Dodonæo: Et alii non pauci; qui tamen facilè adverti poſſunt.

INDEX

A

Cu-

F

G

Glun-

H

I

L

M

mit-

N

Ob-

O

P

Pu-

San-

San-

Vani-

V